

De Directeur ondersteunt Kwaliteit op de Klasvloer - DOKK-TOOL

Visietekst

**Aan de slag met de
DOKK-tool**

Verslagsjabloon

Generieke competenties

Didactische competenties

Taalcompetenties

Pedagogische competenties

Organisatorische competenties

Vakken

Vakgroepwerking

Kijkwijzers vakken

Visietekst bij de DOKK-Tool, een instrument om de onderwijskundig leider te ondersteunen in die taak.

Professionele ontwikkeling van leraren: de rol van de onderwijskundig leider als ondersteuner van kwaliteit op de klasvloer.

Onderwijskundig leiderschap

Scholen dienen zorg te dragen voor hun eigen (onderwijs)kwaliteit. De directeur speelt hierbij als onderwijskundig leider een belangrijke rol..

Onderwijskundig leiderschap houdt grosso modo twee kerntaken in:

- ervoor zorgen dat de school een juiste (onderwijskundige) koers vaart: *doen wat er toe doet*;
- ervoor zorgen dat men dat ook goed doet: *goed (blijven) doen wat er toe doet*.

In zijn taak als onderwijskundig leider hanteert de directeur principes van de 'professionele leergemeenschap'.

1 Participatief werken

Leraren moeten op een school een team vormen dat bewust en onder leiding van de onderwijskundig leider(s), gelijkgericht de juiste pedagogische en didactische keuzes maakt en deze implementeert. Dat impliceert dus dat er tijd gemaakt wordt om samen te reflecteren over waar het team met het onderwijs heen wil, wat essentieel is voor het pedagogisch project van de school en hoe te zorgen voor betere output.

2 Leren mogelijk maken

Goede scholen zijn lerende scholen waar leerkrachten zich permanent professionaliseren, leren van mekaar, uitdagingen aangaan, groeien in hun job. Ook hierbij speelt de directeur een belangrijke rol.

3 Stimuleren en ondersteunen

De directeur ondersteunt en stimuleert de leraren, zowel individueel als collectief in hun leren en professionele ontwikkeling. Wat kenmerkt bijgevolg een kwaliteitsvolle invulling van de onderwijskundige taak van een schoolleider?

- De onderwijskundig leider doet er alles aan om met zijn team na te denken over 'wat er toe doet' en 'wat kwaliteit is' om tot een gemeenschappelijke en gedragen visie te komen.
- Hij zorgt er voor dat er een participerende en(zelf) kritische cultuur op school heerst.
- Hij zorgt er voor dat het reflectief vermogen van de leraren wordt gestimuleerd.
- Hij zorgt ervoor dat ontwikkeling en resultaten van de lerenden steeds voorop staan en een leidraad vormen voor beslissingen.
- Hij stuurt de professionele ontwikkeling van leerkrachten aan (goed doen wat ertoe doet):
 - alle leerkrachten, maar in het bijzonder de leerkrachten nieuw in het vak, worden collectief maar ook individueel en tot op de klasvloer ondersteund in hun competentieontwikkeling;
 - hij zorgt er voor dat leerkrachten (van mekaar) kunnen leren; hij doet hiervoor een beroep op interne en externe deskundigen;
 - hij werkt aan een doordacht nascholingsbeleid a.d.h.v. een nascholingsplan.
- Hij helpt mee de kwaliteitszorg uit te bouwen.
- In het schoolontwikkelingsplan is er ruime aandacht voor het onderwijskundig luik.

De DOKK-Tool wil de directeur ondersteunen in een deel van die taak, namelijk het begeleiden van het onderwijskundig functioneren van de leraren. Recent onderzoek bevestigt het grote belang van leiderschap dat leren van leraren bevordert. In het 'Handboek Beleidvoerend vermogen'(2011) zegt Helen Timperley hierover het volgende: 'Leraren zijn duidelijk de voornaamste betrokkenen bij hun leren, maar zonder hulp kunnen ze hun reflectief vermogen niet vermeerderen en leren hoe beter te onderwijzen. Directeurs moeten minstens betrokken zijn bij het professioneel leren van leraren zodat ze weten wat ze moeten doen om hen uit te dagen en te ondersteunen. Deze rol houdt in dat ze de juiste omstandigheden creëren en de klemtoon op leren leggen in de klas.'¹

In een meta-analyse van relevant onderzoek identificeerden Viviane Robinson en haar collega's vijf dimensies van leiderschap die verband houden met prestaties van leerlingen. Veruit het meeste invloed (meer nog dan strategisch budgetteren, het stellen van hoge verwachtingen, het plannen en coördineren, het evalueren van leraren) heeft de dimensie die betrekking heeft op schoolleiders die het leren en ontwikkelen van leraren bevorderen en hieraan meewerken.²

¹ TIMPERLEY, H, *Reflectief vermogen en het leren van leerlingen*, in Handboek Beleidvoerend vermogen, afl. 9, maart 2010

² ROBINSON, V e.a. , *School leadership and student outcomes: identifying what works and why: a best evidence synthesis*. Wellington, 2009.

Funcities van de DOKK-tool

De DOKK-tool heeft volgende functies:

- een hulpmiddelen aanbieden om kwaliteitsvolle feedbackgesprekken te houden over de lespraktijk;
- leerkrachten ondersteunen in hun professionele ontwikkeling;
- leerkrachten nieuw in het vak ondersteunen in hun eerste pedagogische, didactische en organisatorische stappen.

De DOKK-tool is geen evaluatie-instrument. Dit instrument legt de nadruk op observeren, analyseren en feedback geven in een ontwikkelend perspectief. De professionele *ontwikkeling* van de leerkracht staat centraal, niet de evaluatie.

Evaluatie van leerkrachten heeft immers op veel meer betrekking dan enkel het lesgeven. Deze dient te gebeuren op basis van de functiebeschrijving. De overheid legt het beroep van de leerkracht vast in 10 functionele gehelen van competenties, die o.m. het referentiekader zijn voor de functiebeschrijving en de professionaliseringsactiviteiten. (zie <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/leraar/basiscompetentiesenberoepsprofiel.htm>). Het gaat om:

1. De leraar als begeleider van leer- en ontwikkelingsprocessen
2. De leraar als opvoeder
3. De leraar als inhoudelijk expert
4. De leraar als organisator
5. De leraar als innovator – onderzoeker
6. De leraar als partner van ouders of verzorgers
7. De leraar als lid van een schoolteam
8. De leraar als partner van externen
9. De leraar als lid van de onderwijsgemeenschap
10. De leraar als cultuurparticipant

In de DOKK-tool vinden we elementen voor de begeleiding van de functionele gehelen. 1 – 5 en 6.

Visie op 'klasbezoeken'

Ontwikkeling staat voorop.

In onze visie kaderen klasbezoeken steeds binnen een ontwikkelingstraject. Ze hebben een duidelijk doel, nl de professionele ontwikkeling van de leraar. Het klasbezoek verloopt in een sfeer van wederzijds vertrouwen en de leerkrachten ervaren de ondersteuning als een meerwaarde.

Er is steeds een duidelijke focus.

De focus van het klasbezoek wordt best samen vastgelegd en kan verband houden met keuzes op schoolniveau (vernieuwing, aandachtspunt in de school, doelen en acties uit het schoolontwikkelingsplan ... of met meer individuele keuzes (opvolging van een eerder verslag, keuze van de leraar, keuze van de directeur ...).

In principe kunnen alle aspecten van het pedagogisch en didactisch gebeuren in de focus staan. De klemtoon kan liggen op meer algemene pedagogisch-didactische of organisatorische aandachtspunten (generiek gedeelte), op specifieke vakdidactische aandachtspunten (kijkwijzers vakken) of op vakgroepwerking. Vooral bij de ondersteuning van leerkrachten nieuw in het vak is het aanbevolen sterk te focussen op generieke pedagogisch-didactische of organisatorische competenties.

Het feedback/leergesprek staat centraal.

Klasbezoeken dienen niet in de eerste plaats om leerkrachten te evalueren maar om feedback geven en hen op die manier te ondersteunen in hun professionele ontwikkeling. Daarom staat het leergesprek centraal in het hele concept. In dat leergesprek is het uitdrukkelijk de bedoeling dat de schoolleider en de leerkracht samen over sterktes en zwaktes.

Keuzes inzake verslaggeving.

Het geheel mondt uit in een kort en niet beoordelend verslag. Het verslag kan actiepunten en afspraken bevatten die duidelijk geformuleerd zijn en aan termijnen gebonden.

De eigen keuzes en schoolcultuur bepalen wie het verslag maakt. De directeur kan dit volledig zelf in handen nemen of kiezen voor een gemengde vorm, waarbij leraar en directeur samen (een deel van) het verslag maken.

Afspraken worden opgevolgd.

In heel ons concept is opvolging essentieel. Het ondersteunen van leraren zal pas zin hebben als afspraken ook effectief opgevolgd worden. Bij de voorbereiding van een volgend klasbezoek kan men de opvolging van de afspraken centraal stellen of een nieuwe focus kiezen.

Het feedback/leergesprek

Het feedback/leergesprek staat centraal in het hele concept. Tijdens dat gesprek moeten inzichten groeien en afspraken gemaakt worden. Omdat gekozen is voor een duidelijke en vooraf bepaalde focus zal het feedback/leergesprek voornamelijk handelen over die focus. Soms zal het een hele inspanning vergen om echt bij de focus te blijven. Op alle slakken tegelijk zout willen leggen heeft echt geen zin. Uiteraard wil dit niet zeggen dat geen enkel aspect van buiten de focus aan bod mag komen in het gesprek. Soms zijn het details die snel opgelost kunnen worden of betreft het heel essentiële zaken die men opgemerkt heeft. Hoe dan ook geldt hier als algemene regel: beperking inbouwen en keuzes maken.

Het is niet onze intentie om te bepalen hoe een goed feedback/leergesprek moet verlopen, laat staan er een scenario voor uit te schrijven. We geven wel enkele basisprincipes mee.

- Maak er nooit een éénrichtingsgesprek van. Het moet een dialoog worden.
- Geef steeds eerst het woord aan de leraar. Laat hem reflecteren in functie van de focus. Laat hem nadenken over alternatieve mogelijkheden.
- Gebruik observatienotities als leidraad.
- Benadruk wat goed was en benoem duidelijk en niet omfloerst wat niet goed was. Staaf dit zoveel mogelijk aan de hand van je observaties. Zoek waar nodig samen naar oplossingen. Blijf zo veel mogelijk bij de focus.
- Het gesprek mondt uit in SMART geformuleerde afspraken.

Randvoorwaarden

Om een duurzame en effectieve professionalisering van leerkrachten op te zetten in de school dienen een aantal randvoorwaarden vervuld te worden.

De randvoorwaarden hebben vooral met schoolcultuur te maken.

- Alle betrokkenen (leidinggevers en leerkrachten) zijn overtuigd van de noodzaak van professionalisering.
- Er heerst een positief kritische ingesteldheid binnen een veilig klimaat: men benoemt graag de goede dingen, maar durft ook te duiden wat niet kan of beter kan.
- De directeur is zelf iemand die zich permanent professionaliseert en die aandacht heeft voor de essentie van de verschillende opleidingen in de school. Via observaties, deelnemen aan de praktijk, lectuur, vorming en externe ondersteuning breidt hij zijn kennis en inzichten uit.
- Het team heeft vertrouwen in de deskundigheid, ingesteldheid en discretie van de directie.
- De visie achter de DOKK-tool en de opzet ervan zijn met het team besproken.
- Begeleiding en evaluatie worden duidelijk van mekaar onderscheiden.

[TERUG
NAAR
STARTBLAD](#)

Aan de slag met de DOKK-TOOL.

[TERUG
NAAR
STARTBLAD](#)

Hoe is de DOKK-Tool opgebouwd?

De DOKK-tool is een 'doorklik' instrument dat uit 2 verschillende onderdelen bestaat:

- de visietekst, handleiding, verslagsjablonen;
- de kijkwijzers: ondersteunen de directeur bij zijn observaties en bevatten links naar achtergrondteksten, uitleg bij sommige vragen, ondersteunende teksten, beelden, linken ... In een apart bestand worden alle teksten in printversie aangeboden. De kijkwijzers zijn onderverdeeld in generieke kijkwijzers, kijkwijzers voor vakgroepwerking en kijkwijzers voor vakken.

De generieke kijkwijzers bevatten volgende algemene competenties van leerkrachten:

- pedagogische competenties;
- didactische competenties;
- organisatorische competenties;
- taalcompetenties.

De DOKK-tool is een dynamisch instrument dat in de loop van tijd zal aangevuld en geactualiseerd worden.

Aandacht voor de generieke competenties

Het inzetten op het ontwikkelen van die generieke competenties zal het meeste effect hebben op de pedagogische en didactische praktijk. Dit geldt zeker voor beginnende leraren, maar net zo goed voor meer ervaren collega's. Het borgen van de eigen sterktes en het werken aan de eigen 'uitdagingen' binnen die generieke competenties zal immers meestal effect hebben op een brede waaier aan lessen en activiteiten.

Om een goed beeld te krijgen van de klaspraktijk van een leerkracht zal de directeur steeds gebruik moeten van één of meerdere generieke kijkwijzers in combinatie met één of meerdere topics van de vakkijkwijzer. Deze combinatie hangt af van de focus van het klasbezoek.

Topics binnen de kijkwijzers

Om het bepalen van een focus mogelijk te maken zijn de generieke en vakkijkwijzers ingedeeld in topics.

Binnen de vakkijkwijzers kunnen volgende topics aan bod komen:

- visie van het vak en plaats in het curriculum;
- uitstraling;
- infrastructuur en uitrusting;
- veiligheid, hygiëne en ergonomie;
- lesvoorbereiding;
- lesverloop;
- evaluatie.

Aan de slag met het instrument

In onze visie zijn klasbezoeken steeds gekaderd in een ontwikkelingstraject en hebben een duidelijke focus.

Om de kwaliteit van de lespraktijk van een bepaald vak volledig in kaart te brengen moet je als directeur gebruik maken van verschillende bronnen:

- het leerplan;
- de generieke kijkwijzers;
- de vakkijkwijzers;
- gesprekken met de vakgroep.

Deze DOKK-tool bevat dus slechts een deel van de informatie die je nodig hebt om een eerste gesprek met de leerkracht aan te gaan.

De vakkijkwijzers hebben enkel tot doel om de directeur voor de vakken waar hij niet voor opgeleid is een veilige basis te geven om een klasbezoek te doen.

Bij een gepland klasbezoek bevelen we aan dat de directeur vooraf de topic 'visie van het vak en plaats in het curriculum' grondig doorneemt. Dit biedt je voldoende informatie over wat je idealiter vakinhoudelijk van deze les mag verwachten.

Wanneer je twijfelt over de juiste plaatsing van het vak in het curriculum, leerplanrealisatie of de correctheid van vakinhouden is een gesprek met de vakgroep aangewezen.

De vakgroepwerking is een belangrijk element in de kwaliteitszorg van de school, zie hierover de kijkwijzer vakgroepwerking.

Om de pedagogisch-didactische en organisatorische kwaliteiten van een les te beoordelen maak je gebruik van de focussen uit de generieke kijkwijzers.

Het instrument kan ruimer gebruikt worden dan enkel voor klasbezoeken.

Enkele suggesties:

- instrument om leerkrachten nieuw in het vak op weg te helpen;
- reflectie instrument voor leerkrachten;
- reflectie instrument voor vakgroepen;
- instrument om de professionele ontwikkeling van een leerkracht mee vorm te geven;
- ...

Gebruik van het verslagsjabloon

Het verslagsjabloon is 'half open' (scholen kunnen de structuur naar hun hand zetten). De structuur van het aangeboden verslagsjabloon volgt de visie van de DOKK-tool, namelijk een focus bepalen en nadruk leggen op ontwikkeling eerder dan op beoordelen.

We hebben niet geopteerd voor het aanvinken van standaardzinnen of van de kijkwijzers zelf. Dit lijkt ons veel te beperkend. De kijkwijzer en de teksten kunnen de directeur ondersteunen en inspireren bij het formuleren van verslagelementen.

We voorzien een ruimte in het verslag om zowel positieve punten als groeikansen te noteren, een ruimte voor zelfreflectie van de leraar en een ruimte voor afspraken. Aan de scholen om zelf te bepalen op welke manier de elementen binnen deze rubrieken ontstaan. Zo kan het dat een school ervoor kiest om het verslag volledig door de leraar zelf te laten schrijven. Het onderdeel 'reflectie van de leraar' mag dan geschrapt worden uit het sjabloon. Een andere school kan er voor kiezen om de reflectie van de leraar te verwerken in het verslag van de directeur en een derde school kan kiezen om zowel directeur als de leraar in het verslag zelf 'aan het woord te laten'. Aan de school dus om keuzes te maken en het sjabloon in overeenstemming te brengen met die keuzes (die overigens ook kunnen evolueren, afhankelijk van veranderende schoolcultuur).

[TERUG NAAR
STARTBLAD](#)

VERSLAG VAN HET BIJWONEN VAN EEN PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE ACTIVITEIT

SCHOOL:	NAAM VAN HET PERSONEELSLID:	FUNCTIE + GROEP/KLAS :
NAAM + FUNCTIE VAN DE VERSLAGGEVER	OMSCHRIJVING VAN DE ACTIVITEIT:	DATUM:

AFSPRAKEN VORIG VERSLAG (eventueel)

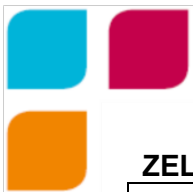
FOCUS :

COMPETENTIES	☐ PEDAGOGISCHE COMPETENTIES	☐ DIDACTISCHE COMPETENTIES	☐ ORGANISATORISCHE COMPETENTIES	☐ TAALCOMPETENTIES	☐ ANDERE FOCUS
WELK ONDERDEEL?					

VERSLAG: (positieve punten en groeikansen)

--

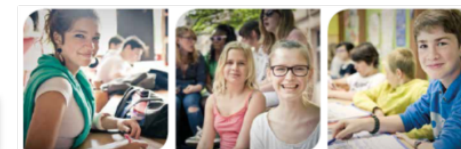
ZELFREFLECTIE DOOR DE LERAAR

AFSPRAKEN

Handtekening verslaggever + datum

Handtekening personeelslid

[TERUG
NAAR
STARTBLAD](#)

GENERIEKE COMPETENTIES

[TERUG
NAAR
STARTBLAD](#)

[TERUG
NAAR
STARTBLAD](#)

KIJKWIJZERS DIDACTISCHE COMPETENTIES

In deze kijkwijzer staan de didactische competenties van de leraar centraal.

De kijkwijzer geeft een idee in welke mate de leraar aandacht heeft voor enkele belangrijke didactische aspecten van het leraarschap, met name: de keuze en het hanteren van de leerplandoelstellingen en de leerinhouden, de werkvormen, het gebruik van leermiddelen, de evaluatie, reflectie en registratie en tot slot belichten we het differentiëren in de klas.

[Keuze en hanteren van de
leerplandoelstellingen en inhouden](#)

[Keuze en praktijk van evaluatie, reflectie en
rapporteren](#)

[Keuze en hanteren van werkvormen](#)

[Omgaan met verschillen](#)

[Keuze en hanteren van de leermiddelen](#)

Keuze en hanteren van de leerplandoelstellingen en de leerinhouden

Voor leraren zijn leerplannen een leidraad bij de vormgeving van de concrete lespraktijk. Het leerplan bevat leerplandoelstellingen die de leraar dient te realiseren met zijn leerlingen.

Hierbij is het vertalen van de leerplandoelstellingen naar concrete en operationele lesdoelstellingen -waarbij de leraar rekening houdt met de beginsituatie van de leerlingen- cruciaal.

De keuze en correctheid van de leerinhouden bepalen de kwaliteit van de aangeboden leerstof.

Keuze en hanteren van de leerplandoelstellingen
Is het duidelijk aan welke leerplandoelstellingen wordt gewerkt?
Zijn de lesdoelstellingen helder en operationeel geformuleerd conform het leerplan?
Sluiten de lesdoelstellingen aan bij de beginsituatie van de leerlingen?
Is de les gefaseerd opgebouwd? <i>Introductie (ophalen voorkennis) – doelen en inhouden van de les formuleren – verwerken leerinhouden – afronden (samenvatten/zelfreflectie/evalueren)</i>

Keuze en hanteren van de leerinhouden

Werden de leerinhouden in het planningsdocument (klasboek, Smartschool, agenda, schriftelijke lesvoorbereiding...) helder (verzorgd taalgebruik, concrete en haalbare doelstellingen, voldoende uitgewerkt) opgenomen?

Sluiten de leerinhouden aan de bij de leerplandoelstellingen?

Stel je je vragen bij de correctheid van de inhouden?

Worden de leerinhouden bevattelijk overgebracht?

Vindt de keuze van de inhouden aansluiting bij de maatschappelijke realiteit en de beleavingswereld van leerlingen?

Zorgt de leraar ervoor dat de inhouden in een breder en zinvol verband worden geplaatst, waarbij, indien relevant, ook linken en transfers met inhouden uit andere vakken worden gelegd?

Wordt er voldoende onderscheid gemaakt tussen essentie en detail/hoofd- en bijzaken?

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZERS DID.COMP](#)

Keuze en hanteren van de werkvormen

Door de werkvormen te variëren, speelt een leerkracht in op de verschillende leerstijlen van de leerlingen.¹ Dit vereist van de leerkracht dat hij beschikt over een arsenaal van zulke werkvormen, dat hij de leerlingen goed kent en dat hij in staat is een bij de leerling passende werkvorm te kiezen.

Gezien dit een niet zo een eenvoudige opdracht is, gaan leerkrachten bij de introductie van nieuwe leerstof verschillende werkvormen combineren of gelijktijdig hanteren, in de hoop dat elke leerling oppikt wat hij nodig heeft.

Bij de verwerking van de leerstof via opdrachten kan de leerkracht dan nagaan welke leerlingen nog een aanvullende instructie via een andere werkvorm nodig hebben.

Keuze en hanteren van werkvormen
Zijn de didactische werkvormen goed gekozen i.f.v. de lesdoelstellingen?
Doceren – onderwijsleergesprek – demonstratie – opdrachten, oefeningen – groepswork – klasgesprek – groepsdiscussie – rollenspel – gevalsmethode/case-study – andere
Zijn de didactische werkvormen goed gekozen i.f.v. de groep?
Is er variatie in de werkvormen?
Verloopt de organisatie van de werkvormen vlot?
Leiden de werkvormen tot leeractiviteit bij de leerlingen?
Worden de lesdoelstellingen competentiegericht ² benaderd?

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZERS DID.COMP](#)

¹ zie o.a. de leerstijlen van Kolb

² Meer informatie m.b.t. competentiegericht leren, kunt u terugvinden via: <https://sites.google.com/site/projectcompetentieleren/home>

Keuze en hanteren van de leermiddelen

De keuze van een leermiddel ontslaat de leraar niet van de verplichting een goedgekeurd leerplan te gebruiken. Integendeel, waar een leermiddel een hulpmiddel kan zijn, is het leerplan de enige waarborg om te voldoen aan de regelgeving van de overheid wiens taak het is om (specifieke) eindtermen en ontwikkelingsdoelen te bewaken.

Uitgevers van leermiddelen worden op regelmatige basis geïnformeerd over de achterliggende visie, de inhoud en de ontwikkelingen van nieuwe leerplannen. Toch is het belangrijk dat wanneer de leraar een keuze van leermiddelen heeft gemaakt hij/zij kritisch nagaat of alle leerplandoelstellingen ook werkelijk gerealiseerd worden.

Keuze en hanteren van leermiddelen
Werden de gebruikte leermiddelen goed afgestemd op de te realiseren lesdoelstellingen?
Wordt ICT geïntegreerd in het lesgebeuren?
Werd er, indien relevant, een voldoende rijk aanbod aan middelen/media voorzien zodat leerlingen keuzes kunnen maken en zelfstandig aan de slag kunnen?
Worden de gebruikte leermiddelen correct ingezet?

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZERS DID.COMP](#)

Keuze en praktijk van evaluatie ¹– reflectie - rapporteren

De school is verantwoordelijk voor het realiseren van de doelstellingen opgenomen in de gehanteerde leerplannen. Evaluatie is een het middel om na te gaan in hoeverre deze doelstellingen bij de leerlingen bereikt zijn.

Evalueren zien we dan ook als een permanente activiteit die aan de hand van concrete vaststellingen door de leraar, de lerarengroep, de leerling ... gegevens aanreikt over het leren.

Keuze en praktijk van evaluatie – reflectie – rapporteren
Is er een evaluatiemoment voorzien?
Wie evalueert er?
Zijn de evaluatiecriteria helder geformuleerd?
Laat de evaluatie toe om een uitspraak te doen over de leerplandoelstellingen?
Werd de uitwerking van de evaluatievormen goed voorbereid?
Wordt er ruimte voorzien voor feedback aan de leerlingen?

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZERS DID.COMP](#)

¹ Evalueren omschrijven we als een activiteit waarbij leraren informatie verzamelen over de leerprestaties van de lerenden, er een oordeel over uitspreken, op basis van deze beoordeling/interpretatie een beslissing nemen en die rapporteren.

Voor meer informatie verwijzen we u graag door naar de visietekst: evalueren in het secundair onderwijs

http://www.g-o.be/sites/portaal_nieuw/Prikbordvoorleerkrachten/SO/standpunten/Standpunten/Evalueren%20-%20-%20Visietekst.pdf

Omgaan met verschillen – differentiatie¹

Omgaan met verschillen is één van de uitdagingen waar het onderwijs vandaag mee te maken heeft. Vanaf de eerste schooldag verschillen leerlingen van elkaar in mogelijkheden, kennis, vaardigheden, attitudes en motivatie over wat onderwezen gaat worden.

Ondanks het feit dat differentiatie in de klas een manier is waarop een leerkracht kan omgaan met de verschillen tussen leerlingen in de klas geven leraren vaak les alsof er geen verschillen tussen de leerlingen zijn. Men kan differentiëren op alle momenten van de les en op verschillende manieren nl. naar inhoud, tempo, instructie en evaluatie. Ook het genderbewust(er) lesgeven ²zien we als een manier om om te gaan met verschillen. Recent onderzoek heeft immers uitgewezen dat gender nog steeds een grote rol speelt bij leerkracht-leerling interacties.

Elke mens is uiteindelijk verschillend. Leerlingen leren op school niet alleen omgaan met verschillen in anderen, maar ook met hun eigen anders-zijn. Gelijkwaardigheid impliceert dat iedereen gelijke kansen krijgt. En soms is daarvoor een ongelijke behandeling nodig.

Omgaan met verschillen - differentiatie
Sluit de les aan bij de beginsituatie van de leerlingen?
Hanteert de leraar een didactische aanpak die differentiëren mogelijk maakt?
Wordt er gedifferentieerd op basis van een ruime kennis van de beginsituatie?
Wordt er gedifferentieerd naar inhoud, tempo, instructie, en evaluatie?

¹ In het kader van omgaan met verschillen is de werkwijze van het Leonardo Lyceum te Antwerpen een boeiend gegeven: <http://www.klasse.be/tvklasse/20162-Leren-op-maat>

² Dat jongens en meisjes evenveel potentieel hebben en dus gelijke kansen verdienen is voor de meesten vandaag een evidentie. Toch speelt gender, vaak onbewust, vandaag nog steeds een grotere rol dan je wel zou denken, ook in de klas. Zijn jongens beter in technische vakken? Zijn meisjes braver dan jongens? Leg je je onderwerp anders uit bij jongens of meisjes? Ook over de gender van wie voor de klas staat; valt het een en ander te zeggen. Bepaalt gender de leerkracht haar/zijn manier van lesgeven?

Past de leraar Sticordi-maatregelen ¹toe?

Wordt er op een genderbewuste manier lesgegeven?

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZERS DID.COMP](#)

¹ Sticordi –maatregelen zijn noodzakelijke of aanbevolen, vakgebonden en vakoverschrijdende maatregelen die het leren van leerlingen ondersteunen. Sticordi is een letterwoord dat staat voor **S**timuleren – **C**ompenseren – **R**emediëren – **D**ispenseren. Soms wordt de “R” dubbel gebruikt en wordt ook **R**elativeren ingevoegd. Het is duidelijk dat Sticordi –maatregelen, en in het bijzonder de dispenserende maatregelen, gevolgen hebben voor de evaluatie en de deliberatie.

Meer informatie m.b.t. Sticordi-maatregelen kunt u terugvinden via onderstaande links:

<http://www.ond.vlaanderen.be/specifieke-onderwijsbehoeften/bao/sticordi/>

http://www.g-o.be/sites/portaal_nieuw/Prikbordvoorleerkrachten/SO/pedagogischeondersteuning/infotheek/Documents/STICORDI%20-%20een%20nieuwe%20generatie.pdf

[TERUG
NAAR
STARTBLA
D](#)

KIJKWIJZERS TAALCOMPETENTIES

Deze kijkwijzer is bedoeld om te observeren in welke mate de vakleraar aandacht heeft voor taalgericht vakonderwijs, m.a.w. in welke mate hij bij het realiseren van zijn vakdoelstellingen ook werkt aan het ontwikkelen van de verschillende taalvaardigheden, zoals bijv. gericht luisteren en kijken, begrijpend lezen, formuleren en beantwoorden van vragen, functioneel schrijven en presenteren.

De kijkwijzer voor taalgericht vakonderwijs is gestructureerd op basis van de drie pijlers van taalgericht vakonderwijs:

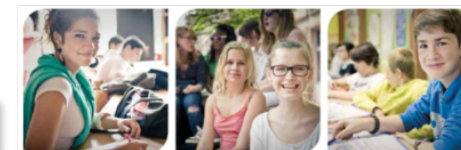
1. context en vakinhoud;
2. interactie;
3. taalsteun.

Context en interactie vind je ook terug in de algemene didactiek (zie kijkwijzer didactische competenties). Bij taalgericht vakonderwijs zijn ze uiterst belangrijk, niet alleen om de leerlingen te motiveren of te activeren, maar vooral ook om de leerlingen in staat te stellen de taal van het vak te leren (gebruiken). Om die reden zijn context en interactie ook in deze kijkwijzer over talige competenties opgenomen.

[Vakinhoud en context](#)

[Vak en taalsteun](#)

[Vak en interactie](#)

Contextrijk vakonderwijs

Contexten geven betekenis aan het leerproces: de leerling kan zich een beeld vormen van de situatie waarin vakinhouden worden aangeboden. Het is nodig de context te verkennen, want de gebruikte contexten zijn niet bij iedereen bekend. Daarnaast is het van belang dat de leraar de talige aspecten van de context toegankelijk maakt voor de leerlingen.

Vakinhoud en context
Wordt de nieuwe leerstof gekoppeld aan de voorkennis van de leerlingen?
Wordt de vakinhoud gekoppeld aan de leefwereld van de leerlingen?
Krijgen de leerlingen ruimte voor persoonlijke inbreng (context uit eigen ervaring, voorbeelden geven ...)?
Expliciteert de leraar de kernbegrippen (uitleggen, op het bord noteren, betekenisonderhandeling, door leerlingen laten verwoorden)?
Legt de leraar de relaties tussen kernbegrippen uit?
Geeft de leraar uitleg over de denk/werkwijze, vraagt hij naar de werk/denkwijze?
Stimuleert de leraar het verwoorden van oplossingen, het uitleggen van antwoorden?
Stimuleert de leraar vakinhoudelijke vragen?
Worden de geleerde vakinhouden samengevat?

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZERS TAALCOMP](#)

Veel interactie

Leren is een interactief proces: kennis komt tot stand doordat je er met anderen over praat. Het actief gebruiken van de taal stimuleert de taalontwikkeling. Leerlingen moeten kunnen praten en schrijven in de les. De leraar heeft hierbij een stimulerende functie door het gesprek op gang te brengen en te begeleiden en te reageren op de inbreng van leerlingen.

Verder kunnen leerlingen veel taal leren door in groepjes of in duo's samen te werken en te praten over de vakinhouden.

Vak en interactie
Geeft de leraar eenvoudige en duidelijke instructies (aangeven wat de leerlingen moeten doen bij een taak, aangeven hoe de leerlingen de taak moeten uitvoeren, formuleren van duidelijke criteria voor het eindproduct,...)?
Stelt de leraar verschillende soorten vragen (beschrijvend, ordenend, verklarend, evaluerend)?
Stelt de leraar voldoende open vragen en vraagt hij door?
Bevordert de leraar dat leerlingen vragen stellen (aan hem, aan elkaar)?
Zetten de werkvormen aan tot actieve deelname aan de les?
Worden alle leerlingen bij de les betrokken?
Krijgen de leerlingen ruimte om onderling over de vakinhoud te overleggen?
Worden de leerlingen tijdens denk- en doe-opdrachten gecoacht?
Wordt er gestructureerd samengewerkt?
Wordt het leerproces in samenspraak met de leerlingen geëvalueerd?

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZERS TAALCOMP](#)

Taalsteun

Taalsteun betekent steun bij het begrijpen en produceren van taal.

Taalsteun kan op diverse manieren geboden worden: steun bij teksten en nieuwe woorden, steun bij het zelf praten en schrijven, en soms steun in de vorm van taallessjes, zoals taal oefeningen rondom nieuwe formuleringen in vaktaal.

Naar ' Kijkwijzer voor taalgericht onderwijs, 2006 Stichting leerplanontwikkeling (SLO), Platform
Taalgericht Vakonderwijs, Enschede

Vak en taalsteun
Spreekt de leraar Standaardnederlands (taalzorg)?
Spreekt de leraar duidelijk (articulatie, tempo)?
Spreekt de leraar correct (woordgebruik, zinsconstructie)?
Is het taalniveau van de leraar aangepast aan het taalniveau van taalzwakkere leerlingen? (kortere zinnen, woorden uitleggen, klemtonen leggen,...)
Besteedt de leraar aandacht aan moeilijke woorden (uit het vak, de instructietaal, laagfrequente woorden uit de dagelijkse taal)?
Geeft de leraar visuele ondersteuning d.m.v. concreet materiaal, illustraties...?
Hanteert de leraar schriftelijke en mondelinge verwerkingsvormen (taaltaken) zoals lees- en schrijfopdrachten, presentaties?
Sluiten de teksten, hulpbronnen e.d. aan bij het taalniveau van de leerlingen?

Wordt het tekstbegrip gecontroleerd d.m.v. mondelinge vragen?

Is er aandacht voor lees- en luisterstrategieën (leren leren)?

Geeft de leraar feedback op taaluitingen van leerlingen (bevestiging, om verduidelijking vragen, verbeterd herhalen, uitbreiden van de inhoud,...)?

Krijgen minder taalvaardige leerlingen extra instructie en uitleg?

Worden er extra hulpmiddelen ingezet (woordenboek, spreek- en schrijfkaders,...)?

Wordt de taaldiversiteit van de klas zinvol benut? (werken in taalheterogene groepjes, werken met rollen, thuistaal ter illustratie en ter ondersteuning,...)

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZERS TAALCOMP](#)

[TERUG
NAAR
STARTBLAD](#)

KIJKWIJZERS PEDAGOGISCHE COMPETENTIES

In deze kijkwijzer staan de pedagogische competenties van de leraar centraal. Deze kijkwijzer geeft een idee over in welke mate de leraar aandacht heeft voor enkele belangrijke pedagogische aspecten van het leraarschap, met name: een positief en veilig leerklimaat, leerlingenparticipatie, zorg voor leerlingen, waarden en normen en tot slot vestigen we de focus ook nog op de genderproblematiek.

[Een positief en veilig leerklimaat](#)

[Waarden en normen](#)

[Leerlingenparticipatie](#)

[Gender](#)

[Leerbegeleiding](#)

Een positief en veilig leerklimaat

Een positief leer- of klasklimaat is een klassfeer die opvoedt en uitnodigt tot verantwoordelijkheid en betrokkenheid. De leraar zorgt voor een atmosfeer die niet alleen bij de leerlingen het beste naar boven haalt, maar ook bijdraagt tot het ontstaan van persoonskenmerken die een verantwoordelijke en geëngageerde instelling mogelijk maken. In een positief en veilig leerklimaat zorgt de leraar onder meer voor een positief zelfbeeld bij de leerlingen, goede intermenselijke verhoudingen, bouwt de leraar succeservaringen in, bevestigt de leraar de leerlingen gepast, geeft hij of zij blijk van hoge verwachtingen ten aanzien van de leerlingen, bevordert hij of zij de autonomie en toont de leraar begrip.

Een positief en veilig leerklimaat
Creëert de leraar een rustige, aangename en uitdagende werksfeer?
Straalt de leraar enthousiasme en gedrevenheid uit?
Heeft de leraar aandacht voor de leefwereld van de leerlingen?
Is de leraar bereid om te luisteren naar de leerlingen?
Probeert de leraar om zich voldoende in te leven in het perspectief van de leerling?
Bevordert de leraar een positieve en stimulerende omgang tussen leraar en leerling evenals tussen leerlingen onderling en stimuleert de leraar de leerlingen tot sociaal aanvaardbaar gedrag en communicatie? Voorbeelden: <ul style="list-style-type: none">• Elkaar respecteren• Respectvol taalgebruik• Naar elkaar luisteren• Onderhandelen

Verhoogt de leraar het competentiegevoel van de leerlingen?

Voorbeelden:

- Positieve feedback geven
- Aanmoedigen
- Bevestigen/bekrachtigen
- Succeservaringen laten opdoen
- Leerlingen mogen fouten maken en kunnen zichzelf zijn

Vermijdt de leraar om bepaalde leerlingen te stigmatiseren?

Voorbeelden:

- Geen kwetsende opmerkingen geven over bepaalde leerlingen voor de hele klas
- Niet met derden praten over zwaktes van de leerlingen in aanwezigheid van betrokken leerlingen
- geen misprijzende lichaamstaal gebruiken

Geeft de leraar verantwoordelijkheid aan de leerlingen en vermeldt de leraar wat de verwachtingen hierbij zijn?

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZERS PED. COMP](#)

Leerlingenparticipatie

Een goede manier om leerlingen verantwoordelijkheid te geven, is ze te laten participeren. Er bestaat niet één manier om leerlingen te laten participeren. Verschillende vormen van participatie zijn mogelijk in een continuüm waarbij initiatieven of beslissingen meer in handen van volwassenen dan wel in handen van de leerlingen zelf liggen: van louter informeren van leerlingen, naar laten adviseren, mee laten beslissen, samen ondernemen, begeleiden tot het zelf laten organiseren.

Leerlingen laten participeren kan door open te staan voor hun bijdragen. Ruimte voor eigen inbreng is mogelijk ten aanzien van bijvoorbeeld het dagelijkse bestuur van de school of klas, regels en het eigen leren. Dit betekent dat je de leerlingen kan laten participeren bij het samenstellen van lessen of themareeksen, het opstellen van een schoolreglement, het organiseren van buitenschoolse activiteiten ... Participatie van de leerling in de keuze en het bepalen van de doelstellingen verhoogt zijn betrokkenheid en maakt duidelijk waarheen hij op weg is.

Leerlingenparticipatie
Zorgt de leraar ervoor dat de leerlingen inspraak krijgen?
Krijgen de leerlingen kansen om zelf dingen te beslissen, te ondernemen of zelf dingen te organiseren?
Geeft de leraar oprechte en constructieve feedback?
Stimuleert de leraar inbreng van alle leerlingen in de groep?
Krijgen de leerlingen voldoende tijd om hun mening te geven?
Zorgt de leraar voor voldoende kansen om samen te werken en werkt hij/zij hiervoor aan de nodige attitudes?
Krijgen de leerlingen voldoende gelegenheden om zelfstandig te werken?

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZERS PED. COMP](#)

Leerbegeleiding

Onder leerbegeleiding verstaan we de manier waarop de school het leren van leerlingen ondersteunt om de vooropgestelde leerdoelen te bereiken of na te streven. De school zorgt er door haar leerbegeleiding voor dat zoveel mogelijk leerlingen de leerdoelen bereiken. Daarvoor neemt zij preventieve en/of remediërende maatregelen. Bovendien heeft de leerbegeleiding als doel dat zoveel mogelijk leerlingen de competenties ontwikkelen die ze nodig zullen hebben om met een toenemende autonomie hun talenten te ontwikkelen (levenslang leren).

Handelingsgericht werken biedt ons een kader om te kijken naar de manier waarop leerlingen worden begeleid. HGW hanteert zeven uitgangspunten:

- 1 De werkwijze is doelgericht
- 2 Het gaat om afstemming en wisselwerking tussen de leerling en zijn context
- 3 Onderwijsbehoeften van leerlingen staan centraal
- 4 Leraren maken het verschil
- 5 Positieve aspecten zijn van groot belang
- 6 Betrokkenen werken constructief samen
- 7 De werkwijze is systematisch en transparant

In de zorg voor leerlingen kan een aantal fasen onderscheiden worden die op een zorgcontinuüm geplaatst worden. Leerbegeleiding krijgt in de eerste plaats vorm in een goede klaspraktijk. Schoolteams zetten daarbij een pedagogisch-didactisch proces op om al hun leerlingen zo goed mogelijk te begeleiden en te ondersteunen in hun leer- en ontwikkelingsproces. In de brede basiszorg stimuleert de school de ontwikkeling van alle leerlingen, via een krachtige leeromgeving. Pas in een volgende fase, de fase van verhoogde zorg, wanneer de basiszorg onvoldoende ondersteuning biedt, kiest het schoolteam voor een bijkomende begeleiding afgestemd op de onderwijsbehoeften van de leerling, bv. in de vorm van STICORDI-maatregelen.

De beschrijving van dit zorgcontinuüm geeft handvatten voor de school om op een kwaliteitsvolle manier deze zorg uit te bouwen. Hoewel preventieve en remediërende maatregelen zich in elke fase van het continuüm kunnen situeren, focussen we in de DOKK-tool voornamelijk op de nulde fase, met name de brede basiszorg. Want, goede zorg start met goed onderwijs in de klas. Het is de opdracht van elke school en elke leraar om de maximale ontwikkeling van alle leerlingen te stimuleren en problemen zo veel als mogelijk te voorkomen.

In het secundair onderwijs zetten leerlingen belangrijke stappen in hun identiteitsontwikkeling. Sommige leerlingen hebben het daar moeilijker mee dan anderen. Gezins- en/of andere sociale factoren kunnen aan de basis liggen. Er wordt niet verwacht dat de leraar specifieke sociaalemotionele problemen waar leerlingen mee te maken hebben, kan oplossen. Wel dat de leraar signalen met betrekking tot behoeften en/of problemen kan opvangen en er adequaat mee kan omgaan. De leraar toont begrip voor de leerlingen. Sommige jongeren hebben te maken met kansarmoede en zijn maatschappelijk heel kwetsbaar. Ook bij deze leerlingen is het belangrijk dat de leraar signalen herkent en er adequaat mee omgaat.

Leerbegeleiding
Houdt de leraar rekening met de beginsituatie, de context en de persoonlijke noden van elke leerling?
Heeft de leraar aandacht voor de totale ontwikkeling van leerlingen?
Neemt de leraar preventieve maatregelen zodat problemen snel voorkomen of gedetecteerd kunnen worden? Voorbeelden: <ul style="list-style-type: none">• systematisch opvolgen, observeren en evalueren van leerlingen;• zorgen voor een veilig leerklimaat;• zorgen voor een krachtige leeromgeving;• differentiëren;• Een gestructureerd en efficiënt klasmanagement.
Neemt de leraar STICORDI-maatregelen waar nodig?
Stimuleert en moedigt de leraar elke leerling aan, stelt de leraar hoge, maar realistische verwachtingen t.a.v. de vordering van elke leerling, op maat van elke individuele leerling? Voorbeelden: <ul style="list-style-type: none">• feedback geven gericht op groei;• stimuleert de leerling om persoonlijke tekorten bij te werken;• behandelt elke leerling op een gelijkwaardige, positieve wijze;• geeft extra taalondersteuning.
Gaat de leraar adequaat om met leerlingen met gedragsmoeilijkheden?

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZERS PED. COMP](#)

Waarden en normen

De school vervult een belangrijke functie in de waardeopvoeding van leerlingen. Het pedagogisch project van het GO! (PPGO) en de vertaling hiervan in het pedagogisch project van de school zijn hierbij richtinggevend. De leraar stimuleert de ontwikkeling van democratische waarden bij de leerling. De leraar leert jongeren betekenisvolle en verantwoorde keuzes te maken en leert hen aandacht te hebben voor de consequenties van die keuze voor hun handelen. Afspraken en regels zijn afgeleiden van waarden. Regels concretiseren de waarden naar de specifieke school- en klascontext en maken deel uit van de opvoeding.

Waarden en normen
Handelt de leraar volgens PPGO?
Worden de leerlingen maximaal gestimuleerd om te reflecteren op hun eigen handelen en dat van anderen?
Communiqueert de leraar duidelijk over de afspraken en regels in de klas?
Treedt de leraar adequaat en consequent op bij het overtreden van gemaakte afspraken en regels?

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZERS PED. COMP](#)

Gender

Jongens en meisjes beleven de school anders. Uit onderzoek blijkt dat jongens vaker achterop geraken, meer blijven zitten, mindere resultaten halen en vaker de school verlaten zonder diploma dan meisjes. Er heerst vaker een antischoolcultuur bij jongens. Onder antischoolcultuur verstaan we zaken zoals een lagere studiemotivatie, een lager engagement op school, minder belang hechten aan punten, minder tijd besteden aan huiswerk of vaker storend gedrag vertonen zoals agressie, ongehoorzaamheid en vandalisme. Dat het vooral jongens zijn die anti-schoolse culturen ontwikkelen kan deels verklaard worden door verschillen die er zijn in de interactie met de leraar. Leraren blijken hogere academische en normatieve verwachtingen te hebben voor meisjes dan voor jongens. Afhankelijk van hun verwachtingen vertonen leerkrachten vervolgens verschillend gedrag naar jongens en meisjes toe en leerlingen gaan zich naar de verwachtingen gedragen.

Heel wat materialen en activiteiten binnen het curriculum zijn gunstiger voor meisjes dan voor jongens, bijvoorbeeld door het bieden van vaste structuren en een meer talige aanpak. Daarom is het belangrijk dat leraren niet alleen oog hebben voor verschillen tussen jongens en meisjes, maar vooral ook voor individuele gelijkenissen en verschillen (om stereotypering te voorkomen).

Gender
Behandelt de leraar jongens en meisjes gelijkwaardig?
Verhoogt de leraar de betrokkenheid van zowel meisjes als jongens? Voorbeelden: <ul style="list-style-type: none">• empathisch zijn• respect tonen• zich begripvol opstellen• leerlingen bevestigen• stimuleren en motiveren• denken en leren aanmoedigen• duidelijkheid bieden• feedback geven• leerlingen laten kiezen• autonomie bieden• differentiëren (bv. afwisseling groepswork, individuele instructie, zelfstandig werk, competitie inbouwen ...)
Heeft de leraar aandacht voor individuele verschillen?

STICORDI-maatregelen

STICORDI-maatregelen zijn 'onderwijskundige maatregelen die in een onderwijsaanbod genomen worden, gericht op kwalitatief goed onderwijs met de bedoeling de (negatieve) gevolgen van leerproblemen in te perken en de slaagkansen van leerlingen te vergroten' (Coppin, Halsberghe, Herzeele, & Van Den Steen, z.j.).

STICORDI is een letterwoord dat staat voor STimuleren, COmpenseren, Remediëren en DIspenseren.

- Stimulerende maatregelen: maatregelen die de inzet en motivatie van leerlingen om te leren vergroten.

Voorbeelden van stimulerende maatregelen:

- De leerkracht geeft gerichte feedback bij een taak en benoemt wat er goed gaat zonder te vergelijken met andere leerlingen.
- De leerling leert zichzelf beoordelen en zowel eigen capaciteiten herkennen en versterken als eigen ontwikkelpunten ontdekken.
- De leerkracht stimuleert de leerlingen om zelf ondersteuning te vragen en bouwt samen met de leerlingen een klasklimaat van wederzijds respect op.
- Remediërende maatregelen: maatregelen die het probleem op een directe manier aanpakken door middel van instructie en het aanleren van strategieën.

Voorbeelden van remediërende maatregelen:

- De leerkracht analyseert het probleem en vertrekt vanuit de onderwijsbehoeften van de leerling. Hij bouwt momenten in voor verlengde instructie voor leerlingen die daar nood aan hebben.
- De leerkracht leert de leerlingen strategieën aan die het leren verbeteren (bijv. concept mapping, mindmapping, spellingsstrategieën ...).
- Compenserende maatregelen: maatregelen die belemmeringen om goed te leren verminderen en/of opheffen.

Voorbeelden van compenserende maatregelen:

- Een leerling met leesmoeilijkheden maakt gebruik van voorleessoftware.
- Een leerling krijgt extra tijd voor het maken van oefeningen en opdrachten.

- Dispenserende maatregelen: maatregelen die de leerling vrijstellen van bepaalde activiteiten, vakonderdelen, vakken of doelen en die vervangen worden door evenwaardige activiteiten en doelen.

Voorbeelden van dispenserende maatregelen:

- De leerling wordt vrijgesteld van hoofdrekenen met moeilijke getallen. Afhankelijk van de moeilijkheidsgraad en de lesdoelen zijn er verschillende vervangingsmogelijkheden: de leerling kan gebruik maken van een rekenmachine en op die manier toch leren rekenen met moeilijke getallen, de leerling kan voor hoofdrekenen naar een lagere groep gaan, de leerling kan hoofdrekenen extra inoefenen met gemakkelijkere getallen.
- Een leerling wordt vrijgesteld van een dictee. Enkele vervangingsmogelijkheden: de leerling moet enkel de nieuwe woorden noteren, de leerling krijgt een 'gatendictee' en moet in de voorgedrukte zinnen enkel de ontbrekende woorden invullen. De tekst kan ook op voorhand worden meegegeven zodat de leerling zich goed kan voorbereiden.
- Een leerling krijgt een vrijstelling voor plastische opvoeding en kan als alternatief een theoretische opdracht voor dat vak krijgen of de vrijstelling kan vervangen worden door een ander vak (bijv. lichamelijke opvoeding).

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZERS PED. COMP](#)

Literatuur

Artikels

LIETAERT, S., DE FRAINE, B., BUYSE, E., LAEVERS, F. & VERSCHUEREN, K., Is typisch ook stereotypisch? Een leerkrachtstijl voor het verhogen van de betrokkenheid van jongens en meisjes, Impuls, 43, nr. 4, 2013

VANTIEGHEM, W. & DEGROOF, M., De genderkloof: jongens op de rand?, Welwijs, 24, nr. 1, 2013

Boeken

REDANT, G., Doeltreffend klasbeheer. Effectief omgaan met de klasgroep., Garant, Leuven – Apeldoorn, 2007

Internet

AELTERMAN, A., E.A., Een nieuw profiel voor de leraar secundair onderwijs. Hoe worden leraren daartoe gevormd? Een informatiebrochure bij de invoering van het nieuwe beroepsprofiel en de basiscompetenties voor leraren. Gevonden op: <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/een-nieuw-profiel-voor-de-leraar-secundair-onderwijs-hoe-worden-leraren-daartoe-gevormd-informatiebrochure-bij-de-invoering-van>

ENGELS, N., AELTERMAN, A., SCHEPENS, A., VAN PETEGEM, K. Het welbevinden van leerlingen in het secundair onderwijs. Gevonden op <http://www.onderwijskunde.ugent.be/downloads/welbevindenleerlingen.pdf>

Naar excellente basisscholen. #leerkracht. Amsterdamse beroepsstandaarden voor het primair onderwijs. Gevonden op: http://www.cps.nl/nl/Documenten/Documenten-Primair_onderwijs/Documenten-Primair_onderwijs-Referentieniveaus/Beroepsstandaard_leerkracht.pdf

www.procrustes.be

STICORDI: Een nieuwe generatie. Hoe omgaan met STICORDI-maatregelen in de klas en op school? Gevonden op: http://www.g-o.be/sites/portaal_nieuw/Prikbordvoorleerkrachten/SO/pedagogischeondersteuning/infotheek/Documents/STICORDI%20-%20een%20nieuwe%20generatie.pdf

KIJKWIJZERS ORGANISATORISCHE COMPETENTIES

Een goede organisatie is een voorwaarde voor het leren. De organisatorische competenties van de leraar omvatten enerzijds een goed beheer van tijd en ruimte enerzijds en een effectief klasmanagement anderzijds. We behandelen beide aspecten in deze kijkwijzer.

[Algemeen klasmanagement](#)

[De klas inrichten en aankleden](#)

[TERUG
NAAR
STARTBLAD](#)

Algemeen klasmanagement

Hier gaat het over orde houden in de klas: de manier waarop de leraar de leiding neemt, of omgaat met ongewenst en storend gedrag, efficiënt gebruik van de beschikbare tijd ...

Algemeen klasmanagement
Organiseert de leraar de activiteit goed? (geen nutteloos tijdsverlies, materiële organisatie, tijdsbewaking, duidelijkheid, vlotheid ...)
Wendt de leraar de onderwijstijd efficiënt aan?
Hanteert de leraar in het lesaanbod een logische opbouw en ruimt hij tijd in voor vragen?
Betrekt de leraar alle leerlingen (spreiden van de aandacht, alert zijn, de groep erbij houden ...)?
Speelt de leraar in op de behoeftes aan ondersteuning?
Hanteert de leraar groeperingsvormen flexibel en gebeurt de afwisseling vlot?
Worden klasafspraken gepast en consequent gehanteerd (voor en tijdens de activiteit) om alles zo vlot mogelijk te laten verlopen?
Treedt de leraar adequaat op bij verstoringen in de les?
Zorgen schema's, stappenplannen, kijkwijzers, opdrachtenkaarten ... voor een goede ondersteuning van het werk?
Hebben de leerlingen een actieve inbreng in de organisatie van de les of activiteit?

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZERS.ORG.COMP](#)

De klas inrichten en aankleden

De leraar is verantwoordelijk voor een ruimtelijke organisatie die leren en (samen)werken mogelijk maakt. De leraar creëert een stimulerende leeromgeving en een ruimte waar verschillende werkvormen mogelijk zijn. De veiligheid is gewaarborgd.

De klas inrichten en aankleden
Houdt de leraar in de klasinrichting rekening met de principes van een krachtige leeromgeving ?
Komt de indeling en de inrichting van de klas/leeromgeving overeen met de schoolvisie op leren en de eventuele afspraken die binnen het team/de vakgroep over klasschikking, klasaankleding, enz. zijn gemaakt? Voorbeelden: <ul style="list-style-type: none">• de focus ligt in de school op creativiteit. In de klas wakkert de sfeer, de klasopstelling en het beschikbare materiaal de creativiteit van leerlingen aan.• de school profileert zich als een ondernemende school. Laat de leeromgeving toe om zelfstandig te werken? Krijgen de leerlingen de kans om in echte of gesimuleerde ondernemingscontexten te werken?
Is de klasopstelling toereikend tot het realiseren van de doelstellingen?
Laat de ruimte zelfstandig werken toe?
Laat de ruimte in groep werken toe?
Laat de ruimte het toe om het betreffende vak optimaal aan te bieden?
Zijn de minimale materiële vereisten, zoals beschreven in het leerplan, aanwezig in de klas en in goede staat?
Zijn de gebruikte middelen verzorgd (leesbaar, in goede staat, duidelijk, goed opgesteld ...) en zijn ze functioneel bedoeld (met andere woorden een echt hulpmiddel voor de leerlingen in functie van leren)?
Heeft de leraar aandacht voor veiligheidsaspecten in de klas? (zie ook leerplan)
Is de ICT infrastructuur adequaat?
Is de organisatie van ICT gerelateerde activiteiten adequaat?

Een krachtige leeromgeving

Definitie:

Met een krachtige leeromgeving bedoelen we een leeromgeving die participatie, betekenisgericht leren, levensechte contexten en zelfsturing mogelijk maakt. Een dergelijke leeromgeving draagt bij tot de kwaliteitsverbetering van het onderwijsaanbod en tot de verhoging van het leerrendement bij alle leerlingen. Een krachtige leeromgeving draagt dan ook bij tot het beter benutten van diversiteit op school en in de klas. We gaan op zoek naar een betere aansluiting tussen de school en de leefwereld van kinderen, zodat bepaalde leerlingen bij voorbaat niet de kans wordt ontnomen deel te nemen aan het leerproces en aan de interactie op school. Dit betekent dat we leerlingen de kans geven hun verschillende ervaringen, kennis, interesses, manieren van spreken, doen en denken uit te drukken en te benutten in het leerproces. Dit doen we bij voorkeur in een participatieve en interactieve leeromgeving waar diverse actoren bereid zijn met en van elkaar te leren, in dialoog te gaan en te reflecteren. Heterogene leeromgevingen die participatief en betekenisvol leren mogelijk maken zijn een krachtig instrument om de talenten en bekwaamheden van alle leerlingen te ontplooien. (bron: <http://www.steunpuntico.be>)

Een krachtige leeromgeving wordt gekenmerkt door:

- een goede balans tussen:
 - ontdekkend leren en een persoonlijke exploratie,
 - systematische instructie en begeleiding;
- aandacht voor de individuele verschillen qua mogelijkheden, behoeften en motivaties van de studenten;
- het inbedden van constructieve leeractiviteiten in contexten die:
 - rijk zijn aan leermateriaal,
 - die mogelijkheden bieden tot sociale interactie,
 - die representatief zijn voor opdrachten waarbij de studenten in de toekomst hun kennis, vaardigheden en attitudes moeten kunnen toepassen.

Kenmerken van een krachtige leeromgeving (Decorte):

- Leren is een actief proces: de leerlingen leren op een actieve manier en hebben het leerproces in eigen handen door: op te zoeken, te onderzoeken, te reflecteren, besluiten te formuleren, een eigen en kritische mening te vormen, hun leerproces te plannen, zichzelf te evalueren, ...
- Leren is een constructief en cumulatief proces: de leerlingen bouwen zelf kennis op en verwerven nieuwe kennis. Ze laten die nieuwe kennis aansluiten bij de eigen voorkennis. Zo ontstaat er een nieuw geheel aan kennis.
- Leren is zelfregulerend en zelfgestuurd: de leerlingen leren hun eigen leerproces te beheren en te bewaken, bv. door zich te oriënteren op de leertaak, de nodige stappen te zetten voor het leren, eigen vooruitgang in het oog te houden, tussentijds te evalueren.
- Leren is doelgericht: de leerlingen hebben een duidelijk en concreet beeld van wat zij kunnen bereiken: de leerdoelen. Zij mogen ook zelf doelen bepalen en nastreven.
- Leren is contextgebonden: leren gebeurt in een bepaalde situatie of een realistische context die de leerlingen aanspreekt.
- Leren is collaboratief: leren gebeurt in interactie met anderen, waarbij samenwerken bevorderd wordt (bv. discussie, klasgesprek, ...).

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZERS.ORG.COMP](#)

Literatuur

Boeken

REDANT, G., Doeltreffend klasbeheer. Effectief omgaan met de klasgroep., Garant, Leuven – Apeldoorn, 2007

Internet

AELTERMAN, A., E.A., Een nieuw profiel voor de leraar secundair onderwijs. Hoe worden leraren daartoe gevormd? Een informatiebrochure bij de invoering van het nieuwe beroepsprofiel en de basiscompetenties voor leraren. Gevonden op: <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/een-nieuw-profiel-voor-de-leraar-secundair-onderwijs-hoe-worden-leraren-daartoe-gevormd-informatiebrochure-bij-de-invoering-van>

Naar excellente basisscholen. #leerkracht. Amsterdamse beroepsstandaarden voor het primair onderwijs. Gevonden op http://www.cps.nl/nl/Documenten/Documenten-Primair_onderwijs/Documenten-Primair_onderwijs-Referentieniveaus/Beroepsstandaard_leerkracht.pdf
<http://www.steunpuntico.be>

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZERS.ORG.COMP](#)

[TERUG
NAAR
STARTBLAD](#)

Vakgroepwerking

[Visienota](#)

[Documenten en kijkwijzers](#)

[Prioriteiten vakgroepwerking](#)

[Bronnenlijst](#)

Visienota

Vakgroepen zijn een nuttig instrument binnen een school. Zij vormen één van de hoekstenen in het beleid. Ze zijn kwaliteitsbevorderend, verhogen het beleidvoerend vermogen en versterken het pedagogisch-didactisch handelen op school. Dit veronderstelt niet alleen een goede organisatie, maar ook een goede interne communicatie en samenwerking.

Op langere termijn zijn vakgroepen planlastverlagend voor de leerkracht. Op die manier worden het werk en de verantwoordelijkheden verdeeld over vele personeelsleden en worden ze haalbaar. Dit heeft als voordeel dat velen zich meer betrokken zullen voelen bij het beleid en het reilen en zeilen van de school.

De vakgroepvoorzitter heeft een leidende rol, wat niet belet dat alle leden op een constructief, opbouwende manier deelnemen. De vakgroepvoorzitter kan een brugfunctie vervullen tussen directie en leerkrachten.

Voor de optimale realisatie van het eigen opvoedingsproject, het schoolwerkplan, de schoolprioriteiten, de leerplannen, de eindtermen en onderwijsvernieuwingen is er voortdurend overleg, communicatie en professionalisering nodig. Naast de wettelijk bepaalde inspraakorganen, de klassenraden, personeelsvergaderingen en pedagogische studiedagen bevordert ook een goed gestructureerde vakgroepwerking de ontwikkeling van een schoolteam tot een professionele leergemeenschap.

Efficiënte vakgroepwerking steunt op de kwaliteiten en de verworven professionaliteit van de individuele leerkrachten. De vakgroepwerking is pas zinvol, wanneer het gemeenschappelijk overleg, de reflectie, de planning en de uitwisseling voor alle betrokkenen een concrete winst opleveren. Dat wil zeggen dat de leerkracht zich in zijn pedagogisch en didactisch werk gesteund voelt en dat zijn taakbelasting verlicht, dat hij vooruitgang vaststelt in het bereiken van de gestelde doelen en dat hij meer plezier beleeft aan zijn werk door een groepsgevoel op basis van respect en solidariteit.

Met passende maatregelen en voorzieningen maakt de directeur een efficiënte vakgroep-werking mogelijk. Hij stimuleert, ondersteunt en volgt het proces en de effecten op. Hij schept de ruimte voor het groeien naar gedeelde verantwoordelijkheid, voor het vinden van creatieve oplossingen en voor de bereidheid tot kritische (zelf)evaluatie. Hij neemt initiatieven om dit hele groeiproces te starten of op gang te houden en indien nodig met interne of externe hulp te begeleiden of bij te sturen.

Elke school heeft een eigen schoolcultuur. Wil de schoolleiding professionele samenwerking stimuleren, dan moet zij hiermee rekening houden en op die basis verantwoorde keuzes maken.

Een school die de vakgroepwerking wil starten of verbeteren, zal altijd rekening moeten houden met haar leerkrachten: het aantal leerkrachten voor eenzelfde vak, de onderlinge verschillen tussen leerkrachten, de draagkracht en de draaglast van het personeel. Zomaar een model van vakgroepwerking overnemen kan nodeloos weerstand oproepen.

Waaraan dien je als directeur aandacht te schenken om vakgroepwerking te optimaliseren?

Een directeur die vakgroepwerking belangrijk vindt, zal waardering laten blijken door te zorgen voor een goede opvang en een goede infrastructuur. Vooral in de aanvangsperiode moet er aandacht zijn voor een duidelijke briefing en een verzorgde keuze van de thema's. De schoolleiding kan de vakgroepwerking blijvend ondersteunen en stimuleren door de vakgroepvoorzitters twee- tot driemaal samen te roepen en hen te laten rapporteren over hun werking.

Er is een noodzakelijke symbiose tussen een kwaliteitsvolle vakgroepwerking en het pedagogisch project van de school. Dit houdt in dat de werking van een vakgroep gedragen wordt door de schoolvisie en versterkt wordt door de aanpak van andere vakgroepen.

Er bestaan verschillende manieren om de vakgroepwerking binnen een school te organiseren: graadoverschrijdend, onderwijsvormoverschrijdend of integendeel beperkt tot één graad of onderwijsvorm.

Ten aanzien van het personeel moet de directeur een beslissing nemen: moet de leerkracht met meerdere vakken in zijn lesopdracht deelnemen aan alle vakvergaderingen of enkel aan de vergadering van één vakgroep. Vooral in technische scholen kan het aantal vakken zo talrijk zijn, dat een vakgroep per vak niet haalbaar is.

De school kan er bewust voor opteren om vakken te clusteren afhankelijk van een specifieke doelstelling (inhoudelijke samenhang, profilering van een studierichting ...) in een vakoverschrijdende samenwerking.

Belangrijk is dat de vakgroepwerking aansluit bij reële behoeften, zowel vanuit het schoolbeleid als vanuit het vak zelf. Een van de beste manieren om hechte vakgroepen te vormen bestaat erin concrete, haalbare taken te geven die voldoende uitdaging inhouden. De vakgroep zal doelbewuster en taakgerichter werken als hij zichzelf jaar na jaar duidelijke en haalbare doelstellingen oplegt. De groep kan in overleg komen tot prioritaire aandachtspunten: bijvoorbeeld nieuwe leerplannen, recente ontwikkelingen in een vak of een studierichting of prioriteiten die de school zelf oplegt zoals vakoverschrijdende eindtermen, permanente evaluatie, vastgestelde tekorten door de onderwijsinspectie ...

[TERUG NAAR
KIJKWIJZER
VAKGROEPWERKING](#)

[TERUG NAAR
KIJKWIJZER
VAKGROEPWERKING](#)

Welke zijn de randvoorwaarden om een goede vakgroepwerking mogelijk te maken?

Een gestructureerde vakgroepwerking veronderstelt dat de school een duidelijk en haalbaar concept van vakgroepwerking heeft en dat de vakgroep beschikt over de nodige vergadertechnieken.

Om een gesprek goed te laten verlopen moet aan de materiële voorwaarden voldaan zijn, de vergadering moet weten wat het doel en wat de timing is. Vergaderingen slagen maar als zij voldoende voorbereid zijn. De deelnemers moeten tijdig uitgenodigd worden met een precieze agenda.

De vakverantwoordelijke ontwikkelt een groeiende vaardigheid in het samenvatten, het verduidelijken, het structureren, het spreiden van de inbreng, het eerbiedigen van de agenda, het bewaken van de procedure. Ook de deelnemers dragen hun verantwoordelijkheid voor het welslagen van de vakgroepwerking.

Een belangrijke voorwaarde voor goede vakgroepwerking is besluitvaardigheid. De vakverantwoordelijke moet tegemoetkomen aan de behoeften van de groepsleden, maar ook streven naar kwaliteit.

Hoe ga je dit als directeur organiseren?

- Het doel bepalen
- Een organigram van de vakgroepen en samenstelling uittekenen
- De vergaderfrequentie vastleggen
- Vergadertechnieken aanreiken
- Tijd, ruimte en middelen ter beschikking stellen
- Afspraken over verslaggeving maken
- Een profiel van de vakgroepvoorzitter/coördinator aanmaken (zie bijlage “vakgroepwerking als hefboom voor het schoolbeleid”)
- ...

Welke thema's kunnen aan bod komen binnen de vakgroepwerking?

- Vakdeskundigheid verhogen
- Onderwijsdeskundigheid verhogen
- Leerlingenbegeleiding verbeteren
- Schoolontwikkeling versterken
- De samenwerking binnen het vak verbeteren
- De kwaliteit bewaken
- ...

Hoe ga je als directeur de vakgroepwerking opvolgen?

- De verslagen met de vakgroepvoorzitter bespreken
- Periodiek overleggen met de vakgroepvoorzitters
- De afspraken opvolgen
- De beslissingen op schoolniveau communiceren
- De vakgroepwerking evalueren en bijsturen
- ...

[TERUG NAAR
KIJKWIJZER
VAKGROEPWERKING](#)

Prioriteiten vakgroepwerking

In onderstaande lijst vind je enkele mogelijke items die kunnen besproken worden tijdens de vakgroepvergadering.

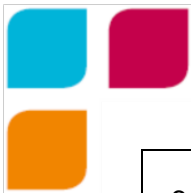
Zet een kruisje in de derde kolom als dit item de afgelopen drie schooljaren aan bod gekomen is tijdens een (formele) vakgroepvergadering. Er wordt dus wel degelijk bedoeld dat er met de vakgroep aan gewerkt is. Individuele acties worden buiten beschouwing gelaten omdat we willen peilen naar initiatieven die door de volledige vakgroep gedragen worden.

In de vierde kolom duid je aan waaraan je in de toekomst nog wilt werken. Dit kunnen zowel items zijn waar de vakgroep reeds aan gewerkt heeft als nieuwe onderwerpen.

Duid tenslotte in de laatste kolom drie items aan die volgens jou prioritair zijn om de komende drie schooljaren aan te werken. Plaats 1 bij het item met de hoogste prioriteit, respectievelijk 2 en 3 bij de volgende items.

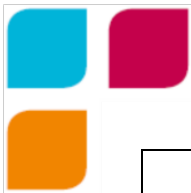
	<i>Mogelijke items</i>	<i>Reeds aan gewerkt / besproken</i>	<i>Hier willen we (nog) aan werken</i>	<i>Prioritair</i>
	Vakdeskundigheid			
	De vakgroep			
1	heeft een uitgeschreven visie op het vak			
2	biedt de leerplandoelen/eindtermen volledig, evenwichtig en met voldoende diepgang aan			
3	beschikt over voldoende didactisch materiaal en infrastructuur voor het bereiken van de leerplandoelen?			
4	spreekt af hoe hij kennis, inzichten, vaardigheden, attitudes en toepassingen evalueert			
5	spreekt af welke evaluatienormen en –criteria hij zal hanteren: verhouding dagelijks werk/examens			

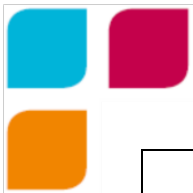
6	maakt afspraken met de collega's in verband met remediëring (inhaallessen, feedback op toetsen en examens ...)			
7	maakt afspraken inzake het bijwonen van lessen bij elkaar			
8	maakt gezamenlijk jaar(vorderings)plannen op			
	Onderwijsdeskundigheid			
	De vakgroep			
9	is op de hoogte van de op school gebruikte strategieën bij gedrags- en leerproblemen en kent de contactpersonen			
10	is op de hoogte van de werking in verband met studiekeuzebegeleiding (oriëntering, adviezen ...)			
11	hanteert een procedure voor het multipliceren van de gevolgde nascholing			
12	heeft afspraken over het pedagogisch-didactisch inschakelen van ICT			
13	heeft afspraken i.v.m. de organisatie van de evaluatie van de leerlingen			
14	spreekt af hoe hij zorgt voor een redelijke verhouding tussen de instructietijd en het evaluatiebeleid			
15	bespreekt hoe hij de evaluatie (kennis, vaardigheden en attitudes) zal rapporteren			
16	heeft afspraken in verband met het vooraf informeren van de leerlingen over de beoordelingscriteria bij de correctie			
17	maakt afspraken met de collega's in verband met differentiatie (beginsituatie, leer- en taalachterstand ...) aangepast aan de noden van alle leerlingen			

	Versterken schoolontwikkeling			
	De vakgroep			
18	maakt afspraken in verband met leren leren (studietips, planning ...)			
19	past de leerbegeleiding aan aan de noden van alle leerlingen om de leerplandoelen te bereiken			
20	neemt initiatieven voor de opvolging van de doorlichting			
21	maakt afspraken die aansluiten bij het schoolbeleid i.v.m. het omgaan met specifieke onderwijsbehoeften			
	Verbeteren van de samenwerking			
	De vakgroep			
22	concretiseert het schoolwerkplan in zijn eigen de visie			
23	heeft leerlijnen uitgeschreven zodat de leerplandoelen optimaal bereikt worden			
24	heeft de lesopdrachten verdeeld in functie van de optimale realisatie van de leerplandoelen			
25	legt een materialenmap aan: uitwisselen van cursussen, taken en toetsen/examens)			
26	maakt afspraken i.v.m. opvang en coaching van beginnende collega's			
27	bewaakt of de aanvangsbegeleiding bijdraagt tot het bereiken van de leerplandoelen en tot een effectieve begeleiding van de leerlingen			
28	werkt een gezamenlijke aanpak uit om het vak aantrekkelijker te maken			
29	maakt afspraken over het gebruik van handboeken en cursussen			

	bewaken kwaliteit			
	De vakgroep			
30	bespreekt de leerlingenresultaten (gemiddelden, aantal tekorten, discrepantie december/juni, vergelijken met voorgaande leerjaren)			
31	bespreekt de bijsturing van het onderwijsleerproces met de collega's op grond van studie en interpretatie van de leerlingenresultaten			
32	bewaakt of de deskundigheidsbevordering bijdraagt tot het bereiken van de leerplandoelen en tot een effectieve begeleiding van de leerlingen			
33	stuurt zijn onderwijspraktijk bij na analyse van de outcomes			

[TERUG NAAR
KIJKWIJZER
VAKGROEPWERKING](#)

Documenten

[Kijkwijzers](#)

[Voorbeeld van vergaderagenda](#)

[Stappenplan vakgroepwerking
als hefboom voor het beleid](#)

[TERUG NAAR
VAKGROEPWERKING](#)

[Kijkwijzers examens](#)

[Kijkwijzers kwaliteitszorg](#)

[Kijkwijzers zelfevaluatie
vakgroepwerking](#)

[TERUG NAAR
DOCUMENTEN](#)

Kijkwijzer examens

Kenmerk

Het examen heeft een verzorgde lay-out.

Er wordt verduidelijkt welke hulpmiddelen mogen worden ingezet.

Het examen is opgesteld in een begrijpbare en correcte taal.

De gebruikte schetsen, tekeningen, afbeeldingen zijn duidelijk.

Elke vraag is gerelateerd aan een leerplandoelstelling.

Er is voldoende variatie tussen kennisreproductie en kennistoepassing.

De vragen zijn eenduidig gesteld.

De leerlingen kunnen de vragen onafhankelijk van andere vragen oplossen.

Er is voldoende variatie in de gebruikte vraagtechnieken (open – gesloten – oefeningen...).

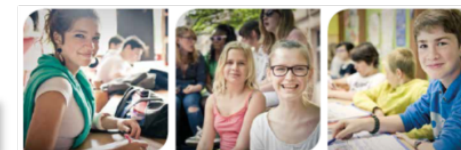
De vragen zijn vakinhoudelijk correct

De vragen zijn evenwichtig verspreid over de leerstof.

Er wordt gestart met 'eenvoudige' vragen (succeservaring voor de leerlingen).

Het examen kan door een gemiddelde leerling vlot binnen de voorziene tijd afgelegd/opgelost worden.

De vragen zijn voorzien van een doordachte puntenverdeling.

Spreiding van de opgaven over de leerplandoelen

Gerangschikt volgens opgave

opgave	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
LPD															
Aantal punten															

In bovenstaande tabel kunnen de klemtonen van dit examen duidelijk worden.

Mogelijke aandachtspunten hierbij:

- is er overaccentuering van bepaalde (deel)doelen?
- zijn er leerplandoelen die behandeld werden in deze periode maar niet aan bod komen?
- zitten jullie als vakgroep op 1 lijn wat betreft de gelegde accenten?
- komt de puntenverdeling overeen met de bestede lestijden?

[TERUG NAAR KIJKWIJZERS
VAKGROEPWERKING](#)

Kijkwijzer zelfevaluatie vakgroepwerking

Wil je weten hoe het gesteld is met jullie vakgroepwerking? Noteer dan je score voor elke uitspraak. Als ook de andere leden van je vakgroep hun scores toekennen, kunnen jullie de sterke en zwakke punten van de werking blootleggen. Dat kan dan de beginsituatie worden in een cyclisch proces van bijsturing aan de hand van de PDCA-cirkel.

In hoeverre zijn de onderstaande uitspraken van toepassing op je vakgroep?

- 4 = deze uitspraak is helemaal van toepassing op onze vakgroep**
- 3 = deze uitspraak is in grote mate van toepassing op onze vakgroep**
- 2 = deze uitspraak is in mindere mate van toepassing op onze vakgroep**
- 1 = deze uitspraak is helemaal niet van toepassing op onze vakgroep**

Noteer je score voor elke uitspraak

Efficiëntie (vergadertechnisch)	
	Onze werking wordt vastgelegd in een jaarplanning.
	De vergaderfrequentie volstaat om onze jaardoelen te realiseren.
	Elke vergadering vertrekt van een agenda.
	Alle leden kunnen agendapunten inbrengen.
	De agenda wordt ons tijdig bezorgd.
	De agenda is doorgaans realistisch qua tijdsbesteding.
	De vergaderingen worden zorgvuldig voorbereid (op basis van teksten en documenten).
	De vergaderingen verlopen doelgericht en resulteren in concrete afspraken.
	Tijdens de vergaderingen kunnen alle leden een inbreng hebben.

	Uiteenlopende meningen worden uitgesproken en de bespreking resulteert in een consensus.
	De vergaderingen worden prettig omkaderd (geschikt lokaal, koffie ...).
	Gemaakte afspraken worden genotuleerd in een functioneel verslag.
	Het verslag wordt aan alle leden en de directie bezorgd.
	De uitvoering van de afspraken wordt opgevolgd.
	De taakverdeling is evenwichtig en haalbaar.
	Onze vakgroep heeft een werkbare omvang.
	De vakgroep evalueert jaarlijks haar werking.
	De keuze van de vakverantwoordelijke wordt gedragen door de hele groep.
	Alle leden zetten zich vergelijkbaar in.
Effectiviteit (bereikte resultaten)	
	Onze vakgroep heeft een visie op ons vak ontwikkeld.
	De vakgroep bepaalt klaar afgebakende en haalbare doelstellingen.
	Onze prioriteiten sluiten aan bij de leerplannen.
	Onze doelstellingen sluiten aan bij de schoolprioriteiten.
	Onze prioriteiten sluiten aan bij actuele onderwijsontwikkelingen.
	Onze werking bevordert de horizontale samenhang.
	Onze werking bevordert de verticale samenhang.
	Onze werking bevordert de gelijkgerichtheid.
	Wij plannen onze nascholing op basis van de behoeften binnen de vakgroep.
	De vakgroep is een doorgeefluik voor gevolgde nascholing.
	Onze vakgroep waakt over de materiële omkadering van ons vak.

	Onze vakgroep vangt beginnende leraren goed op en ondersteunt ze inhoudelijk.
	Onze werking levert bruikbare producten op.
	Onze vakgroep draagt bij tot de implementatie van de VOET / VOOD.
	Onze vakgroep maakt afspraken over de vakken heen.
	Onze werking bevordert de leerresultaten van de leerlingen / cursisten.
Ondersteuning	
	De directie stimuleert, ondersteunt en volgt onze werking op.
	Onze voorstellen worden door de directie ernstig genomen.
	Wij voelen ons ondersteund door de pedagogische begeleidingsdienst.
	Wij krijgen ondersteuning vanuit de scholengemeenschap.
Tevredenheid	
	Ik voel mij persoonlijk bij de vakgroepwerking betrokken.
	Onze werking verhoogt mijn deskundigheid (wij leren veel van elkaar).
	Ik ervaar onze vakgroepwerking als taakverlichtend.
	Onze werking bevordert mijn persoonlijk welbevinden (is een bron van onderlinge steun).

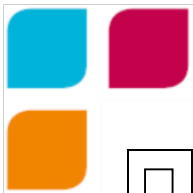
[TERUG NAAR KIJKWIJZERS
VAKGROEPWERKING](#)

Kijkwijzer resultaten, werking en professionalisering

Resultaten	
☐	De doelstellingen van de vakgroep op korte, middellange en lange termijn zijn duidelijk voor de leerkrachten.
☐	Het actieplan dat door de vakgroep opgesteld werd, is voor alle leerkrachten beschikbaar en zij weten wat hun verantwoordelijkheid hierbij is.
Werkings	
☐	De leerkrachten hebben inspraak bij het aanstellen van een vakverantwoordelijke.
☐	De leerkrachten zijn aanwezig op vakvergaderingen.
☐	Op vakvergaderingen beschikken de leerkrachten over de agenda en het verslag van de vorige vergadering.
☐	De leden van de vakgroep geven hun mening en werken actief mee.
☐	De leerkrachten voeren de opdrachten die ze tijdens een vakvergadering aangenomen hebben tegen de aangegeven tijdslijm uit.
Professionalisering	
☐	De vakgroep beschikt over een professionaliseringsplan
☐	De vakgroep beschikt over vakliteratuur.
☐	De vakgroep heeft contacten met het bedrijfsleven.
☐	De vakgroep gaat op bedrijfsbezoek.
☐	Houdt rekening met feedback van collega's, leerlingen en/of ouders.

☐	De vakgroep biedt steun of hulp aan vakcollega's op vakinhoudelijk vlak.
☐	De vakgroep biedt steun of hulp aan vakcollega's op pedagogisch-didactisch vlak.
☐	De vakgroep verspreidt spontaan de inhoud van een nascholing onder zijn leden.
☐	De leden van de vakgroep hospiteren bij elkaar.

[TERUG NAAR KIJKWIJZERS
KWALITEITSZORG](#)

Stappenplan vakgroepwerking als hefboom voor het beleid

1. Planmatige aanpak

Stap 1: Reflectie

Reflectie op wat er aan vakgroepwerking bestaat:

- vakwerkgroepen komen voornamelijk samen n.a.v. concrete vragen van de directie. Deze items worden plichtsbewust behandeld;
- er bestaat een groot verschil in frequentie en kwaliteit van de vakgroep-vergaderingen. Enkele vakgroepen vergaderen spontaan, stellen zelf een agenda samen en denken op langere termijn. Anderen doen dit enkel onder druk van de omstandigheden of op uitdrukkelijk verzoek;
- de vakgroepen vormen momenteel nog geen 'verlengstuk' van het schoolbeleid;
- schooloverstijgende vakgroepwerking gebeurt op verzoek. Voor enkele vakken gebeurde dit in het verleden spontaan;
- de schoolcultuur kent een sterke informele vergadercultuur. Binnen de context van een kleine school volstaat dit vaak om de school- en vakwerking op een correcte manier te laten verlopen. Het is echter niet de aangewezen weg om een lange termijn visie te ontwikkelen of om schooloverstijgend te overleggen rond bijv. leerlijnen;
- er bestaat geen actieve weerstand ten opzichte van vakgroepwerking of ten opzichte van vergaderen in het algemeen. Sommige leerkrachten ervaren de werklast als relatief hoog en willen vergader-inspanningen graag vertaald zien in snelle en concrete resultaten.

Stap 2: Visie en doelstellingen

Vakgroepen moeten een partner zijn om de schooldoelstellingen te concretiseren naar niveau vak, leerkracht, klas. Een denkgroep die reflecteert rond het ontwikkelen van een schoolvisie en ertoe bijdraagt om deze visie te concretiseren.

Vakgroepen moeten uitgroeien tot gestructureerde communicatie- en overlegkanalen.

Vakgroepen moeten ondersteuning bieden voor individuele en/of nieuwe leerkrachten en verhogen de professionaliteit van het individu en van de groep.

Vakgroepwerking moet een forum zijn waar men komt tot gezamenlijke afspraken m.b.t. het vakgebied:

- keuze handboeken;
- bepalen vakattitudes en weerspiegeling in evaluatie;
- examens samen opstellen;
- afspraken rond stages ...;
- ...

Stap 3: Werking

Uitwerken functionele doelstellingen: omschrijving concrete werking en actiepunten: minimum- platform

Stap 4: Evaluatie en bijsturing

Einde schooljaar : sterkte/zwakte analyse

Prioriteiten/aandachtspunten nieuwe schooljaar

[TERUG NAAR
DOCUMENTEN](#)

Voorbeeld van vergaderagenda

PERIODE	VAKDESKUNDIGHEID	ONDERWIJSDSKUNDIGHEID	BEGELEIDING LEERLINGEN	SCHOOLBELEID EN SAMENWERKING
EIND AUGUSTUS – BEGIN SEPTEMBER	Horizontale en verticale samenhang: leerlijnen, jaarvorderingsplan Afstemmen lesinhouden en cursusmateriaal	Planning nascholing Planning GIP / STAGES / OC Afspraken rond het gebruik van activerende werkvormen	Instroomanalyse leerlingen (GOK en STICORDI)	Aanvangsbegeleiding nieuwe collega's Planning extra-muros + GWP
EIND NOVEMBER	Vakterminologie Mogelijke acties in het kader van een opvolging doorlichting	Bespreking van examenvragen (taal-vorm-leerplangericht-criteria evaluatie) en/of gezamenlijk opstellen van de examens	Remediëring (bijwerklessen, inhaal oefeningen) – differentiatie Leerlingenmappen/cursussen	ICT-beleid en multimedia Prioriteiten SWP

JANUARI - FEBRUARI	<p>Evaluatie rapportage/communicatie naar ouders</p> <p>Mogelijke acties in het kader van een opvolging doorlichting</p>	<p>Evaluatie van de examenresultaten met daaraan gekoppeld een analyse van de studiemethodes en leerstrategieën</p> <p>Evaluatiebeleid: normen, criteria, taal ...</p>	Remediëring (bijwerklessen, inhaal oefeningen) – differentiatie	<p>Vakoverschrijdende samenwerking: VOET, leerstijlen, leerstrategieën, leerattitudes, studiemethode</p> <p>Activiteiten ter promotie van de school Desiderata (lokale / ambten)</p>
MEI – JUNI	<p>Leermiddelen, didactische en materiële uitrusting</p> <p>Inrichting vaklokalen</p>	<p>Terugkoppeling en evaluatie van de gevolgde nascholingen</p> <p>Evaluatie gebruik van activerende werkvormen</p>	Evaluatie begeleiding leerlingen en de outcomes	<p>Evaluatie opvang nieuwe collega's</p> <p>Evaluatie extra-muros</p>

[TERUG NAAR DOCUMENTEN](#)

Bronnenlijst

Artikels- en boekenlijst

Herman Ros, Hoe goed doe ik het als leraar? PDCA als kwaliteitsmaatje, Plantyn

Kwaliteitsvolle vakgroepwerking, Beleid voeren rendeert ... ook in de klas!, OVSG – Pedagogische begeleidingsdienst SO

Hans Kommers, Vormgeven aan teams in het onderwijs, ST-Groep

Hilaire Dolfeyn, Vakgroepwerking: brug tussen leerkracht en school, CNO voorjaar 2008

Ingrid Lauwers, Vakgroepvoorzitters: hoe krijg je je collega's mee, GO! nascholing 2012-2013

Verder met de onderbouw – teams aan het werk, SLO nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling

Het nascholingsplan als zelfevaluatieinstrument, Pedagogische begeleidingsdienst GO!

Ondersteuning van Vakgroepwerking in scholen en scholengemeenschappen, Diocesane Pedagogische Begeleiding Bisdom Gent, Werkgroep – VGW, 2004 – 2005

Alice de Groot, Intervisie in het onderwijs: meer dan een modegril!, Personeel en organisatie, afl. 5 juni 2004, 59

Weblinks

[www.acco.be/download/nl/10787978/file/kijkwijzers effectief onderwijsgedrag.doc](http://www.acco.be/download/nl/10787978/file/kijkwijzers%20effectief%20onderwijsgedrag.doc)

Nascholingen en studiedagen GO!

www.g-o.be/sites/portaal_nieuw/subsites/NascholingGO/Aanbod20132014

Coöperatief vergaderen

Groepsdynamica. Leiding geven aan een team

Management van verbondenheid

Als je door het bos de bomen niet meer ziet

[TERUG NAAR
VAKGROEPWERKING](#)

Kijkwijzers voor vakken

[TERUG
NAAR
STARTBLAD](#)

[Aardrijkskunde](#)

[Auto](#)

[Bouw](#)

[Cultuur- en
gedragswetenschappen](#)

[Economie/handelsvakken](#)

[Elektriciteit/elektronica](#)

[Geschiedenis](#)

[Haarzorg](#)

[Hout](#)

[Lassen - constructie](#)

[Latijn en Grieks](#)

[Lichamelijke opvoeding](#)

[Mechanica](#)

[Muzikale opvoeding](#)

[PAV](#)

[Personenzorg](#)

[Plastische opvoeding](#)

[Techniek](#)

[Toerisme](#)

[Wetenschappen](#)

[Wiskunde](#)

[Moderne talen](#)

[Voeding](#)

Personenzorg

Inleiding tot het vak

Uitstraling

Lesverloop

Infrastructuur en uitrusting

Leer(lingen)begeleiding

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Evaluatie

Lesvoorbereiding en leerlingencursus

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN](#)

Structuur van het vakgebied Personenzorg toegelicht.

Eerste graad A-stroom	Tweede graad TSO	Derde graad TSO	Derde graad TSO 3° leerjaar Se-n-Se
Sociale en technische vorming	Sociale en technische wetenschappen	Sociale en technische wetenschappen Gezondheids- en welzijnswetenschappen Jeugd- en gehandicaptenzorg	Leefgroepenwerking Internaatswerking Animatie in de ouderenzorg Tandartsassistentie
Eerste graad B-stroom	Tweede graad BSO	Derde graad BSO	Derde graad BSO 3° leerjaar Specialisatiejaar
(Verkenningsgebied verzorging en voeding-binnen leerplan techniek) Beroepenveld Verzorging - Voeding	Verzorging - Voeding	Verzorging Organisatiehulp	Kinderzorg Thuis- en bejaardenzorg / zorgkundige Organisatie-assistentie

Opbouw van de leerlijn van 1e graad tot 7 BSO

1° graad B-stroom:

- smaakmaker, initiatie in het vakgebied, doel verdere oriëntatie naar de 2° graad;
- zorg voor voeding en zorg voor de mens / zijn leef- en woonsituatie;
- kennis als middel tot aanleren van goede werkmethode, werkwijze en attitudevorming;
- eenvoudige opdrachten en praktische oefeningen.

2° graad BSO:

- doel: zelfstandig een huishouden kunnen runnen en mantelzorg kunnen verlenen;
- voeding, woon- en leefomgeving, welzijn, relaties met gezinsleden en sociale omgeving (bijv. met opbouw van eenvoudige gerechten naar maaltijden en feestmaaltijden, bijv. van veel voorkomende en veelgebruikte materialen en hulpmiddelen in zorgoefeningen naar minder frequent gebruikte en delicate materialen en hulpmiddelen, bijv. van persoonlijke zorg naar zorg voor anderen);
- inoefenen van vaardigheden via OVUR strategie;
- samengestelde opdrachten in huishoudelijke zorgsituaties.

3° graad BSO:

- doel: voorbereiden op de kerntaak van een verzorgende: de zorgvrager ondersteunen bij activiteiten van het dagelijkse leven in een welzijnssituatie;
- persoonsgerichte zorg, zorg voor het algemeen functioneren op lichamelijk vlak, zorg voor het algemeen functioneren op sociaal en psychisch vlak, zorg voor woon- en leefklimaat, functioneren binnen de organisatie;
- vaardigheden voldoende onderbouwd door kennis;
- totaalzorg op maat van de zorgvragers van alle leeftijden in eenvoudige zorgsituaties in diverse settings.

7 Kinderzorg:

- doel: pedagogisch verantwoord omgaan met kinderen van 0 tot 12 jaar in diverse settings;
- klemtoon verschoven van het zuiver technisch verzorgende, naar het pedagogische – alsook het kunnen omgaan met diversiteit;
- begeleiden van kinderen, contacten met ouders en hun omgeving, samenwerken met collega's/verantwoordelijken/externen, vorming/opleiding/eigen functioneren en kwaliteitszorg, inrichting en veiligheid van infrastructuur en materiaal.

7 Thuis- en bejaardenzorg / Zorgkundige:

- doel: totaalzorg toedienen in complexe zorgsituaties binnen de gezondheidszorg;
- zorgvrager ondersteunen bij activiteiten van het dagelijkse leven in gezondheidssituaties;
- persoonsgerichte zorg, zorg voor het algemeen functioneren op lichamelijk vlak, zorg voor het algemeen functioneren op sociaal en psychisch vlak, zorg voor woon- en leefklimaat, functioneren binnen de organisatie.

Extra info: zie virtuele ruimte 'Personenzorg' op smartschool.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER
PERSONENZORG.](#)

Uitstraling

Hiermee willen we twee items onder de aandacht brengen:

- of het voor iemand die niet vertrouwd is met het vak, onmiddellijk duidelijk is welk vak in dit lokaal gegeven wordt;
- of de leerkracht in zijn uitstraling en handelen een voorbeeld neerzet voor de leerlingen.

Uitstraling

Het vaklokaal:

- **Straalt het vaklokaal de specificiteit van het vak uit?** Hangen er didactische wandplaten, posters, leerlingenwerkjes, afbeeldingen en foto's van de verschillende doelgroepen waarrond gewerkt wordt, actuele knipsels ...waaruit blijkt dat in dit lokaal huishoudkunde/voeding, opvoedkunde of verzorging gegeven wordt?

De leraar is zich bewust van zijn voorbeeldfunctie:

- **Straalt de leraar zijn interesse, expertise, gedrevenheid en passie voor de vakken huishoudkunde / voeding, opvoedkunde of verzorging uit en neemt hij zijn voorbeeldfunctie als werknemer binnen de zorgsector op?**

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZER](#)
[PERSONENZORG.](#)

Infrastructuur en uitrusting

In de leerplannen staat duidelijk omschreven welke minimale materiële vereisten noodzakelijk zijn om het leerplan te realiseren. In de pedagogisch didactische wenken worden ook concrete tips en adviezen meegegeven, die een invloed hebben op de infrastructuur of lesorganisatie. Onder deze topic zetten we de belangrijkste aandachtspunten op een rijtje.

Infrastructuur en uitrusting

- **Beschikt de leraar over de nodige materiële vereisten mbt inrichting en uitrusting conform de leerplannen:**
Algemeen: een voldoende ruim vaklokaal waar TV en PV geïntegreerd kan aangeboden worden en activerend kan gewerkt worden, een overheadprojector, een radio/cassette/CD speler, een televisietoestel, een videorecorder/ DVD speler, een computer met internetaansluiting, een klas- of schoolbib / mediatheek met een aantal referentiewerken en recente vaktijdschriften (zie bibliografie leerplan)
Voor huishoudkunde / voeding: een ordelijk en net vaklokaal (didactische keuken) met infrastructuur voor les en infrastructuur om praktische vaardigheden te demonstreren en in te oefenen, voldoende ruime opbergruimtes, keukeninrichting en-uitrusting conform het wetgevend kader (zie bijv. cahier voedselveiligheid)...(minimale materiële vereisten in de didactische keuken zie leerplan)
Voor opvoedkunde: een vaklokaal met ruimte voor hoekenwerk, voldoende opbergruimte voor het didactisch materiaal, de spel- en speelmappen van de leerlingen, de uitgewerkte activiteiten van de leerlingen, prikbord om ad valvas projecten, bezoeken, krantenartikels, open deur dagen, jobaanbiedingen uit te hangen ...(minimale materiële vereisten zie leerplan)
Voor verzorging: een vaklokaal dat inspireert tot algemene attitudes als netheid, zorg en hygiëne, voldoende afsluitbare opbergruimte voor het didactisch materiaal, verzorgingsmateriaal voor de specifieke doelgroepen,...(minimale materiële vereisten zie leerplan)
- **Gebruikt de leraar het ter beschikking gestelde vaklokaal en de ICT infrastructuur functioneel conform de visie en vereisten van de leerplannen huishoudkunde / voeding, opvoedkunde of verzorging?** bijv. bij de uitwerking van een groepsopdracht maken enkele leerlingen gebruik van de pc voor het raadplegen van de sociale kaart, bijv in de ene hoek van de klas oefenen leerlingen zelfstandig een techniek aan de hand van een instructiefiche terwijl in de andere hoek leerlingen in duo werken, bijv. in een hoek van het lokaal raadplegen leerlingen enkele kookboeken alvorens ze hun gekozen receptuur uitschrijven in een OVUR-schema, hun grondstoffen halen uit de berging of koelkast, deze reinigen en aan de bereiding beginnen, bijv. leerlingen leren een gecombineerde opdracht op de meest efficiënte manier plannen en organiseren in een ruimte (bijv. maaltijd bereiden en enkele huishoudelijke taken doen binnen een beperkt tijdsbestek)...

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Tijdens de lessen is het belangrijk dat leraren principes van veiligheid, milieubewustzijn, hygiënisch en ergonomisch handelen integreren. Omdat dit zo'n belangrijke aspecten zijn binnen het handelen, plaatsen we ze apart.

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

- **Handelt de leraar conform de principes mbt veiligheid, milieubewustzijn, hygiënisch en ergonomisch handelen (zoals vermeld in het leerplan/ huishoudelijk reglement) en neemt hij hierin zijn voorbeeldfunctie op?**

Veiligheid: bijv brandveiligheid, valpreventie, voorkomen van ongevallen, risicobeheersing mbt voedselveiligheid, toepassen van HACCP-principes, afspraken mbt specifieke veiligheid (bijv. afhalen, actief toezicht, aanwezigheidslijst, toegang...) ...

Milieubewust handelen: bijv milieuvoorschriften naleven, afval correct sorteren

Hygiënisch handelen: past de hygiëncode om voedselveiligheid te bevorderen toe, let op een goede persoonlijke hygiëne (kledij, haar, sieraden, lichaamszorg, handen wassen...)...

Ergonomisch handelen: huishoudelijk werk op een ergonomische manier verrichten, hef- en tiltechnieken hanteren om lichamelijke overbelasting te vermijden, gebruik van hulpmiddelen, aandacht voor een correct zit- of eethouding ...

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZER](#)
[PERSONENZORG.](#)

Lesvoorbereiding en leerlingencursus:

Een goede les, begint bij een goede lesvoorbereiding en degelijk cursusmateriaal. De belangrijkste items concretiseren we voor u: de visie van het leerplan, integratie TV en PV, uitdagende opdrachten op het niveau van het leerplan en de leerlingen,...

Lesvoorbereiding en leerlingencursus

Binnen het studiegebied Personenzorg zijn een aantal leerplannen geïntegreerd. Dit wil zeggen dat bijv. de leraren huishoudkunde, opvoedkunde en verzorging vooraf samen moeten bepalen wie welke leerplandoelstellingen op welke manier in welk jaar van welke graad zal uitwerken zodat het volledige leerplan op het einde van de graad volledig gerealiseerd is. Welke afspraken zijn hierover? (zie ook visietekst Geïntegreerd werken in BSO)

- **Stelt de leraar de leerlingencursus en het didactisch materiaal op conform de visie en richtlijnen van de leerplannen en de afspraken binnen de vakgroep / school?**

-De leerplannen binnen het studiegebied Personenzorg werden opgebouwd vanuit een holistische mensvisie met oog voor de brede vorming van onze jongeren. Afhankelijk van de gekozen studierichting worden (bijv. conform de beroepscompetentieprofielen) andere accenten gelegd binnen de opleiding (specifieke visie, specifieke doelgroep) en verschillen de doorstromingsmogelijkheden naar hoger onderwijs of de arbeidsmarkt. Onder het luik 'visie' in elk leerplan, vindt u alle specifieke informatie.

-Daarnaast zijn een aantal leerplannen binnen het studiegebied Personenzorg geïntegreerd. Dit wil zeggen dat bijv. de leraren huishoudkunde, opvoedkunde en verzorging vooraf samen moeten bepalen wie welke leerplandoelstellingen op welke manier in welk jaar van welke graad zal uitwerken zodat het volledige leerplan op het einde van de graad volledig gerealiseerd is. Dit impliceert ook dat in de verschillende vakken de leerinhouden elkaar raken en niet strikt gescheiden zijn (bijv. bij verzorging gaat het niet louter om de verzorgingstechniek, maar worden ook omgangsvaardigheden uit het vak opvoedkunde geïntegreerd, bijv. maaltijden en activiteiten moeten afgestemd worden op specifieke zorgbehoeften van een zorgvrager ...) (zie ook visietekst Geïntegreerd werken in BSO) Is dit zichtbaar in de leerlingencursus?

- **Gebruikt de leraar handboeken, werkboeken, cursusmateriaal, referentiewerken, tijdschriften, websites in functie van de volledige realisatie van de (geïntegreerde) leerplannen conform de afspraken binnen de vakgroep?**

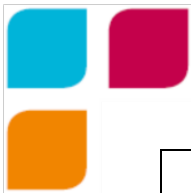
-Op welke manier wordt actualiteit geïntegreerd in het didactisch materiaal?

-Is de opbouw / structuur en lay-out van de leerlingencursus gestructureerd en verzorgd?

-Zijn TV en PV geïntegreerd terug te vinden in de leerlingencursus?

-Worden actuele leerinhouden, eigentijdse websites, verwijzingen naar demonstraties, voorbeelden, oefeningen, opdrachten

voor rollenspellen, casussen, ervaringen van op stage, afbeeldingen, verslagen van brainstorm/ observaties, individuele en groepsopdrachten, een aangelegde begrippenlijst, de tabel ivm de psychologische ontwikkeling van het kind, de voedingsmiddelentabel, instructiefiches bij verzorgingstechnieken, stappenplannen ... geïntegreerd?

- **Expliciteert de leraar de te bereiken leerplandoelstellingen en evaluatiecriteria aan de leerlingen in de leerlingencursus?**

Hoewel bepaalde leerinhouden over de verschillende vakken en studierichtingen kunnen terugkeren (bijv. communicatie in BSO en TSO – met verschillende doelgroepen), verschillen de leerplandoelstellingen en daaraan gekoppelde evaluatiecriteria. Daarom is het aangewezen deze bij elk hoofdstuk en elke opdracht in leerlingentaal op te nemen zodat leerlingen weten wat van hen verwacht wordt. Bijv. De elementen rond hygiëne en veiligheid worden geïntegreerd in alle praktijkoefeningen, doch moeten niet telkens mee opgenomen worden in de evaluatie. Bijv. in TSO zullen de eisen anders liggen dan in BSO,...

- **Zijn in de leerlingencursus verwijzingen naar de inhoudelijke raakvlakken met andere vakken zichtbaar?**
bijv. opvoedkunde, huishoudkunde / voeding en verzorging, maar ook PAV, Nederlands, MO/PO/expressie, toegepaste biologie, toegepaste chemie, toegepaste economie... De inhouden van de verschillende vakken raken elkaar soms, doch de leerplandoelstellingen verschillen. Zijn de raakvlakken merkbaar in de leerlingencursus?

- **Zijn in de leerlingencursus verwijzingen naar de vakoverschrijdende eindtermen zoals afgesproken in de vakgroep / school zichtbaar?**

De vakken opvoedkunde, huishoudkunde/voeding en verzorging leveren immers een bijdrage tot het nastreven van de VOET leren leren, de gemeenschappelijke stam, de contexten lichamelijke gezondheid en veiligheid (1), mentale gezondheid (2) en sociorelationele ontwikkeling (3). Zijn deze invalshoeken mee opgenomen in de leerlingencursus?

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZER](#)
[PERSONENZORG.](#)

Het lesverloop:

Op welke concrete elementen moet een leraar letten in zijn didactisch handelen opdat zijn lessen optimaal zouden zijn afgestemd op de vereisten van het leerplan: de doelstellingen binnen een vak, de opbouw van de leerinhouden over de graden heen, de opbouw van de les...

Het lesverloop

- **Stemt de leraar zijn didactisch handelen af op de eisen van het leerplan en zijn leerlingenpubliek?**
Voorbeeld: Het vak huishoudkunde in BSO heeft een andere bedoeling (en vereist dus een andere didactische aanpak) dan het vak huishoudkunde in TSO.
- **Bouwt de leraar de lessen op vanuit actuele, herkenbare, reële (problematische) situaties of praktijkvoorbeelden van op stage- in functie van de activerende focus binnen het leerplan?**
Voorbeeld:
1° graad BSO: focus: zelfzorg
2° graad BSO: focus: het gezin
3° graad BSO: focus: alle zorgvragers (van eenvoudig naar complexere problematiek)
7° KZ / TBZ: focus: de specifieke zorgvrager (kind of senior)
- **Integreert de leraar de leerplandoelstellingen van TV en PV tot functionele gehelen in zijn lessen?**
- **Maakt de leraar de leerlingen attent op de vakinhoudelijke raakvlakken met andere vakken en hoe ze hiermee moeten omgaan?**
- **Integreert de leraar de vakoverschrijdende eindtermen zoals afgesproken in de vakgroep / school in zijn les?**
- **Rondt de leraar de les af met een terugkoppeling naar de invalshoek van de les en een korte synthese?**

Houding van de leraar t.a.v. de leerlingen.

- **Zet de leraar de leerlingen actief aan het werk en denken / daagt hij hen uit om kritisch na te denken over actuele gespreksthema's** (bijv. impact van kansarmoede op het gezin, euthanasie bij kinderen, borstvoeding of niet ...) **en eigen handelen?** (bijv. om na te gaan of de techniek / bereiding correct is uitgevoerd, bijv. wat het eigen aandeel was binnen een conflict, bijv. hoe het gedrag van een zorgverlener het gedrag van een zorgvrager mee kan bepalen ...)

Leer(lingen)begeleiding

De leerlingen kunnen zowel in de tweede als derde graad instromen vanuit een andere studierichting of studiegebied. We geven aan waarop een leraar dan moet letten.

Leer(lingen)begeleiding

Op welke manier gaat de leraar om met leerlingen, die vanuit een andere studierichting in de tweede graad of derde graad instromen?

Bij voorbeeld: Instroom in de 2° graad BSO: Normaal gezien stromen leerlingen in die het beroepenveld verzorging-voeding of sociale en technische wetenschappen gevolgd hebben. Deze leerlingen hebben elementaire basiskennis ivm huishoudkunde. Daarnaast kunnen ook leerlingen instromen die een andere vooropleiding hebben genoten. Mits remediëring en differentiatie kan de leraar de leerling verder begeleiden in de 2° graad.

Bij voorbeeld: Instroom in de 3° graad BSO: Normaal gezien stromen leerlingen in die de 2° graad Verzorging-Voeding of de 2° graad Sociale en technische wetenschappen gevolgd hebben. Maar daarnaast kunnen ook leerlingen instromen die een andere vooropleiding hebben genoten. Hoe gaat de leraar / vakgroep hiermee om? Het bijwerken van verworven kennis en vaardigheden (via een bijspijkertraject en individuele begeleiding) is één element, maar aandacht voor vakgebonden attitudes (zoals empathie, echtheid, onvoorwaardelijke acceptatie ...) zal ook belangrijk zijn.

Bij voorbeeld: Instroom in 7 BSO: Normaal gezien stromen leerlingen in die de 3° graad BSO gevolgd hebben, maar soms stromen leerlingen in na de 3° graad TSO, na een jaar HBO5 verpleegkunde of hoger onderwijs. Hoe gaat de leraar / vakgroep hiermee om?

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZER](#)
[PERSONENZORG.](#)

Evaluatie

Deze topic omvat elementen en vormen van evaluatie die specifiek voor deze vakken van toepassing kunnen zijn.

Evaluatie

- **Expliciteert de leraar de te bereiken leerplandoelstellingen en evaluatiecriteria aan de leerlingen in de leerlingencursus?**

Het is aangewezen de leerplandoelstellingen bij elke hoofdstuk in de leerlingencursus en de evaluatiecriteria bij elke opdracht in leerlingentaal op te nemen zodat leerlingen weten wat van hen verwacht wordt.

Bijv. De elementen rond hygiëne en veiligheid worden geïntegreerd in alle praktijkoefeningen, doch moeten niet telkens mee opgenomen worden in de evaluatie.

- **Zet de leraar de leerlingen (zoals het leerplan en de zorgsector vraagt) aan tot kwaliteitsvolle reflectie?**

Bijv. zelfevaluatie via een afvinklijst om na te gaan of de techniek / bereiding correct is uitgevoerd, peerevaluatie na het uitvoeren van een taak in duo, door een groepsgesprek, door individueel coachingsgesprek, door het aanleggen en bespreken van een portfolio,...

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KJKWIJZER](#)
[PERSONENZORG.](#)

Aardrijkskunde

Inleiding tot het vak

Algemeen kader

Infrastructuur en uitrusting

Lesvoorbereiding

Lesverloop

Evaluatie

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN](#)

Inleiding tot het vak

Visie

De aardrijkskunde in het Secundair Onderwijs heeft als doel bij de leerlingen een ruimtelijke visie op de wereld te ontwikkelen. Deze ontwikkeling gebeurt progressief in de drie graden met verschillende klemtonen binnen een steeds groter wordende ruimte. (zie ook schema.)

In de **eerste graad** is **lokale ruimte** het studiegebied. In de **tweede graad** verbreden we de focus tot de **regio**. In de **derde graad** wordt uiteindelijk de **globale wereld** onderwerp van studie. Omdat de keuze van concrete lokale ruimtes, regio's en wereldomvattende thema's vrij groot is, ontstaan **halfopen leerplannen**. De leraar krijgt hierbij de kans, binnen het algemeen kader, om eigen klemtonen te leggen en gebruik te maken van eigen materiaal.

In de **eerste graad** beogen we enerzijds aansluiting te realiseren bij het leergebied wereldoriëntatie van het basisonderwijs en anderzijds een aanzet te zijn voor een vorming van jongeren als wereldburger als belangrijke opstap voor een reeks leerlijnen in het SO. Deze hebben betrekking op de ruimtelijke omvang van het studieobject, een toename van de complexiteit van leerinhouden, een verfijning van de aanpak van verschijnselen, een stijgende complexiteit van vaardigheden en een toenemende fundering van stellingnames. Dat moet in de **derde graad** uitmonden in een vervollediging van het wereldbeeld van de leerlingen via een versterking van inzichten in de zonering van die wereld in de **tweede graad**.

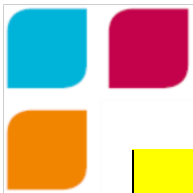
De meest optimale leerwinst wordt hierbij gerealiseerd via terreinobservatie en de verwerking van veldwerkdata. Dit is om praktische redenen slechts beperkt haalbaar, vandaar het belang van goed gekozen extra-murosactiviteiten. Vooral het vaardig omgaan met kaarten en beelden die de terreinomstandigheden zo goed mogelijk weergeven is belangrijk. Aangepast ICT-gebruik (Google Earth, GIS-toepassingen ...) is hierbij een onmisbare pedagogisch-didactische vereiste.

Samenvattend schema van de verticale leerlijnen 'aardrijkskunde':

AARDRIJKSKUNDE	eerste graad	tweede graad	derde graad
ruimtelijke afbakening	het landschap	de regio	de wereld
schaal	<ul style="list-style-type: none"> * observeerbaar * elementair analyseerbaar * grootschalig kaartmateriaal 	<ul style="list-style-type: none"> * niet in één beeld observeerbaar * kleinschalig kaartmateriaal * meer cartografische vaardigheden 	<ul style="list-style-type: none"> • mondiaal perspectief • thematische aanpak • gebruik van geografische informatiesystemen (GIS)
ruimte	vanuit het eigen leefmilieu naar andere LOKALE landschappen	vanuit de eigen regio of Vlaanderen, naar andere regio's in België, Europa en de wereld	van lokale data en situaties naar globale, universele situaties
differentiatie	landschappen met dominantie van natuur, industrie, toerisme, enz.	landelijke regio's, verstedelijkte regio's, industriële regio's	fysische, economische en sociale aardrijkskunde
vaardigheden	met grootschalige kaarten, kleine proefjes, bevragingen e.d. gericht data verzamelen	met regiokaarten, regionale syntheses en presentaties, regiovergelijkingen maken	wetenschappelijke competentie verwerven, zelfstandig een ruimtelijke visie kunnen ontwikkelen/verwoorden
inhouden	<ul style="list-style-type: none"> * landschap en kaart * reliëf, bodem en ondergrond * weer en klimaat * bevolking en maatschappij <p>het landschap: het stedelijk landschap, het natuurlandschap, het landelijk landschap, het industrieel landschap, het verkeer in het landschap</p> <ul style="list-style-type: none"> * landschappen naar keuze 	<ul style="list-style-type: none"> * cartografisch referentiekader: fysisch, geo-politiek, demografisch, etnisch ... * eigenheid van regio's: landelijk, stedelijk, industrieel * eenheid in verscheidenheid * regionale contrasten * wereldbeeld: regionale contrasten op wereldschaal 	<p>ASO/KSO:</p> <ul style="list-style-type: none"> * studiegebied geografie * voorstelling van de aarde: plaatsbepaling, teledetectie, kaart * opbouw van de aarde: structuur, geologische tijdsschaal, uiterlijke vormgeving * het economisch potentieel van de aarde: wereldbevolking, wereldvoedselvoorziening, industrie & tertiaire sector, globalisering

			<ul style="list-style-type: none"> * ruimtelijke ordening in stad & platteland: wisselwerking stad-platteland, ruimtelijke planning * de kosmische ruimte: het heelal, de aarde in het zonnestelsel * weer en klimaat op aarde: dynamiek van de troposfeer, weerkaart en weersvoorspelling * een duurzame en gewonde wereld <hr/> <p>TSO:</p> <ul style="list-style-type: none"> * de ruimtelijke dimensie in een professionele sector * het belang van de aardwetenschappen: soorten kaarten, geologie, geomorfologie en bodemkunde * studie van de bevolking * wereldeconomie * wereldwelvaart * ruimtelijke ordening in stad en platteland * invloed van de kosmische ruimte op de aarde: heelal, de aarde in het zonnestelsel * weer en klimaat op aarde * een duurzaam leefmilieu
--	--	--	---

Leerplanrealisatie en vakgroepondersteuning

Gezien het half-open perspectief van de leerplannen aardrijkskunde en de leerlijn-opbouw doorheen de graden, hebben de leerkrachten enerzijds veel ruimte om vanuit de eigen professionaliteit eigen creatieve invulling te geven aan de realisatie van de leerplandoelstellingen. Anderzijds stelt dit half-open karakter hoge professionele eisen aan de leerkracht. Hierbij is de ondersteuning vanuit een (schooloverstijgende) vakgroep belangrijk. Leerkrachten aardrijkskunde geven immers heel vaak les in vele klassen, richtingen en graden. Daardoor is de werkbelasting hoog, het directe contact met de leerlingen eerder beperkt, de controle op de jaarvordering vaak lastig wegens het frequente wegvallen van lestijden omwille van school-gebonden redenen. Visieontwikkeling op het vak, vastleggen van de nascholingsprioriteiten, jaarplanning, uitstappenkeuze, selectie van ICT-applicaties, evaluatiebeleid, opbouw van de leerlijnen over de graden heen, zijn daarom zeker geen overbodige terreinen van ondersteuning vanuit de (schooloverstijgende) vakgroep aardrijkskunde.

Infrastructuur en uitrusting

In de leerplannen staat duidelijk omschreven welke minimale materiele vereisten noodzakelijk zijn om het leerplan te realiseren. In de pedagogisch didactische wenken worden ook concrete tips en adviezen meegegeven, die een invloed hebben op de infrastructuur of lesorganisatie. Onder deze topic zetten we de belangrijkste aandachtspunten op een rijtje

Infrastructuur en uitrusting
Organiseert de leerkracht het leslokaal op zulkdanige wijze dat de inhoudelijke verscheidenheid en rijkdom van het vakgebied 'aardrijkskunde' visueel ondersteund worden (bijvoorbeeld: wandillustraties, actua-bord)
Is er voldoende ICT-hardware aanwezig opdat de leerlingen zelfstandig en activerend aan het werk kunnen worden gezet?
Is er voldoende actueel kaartmateriaal aanwezig om de cartografische vaardigheden in te oefenen?
Zijn er voldoende andere didactische hulpmiddelen aanwezig, zoals kompassen, GPS, voorbeelden van gesteenten, eventuele maquettes van reliëfstructuren, enz.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZERS
AARDRIJKSKUNDE](#)

Lesvoorbereiding:

Een goede les, begint bij een goede lesvoorbereiding en degelijk cursusmateriaal. De belangrijkste items concretiseren we voor u: hoe gaat de leraar om met verschillende onderdelen van de vakken, met de inhoudelijke raakvlakken met andere vakken, uitdagende opdrachten op het niveau van de leerlingen,...

Lesvoorbereiding
ontwikkelt de leerkracht een visie op de leerplanrealisatie en de praktische mogelijkheden van de keuzen die hij hierin maakt?
beschikt de leerkracht over een gefundeerde jaarplanning waarin een goed evenwicht gerealiseerd wordt tussen ervaringsgerichte werkvormen, extra-murosactiviteiten, klassikale werkvormen en het management ervan, evaluatiemomenten en –vormen?
organiseert de leerkracht de lesthema's op basis van een gerichte clustering van leerplandoelen en –inhouden en aangepast aan de ruimtelijke actualiteit?
heeft de leerkracht voldoende oog voor het aanwenden van activerende werkvormen?
is de les gebaseerd op een gefundeerde keuze van de ICT-applicaties die hij of zij wil gebruiken?

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZERS](#)
[AARDRIJKSKUNDE](#)

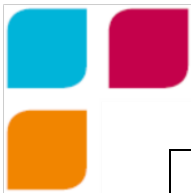

Het lesverloop:

Op welke concrete elementen moet een leraar letten in zijn didactisch handelen opdat zijn lessen optimaal zouden zijn afgestemd op de vereisten van het leerplan: de doelstellingen binnen een vak, de opbouw van de leerinhouden over de graden heen, de opbouw van de les.

Lesverloop
Gebruikt de leerkracht in de klas elementaire ruimtelijke softwareprogramma's zoals GoogleEarth, ArkGis, andere?
<p>Gebruikt de leerkracht deze programma's om de leerlingen gegevens</p> <ul style="list-style-type: none"> * te laten opzoeken * te laten analyseren * te laten synthetiseren
<p>Stimuleert de leerkracht vakspecifieke vaardigheden zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> * cartografische technieken: b.v. synthetiseren van gegevens op zelfgemaakte kaart, werkkaarten ontwerpen en relaties leggen tussen ruimtelijke variabelen * diagrammen construeren * schetskaarten tekenen * cijfermateriaal doelmatig verwerken

Legt de leerkracht tijdens de les de klemtoon op typische geografische vaardigheden, zoals:

- * uitgaande van observatie en van parate kennis komen tot het formuleren en gebruiken van oplossingsmethoden voor specifieke geografische vraagstukken?
- * het leggen van verbanden, bijvoorbeeld tussen levenswijze, cultuur en leefmilieu in een bestudeerde regio?
- * het zelfstandig aanwenden en beoordelen van diverse informatiebronnen door de leerlingen bij het uitvoeren tijdens zelfstandig uit te voeren klastaken (BZL)?
- * het in verband brengen van actuele processen – bijvoorbeeld verstedelijking en globalisering – met geografische factoren?

Stimuleert de leerkracht het gebruik van een wetenschappelijk verantwoord geografisch basisvocabularium om zich correct over ruimtelijke elementen, relaties en structuren uit te drukken?

Stimuleert de leerkracht de ruimtelijke interesses van de leerlingen door boeiende en doorleefde uitdagingen aan de leerlingen aan te bieden, zoals bijvoorbeeld:

- * oriëntatieproeven met kompas
- * GPS-oefeningen
- * virtuele reizen
- * enz.

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZERS](#)
[AARDRIJKSKUNDE](#)

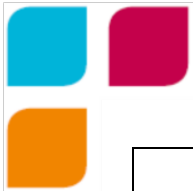

Evaluatie

Deze topic omvat elementen en vormen van evaluatie die specifiek voor deze vakken van toepassing kunnen zijn.

Evaluatie
Welk evaluatieniveau streeft de leerkracht hierbij na, rekening houdend met graad en leerjaar van de leerlingen?
<ul style="list-style-type: none">* kennen en reproduceren: feiten allen in bekende situaties en contexten herkennen en reproduceren. Bijvoorbeeld: geografische aspecten van de eigen leefomgeving correct kunnen herkennen en benoemen.* begrijpen: bekende feiten en informatie ook in nieuwe situaties en verbanden herkennen en verwoorden. Bijvoorbeeld: aspecten van de eigen leefomgeving kunnen herkennen in de leefomgeving van anderen, elders in België, Europa, de wereld.* toepassen: uiteenlopende informatie en leerinhouden correct met elkaar kunnen verbinden en zo uiteenlopende opdrachten efficiënt kunnen oplossen. Bijvoorbeeld: een taak inzake interregionale vergelijking van bepaalde geografische aspecten correct en efficiënt kunnen uitvoeren, gebruik makend van aangepaste softwareprogramma's.* analyseren en samenstellen: nieuwe uiteenlopende informatie en leerinhouden met elkaar kunnen verbinden en opdrachten met (nog) onbekende patronen in nieuwe situaties correct kunnen analyseren. Bijvoorbeeld: onderzoeken hoe geografische en demografische processen samenhangen in het kader van ontwikkelingsvraagstukken in welbepaalde regio's.
<p>Stimuleert de leerkracht actief de ontwikkeling van typische attitudes die samenhangen met het opbouwen van een geïntegreerd ruimtelijk referentiekader, zoals:</p> <ul style="list-style-type: none">* kritisch zijn tegenover aangeboden informatie zoals m.b.t. ontwikkelings-, welvaarts- en milieuproblemen* mogelijkheden zien om op een positieve manier te participeren in beslissingen inzake milieubeleid en ruimtelijke ordening, bijvoorbeeld in kader van MOS, van milieuverenigingen of van gemeentelijke beleidsorganen* bereid zijn om lokale problemen van milieu en samenleving in een bredere ruimtelijke context te plaatsen* evalueren: eigen kennismethoden en inzichten kunnen vergelijken met alternatieve kennismethoden en inzichten. Bijvoorbeeld: eigen visieontwikkeling omtrent globalisering en de effecten ervan binnen de bestudeerde regio's en wereldwijd.
Toetst de leerkracht de ruimtelijke competenties van de leerlingen aan de hand van concrete en actuele vraagstellingen?

Legt de leerkrachten vakoverschrijdende klemtonen bij het behandelen van de lesonderwerpen, bijvoorbeeld:

- * met 'geschiedenis', aldus de ontwikkeling van het ruimtelijk referentiekader koppeland aan een tijdsgebonden kader
- * met VOET inzake milieueducatie (context 4) en/of opvoeden tot burgerzin (contexten 6 en 7)

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZERS](#)
[AARDRIJKSKUNDE](#)

Bouw

Inleiding tot het vak

Uitstraling

Lesvoorbereiding

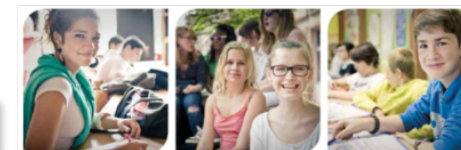
Infrastructuur en uitrusting

Lesverloop

Veiligheid, hygiëne en ergonomie

Evaluatie

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN](#)

Structuur van het studiegebied BOUW. Extra info: zie virtuele ruimte op smartschool.

Eerste graad		
A-stroom <ul style="list-style-type: none">Bouw- en houttechnieken	B-Stroom <ul style="list-style-type: none">Verkenninggebied bouw binnen leerplan TechniekBeroepenveld Bouw (2BVL)	
BSO		
Tweede graad	Derde graad	Derde graad derde leerjaar (specialisatiejaar)
<ul style="list-style-type: none">BouwDuurzaam wonenSchilderwerk en decoratieSteen- en marmerbewerking	<ul style="list-style-type: none">BouwplaatsmachinistDuurzaam wonenRuwbouwSchilderwerk en decoratieSteen- en marmerbewerking	<ul style="list-style-type: none">Bio-ecologische bouwafwerkingDakwerkenSchilderwerk en decoratieRenovatie ruwbouw
TSO		
Tweede graad	Derde graad	
<ul style="list-style-type: none">Bouw- en houtkundeBouwtechnieken	<ul style="list-style-type: none">Bouw- en houtkundeBouwtechnieken	

Uitstraling

Hiermee willen we twee items onder de aandacht brengen:

- of het voor iemand die niet vertrouwd is met het vak, onmiddellijk duidelijk is welk vak in dit lokaal gegeven wordt;
- of de leerkracht in zijn uitstraling en handelen een voorbeeld neerzet voor de leerlingen.

Uitstraling

Het vaklokaal:

Straalt het lokaal de specificiteit van de opleiding uit studiegebied bouw uit. (voldoende didactische voorbeelden, posters die vakgerelateerd zijn ...)?

De leraar is zich bewust van zijn voorbeeldfunctie:

- Neemt de leraar de voorbeeldfunctie op conform de vooropgestelde eisen aan de leerlingen: beroepsfierheid, veiligheid, voorkomen en taalgebruik, leerlingen- en klantgerichtheid ?
- Werkt de leraar actief mee aan de positieve uitstraling van de opleiding: is enthousiast over het vakgebied, maakt gebruik van realistische praktische voorbeelden ...?

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
BOUW](#)

Infrastructuur en uitrusting

In de leerplannen staat duidelijk omschreven welke minimale materiele vereisten noodzakelijk zijn om het leerplan te realiseren. In de pedagogisch didactische wenken worden ook concrete tips en adviezen meegegeven, die een invloed hebben op de infrastructuur of lesorganisatie. Onder deze topic zetten we de belangrijkste aandachtspunten op een rijtje

Infrastructuur en uitrusting

- Beschikt het vaklokaal over de mogelijkheid om TV en PV geïntegreerd aan te bieden.(infrastructuur voor lesmomenten, groepswork ... en infrastructuur voor praktische vaardigheden)?
- Beschikt het vaklokaal over een vakbibliotheek.(vakbladen, behandelde projecten, hedendaagse catalogi ...)?
- Zijn in het vaklokaal de minimale vereisten die vermeld zijn in het leerplan aanwezig.(zie leerplannen)?

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
BOUW](#)

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Tijdens de opleiding komen de leerlingen in aanraking met gevaarlijke situaties, machines, toestellen, producten ... Het is dan ook niet meer dan logisch dat er tijdens ieder lesmoment voldoende aandacht moet worden besteed aan veiligheid en preventie. Leerlingen bewust maken van gevaren en hen leren omgaan met deze gevaren is een hele belangrijke taak voor leerkrachten die niet te onderschatten is.

Binnen veiligheid wordt er nog een onderscheid gemaakt tussen persoonlijke beschermmiddelen (PBM), collectieve beschermmiddelen (CBM) en enkel algemene aandachtspunten.

Veiligheid is een cruciaal aandachtspunt binnen de lessen, het vergt een grote alertheid, concentratie, organisatie en individuele begeleiding van de leerkrachten naar de leerlingen toe.

Veiligheid, hygiëne en ergonomie

Persoonlijke veiligheid:

- Neemt de leraar zijn voorbeeldfunctie op en draagt de vereiste veiligheidskledij: helm, gesloten proper werkpak, veiligheidsschoenen, gehoorbescherming ...?
- Ziet de leraar er op toe dat alle leerlingen in orde zijn in met de veiligheidskledij?
- Ziet de leraar er op toe op dat (zeker bij machinale werkzaamheden) iedereen met lange haren deze op correcte wijze bij elkaar doet d.m.v. een staart, hoofdband, haarnetje ...?
- Ziet de leraar er op toe dat de leerlingen geen juwelen, kettingen, armband(jes), ringen, zichtbare piercings ... dragen?

Collectieve veiligheid:

- Neemt de leerkracht zijn voorbeeldfunctie op en gebruikt hij in functie van de werkzaamheden de juiste voorgeschreven collectieve beschermmiddelen: signalisaties plaatsen / respecteren, hulpmiddelen voor werken op hoogte, veiligheidstoestellen op machines, pictogrammen naleven, afschermingen gebruiken, zoneringen respecteren, veiligheidsbril dragen in functie van de werkzaamheden, stofmaskers ...?
- Ziet de leraar erop toe dat de leerlingen ten allen tijde de juiste collectieve en bijkomende persoonlijke beschermmiddelen in functie van de werkzaamheden correct gebruiken?

Algemene aandachtspunten rond veiligheid:

- Wijst de leraar de leerlingen erop dat een ordelijke werkruimte de meest voorkomende ongevallen in de bouwsector kan vermijden: struikelen en vallen.
- Ziet de leraar erop toe dat de leerlingen de geldende veiligheidsregels respecteren voor het werken op hoogte: gebruik van (trap)ladders, stellingen, (rol)steigers, randbeveiligingen bij daken, harnassen ...
- Wijst de leraar de leerlingen op de bijkomende preventiemaatregelen bij het verwerken van schadelijke materialen: isolatiematerialen, afdichtingsmaterialen (bitumen), producten met solventen, verven, vernissen, bijtende producten ...
- Verwijst de leraar op geregelde tijdstippen naar het naleven van een werfreglement: regels, gedragscode, samenwerken, rekening houden met externe, onderaannemers ...
- Voorziet de leraar in voldoende mate aandacht voor de veiligheidsmaatregelen specifiek aan de studiegebieden: ruw en renovatiebouw, bouwplaatsmachinist, schilderen en decoratie, dakwerken, bio-ecologische bouwafwerking, of bouwtechnieken.
- Ziet de leraar er strikt op toe dat de leerlingen de machinale werkzaamheden uitvoeren volgens de vooropgestelde procedures: instellen-laten controleren-uitvoeren, opstartprocedure bouwplaatsmachines,
- Heeft de leraar oog voor de ontwikkeling van de individuele leerling inzake machinale bewerkingen: onervarenheid van de leerling, angsten bij de leerling, overschatting van zijn kennis en kunde, enthousiasme ...?
- Voert de leraar voldoende toezicht uit tijdens machinale bewerkingen?
- Ziet de leraar er strikt op toe dat alle (bouw)machines, handmachines en gereedschappen op correcte wijze gebruikt worden?

Milieu:

- Heeft de leraar in de lessen voldoende aandacht voor milieuaspecten: keuze van bouwmaterialen, keuze van isolatiematerialen, verwerken en reiniging van producten, mengen van verven, reinigen van schildermaterieel, filteren van dampen en gassen ...?
- Maakt de leraar koppelingen tussen hedendaagse bouwmethodes / bouw materiaal en milieu: betreffende regelgeving, subsidies, mogelijkheden, materialen ...

Hygiëne:

- Heeft de leraar in de lessen voldoende aandacht voor hygiëneaspecten en volgt hij de basisprincipes strak op: handen wassen na afloop van de les, persoonlijke hygiëne, handenwassen na het gebruik of in aanraking komen met schadelijke producten zoals additieven voor mortels en lijmen, siliconen, verven, graafwerkzaamheden, onderhoudsproducten ...?

Ergonomie:

- Verwijst de leraar naar de meest voorkomende beroepsziektes in de sector Bouw en wat de hoofdoorzaak daarvan is: rugklachten, gewrichtsklachten ...
- Heeft de leraar in de lessen voldoende aandacht voor ergonomieaspecten en houdt hij er toezicht op dat richtlijnen en afspraken gerespecteerd worden: tillen van zware lasten, tiltechnieken, gebruik van hulpmiddelen, werkhouding afhankelijk per leerling en werkzaamheid ...

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
BOUW](#)

Lesvoorbereiding

Een goede les, begint bij een goede lesvoorbereiding en degelijk cursusmateriaal. De belangrijkste items concretiseren we voor u: hoe gaat de leraar om met de verschillende onderdelen van de vakken, met de inhoudelijke raakvlakken met andere vakken, uitdagende opdrachten op het niveau van de leerlingen ...

Lesvoorbereiding

- Voorziet de leraar motiverende en uitdagende oefeningen/opdrachten rekening houdend met de leerplandoelstellingen, het niveau en de leefwereld (leeftijd) van de leerlingen: de leerlingen mogen onder geen enkel beding de indruk krijgen dat ze zinloze opdrachten aan het maken zijn, basistechnieken kunnen worden ingeoeft in functie van een motiverende opdracht nadien ...?
- Voorziet de leraar lesmateriaal (handboeken, werkboeken, projecten ...) waarin TV en PV op een geïntegreerde manier verwerkt zijn: TV in functie van de opdracht die uitgevoerd wordt in PV?
- Voorziet de leraar vervangingsopdrachten voor leerlingen die omwille van de infrastructuur even niet verder kunnen: uitbreidingsoefeningen, remediëringsoefeningen ...?
- Vermeldt de leraar in het lesmateriaal duidelijk de evaluatiecriteria zodat de leerlingen weten waarop ze beoordeeld worden en op welke manier?
- Maakt de leraar onderscheid tussen de voorbereidingen van praktische activiteiten over de verschillende graden heen?
Bijvoorbeeld:
 - 1ste graad: alle onderdelen en gereedschappen op voorhand klaarleggen
 - 2de graad: onder begeleiding stapsgewijs de nodige onderdelen en gereedschappen selecteren
 - 3de graad: leerlingen zelfstandig hun werkzaamheden laten organiseren.
- Controleert de leraar op voorhand de materialen, machines en gereedschappen op hun werking, staat en aanwezigheid?

Het lesverloop

Op welke concrete elementen moet een leraar letten in zijn didactisch handelen opdat zijn lessen optimaal zouden zijn afgestemd op de vereisten van het leerplan: de doelstellingen binnen een vak, de opbouw van de leerinhouden over de graden heen, de opbouw van de les, de integratie van principes van veiligheid, milieubewustzijn, hygiënisch en ergonomisch handelen, de integratie van (zelf)reflectie ...?

Lesverloop

Algemeen:

- Past de leraar zijn didactische aanpak aan in functie van de graad?

Bijvoorbeeld:

- 1ste graad: zeer sterk sturend, gericht op kennismaken met de afdeling, met fierheid/enthousiasme voor het vakgebied, zeer motiverend (succeservaring) voor de leerling ...
- 2de graad: sterk individueel sturend en begeleidend werken, gericht op het aanleren van basiscompetenties, succeservaringen bij de leerlingen nastreven, positieve werksfeer en leerhouding ontwikkelen ...
- 3de graad: werken naar meer zelfstandigheid, gericht op het verdiepen en verbreden van de basiscompetenties, koppeling naar de arbeidsvloer (realiteit), naar fierheid voor het vak (succeservaring) toe werken ...

[TERUG NAAR
OVERZICHT KJKWIJZER
BOUW](#)

Lesmoment Praktische Vorming

- Ziet de leraar er op toe dat het omkleden voor aanvang en na afloop van de lessen vlot en rustig verloopt: alle persoonlijke materialen achter slot in de voorziene kastjes, boekentassen op de daarvoor bestemde plaatsen ...?
- Brengt de leraar de leerlingen op de hoogte van de doelstellingen en organisatie van deze les: bij voorkeur startend vanuit een korte herhaling van vorige les, kan gebeuren door klasgesprek(bijv. in groep rond een werkbank), individuele uitleg ...?
- Geeft de leraar duidelijke gestructureerde opdrachten rekening houdend met de noden van de individuele leerling en stuurt hij bij waar nodig?
- Bouwt de leraar de lessen op vanuit actuele, herkenbare, reële (problematische) situaties, praktijkvoorbeelden en ervaringen opgedaan in bijvoorbeeld werkplekleren/stage?
- Beschikt de leraar over voldoende pedagogische en didactische vaardigheden en kiest hij in functie van de leerstof de meest aangewezen werkvorm: demonstratie van nieuwe vaardigheden, begeleid zelfstandig leren, onderzoeken/opzoeken, groepsgesprek, onderwijsleergesprek ...?
- Schenkt de leraar veel aandacht aan individuele en persoonlijke begeleiding van leerlingen: tijdens de uitvoering bijsturen, positieve feedback ...?
- Ziet de leraar er op toe dat na afloop van de praktische lessen het vaklokaal, het gebruikte materialen en de persoonlijke werkruimte van de leerling opgeruimd en ordelijk wordt achtergelaten zodat een volgende klas daar geen hinder van ondervindt?

Lesmoment Technisch-Theoretische Vorming:

- Zorgt de leraar ervoor dat de theoretische leerstof in functie staat met de praktische opdracht?
- Start de leraar bij voorkeur vanuit de probleemstelling van de praktische oefening: leerlingen kunnen zich inleven in het probleem?
- Maakt de leraar gebruik van verschillende activerende werkvormen en integreert hij ICT in functie van de realisatie van de leerplandoelstellingen en de leerlingen: opzoekopdrachten, vergelijkingsopdrachten, groepsgesprek, onderwijsleergesprek ...?
- Bouwt de leraar de lessen op vanuit actuele, herkenbare, reële (problematische) situaties, praktijkvoorbeelden en ervaringen opgedaan in bijvoorbeeld werkplekleren/stage?
- Heeft de leraar expliciet aandacht voor Leren Leren cfr. VOET?

Evaluatie

Deze topic omvat elementen en vormen van evaluatie die specifiek voor deze vakken van toepassing kunnen zijn.

Evaluatie

- Is de evaluatie leerplangericht?
- Worden er uniforme evaluatiedocumenten gebruikt binnen alle leerjaren van de afdeling?
- Staan de taken en toetsen in relatie met de opdracht die de leerlingen praktisch uitvoeren: TV in functie van PV?
- Zijn taken en toetsen niet te veel kennisgericht: opsomming van materialen, onderdelen van machines, gereedschappen, eigenschappen ...?
- Besteedt de leraar voldoende tijd om de evaluatie met de leerlingen te bespreken?
- Is de evaluatie transparant (begrijpt de leerling wat hij moet doen)
- Is er een onderscheid gemaakt in het aantal evaluaties tussen de tweede graad en de derde graad.
Bijvoorbeeld: tweede graad: stapsgewijs evalueren na kleine hoeveelheden leerstof / technieken, derde graad: basisvaardigheden groeperen tot grotere hoeveelheden (overgang tot zelfstandigheid)?
- Zijn er tijdens het leerproces voldoende feedback-momenten voorzien (na nieuwe leerstof / technieken)?
- Wordt er in de evaluatie / controlemomenten rekening gehouden met het materiaalverbruik (verlies bij foutief handelen) van de afdeling bijvoorbeeld door evaluaties / controlemomenten zo te organiseren dat fouten hersteld kunnen worden zonder materiaal verlies?
- Is er ruimte voor zelfevaluatie van de leerlingen en wordt deze met de leerling besproken?
- Is er in de evaluatie aandacht voor vakgebonden attitudes zoals veiligheid, werkhouding ...?

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
BOUW](#)

Cultuur- en gedragswetenschappen

[Inleiding tot het vak](#)

[Uitstraling](#)

[Lesverloop](#)

[Infrastructuur en uitrusting](#)

[Leer\(lingen\)begeleiding](#)

[Lesvoorbereiding en
leerlingencursus](#)

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN](#)

Humane wetenschappen, een volwaardige ASO-richting

Humane wetenschappen vervangt de vroegere Menswetenschappen-moderne talen en de Economie-menswetenschappen in de tweede graad. In de derde graad vervangt Humane wetenschappen vanaf 1 september 2004 de studierichting Menswetenschappen.

De basisvorming in Humane wetenschappen is dezelfde als in de andere studierichtingen in het ASO. Dit betekent dat over alle studierichtingen heen en door alle leerlingen in het ASO dezelfde eindtermen moeten bereikt worden.

In het specifiek gedeelte vinden we de vakken cultuur- en gedragswetenschappen, zowel in de tweede als in de derde graad. Voor deze vakken werden specifieke eindtermen geformuleerd vanuit ASO-perspectief.

In **het vak cultuurwetenschappen** gaat de aandacht naar cultuurfenomenen als uiting van mens en samenleving. De leerlingen maken kennis met onder meer culturele antropologie, economie, ethiek, filosofie, kunst, media, recht en met wetenschappen die deze domeinen bestuderen. Observeren en kritisch reflecteren leiden ertoe dat de leerlingen een visie ontwikkelen op de samenhang van cultuurverschijnselen en de samenleving.

In **het vak gedragswetenschappen** staat de wijze waarop een individu, groepen en een samenleving functioneren centraal, evenals hun onderlinge wisselwerking. De leerlingen maken kennis met onder meer interpretatiekaders en verklaringsmodellen uit verschillende wetenschappelijke disciplines die de studie van mens en samenleving mogelijk maken. Tot die wetenschappelijke disciplines behoren onder meer pedagogiek, psychologie en sociologie.

Leerlingen die de keuze maken voor de studierichting Humane wetenschappen doen dit omwille van hun belangstelling voor de studie van inhoud met een sterk psychologisch en sociaal-culturele inslag. Maar bovendien beschikken deze leerlingen over een hoog abstractievermogen en zijn ze in staat om een breed gamma theoretische en abstracte leerinhouden te verwerken. Zij kunnen in aangereikte gegevens uit de sociale werkelijkheid de samenhang zoeken. Zij kunnen de tegenstellingen begrijpen die zij ervaren tussen de verschillende segmenten van de maatschappelijke realiteit.

Van groot belang is dus een positieve studiekeuze van de leerling, op basis van een goede leerlingensoriëntering in functie van het beoogde ASO-niveau in Humane Wetenschappen.

Extra info: zie virtuele ruimte in smartschool 'Servicedocument cultuur- en gedragswetenschappen: Eerste hulp bij het opmaken van een eigen cursus' en informatiebrochure 'Onderzoekscompetentie'.

Extra info over de zeven onderdelen in de leerplannen

De leerplannen cultuur- en gedragswetenschappen (2° en 3° graad) bevatten dezelfde 7 onderdelen: 1. Organisatie, 2. Interactie en communicatie, 3. Identiteit, continuïteit en verandering, 4. Samenhang en wisselwerking, 5. Expressie, 6. Waarden en normen en 7. Onderzoekscompetentie. De 7 onderdelen worden dus bestudeerd vanuit cultuurwetenschappelijke en gedragswetenschappelijke invalshoek.

1. Organisatie:

Cultuurwetenschappen bestuderen de wijze waarop organisaties in samenlevingen functioneren, hun rol in de samenleving en de opvattingen over mens en maatschappij die eraan ten grondslag liggen. Ze tonen aan dat organisaties en organisatievormen door historische en culturele factoren worden beïnvloed.

Gedragswetenschappen bestuderen de organisatievormen waartoe de mens als individu behoort en die als gevolg van relatief stabiele betrekkingen tussen mensen zijn ontstaan, de aard van deze betrekkingen en de bewegingen en veranderingen binnen deze organisatievormen.

2. Interactie en communicatie:

Cultuurwetenschappen analyseren de sociale, economische, politieke en culturele factoren die het communicatieproces beïnvloeden, om op deze wijze een helder beeld te hebben van de structuren en functies van de maatschappelijke communicatie.

Gedragswetenschappen bestuderen de wijze waarop prikkels georganiseerd en geïnterpreteerd worden en de factoren die hierop een invloed uitoefenen; hoe het eigen gedrag door dat van anderen wordt beïnvloed en er zelf de invloed van ondergaat, alsmede de psychische factoren die de communicatie tussen mensen beïnvloeden.

3. Identiteit, continuïteit en verandering:

Cultuurwetenschappen bestuderen opvattingen over de menselijke identiteit in historisch en vergelijkend cultureel perspectief, over de genese van cultuur, beschaving en civilisatie in verschillende samenlevingen alsmede over de interactie tussen mens- en wereldbeeld.

Gedragswetenschappen bestuderen met betrekking tot het individu de psychologische ontwikkeling in verschillende levensfasen; zij ontwerpen patronen van psychologische en gedragsfactoren die toelaten individuen met elkaar te vergelijken en ze onderzoeken de rol van de taal en van intermenselijke relaties bij het ontwikkelen van een persoonlijke identiteit; met betrekking tot de culturele identiteit van sociale groepen bestuderen zij identiteitsbewarende mechanismen (waaronder socialisatie- en acculturatiemechanismen en taal) en evolutionaire of revolutionaire veranderingen van deze identiteit door interne en externe oorzaken.

4. Samenhang en wisselwerking:

Cultuurwetenschappen bestudeert de samenhang tussen verschillende cultuurverschijnselen en in het bijzonder de wederzijdse beïnvloeding van wetenschap, techniek en samenleving.

Gedragswetenschappen bestudeert studie van de samenhang tussen en de wederzijdse beïnvloeding van individu en samenleving en tussen groepen.

5. Expressie:

Cultuurwetenschappen reiken interpretatiekaders aan om de muzische expressie, zoals die tot uiting komt in woord, beeld, klank en beweging, esthetisch te benaderen en in een maatschappelijk-culturele context te plaatsen. Ze onderzoeken wat een kunstwerk van andere cultuuruitingen onderscheidt en in welke mate opvattingen over functie, betekenis en waardering van een kunstwerk en van de kunstenaar door historische, culturele en sociologische factoren worden bepaald. Ze bestuderen de verschillende kunstvormen als uitdrukkingen van maatschappelijke en culturele bewegingen doorheen de geschiedenis en hun invloed daarop. Ze verhelderen de rol van de kunsten bij het tot uitdrukking brengen van veranderingen in de hedendaagse samenleving en bij het ontwikkelen van middelen om met deze veranderingen te kunnen omgaan.

Gedragswetenschappen bestuderen het ontstaan (opwekken), de aard en de functie van emoties in het individuele en sociale leven en de invloed van psychologische, sociale en culturele factoren op de expressie ervan. Ze onderzoeken de factoren die de aard en functie van niet verbaal gedrag bepalen en de wijze waarop in verschillende samenlevingen en sociale groepen met "lichamelijkheid" wordt omgegaan.

6. Waarden en normen:

Cultuurwetenschappen bestuderen de wijze waarop waarden en normen in sociale gemeenschappen vorm hebben gekregen en zich hebben ontwikkeld. Ze trachten de universele en differentiële kenmerken ervan te achterhalen en onderzoeken de principes die ter rechtvaardiging worden ingeroepen. Ze gaan na welke band er bestaat tussen waarden en normen en mens- en wereldbeelden en levensbeschouwingen zoals die onder meer uitdrukking vinden in mythologieën, godsdiensten en ethische stelsels.

Gedragswetenschappen bestuderen de wijze waarop waarden en normen in sociale gemeenschappen worden overgedragen en desgevallend worden afgedwongen, hun invloed op het menselijk individueel en groepsgegedrag, de rol van waardeconvergentie voor de sociale cohesie en van waardedivergentie bij het ontstaan van conflicten. Ze onderzoeken de verschuivingen in waardesystemen en de factoren die hierop een invloed uitoefenen.

7. Onderzoekscompetentie:

Het onderdeel onderzoekscompetentie is identiek voor de vakken cultuurwetenschappen en gedragswetenschappen. De leerplandoelstellingen mbt dit onderdeel moeten niet voor elk vak afzonderlijk, maar wel voor het geheel van de pool gerealiseerd worden. Afspraken tussen de leraar cultuurwetenschappen en de leraar gedragswetenschappen zijn bijgevolg noodzakelijk.

De onderzoekscompetentie beoogt in de eerste plaats het bijbrengen van een aantal vaardigheden om een onderzoek uit te voeren. Verder beoogt ze kennis en inzicht bij te brengen in een aantal theoretische aspecten met betrekking tot deze onderzoeksvaardigheden.

Doorheen de tweede graad worden de verschillende onderzoeksvaardigheden evenwichtig gespreid en progressief opgebouwd in de verschillende onderdelen. Het is nodig dat de afzonderlijke onderzoeksvaardigheden intensief aangeleerd en ingeoefend worden.

Toch is het zinvol om zowel in het eerste als in het tweede leerjaar de volledige cyclus van een onderzoek te doorlopen.

In de tweede graad worden de onderzoeksvaardigheden steeds toegepast onder begeleiding van de leraar.

De onderzoeksvaardigheden komen in de derde graad geïntegreerd aan bod in de loop van de lessen over de andere onderdelen. Ze worden tevens betrokken in een afsluitende eindprodukt.

Binnen humane wetenschappen (één pool) zijn er verschillende realisatiemogelijkheden OC:

- leerling realiseert OC in één vak van de pool (bv. Gedragswetenschappen of cultuurwetenschappen);
- leerling realiseert OC door middel van opdracht(en) waarbij meerdere vakken betrokken zijn binnen de pool (bv. gedragswetenschappen én cultuurwetenschappen);
- leerling realiseert OC door middel van opdracht(en) vanuit een vak van de pool met vak(ken) uit de basisvorming (bv. gedragswetenschappen + PO ...).

Door het bestaan van al deze mogelijkheden is het belangrijk dat er binnen de school duidelijke afspraken gemaakt worden: gelijkgerichtheid (qua systeem, evaluatie en rapportering) en duidelijke communicatie zijn primordiaal.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER CULTUUR- EN
GEDRAGSWETENSCHAPPEN](#)

Uitstraling:

Hiermee willen we twee items onder de aandacht brengen:

- of iemand die niet vertrouwd is met de inhoud van de vakken cultuur- en gedragswetenschappen, onmiddellijk een idee heeft over het vak dat in dit lokaal gegeven wordt;
- of de leraar in zijn uitstraling en handelen zijn gedrevenheid en interesse voor het vak kan overbrengen.

Uitstraling

Het vaklokaal:

- **Straalt het vaklokaal de specificiteit van de vakken cultuur- en gedragswetenschappen uit:** hangen er posters, wandkaarten, foto's, actuele knipsels waaruit blijkt dat in dit lokaal cultuur- of gedragswetenschappen gegeven wordt?

De leraar is zich bewust van zijn voorbeeldfunctie:

- **Straalt de leraar zijn interesse, expertise, gedrevenheid en passie voor de vakken cultuur- en gedragswetenschappen uit** zodat leerlingen geïntrigeerd raken door de boeiende interactie tussen mens en maatschappij?

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER CULTUUR- EN
GEDRAGSWETENSCHAPPEN](#)

Infrastructuur en uitrusting:

In de leerplannen staat duidelijk omschreven welke minimale materiële vereisten noodzakelijk zijn om het leerplan te realiseren. In de pedagogisch didactische wenken worden ook concrete tips en adviezen meegegeven, die een invloed hebben op de infrastructuur of lesorganisatie. Onder deze topic zetten we de belangrijkste aandachtspunten op een rijtje.

Infrastructuur en uitrusting

- **Beschikt de leraar over de nodige materiële vereisten mbt inrichting en uitrusting conform de leerplannen cultuur- en gedragswetenschappen:**
 - een vaklokaal dat ruimte biedt voor een activerende didactische benadering van het onderwijsleerproces;
 - overheadprojector, radio/cassette/CD speler, televisietoestel, videorecorder/ DVD speler, computers met internetaansluiting;
 - klas- of schoolbibliotheek/mediatheek met een aantal referentiewerken en vaktijdschriften betreffende de specifieke vakgebieden (zie bibliografie leerplan).
- **Gebruikt de leraar het ter beschikking gestelde vaklokaal en de ICT infrastructuur functioneel conform de visie en vereisten van de leerplannen cultuur- en gedragswetenschappen?**
 - zodat leerlingen actief participeren aan de lessen cultuur- en gedragswetenschappen;
 - de zelfwerkzaamheid van de leerlingen verhoogd wordt;
 - doceren beperkt wordt ten voordele van werkvormen waarbij leerlingen zelf vorm geven aan hun eigen leren;
 - de leraar optreedt als coach.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER CULTUUR- EN
GEDRAGSWETENSCHAPPEN](#)

Lesvoorbereiding en leerlingencursus:

Een goede les, begint bij een goede lesvoorbereiding en degelijk cursusmateriaal. De belangrijkste items concretiseren we voor u: hoe gaat de leraar om met de verschillende onderdelen van de vakken, met de inhoudelijke raakvlakken met andere vakken, uitdagende opdrachten op het niveau van de leerlingen ...

Lesvoorbereiding en leerlingencursus

- **Worden de 7 onderdelen van de leerplannen cultuur- en gedragswetenschappen op een evenwichtige en gelijkwaardige manier qua tijdsinvestering en inspanning behandeld in de leerlingencursus?**

De leerplannen cultuur- en gedragswetenschappen bevatten dezelfde 7 onderdelen die vanuit cultuurwetenschappelijk en gedragswetenschappelijke invalshoek bestudeerd worden. De verschillende onderdelen kunnen zowel in het eerste als in het tweede leerjaar behandeld worden in concentrische vorm, bepaalde onderdelen kunnen in het eerste leerjaar worden behandeld en andere in het tweede leerjaar, bepaalde onderdelen kunnen gespreid worden over het eerste en het tweede leerjaar terwijl andere onderdelen volledig in een bepaald leerjaar worden behandeld. Is de evenwichtige benadering zichtbaar in de leerlingencursus?

- **Gebruikt de leraar handboeken, werkboeken, cursusmateriaal, referentiewerken, tijdschriften, websites in functie van de volledige realisatie van de leerplannen cultuur- en gedragswetenschappen conform de afspraken binnen de vakgroep?**

- Op welke manier wordt actualiteit geïntegreerd in het didactisch materiaal?
- Is de opbouw / structuur en lay-out van de leerlingencursus verzorgd? Worden actuele leerinhouden, eigentijdse websites, oefeningen, voorbeelden, casussen, afbeeldingen ... geïntegreerd?

- **Is in de leerlingencursus zichtbaar dat via de geselecteerde leerinhouden effectief / actief 'gewerkt' wordt aan de vaardigheden?**

De leerplandoelstellingen uit de leerplannen cultuur- en gedragswetenschappen zijn vooral vaardigheidsdoelstellingen (bijv. correct hanteren van begrippen, observeren, herkennen en beschrijven van de werkelijkheid rondom hen, analyseren, verklaren en synthetiseren, een onderbouwd standpunt innemen...). Een cursus gebaseerd op zuivere kennisoverdracht is onvoldoende om de leerplandoelstellingen te realiseren en sluit niet aan bij de eigentijdse manier van leren van onze leerlingen.

- **Zijn in de leerlingencursus verwijzingen naar de inhoudelijke raakvlakken met andere vakken zichtbaar?**

Bijv. gedragswetenschappen 2e graad en gedragswetenschappen 3e graad, cultuurwetenschappen 2e graad en

cultuurwetenschappen 3e graad, cultuurwetenschappen en gedragwetenschappen, cultuur- en gedragwetenschappen en vakken uit de basisvorming zoals biologie, geschiedenis, Nederlands, levensbeschouwelijke vakken ... De inhoud van de verschillende vakken raken elkaar soms, doch de leerplandoelstellingen verschillen. Zijn de raakvlakken zichtbaar in de leerlingencursus?

- **Zijn in de leerlingencursus verwijzingen naar de vakoverschrijdende eindtermen zoals afgesproken in de vakgroep / school zichtbaar?**

De vakken cultuur- en gedragwetenschappen leveren immers een bijdrage tot het nastreven van de VOET leren leren, de gemeenschappelijke stam, de contexten Mentale gezondheid (2), Sociorelationele ontwikkeling (3), Politiek-juridische samenleving (5) en Socioculturele samenleving (7). Zijn deze invalshoeken mee opgenomen in de leerlingencursus?

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER CULTUUR- EN
GEDRAGSWETENSCHAPPEN](#)

Lesverloop:

Op welke concrete elementen moet een leraar letten in zijn didactisch handelen opdat zijn lessen optimaal zijn afgestemd op de vereisten van het leerplan: de doelstellingen binnen een vak, de opbouw van de leerinhouden over de graden heen, de opbouw van de les ...

Lesverloop

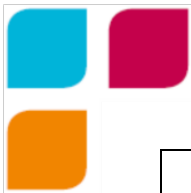
- **Integreert de leraar de visie¹ uit de leerplannen cultuur- en gedragswetenschappen in zijn lessen?**
- **Bouwt de leraar de lessen op vanuit actuele, herkenbare, reële (problematische) situaties en praktijkvoorbeelden uit de psychologische, sociologische en culturele werkelijkheid?**
- **Past de leraar de theoretische concepten uit de cultuur- en gedragswetenschappen toe in concrete situaties tijdens de lessen?**
- **Maakt de leraar tijdens de lessen cultuur- en gedragswetenschappen de leerlingen attent op de vakinhoudelijke raakvlakken met andere vakken en hoe ze hiermee moeten omgaan?**

¹ In de tweede graad leren de leerlingen menselijke gedragingen, maatschappelijke en culturele fenomenen herkennen en exploreren. Het aangrijpingspunt is de eigen ervarings- en leefwereld, die ze leren observeren, beschrijven en structureren met behulp van de begrippen, relaties en structuren uit de betreffende disciplines. Deze verkende ervaringswereld leren ze in een breder perspectief plaatsen door vergelijkingen op basis van een eenvoudige analyse. De leerlingen leren relaties leggen tussen verschillende aspecten van de onmiddellijke humane werkelijkheid. Door relateren en relativeren, leren ze ten aanzien van sommige gedrags-, maatschappij- en cultuuraspecten een objectiveerbaar standpunt innemen en verdedigen.

In de derde graad worden begrippen, relaties en structuren uitgebreid. De leerlingen leren ze op een complexere humane werkelijkheid toepassen en breder en grondiger wetenschappelijk onderbouwen. De verschijnselen uit de humane werkelijkheid worden in een breder perspectief geplaatst, zowel in tijd als in ruimte.

Relaties worden vaker dan in de tweede graad gelegd vanuit overkoepelende theorieën en modellen. Prominent aanwezig zijn logische analyse van grondslagen, van vooronderstellingen en reflecterend beschouwen. Het innemen en verwoorden van standpunten vereist een doorgedreven analyse en het in acht nemen van een groter aantal parameters. In de derde graad gaat de aandacht sterk uit naar de wijze waarop in humane wetenschappen kennis wordt opgebouwd en verspreid.

- **Integreert de leraar tijdens de lessen in de 2° en 3° graad de deelcompetenties van 'leren onderzoeken' en OC?**
Onderzoekscompetentie staat als 1 van de 7 onderdelen opgenomen in de leerplannen cultuur- en gedragswetenschappen. Aangezien gevraagd wordt om de 7 onderdelen op een evenwichtige en gelijkwaardige manier te benaderen, zal in de lessen voldoende tijd uitgetrokken kunnen worden om de deelcompetenties van 'leren onderzoeken' en OC te integreren.
- **Organiseert de leraar lestijd- en vakoverschrijdende initiatieven?**
Het is onmogelijk om de doelstellingen van de vakken cultuur- en gedragswetenschappen te realiseren zonder lestijdoverschrijdende activiteiten zoals o.m. didactische uitstappen, gastsprekers, film, toneel, projecten te organiseren. Waar mogelijk worden deze activiteiten vakoverschrijdend aangepakt.
- **Integreert de leraar cultuur- en gedragswetenschappen de vakoverschrijdende eindtermen zoals afgesproken in de vakgroep / school in de les?**
- **Rondt de leraar de les af met een terugkoppeling naar de invalshoek van de les, een kadering binnen het grotere geheel en een korte synthese?**

Houding van de leraar t.a.v. de leerlingen:

- **Zet de leraar de leerlingen actief aan het werk?**
- **Daagt de leraar de leerlingen uit om te reflecteren over fenomenen uit de cultuur- en gedragswetenschappen?**
- **Daagt de leraar de leerlingen uit om deze fenomenen kritisch te analyseren, verbanden te leggen en verklaringen te zoeken om het menselijk en maatschappelijk handelen vanuit historische en socioculturele context te begrijpen?**

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER CULTUUR- EN
GEDRAGSWETENSCHAPPEN](#)

Leerlingenbegeleiding:

Leerlingen kunnen zowel in de derde graad instromen vanuit een andere studierichting of studiegebied. We geven aan waarop een leraar dan moet letten.

Leer(lingen)begeleiding

- **Op welke manier gaat de leraar om met leerlingen, die vanuit een andere studierichting in de tweede graad, in de 3^e graad Humane wetenschappen instromen?**

De leerplannen cultuur- en gedragswetenschappen in de derde graad vertrekken van het uitgangspunt dat de grote meerderheid instromers in de derde graad met succes de tweede graad Humane wetenschappen heeft doorlopen. Indien zich toch leerlingen aanbieden in de derde graad die geen Humane wetenschappen hebben gevolgd in de tweede graad, dan moet de school / vakgroep hiervoor een remediëringsprogramma voor voorzien (Dit kan voor de aanvang van de derde graad, maar kan ook via individuele coaching van de betrokken leerlingen). Alleszins moet vermeden worden dat de andere leerlingen benadeeld worden doordat te veel tijd wordt besteed aan het inlopen van achterstanden bij de instromers.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER CULTUUR- EN
GEDRAGSWETENSCHAPPEN](#)

Economie en handelsvakken

[Inleiding tot het vak](#)

[Uitstraling](#)

[Lesvoorbereiding](#)

[Infrastructuur en uitrusting](#)

[Lesverloop](#)

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN](#)

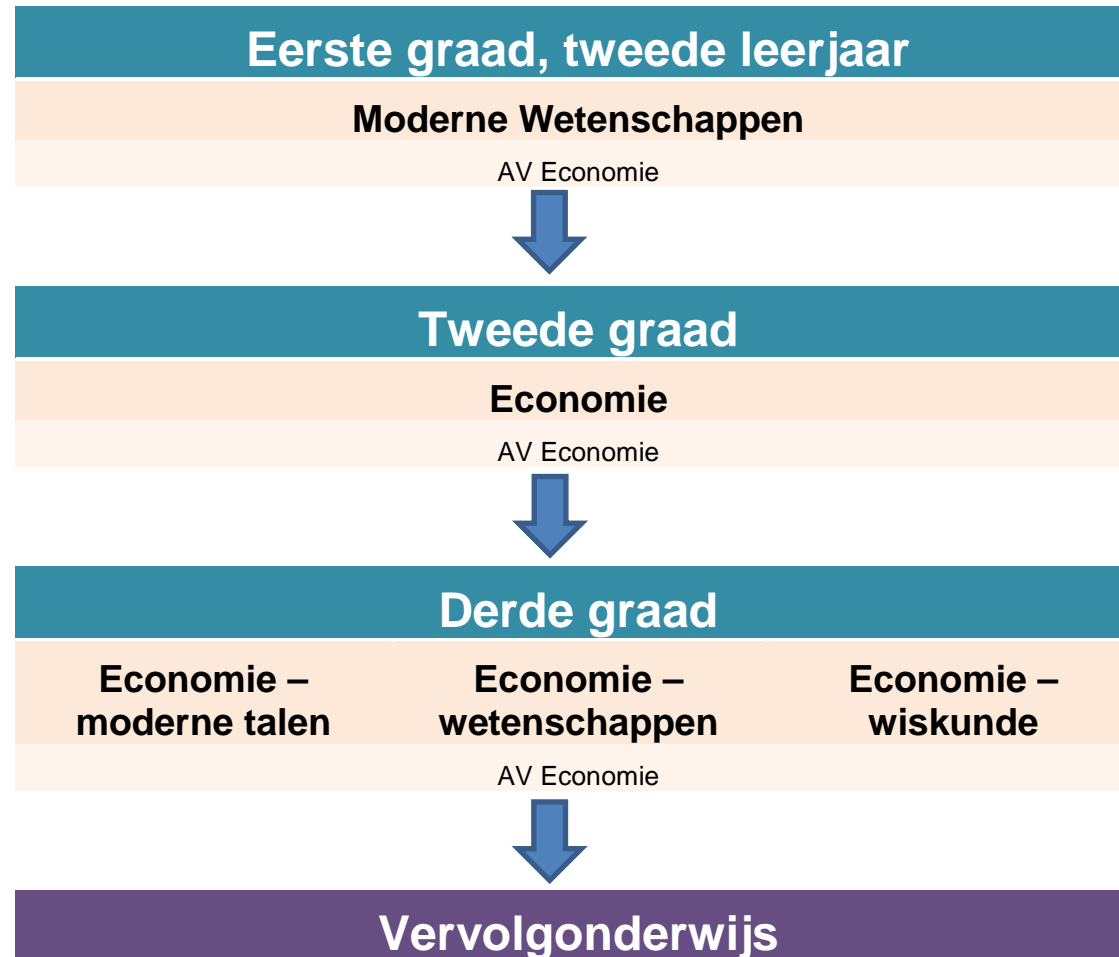

Visie op het vak economie en de handelsvakken

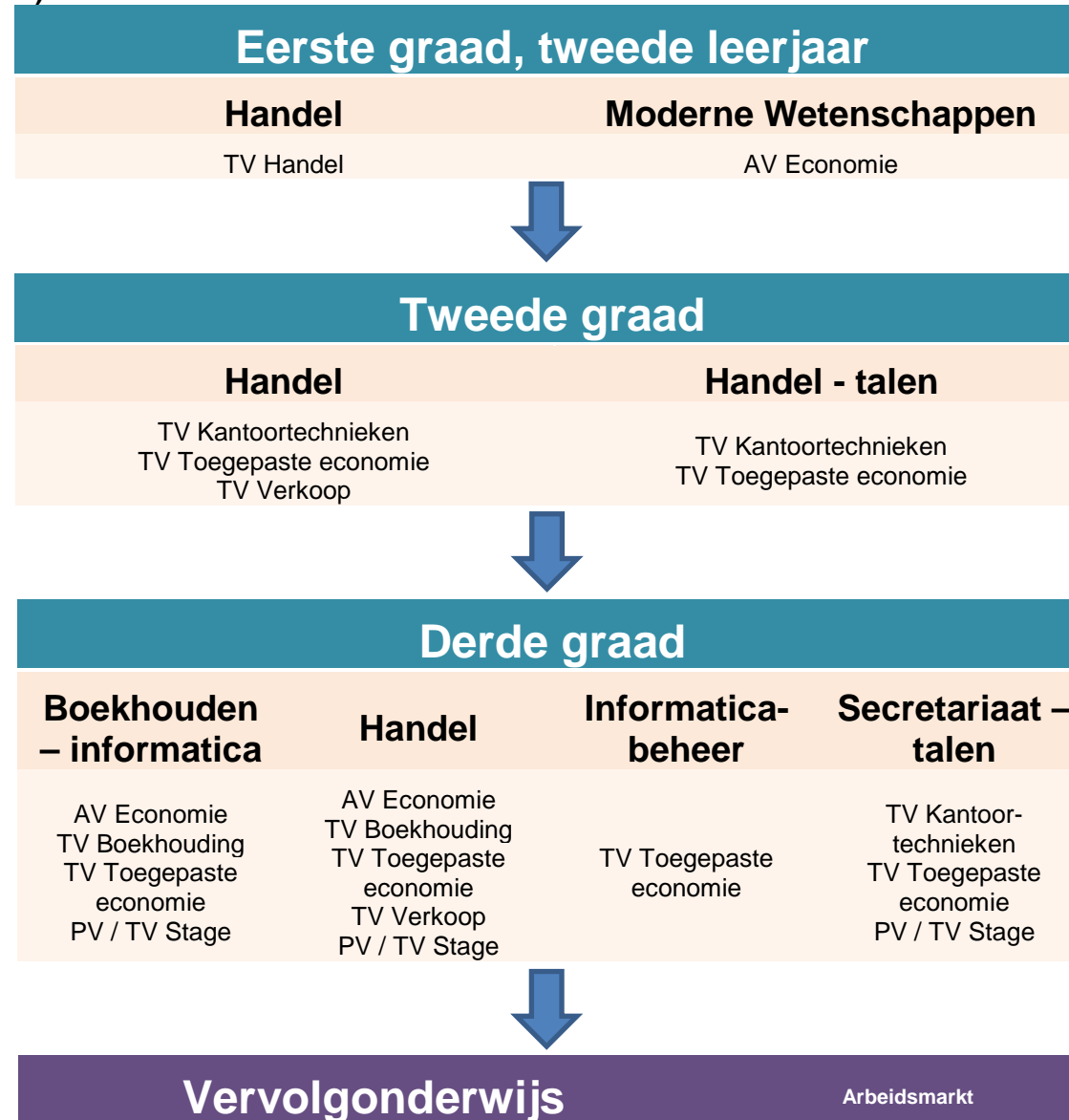
Structuur van het economisch - en handelsonderwijs (logische trajecten)

ASO (pool economie)

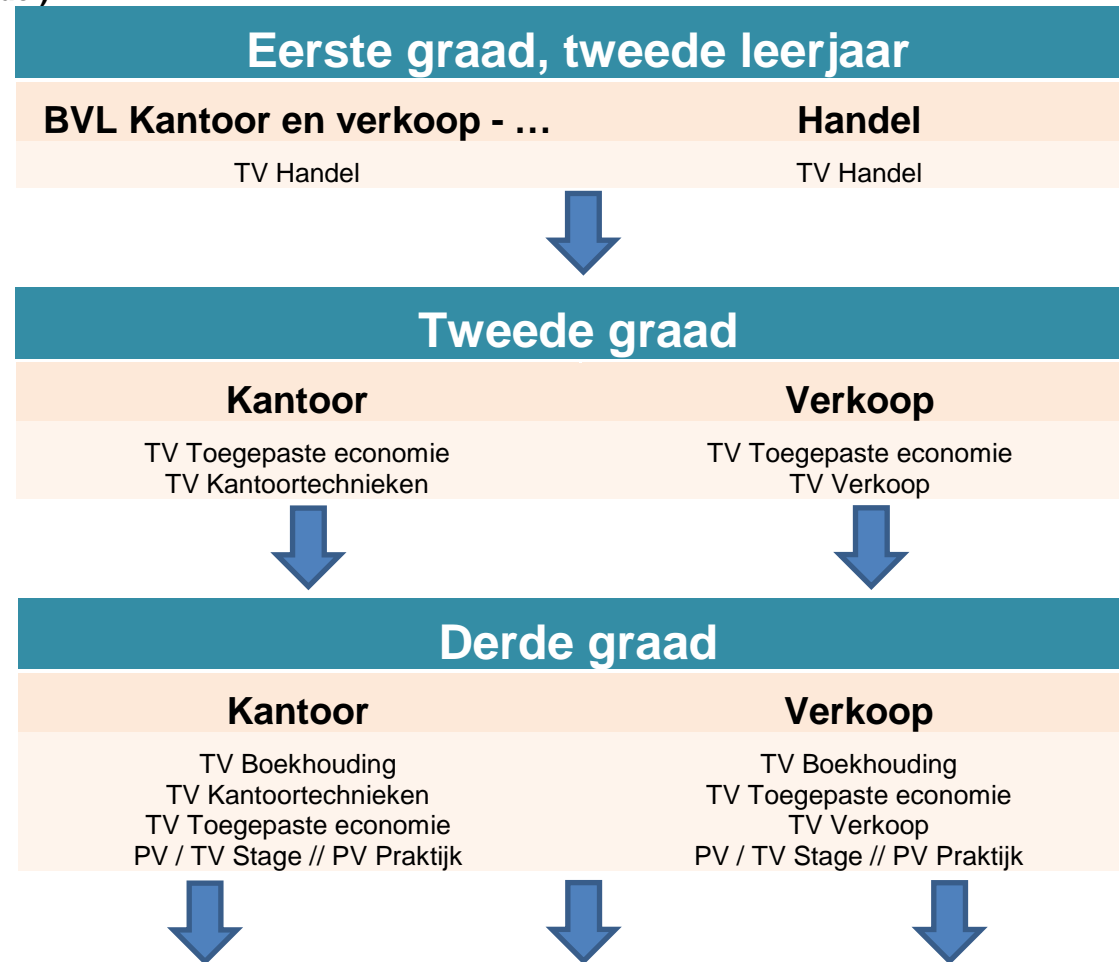

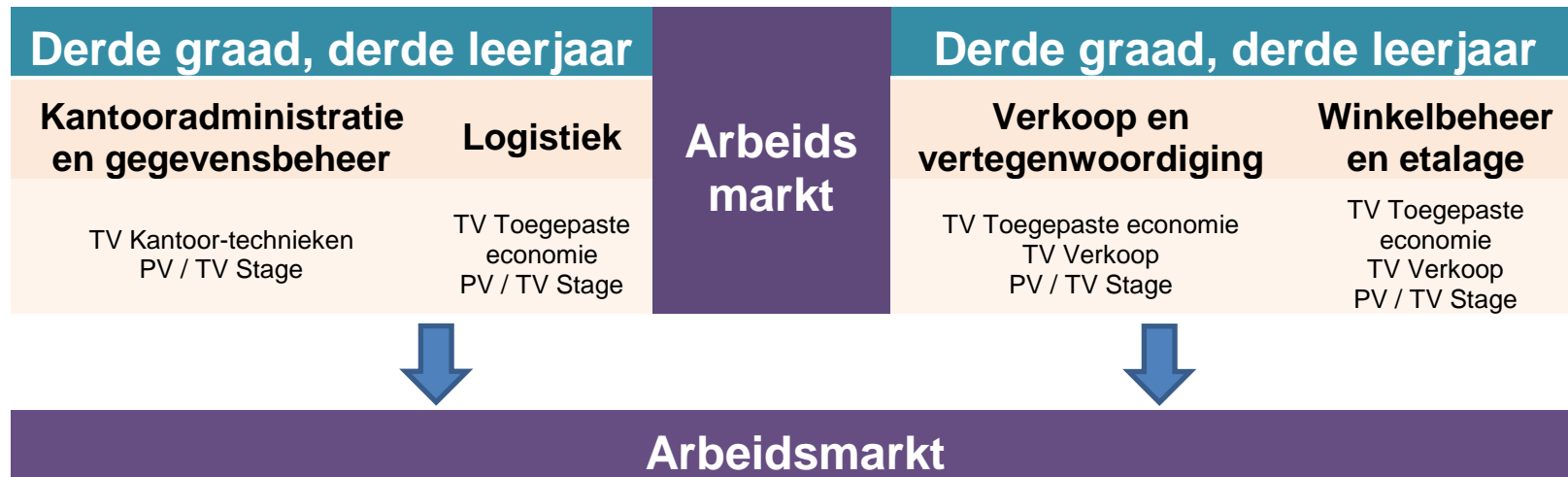
TSO (studiegebied Handel)

BSO (studiegebied Handel)

[TERUG NAAR KIJKWIJZER
ECONOMIE EN
HANDELSVAKKEN](#)

Het belang van het vak economie en de handelsvakken in het secundair onderwijs

Het vak economie en de handelsvakken hebben een tweeledig doel in het secundair onderwijs:

- **Doorstromingsgericht** doel: enerzijds is het de bedoeling dat het vak economie en de handelsvakken de leerlingen optimaal voorbereiden op voortgezette studies in het economisch en juridisch domein, op bachelor- en masterniveau.
- **Arbeidsmarktgericht**: Anderzijds bereiden de handelsvakken de leerlingen voor op een onmiddellijke tewerkstelling op de arbeidsmarkt.

Hoewel het niet de initiële bedoeling is om met het vak economie en de handelsvakken aan de **algemene vorming** van de leerling te werken, verwerven de leerlingen via deze vakken ook extra competenties om beter te kunnen functioneren in de maatschappij via items als financiële zelfredzaamheid, verzekeringen, sparen en beleggen, contracten, wetgeving, fiscaliteit... .

Binnen de studiegebieden ASO (pool economie) en handel kan je de economische - en handelsvakken in drie categorieën onderverdelen:

- De **AV-vakken** richten zich in hoofdzaak op algemene economische begrippen, situaties, mechanismen en structuren en vormen zo de basis voor de voortgezette opleidingen in het economisch en juridisch domein, op bachelor - en op master niveau. Deze vakken komen bijna uitsluitend voor binnen de onderwijsvorm ASO.
- De **PV-vakken** richten zich uitsluitend op het inoefenen van vaardigheden die rechtstreeks leiden naar tewerkstelling. Deze vakken komen uitsluitend voor in de onderwijsvorm BSO.
- De **TV-vakken** hebben een duaal karakter.

In TSO zijn de TV-vakken voornamelijk gericht op het verwerven van kennis en vaardigheden die ondersteunend zijn voor de economische - en juridische vervolgoopleidingen op bachelor niveau en in ondergeschikte mate op onmiddellijke inzetbaarheid op de arbeidsmarkt. De vakken TV Toegepaste economie en TV Boekhouding behoren tot de eerste categorie, de vakken TV Kantoortechnieken en TV Verkoop tot de tweede categorie.

Binnen BSO hebben de TV-vakken de functie om vaardigheden gericht op onmiddellijke inzetbaarheid op de arbeidsmarkt aan te leren.

De **stages** nemen een bijzondere plaats in: binnen BSO is het steeds de bedoeling dat de leerlingen hun aangeleerde kennis en vaardigheden via deze stages omzetten in competenties. De stages in TSO daarentegen hebben vooral de bedoeling om de leerlingen in contact te brengen met reële werksituaties om hen zo een beter gerichte oriëntatie te kunnen laten maken in functie van (economische) vervolgoopleidingen.

Basisprincipe van de didactiek binnen het vak economie en de handelsvakken (secundair onderwijs)

Ongeacht of een les doorgaat in ASO, TSO of BSO, het basisprincipe is steeds dat een **concrete benadering** van de leerstof het vertrekpunt en het einddoel moet zijn. Dit houdt in dat de leerstof zoveel mogelijk geïllustreerd moet worden met concrete situaties, het betrekken van de persoonlijke leefwereld van de leerling, linken leggen met de economische actualiteit... en dit steeds binnen een economische context.

Een **abstract** denkpatroon kan enkel gehanteerd worden binnen de derde graad ASO en in beperkte mate binnen de derde graad TSO, maar zelfs hier enkel in combinatie met een concretisering in een economische context.

Bedrijfsbeheer, ongeacht in welk (administratief) vak dit wordt aangeboden, vergt een bijzondere didactiek. De drie basisprincipes hier zijn:

- de aangeboden leerstof staat volledig in functie van het opstellen van een ondernemingsplan;
- alle toepassingen binnen bedrijfsbeheer zijn studierichting gerelateerd;
- de leerlingen werken gedurende de ganse les zelfstandig (individueel of in groep) aan opdrachten of informatieverwerving waarbij de leerkracht uitsluitend een rol als coach opneemt.

[TERUG NAAR KIJKWIJZER
ECONOMIE EN
HANDELSVAKKEN](#)

Graduele opbouw binnen het vak economie en de handelsvakken

Binnen de economische - en handelsvakken in het secundair onderwijs¹ is er een graduele opbouw qua concretisering van de bovenstaande visie aanwezig.

Schematisch ziet deze opbouw er als volgt uit:

- De eerste graad
 - **kennismaken** met het vakgebied (nadruk ligt **niet** op kennisoverdracht)
 - een gerichte **oriëntatie** naar een beroepenveld, onderwijsvorm of studierichting
- ASO
 - Tweede graad: **beschrijven** van economische begrippen, relaties, structuren en mechanismen
 - Derde graad: inzicht krijgen in het **hanteren** van economische structuren, relaties en mechanismen
- TSO
 - Tweede graad:
 - **beschrijven** van economische begrippen, relaties, structuren en mechanismen
 - aanleren van basisvaardigheden
 - Derde graad:
 - aanleren en **toepassen** van **complexere vaardigheden**
 - inzicht krijgen in het **functioneren** binnen procedures, concrete structuren en relaties
- BSO
 - Tweede graad:
 - aanleren van basisvaardigheden
 - beschrijven van economische basisbegrippen
 - Derde graad:
 - aanleren van het **complexere** vaardigheden
 - ontwikkelen van **competenties** (voornamelijk binnen stages)
 - inzicht krijgen in **procedures** (in functie van uitvoerende opdrachten)

[TERUG NAAR KIJKWIJZER
ECONOMIE EN
HANDELSVAKKEN](#)

¹ Behalve in de studiegebieden handel en ASO (pool economie) komen er ook handelsvakken en economische vakken voor in andere studiegebieden (bijvoorbeeld in het studiegebied Sport). De visie op de didactische aanpak is identiek aan de visie binnen de aangehaalde studiegebieden (zie "Basisprincipe van de didactiek binnen economie en de handelsvakken").

Uitstraling:

Hiermee willen we twee items onder de aandacht brengen:

- of iemand die niet vertrouwd is met de inhoud van de vakken cultuur- en gedragswetenschappen, onmiddellijk een idee heeft over het vak dat in dit lokaal gegeven wordt;
- of de leraar in zijn uitstraling en handelen zijn gedrevenheid en interesse voor het vak kan overbrengen.

Uitstraling

Het vaklokaal:

- Gaat de les kantoortechnieken / verkoop door in een specifiek vaklokaal conform de minimale materiële vereisten uit het leerplan?
- Is het lokaal waar bedrijfsbeheer doorgaat aangepast aan de opgelegde methodiek (klasopstelling, toegang tot opzoekingsmogelijkheden, voldoende ICT-infrastructuur ...)?
- Is het vaklokaal ingericht met economisch gerelateerde items en illustraties?

[TERUG NAAR KIJKWIJZER
ECONOMIE EN
HANDELSVAKKEN](#)

Infrastructuur en uitrusting:

In de leerplannen staat duidelijk omschreven welke minimale materiele vereisten noodzakelijk zijn om het leerplan te realiseren. In de pedagogisch didactische wenken worden ook concrete tips en adviezen meegegeven, die een invloed hebben op de infrastructuur of lesorganisatie. Onder deze topic zetten we de belangrijkste aandachtspunten op een rijtje.

Infrastructuur en uitrusting

- Heeft de leraar economie / handelsvakken toegang tot ICT-mogelijkheden in functie van het lesonderwerp?

[TERUG NAAR KIJKWIJZER
ECONOMIE EN
HANDELSVAKKEN](#)

Lesvoorbereiding:

Een goede les, begint bij een goede lesvoorbereiding en degelijk cursusmateriaal. De belangrijkste items concretiseren we voor u: hoe gaat de leraar om met de verschillende onderdelen van de vakken, met de inhoudelijke raakvlakken met andere vakken, uitdagende opdrachten op het niveau van de leerlingen,...

Lesvoorbereiding

- Bevat het leerlingenmateriaal een verklarend overzicht van economische en juridische begrippen?
- Bevat het leerlingenmateriaal voldoende oefeningen en toepassingen op de aangebrachte economisch gerelateerde begrippen, situaties, mechanismen en structuren?
- Is het door de leerkracht gebruikte didactisch materiaal actueel aan de huidige economische situatie en op het niveau van de leerlingen afgestemd? Levert dit gebruik een toegevoegde waarde op in deze les?

[TERUG NAAR KIJKWIJZER
ECONOMIE EN
HANDELSVAKKEN](#)

Lesverloop:

Op welke concrete elementen moet een leraar letten in zijn didactisch handelen opdat zijn lessen optimaal zijn afgestemd op de vereisten van het leerplan: de doelstellingen binnen een vak, de opbouw van de leerinhouden over de graden heen, de opbouw van de les...

Lesverloop

Van toepassing bij elke les economie of handelsvakken¹

- Start de les met een economisch gerelateerde probleemstelling of een concreet aanknopingspunt²? Wordt de les afgerond met een terugkoppeling naar deze probleemstelling of het aanknopingspunt?
- Wordt het lesonderwerp (of de probleemstelling) voldoende gekaderd binnen de overkoepelende economische context (het hoofdstuk waarbinnen het lesonderwerp aan bod komt)?
- Wordt, indien mogelijk, de persoonlijke leefwereld van de leerling binnen het lesgebeuren betrokken?
- Worden begrippen, situaties, mechanismen of structuren voldoende geactualiseerd en / of aan de economische realiteit gekoppeld?
- Worden economisch gerelateerde begrippen, situaties, mechanismen of structuren voldoende gevisualiseerd (bijvoorbeeld via schema's, grafieken, beeldmateriaal ...)?
- Gebruikt de leerkracht vakgerichte ICT (zoals een boekhoudpakket, een bedrijfssimulatiespel, economische weblinks...) waar mogelijk? Heeft dit gebruik binnen deze les een toegevoegde waarde?

¹ Deze vragen worden steeds in combinatie met de vragen van het subvak gecombineerd (zie 2.1.2).

² Een les economie of handelsvakken start altijd met een economisch gerelateerde probleemstelling of een concreet aanknopingspunt (bijvoorbeeld een recent krantenartikel, een case, een probleemstelling uit de persoonlijke leefwereld van de leerlingen, nieuwsbericht...). Deze probleemstelling of aanknopingspunt vormt de rode draad doorheen de les. Op het einde van de les wordt een antwoord gegeven op de aangebrachte probleemstelling.

Boekhouden

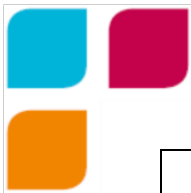
- Laat de leerkracht bij het registreren van verrichtingen de leerlingen gebruik maken van het boekhoudalgoritme¹?
- Maken de leerlingen tijdens de les (theorie en oefeningen) gebruik van het Minimum Algemeen Rekeningenstelsel²?
- Maken de leerlingen bij berekeningen gebruik van een rekentoestel (of een toepassingsprogramma)?
- Zijn er voldoende oefenmomenten aanwezig tijdens de les?
- Maakt de leerkracht bij het registreren van verrichtingen gebruik van realistische boekingsdocumenten?
- Maakt de leerkracht voldoende gebruik van T-rekeningen bij het aanbrengen van nieuwe leerstof³?

Bedrijfsbeheer

- Zitten de leerlingen gegroepeerd per studierichting in functie van hun eigen ondernemingsplan⁴?
- Werken de leerlingen gedurende de ganse les zelfstandig (individueel of in groep) aan opdrachten of informatieverwerving en vervult de leerkracht hierbij zijn rol als coach⁵?

- ¹ Het boekhoudalgoritme is een denkpatroon waarbij de volgende stappen gezet worden:
1. Van elk (betekenisvol) bedrag op het boekingsdocument wordt de vraag gesteld wat dit betekent voor de onderneming. De leerlingen leggen in eigen woorden uit wat er, als gevolg van de verrichting, verandert binnen de onderneming.
 2. Deze verandering wordt vervolgens gekoppeld aan het actief, het passief, de kosten of de opbrengsten van de onderneming.
 3. Vervolgens wordt aan deze verandering een rekeningnummer toegewezen. Het correcte rekeningnummer halen de leerlingen uit het Minimum Algemeen Rekeningenstelsel (zie verder) op basis van de twee vorige vragen.
 4. In stap vier wordt de vraag gesteld of de verandering een daling of een toename betekent.
 5. Op basis van de toewijzing aan het actief, het passief, de kosten of de opbrengsten en de vaststelling dat het om een daling dan wel een toename gaat, worden de boekingsregels toegepast en vastgelegd of de rekening gedebiteerd dan wel gecrediteerd wordt.
- ² Het Minimum Algemeen Rekeningenstelsel is een apart document waarin alle rekeningen in een logische volgorde zijn opgenomen en dat de leerling voor de les boekhouden altijd bij zich moet hebben. Het kan nooit de bedoeling zijn dat leerlingen rekeningnummers van buiten leren, wel dat de leerlingen binnen het MAR het correcte rekeningnummer kunnen opzoeken.
- ³ Er zijn twee registratiesystemen: de T-rekening en het journaal. Bij voorkeur wordt de aanbreng van nieuwe leerstof met behulp van de T-rekeningen aangebracht omdat dit een schematischer overzicht geeft.
- ⁴ Wanneer er meer dan vijf leerlingen uit eenzelfde studierichting samenzitten, is het aangewezen dat de leraar deelgroepjes vormt waarbij de verschillende deelgroepjes een ondernemingsplan uitwerken gelinkt aan het eigen studiegebied. Enkel de leerlingen uit het studiegebied Handel zijn volledig vrij in de keuze van het product of de dienst waarrond het ondernemingsplan wordt opgesteld. Voor hen moet er geen link zijn met het studiegebied Handel.
- ⁵ De omzendbrief SO 2008/01 stelt dat het programma bedrijfsbeheer volledig rond competenties is opgebouwd wat impliceert dat de leerkracht enkel een coachende rol kan opnemen.

- Zijn alle opdrachten in functie van het ondernemingsplan uitgeschreven?
- Zijn alle toepassingen aan de studierichting van de leerling gerelateerd?
- Hebben alle toepassingen of opdrachten een voldoende realiteitsgehalte?
- Zijn er in het lokaal voldoende mogelijkheden om aan informatieverwerving te doen?

Verkoop en kantoor

- Maken de oefenmomenten het grootste deel van de les uit?
- Is de les gericht op het aanleren en inoefenen van vaardigheden¹?
- Vindt de les plaats in een vakspecifiek lokaal (met alle minimale materiële vereisten)?

Economie en toegepaste economie

- Zijn er voldoende verwerkings- of inoefenmomenten over de aangebrachte economische begrippen, situaties, mechanismen of structuren aanwezig?

Recht (Wetgeving)

- Wordt er altijd gebruik gemaakt van een authentieke en uitdagende probleemstellende juridische context (zowel bij het aanbrengen van de leerstof als bij de oefenmomenten)?
- Zijn er voldoende verwerkings- of inoefenmomenten over aangebrachte juridische begrippen, situaties, mechanismen of structuren aanwezig?
- Zijn er in het lokaal voldoende mogelijkheden om aan informatieverwerving te doen?
- Zijn er opzoekingsmomenten naar informatie aanwezig in de les?
- Wordt er gevarieerd bronnenmateriaal (wetteksten, officiële publicaties...) gebruikt en met de leerlingen geanalyseerd²?

[TERUG NAAR KIJKWIJZER
ECONOMIE EN HANDELSVAKKEN](#)

¹ Het inoefenen moet zo veel mogelijk in een praktijkgerichte situatie verlopen (bijvoorbeeld klasseren gebeurt met reële documenten die effectief geklasseerd worden en wordt niet aangeleerd niet als oefening op alfabetisch rangschikken in een boek).

² De bedoeling is niet dat het bronnenmateriaal op zich gebruikt wordt als te kennen leerstof maar wel dat het bronnenmateriaal gehanteerd wordt als middel om kennis te vergaren. Het kan dus nooit de bedoeling zijn dat een wettekst van buiten wordt geleerd!

Geschiedenis

[Inleiding tot het vak](#)

[Uitstraling](#)

[Lesverloop](#)

[Infrastructuur en uitrusting](#)

[Evaluatie](#)

[Lesvoorbereiding en
leerlingencursus](#)

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN](#)

Visie en structuur van het vakgebied geschiedenis.

In de les geschiedenis bestudeert men het verleden. Waarom doet men dat? Uit nostalgie of escapisme? Om te weten hoe mensen vroeger leefden en dachten? Om bepaalde gebeurtenissen in herinnering te brengen of zelfs proberen te recreëren? Om een reeks belangrijke feiten, personen en wetenswaardigheden uit onze lange voorgeschiedenis te kennen? Al deze redenen zijn ooit wel van toepassing geweest. Vandaag echter wil men met de studie van samenlevingen in het verleden veel verder gaan en zijn de doelstellingen van historische vorming ook maatschappelijk geïnspireerd en verankerd in het heden. Inzien hoe men in het verleden zelf en in het heden met dat verleden omging/omgaat is een belangrijke doelstelling geworden.

Geschiedenisonderwijs wordt maatschappelijk relevant wanneer leerlingen erin slagen om, vanuit een confrontatie met het verleden, hun gedrag in het heden in vraag te stellen en van daaruit toekomstperspectieven te formuleren. Vanuit de studie van de samenlevingen die vooraf gegaan zijn en van de spanningsvelden die daarin bestonden, leren de leerlingen inzien welke oplossingen daar werden geformuleerd, welke middelen daarbij werden gebruikt, tot welk gedrag die hebben geleid en welke verschillende perspectieven van daaruit, naar de toekomst toe, werden of kunnen worden geformuleerd. Geschiedenisonderwijs werkt dus niet uitsluitend aan de studie van samenlevingen uit het verleden maar ook aan het leggen van relaties tussen verleden en heden en aan het openen van denkrichtingen naar de toekomst.

Geschiedenis zoekt naar 'verklaringen' voor systemen (structuren) en processen en voor de spanningen die er bij optreden, niet in het minst bij machtsstructuren. Door de vaardigheden die haar eigen zijn, leidt historische vorming rechtstreeks tot bewustwording van de gevaren die bij 'verklaringen' kunnen dreigen. Door op basis van een historische methode informatie te verzamelen, kritisch te leren benaderen, kunnen jongeren immers beginnen relativeren, demystifiëren, afstand nemen van valse voorstellingen en vooroordelen, en geargumenteerde redeneringen opbouwen. Deze vaardigheden en houdingen vormen de kern van de historische methode; daardoor is ook dit aspect van de historische vorming onmisbaar voor sociale weerbaarheid.

Het geschiedeniscurriculum is lineair opgebouwd waardoor men geleidelijk aan een historisch referentiekader opbouwt. In de eerste graad bestudeert met de samenlevingen van de prehistorie tot 500 n.C., in de tweede graad van 500 tot 1815 en in de derde graad van 1815 tot vandaag.

Extra info: zie virtuele ruimte op smartschool.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZERS
GESCHIEDENIS](#)

Uitstraling

Hiermee willen we twee items onder de aandacht brengen:

- of het voor iemand die niet vertrouwd is met het vak, onmiddellijk duidelijk is welk vak in dit lokaal gegeven wordt;
- of de leerkracht in zijn uitstraling en handelen een voorbeeld neerzet voor de leerlingen.

Uitstraling

Het vaklokaal bevat minstens een tijdsbalk met daarop de grote periodes en de in de vakgroep afgesproken cesuurdata. Daarnaast is het lokaal aangekleed met posters, wandkaart(en), foto's, knipsels... die zowel naar het verleden als naar de actualiteit verwijzen. Indien mogelijk zijn er ook enkele historische referentie- en naslagwerken, documentatiemappen rond bepaalde thema's die in de lessen aan bod komen en (jeugd)boeken of strips rond historische thema's aanwezig.

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZERS](#)
[GESCHIEDENIS](#)

Infrastructuur en uitrusting

In de leerplannen staat duidelijk omschreven welke minimale materiele vereisten noodzakelijk zijn om het leerplan te realiseren. In de pedagogisch didactische wenken worden ook concrete tips en adviezen meegegeven, die een invloed hebben op de infrastructuur of lesorganisatie. Onder deze topic zetten we de belangrijkste aandachtspunten op een rijtje.

Infrastructuur en uitrusting

Als basisuitrusting dient voorzien te worden:

- voldoende historische atlassen die ter beschikking staan van de leerlingen;
- historisch-geografische kaarten: wandkaarten en/of kaarten op elektronische dragers indien projectie mogelijk is;
- een degelijke geluidsinstallatie: cd-speler en/of computer met luidsprekers (in het vaklokaal of ter beschikking in een uitleensysteem);
- overheadprojector + scherm (in het vaklokaal of ter beschikking in een uitleensysteem);
- laptop en beamer (in het vaklokaal of ter beschikking in een uitleensysteem);
- televisietoestel met aangesloten video- of dvd-speler:
 - ofwel geïntegreerd in het vaklokaal;
 - ofwel opgesteld in een toegankelijk multimedialokaal.
- computerconfiguratie met internetaansluiting:
 - ofwel geïntegreerd in het vaklokaal;
 - ofwel opgesteld in een toegankelijk multimedialokaal.

Daarnaast kan de vakgroep, eventueel in overleg met collega's van andere vakken en volgens de mogelijkheden van de school, het didactisch materiaal geleidelijk verder uitbouwen. We denken hier onder andere aan:

- cd's, dvd's, video's, cd-roms, softwareprogramma's enz. over historische thema's;
- een abonnement op enkele kranten en tijdschriften (eventueel op schoolniveau).

Lesvoorbereiding en leerlingencursus:

Een goede les, begint bij een goede lesvoorbereiding en degelijk cursusmateriaal. De belangrijkste items concretiseren we voor u: hoe gaat de leraar om met de verschillende onderdelen van de vakken, met de inhoudelijke raakvlakken met andere vakken, uitdagende opdrachten op het niveau van de leerlingen ...

Lesvoorbereiding en leerlingencursus

- Bevat de cursus een duidelijke synthese van de lesinhouden?
- Bevat de cursus verklaringen (in context) van de historische (sleutel)begrippen?
- Bevat de cursus oefeningen rond het gebruik/de analyse van historische kaarten?
- Bevat de cursus gevarieerd bronnenmateriaal (geschreven – historisch en historiografisch¹ -, visueel, landschappelijk...)?
- Bevat de cursus oefeningen rond de bespreking/analyse van het bronnenmateriaal?
- Bevat de cursus oefeningen in het toepassen van de historische kritiek² op het bronnenmateriaal?
- Bevat de cursus oefeningen rond historiseren en actualiseren?

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIKWIJZERS](#)
[GESCHIEDENIS](#)

¹ Geschreven bronnenmateriaal wordt onderverdeeld in (historische) teksten die geschreven zijn in het verleden (wetteksten, redevoeringen, dagboekfragmenten,...) en (historiografische) teksten over het verleden (geschiedenisboeken, tijdschriftartikelen,...)

² Bronnen dienen volgens een welbepaalde methode die men 'historische kritiek' noemt kritisch geanalyseerd te worden om hun betrouwbaarheid na te gaan. De belangrijkste vragen die aan bod dienen te komen zijn: wie? wanneer? wat? waarom?

Het lesverloop:

Op welke concrete elementen moet een leraar letten in zijn didactisch handelen opdat zijn lessen optimaal zouden zijn afgestemd op de vereisten van het leerplan: de doelstellingen binnen een vak, de opbouw van de leerinhouden over de graden heen, de opbouw van de les, de integratie van principes van veiligheid, milieubewustzijn, hygiënisch en ergonomisch handelen, de integratie van (zelf)reflectie ...?

Lesverloop

- In de ideale les geschiedenis wordt een historische probleemstelling belicht vanuit de verschillende maatschappelijke domeinen (politiek, sociaal, economisch, cultureel) en de wisselwerking tussen die domeinen en met aandacht voor de specificiteit van de bestudeerde tijd en ruimte. Hierbij wordt gebruik gemaakt van gevarieerd bronnenmateriaal. Vaak zal men evenwel in het tijdsbestek van 1 lesuur slechts 1 maatschappelijk domein bestuderen.
- Wordt er een lesbepalende probleemstelling aangebracht?
- Wordt de les gesitueerd in tijd¹ en ruimte?
- Worden bij de situering in de ruimte kaarten (historische atlas, kaarten in leerboek, projectie...) gebruikt?
- Worden historische begrippen/situaties/mechanismen/structuren geactualiseerd² en/of gehistoriseerd³?
- Worden historische (sleutel)begrippen⁴ duidelijk en in hun historische context verklaard?
- Wordt er gevarieerd bronnenmateriaal (geschreven – historisch en historiografisch-, visueel, landschappelijk...) gebruikt en met

¹ Situeren in de tijd gebeurt meestal door middel van een tijdsband. De tijdsband behoort volgens het leerplan tot de minimale uitrusting van het vaklokaal geschiedenis

² Actualiseren betekent dat men begrippen/situaties/mechanismen/structuren uit het verleden gaat vergelijken met gelijkaardige begrippen/situaties/mechanismen/structuren in het heden. Bv. overeenkomsten en verschillen tussen monarchie in Frankrijk in de 17e eeuw en in België vandaag. Bij het begin van de les enkele vraagjes stellen over de actualiteit is niet actualiseren

³ Historiseren betekent dat men begrippen/situaties/mechanismen/structuren uit de bestudeerde periode gaat vergelijken met gelijkaardige begrippen/situaties/mechanismen/structuren uit een andere historische periode die reeds bestudeerd werd. Bv. overeenkomsten en verschillen tussen de kolonisatie in de 16e eeuw en de Griekse kolonisatie in de oudheid.

⁴ Sleutelbegrippen zijn begrippen die periode-overstijgend zijn (die dus ook in andere periodes voorkomen; bv. bureaucratie, imperialisme,...); deze staan in het leerplan opgesomd. Leraren kunnen daarnaast ook periode-specifieke begrippen aanbrengen (bv. leeneed, astrolabium,...) maar we pleiten ervoor de leerlingen niet te overladen met begrippen en – zeker bij de evaluatie – de klemtoon te leggen op de door het leerplan opgelegde sleutelbegrippen

de leerlingen geanalyseerd?

- Wordt er (waar mogelijk) aandacht besteed aan de verhouding (samenhang en wisselwerking) tussen de maatschappelijke domeinen (politiek, economisch, sociaal, cultureel)?
- Is er voldoende aandacht voor het ruime kader? Zijn de hoofdlijnen voor de leerlingen duidelijk?
- Wordt de les afgerond met een terugkoppeling naar de probleemstelling en een korte synthese?

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZERS](#)
[GESCHIEDENIS](#)

Evaluatie

Deze topic omvat elementen en vormen van evaluatie die specifiek voor deze vakken van toepassing kunnen zijn.

Evaluatie

- Is er een duidelijke verhouding tussen reproductievragen (reproductie van kennis) en vaardigheidsvragen (waarbij kennis dient ingezet te worden), zoals afgesproken in de vakgroep?
- Wordt er bij kennisvragen gepeild naar relevante kennis (hoofdpijnen, sleutelbegrippen, scharnierdata, kenmerken, oorzaken en gevolgen ...) of eerder naar details en 'weetjes'?
- Zijn er vragen over de verklaring (in context) van historische (sleutel)begrippen?
- Zijn er vragen over de analyse van historische kaarten?
- Zijn er vragen over de bespreking/analyse van bronnen?
- Is er bij de evaluatie aandacht voor verschillende soorten bronnen (geschreven – historisch en historiografisch-, visueel, landschappelijk ...)?
- Zijn er vragen over historiseren en actualiseren?
- Zijn er vragen over de verhouding (samenhang en wisselwerking) tussen de maatschappelijke domeinen (politiek, economisch, sociaal, cultureel)?

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZERS](#)
[GESCHIEDENIS](#)

Haarzorg

Inleiding tot het vak

Uitstraling

Vorbereiding en lesverloop

Infrastructuur en uitrusting

Evaluatie

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN](#)

Structuur van studiegebied Lichaamsverzorging

Eerste graad		
B-Stroom		
<ul style="list-style-type: none">Beroepenveld Haarzorg (2BVL)		
BSO		
Tweede graad	Derde graad	Derde graad derde leerjaar (specialisatiejaar)
<ul style="list-style-type: none">Haarzorg	<ul style="list-style-type: none">Haarzorg	<ul style="list-style-type: none">Haarstylist
TSO		
Tweede graad	Derde graad	Se-n-se
<ul style="list-style-type: none">Bio-esthetiek	<ul style="list-style-type: none">Schoonheidsverzorging	<ul style="list-style-type: none">Esthetische lichaamsverzorgingGrimme

Extra info: zie virtuele ruimte op smartschool

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZERS HAARZORG](#)

Uitstraling

Hiermee willen we twee items onder de aandacht brengen:

- of het voor iemand die niet vertrouwd is met het vak, onmiddellijk duidelijk is welk vak in dit lokaal gegeven wordt;
- of de leerkracht in zijn uitstraling en handelen een voorbeeld neerzet voor de leerlingen.

Uitstraling

Het vaklokaal:

- straalt de specificiteit van de opleiding haarzorg uit en is voorzien van voldoende en in functie van de graad relevante didactische middelen (posters, voorbeelden van voorbereide oefenhoofden in functie van de graduele opbouw, vakgerelateerde documentatie).

De leerkracht:

- De leerkracht straalt gedrevenheid, vakdeskundigheid en passie voor het vak uit.
- De leerkracht neemt in de 1ste en 2de graad en 3de de voorbeeldfunctie conform de vooropgestelde eisen aan de leerlingen (beroepsfierheid, kledij en voorkomen, taalgebruik, leerlingen en klantgerichtheid ...) op.
- De leerkracht neemt in de 3de graad nog meer de rol van de vakspecialist kapper op, volgt de actuele modetrends en geeft deze door aan de leerlingen.
- De leerkracht heeft een positieve invloed op de leerlingen en betreft hen bij de verschillende facetten van het kappersberoep, bijv. vakgerelateerde extra muurobjecten zoals demonstraties, wedstrijden, firmabezoeken, om hen een realistische en brede kijk op de mogelijkheden binnen de opleiding te geven.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZERS HAARZORG](#)

Infrastructuur en uitrusting

In de leerplannen staat duidelijk omschreven welke minimale materiële vereisten noodzakelijk zijn om het leerplan te realiseren. In de pedagogisch didactische wenken worden ook concrete tips en adviezen meegegeven, die een invloed hebben op de infrastructuur of lesorganisatie. Onder deze topic zetten we de belangrijkste aandachtspunten op een rijtje.

Infrastructuur en uitrusting

- Het vaklokaal is voldoende ruim om TV en PV geïntegreerd aan te bieden: voldoende kaptafels, statieven om op oefenhoofden te werken, de mogelijkheid om toelichting te geven bij video opnames, opdrachten, schetsen en tekeningen te maken, multimedia om opzoekwerk te doen enz.
- Het vaklokaal voldoet aan de minimale materiële vereisten conform het leerplan van de tweede graad en is voor de derde graad duidelijk een weerspiegeling van een reëel kapsalon.
- De leraar maakt functioneel gebruik van het vaklokaal en gebruikt de ICT infrastructuur om de tools specifiek voor de kappersbranche te integreren.
- De leerkracht ziet er op toe dat de leerlingen respectvol omgaan met de uitrusting en stelt hen verantwoordelijk voor orde en netheid van de hun toegewezen werkpost.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZERS HAARZORG](#)

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Tijdens de opleiding komen de leerlingen in aanraking met gevaarlijke situaties, machines, toestellen, producten ... Het is dan ook niet meer dan logisch dat er tijdens ieder lesmoment voldoende aandacht moet worden besteed aan veiligheid en preventie. Leerlingen bewust maken van gevaren en hen leren omgaan met deze gevaren is een hele belangrijke taak voor leerkrachten die niet te onderschatten is.

Veiligheid is een cruciaal aandachtspunt binnen de lessen, het vergt een grote alertheid, concentratie, organisatie en individuele begeleiding van de leerkrachten naar de leerlingen toe.

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Algemeen

- De leerkracht neemt een voorbeeldfunctie op, volgt de voorgeschreven afspraken rond het gebruik van beschermingsmiddelen op en past deze toe, v.b handschoenen dragen bij bepaalde bewerkingen, beschermende kledij dragen bij kleurbewerkingen, veiligheidsvoorschriften en procedures toepassen bij het gebruik van chemische producten, pictogrammen lezen en interpreteren ...
- De leerkracht ziet er op toe dat de leerlingen deze afspraken nakomen.

Persoonlijke hygiëne en beschermende kledij

- Bijvoorbeeld: aangepaste (beschermende) kledij dragen, een verzorgd uiterlijk en houding conform de afspraken in het huishoudelijk reglement van de opleiding haarzorg.

Veiligheid

- De afspraken over veilig gebruiken van specifieke apparatuur toepassen.
- De afspraken over het gebruik van chemische producten toepassen (v.b. bij het bereiden van kleurproducten)

Milieu

- De afspraken over milieu, bewust omgaan met producten, verpakkingen en spuitbussen respecteren.
- Het gebruik van milieuvriendelijke producten stimuleren

Ergonomie

- De afspraken over ergonomisch handelen zoals gebruik maken van de instelhoogte van een kapstoel, een verantwoorde houding aannemen achter een kapstoel, ergonomische knipstoelen gebruiken.
- De leerkracht kijkt erop toe dat de leerlingen de principes m.b.t veiligheid, milieubewustzijn, hygiënisch en ergonomisch handelen (zoals vermeld in het leerplan/huishoudelijk reglement). naleven.

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZERS HAARZORG](#)

Vorbereitung und lesverloop:

Een goede les, begint bij een goede voorbereiding en degelijk cursusmateriaal. De visie van het leerplan, integratie van TV en PV, uitdagende opdrachten op het niveau van het leerplan en de leerlingen ... komen hierin aan bod

Op welke concrete elementen moet een leerkracht letten in zijn didactisch handelen opdat zijn lessen optimaal zouden zijn afgestemd op de vereisten van het leerplan: de doelstellingen binnen een vak, de opbouw van de leerinhouden over de graden heen, de opbouw van de les, de integratie van principes van veiligheid, milieubewustzijn, hygiënisch en ergonomisch handelen, de integratie van (zelf)reflectie ...?

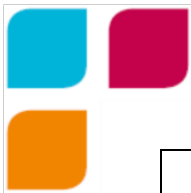
Vorbereitung und lesverloop

Om na te gaan of er op een doordachte uniforme manier en vertrekkend vanuit een duidelijk profiel leggegeven wordt is het aangewezen om vooraf na te gaan wat de visie van het team op de kappersopleiding is en waarop deze gebaseerd is.

Bijvoorbeeld:

- Het lerarenteam heeft een visie op de kappersopleiding in relatie tot de mogelijkheden binnen de regio en integreert dit in de visie op de opleiding. Een grootstedelijke omgeving bijvoorbeeld biedt andere opportuniteiten en mogelijkheden dan een klein stedelijke of landelijke omgeving, weinig of veel eenmanszaken ...
- Het team heeft een visie op de invulling van stage en hanteert criteria voor de selectie van goede stageadressen.
- De leerkracht kent de visie op de opleiding vanuit de sector, is op de hoogte van het engagement en de inhouden in de sectorconvenant van de kappers en werkt hieraan mee (bijv. wedstrijden).
- Het team heeft een visie over een opleidingssysteem of gebruikt in team ontwikkeld cursusmateriaal. (is de financiële impact haalbaar voor onze doelgroep leerlingen, wat zijn de voor- en nadelen ...?)
- het team volgt de ontwikkelingen en de evoluties binnen de sector, heeft afspraken over wie wat opvolgt en hoe de multiplicatie ervan gebeurt.

- De leerkracht houdt rekening met de leerlijn praktijk over de verschillende graden:
 - 1ste graad: vertrekkend van de leefwereld van de jongere en een initiatie aanbieden over het vakgebied;
 - 2de graad: van onder begeleiding stapsgewijs overgaan naar het zelfstandig uitvoeren van opdrachten (van eenvoudig naar moeilijk);
 - 3de graad: leerlingen zelfstandig opdrachten laten organiseren en uitvoeren.
- De leerkracht integreert TV en PV in de les.
- De leerkracht maakt gebruik van verschillende activerende werkvormen en integreert ICT in functie van de realisatie van de leerplandoelstellingen: opzoekwerk, vergelijkingsopdrachten, groepsgesprek, onderwijsleergesprek ...
- De leerkracht bouwt de opdrachten zo op dat er een geleidelijke en logische overgang voor de leerlingen is voor wat betreft het aanleren van handelingen.
- De leerkracht houdt rekening met de competenties van de individuele leerling en varieert de opdrachten qua structuur en moeilijkheidsgraad. Bijvoorbeeld het uitvoeren van opdrachten op oefenhoofden tot en met het zelfstandig toepassen van opdrachten op modellen en klanten in al zijn aspecten.
- De leerkracht bouwt de lessen op vanuit actuele, herkenbare, authentieke situaties en reflecteert met de leerlingen over ervaringen opgedaan op de werkvloer (werkplekleren/stage).
- De leerkracht integreert nieuwe technieken in de lessen zodat de resultaten beantwoorden aan het huidig modebeeld.
- De leerkracht bereidt de leerlingen voor op levenslang en –breed professionaliseren. Hij geeft hen een actieve rol bij extra muros activiteiten, shows, bijscholing, laat hen kennis maken met andere mogelijkheden binnen de beroepssector en leert hen contacten en relaties opbouwen met firma's, organisaties ...

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZERS HAARZORG](#)

Evaluatie

Deze topic omvat elementen en vormen van evaluatie die specifiek voor deze vakken van toepassing kunnen zijn.

Evaluatie

- Is de evaluatie leerplangericht?
- Worden er uniforme evaluatiedocumenten gebruikt binnen alle leerjaren van de afdeling?
- Staan de taken en toetsen in relatie met de opdracht die de leerlingen praktisch uitvoeren: TV in functie van PV?
- Zijn taken en toetsen niet te veel kennisgericht: opsomming van materialen, gereedschappen, eigenschappen ...?
- Besteedt de leraar voldoende tijd om de evaluatie met de leerlingen te bespreken?
- Is de evaluatie transparant (begrijpt de leerling wat hij moet doen)
- Is er een onderscheid gemaakt in het aantal evaluaties tussen de tweede graad en de derde graad.
Bijvoorbeeld: tweede graad: stapsgewijs evalueren na kleine hoeveelheden leerstof / technieken, derde graad: basisvaardigheden groeperen tot grotere hoeveelheden (overgang tot zelfstandigheid)?
- Zijn er tijdens het leerproces voldoende feedback-momenten voorzien (na nieuwe leerstof / technieken)?
- Is er ruimte voor zelfevaluatie van de leerlingen en wordt deze met de leerling besproken?
- Is er in de evaluatie aandacht voor vakgebonden attitudes zoals veiligheid, hygiëne, milieubewust handelen, werkhouding ...?

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZERS HAARZORG](#)

Hout

Inleiding tot het vak

Uitstraling

Lesvoorbereiding

Infrastructuur en uitrusting

Lesverloop

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Evaluatie

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN](#)

Structuur van het studiegebied HOUT

Eerste graad		
A-stroom <ul style="list-style-type: none">Bouw- en houttechnieken		B-Stroom <ul style="list-style-type: none">Verkeningsgebied hout binnen leerplan TechniekBeroepenveld Hout (2BVL)
BSO		
Tweede graad	Derde graad	Derde graad derde leerjaar (specialisatiejaar)
<ul style="list-style-type: none">Hout	<ul style="list-style-type: none">Houtbewerking	<ul style="list-style-type: none">Bijzondere schrijnwerkconstructiesIndustriële houtbewerkingInterieurinrichtingStijl en designmeubelen
TSO		
Tweede graad	Derde graad	
<ul style="list-style-type: none">Hout-technieken	<ul style="list-style-type: none">Hout-technieken	

Extra info: zie virtuele ruimte op smartschool.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
HOUT](#)

Uitstraling

Hiermee willen we twee items onder de aandacht brengen:

- of het voor iemand die niet vertrouwd is met het vak, onmiddellijk duidelijk is welk vak in dit lokaal gegeven wordt;
- of de leerkracht in zijn uitstraling en handelen een voorbeeld neerzet voor de leerlingen.

Uitstraling

Het vaklokaal:

- Straalt het lokaal de specificiteit van de opleiding hout uit: voldoende didactische voorbeelden, posters die vakgerelateerd zijn ...?

De leraar:

- Neemt de leraar de voorbeeldfunctie op conform de vooropgestelde eisen aan de leerlingen: beroepsfierheid, veiligheid, voorkomen en taalgebruik, leerlingen- en klantgerichtheid?
- Werkt de leraar actief mee aan de positieve uitstraling van de opleiding: is enthousiast over het vakgebied, maakt gebruik van realistische praktische voorbeelden ...?

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
HOUT](#)

Infrastructuur en uitrusting

In de leerplannen staat duidelijk omschreven welke minimale materiele vereisten noodzakelijk zijn om het leerplan te realiseren. In de pedagogisch didactische wenken worden ook concrete tips en adviezen meegegeven, die een invloed hebben op de infrastructuur of lesorganisatie. Onder deze topic zetten we de belangrijkste aandachtspunten op een rijtje.

Infrastructuur en uitrusting

- Beschikt het vaklokaal over de mogelijkheid om TV en PV geïntegreerd aan te bieden: infrastructuur voor lesmomenten, groepswork ... en infrastructuur voor praktische vaardigheden?
- Beschikt het vaklokaal over een vakbibliotheek: vakbladen, behandelde projecten, hedendaagse catalogi ...?
- Zijn in het vaklokaal de minimale vereisten die vermeld zijn in het leerplan aanwezig. (zie leerplannen)?

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
HOUT](#)

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Tijdens de opleiding komen de leerlingen in aanraking met gevaarlijke situaties, machines, toestellen, producten ... Het is dan ook niet meer dan logisch dat er tijdens ieder lesmoment voldoende aandacht moet worden besteed aan veiligheid en preventie. Leerlingen bewust maken van gevaren en hen leren omgaan met deze gevaren is een hele belangrijke taak voor leerkrachten die niet te onderschatten is.

Veiligheid is een cruciaal aandachtspunt binnen de lessen, het vergt een grote alertheid, concentratie, organisatie en individuele begeleiding van de leerkrachten naar de leerlingen toe.

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Persoonlijke veiligheid:

- Neemt de leraar zijn voorbeeldfunctie op en draagt de vereiste veiligheidskledij: helm, gesloten proper werkpak, veiligheidsschoenen, gehoorbescherming ...?
- Ziet de leraar er op toe dat alle leerlingen in orde zijn in met de veiligheidskledij?
- Ziet de leraar er op toe op dat (zeker bij machinale werkzaamheden) iedereen met lange haren deze op correcte wijze bij elkaar doet d.m.v. een staart, hoofdband, haarnetje ...?
- Ziet de leraar er op toe dat de leerlingen geen juwelen, kettingen, armband(jes), ringen, zichtbare piercings ... dragen?

Collectieve veiligheid:

- Neemt de leerkracht zijn voorbeeldfunctie op en gebruikt hij in functie van de werkzaamheden de juiste voorgeschreven collectieve beschermmiddelen: signalisaties plaatsen / respecteren, hulpmiddelen voor werken op hoogte, veiligheidstoestellen op machines, pictogrammen naleven, afschermingen gebruiken, zoneringen respecteren, veiligheidsbril dragen in functie van de werkzaamheden, stofmaskers ...?
- Ziet de leraar erop toe dat de leerlingen ten allen tijde de juiste collectieve en bijkomende persoonlijke beschermmiddelen in functie van de werkzaamheden correct gebruiken?

Algemene aandachtspunten rond veiligheid:

- Wijst de leraar de leerlingen op een doordachte manier op de gevaren tijdens de machinale bewerkingen zonder dat bij de leerlingen angsten ontstaan?
- Ziet de leraar er strikt op toe dat de leerlingen de machinale werkzaamheden uitvoeren volgens de vooropgestelde procedures.(instellen-laten controleren-uitvoeren)?
- Controleert de leraar elke machinale instelling van de leerling?
- Heeft de leraar oog voor de ontwikkeling van de individuele leerling inzake machinale bewerkingen: onervarenheid van de leerling, angsten bij de leerling, overschatting van zijn kennis en kunde, enthousiasme ...?
- Voert de leraar voldoende toezicht uit tijdens machinale bewerkingen?
- Ziet de leraar er strikt op toe dat geen enkele leerling zonder toestemming machinale bewerkingen uitvoert?
- Ziet de leraar er strikt op toe dat alle machines, handmachines en gereedschappen op correcte wijze gebruikt worden?

Milieu:

- Heeft de leraar in de lessen voldoende aandacht voor milieuaspecten: keuze van bouwmaterialen, keuze van isolatiematerialen, verwerken en reiniging van producten, mengen van verven, reinigen van schildermaterieel, filteren van dampen en gassen ...?
- Maakt de leraar koppelingen tussen hedendaagse bouwmethodes / bouw materiaal en milieu: betreffende regelgeving, subsidies, mogelijkheden, materialen ...

Hygiëne:

- Heeft de leraar in de lessen voldoende aandacht voor hygiëneaspecten en volgt hij de basisprincipes strak op: handen wassen na afloop van de les, persoonlijke hygiëne, handenwassen na het gebruik of in aanraking komen met schadelijke producten zoals additieven voor mortels en lijmen, siliconen, verven, graafwerkzaamheden, onderhoudsproducten ...?

Ergonomie:

- Verwijst de leraar naar de meest voorkomende beroepsziektes in de sector Bouw en wat de hoofdoorzaak daarvan is: rugklachten, gewrichtsklachten ...
- Heeft de leraar in de lessen voldoende aandacht voor ergonomieaspecten en houdt hij er toezicht op dat richtlijnen en afspraken gerespecteerd worden: tillen van zware lasten, tiltechnieken, gebruik van hulpmiddelen, werkhouding afhankelijk per leerling en werkzaamheid ...

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
HOUT](#)

Lesvoorbereiding:

Een goede les, begint bij een goede lesvoorbereiding en degelijk cursusmateriaal. De belangrijkste items concretiseren we voor u: hoe gaat de leraar om met de verschillende onderdelen van de vakken, met de inhoudelijke raakvlakken met andere vakken, uitdagende opdrachten op het niveau van de leerlingen ...

Lesvoorbereiding

- Voorziet de leraar motiverende en uitdagende oefeningen/opdrachten rekening houdend met de leerplandoelstellingen, het niveau en de leefwereld (leeftijd) van de leerlingen: de leerlingen mogen onder geen enkel beding de indruk krijgen dat ze zinloze opdrachten aan het maken zijn, basistechnieken kunnen worden ingeoeft in functie van een motiverende opdracht nadien ...?
- Voorziet de leraar lesmateriaal (handboeken, werkboeken, projecten ...) waarin TV en PV op een geïntegreerde manier verwerkt zijn: TV in functie van de opdracht die uitgevoerd wordt in PV?
- Voorziet de leraar vervangingsopdrachten voor leerlingen die omwille van de infrastructuur even niet verder kunnen: uitbreidingsoefeningen, remediëringsoefeningen ...?
- Vermeldt de leraar in het lesmateriaal duidelijk de evaluatiecriteria zodat de leerlingen weten waarop ze beoordeeld worden en op welke manier?
- Maakt de leraar onderscheid tussen de voorbereidingen van praktische activiteiten over de verschillende graden heen?
Bijvoorbeeld:
 - 1ste graad: alle onderdelen en gereedschappen op voorhand klaarleggen
 - 2de graad: onder begeleiding stapsgewijs de nodige onderdelen en gereedschappen selecteren
 - 3de graad: leerlingen zelfstandig hun werkzaamheden laten organiseren.
- Controleert de leraar vooraf de machines en snijgereedschappen, gereedschappen en materialen op hun werking, staat en aanwezigheid?

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
HOUT](#)

Het lesverloop:

Op welke concrete elementen moet een leraar letten in zijn didactisch handelen opdat zijn lessen optimaal zouden zijn afgestemd op de vereisten van het leerplan: de doelstellingen binnen een vak, de opbouw van de leerinhouden over de graden heen, de opbouw van de les, de integratie van principes van veiligheid, milieubewustzijn, hygiënisch en ergonomisch handelen, de integratie van (zelf)reflectie ...?

Lesverloop

Algemeen:

- Past de leraar zijn didactische aanpak aan in functie van de graad?

Bijvoorbeeld:

- 1ste graad: zeer sterk sturend, gericht op kennismaken met de afdeling, met fierheid/enthousiasme voor het vakgebied, zeer motiverend (succeservaring) voor de leerling ...
- 2de graad: sterk individueel sturend en begeleidend werken, gericht op het aanleren van basiscompetenties, succeservaringen bij de leerlingen nastreven, positieve werksfeer en leerhouding ontwikkelen ...
- 3de graad: werken naar meer zelfstandigheid, gericht op het verdiepen en verbreden van de basiscompetenties, koppeling naar de arbeidsvloer (realiteit), naar fierheid voor het vak (succeservaring) toe werken ...

Lesmoment Praktische Vorming:

- Ziet de leraar er op toe dat het omkleden voor aanvang en na afloop van de lessen vlot en rustig verloopt: alle persoonlijke materialen achter slot in de voorziene kastjes, boekentassen op de daarvoor bestemde plaatsen ...?
- Brengt de leraar de leerlingen op de hoogte van de doelstellingen en organisatie van deze les: bij voorkeur startend vanuit een korte herhaling van vorige les, kan gebeuren door klasgesprek(bijv. in groep rond een werkbank), individuele uitleg ...?
- Geeft de leraar duidelijke gestructureerde opdrachten rekening houdend met de noden van de individuele leerling en stuurt hij bij waar nodig?
- Bouwt de leraar de lessen op vanuit actuele, herkenbare, reële (problematische) situaties, praktijkvoorbeelden en ervaringen opgedaan in bijvoorbeeld werkplekleren/stage?
- Beschikt de leraar over voldoende pedagogische en didactische vaardigheden en kiest hij in functie van de leerstof de meest

aangewezen werkvorm: demonstratie van nieuwe vaardigheden, begeleid zelfstandig leren, onderzoeken/opzoeken, groepsgesprek, onderwijsleergesprek ...?

- Schenkt de leraar veel aandacht aan individuele en persoonlijke begeleiding van leerlingen: tijdens de uitvoering bijsturen, positieve feedback ...?
- Ziet de leraar er op toe dat na afloop van de praktische lessen het vaklokaal, het gebruikte materialen en de persoonlijke werkruimte van de leerling opgeruimd en ordelijk wordt achtergelaten zodat een volgende klas daar geen hinder van ondervindt?

Lesmoment Technisch-Theoretische Vorming:

- Zorgt de leraar ervoor dat de theoretische leerstof in functie staat met de praktische opdracht?
- Start de leraar bij voorkeur vanuit de probleemstelling van de praktische oefening: leerlingen kunnen zich inleven in het probleem?
- Maakt de leraar gebruik van verschillende activerende werkvormen en integreert hij ICT in functie van de realisatie van de leerplandoelstellingen en de leerlingen: zoekopdrachten, vergelijkingsopdrachten, groepsgesprek, onderwijsleergesprek ...?
- Bouwt de leraar de lessen op vanuit actuele, herkenbare, reële (problematische) situaties, praktijkvoorbeelden en ervaringen opgedaan in bijvoorbeeld werkplekleren/stage?
- Heeft de leraar expliciet aandacht voor Leren Leren cfr. VOET?

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
HOUT](#)

Evaluatie

Deze topic omvat elementen en vormen van evaluatie die specifiek voor deze vakken van toepassing kunnen zijn.

Evaluatie

- Is de evaluatie leerplangericht?
- Worden er uniforme evaluatiedocumenten gebruikt binnen alle leerjaren van de afdeling?
- Staan de taken en toetsen in relatie met de opdracht die de leerlingen praktisch uitvoeren: TV in functie van PV?
- Zijn taken en toetsen niet te veel kennisgericht: opsomming van materialen, onderdelen van machines, gereedschappen, eigenschappen ...?
- Besteedt de leraar voldoende tijd om de evaluatie met de leerlingen te bespreken?
- Is de evaluatie transparant (begrijpt de leerling wat hij moet doen)
- Is er een onderscheid gemaakt in het aantal evaluaties tussen de tweede graad en de derde graad.
Bijvoorbeeld: tweede graad: stapsgewijs evalueren na kleine hoeveelheden leerstof / technieken, derde graad: basisvaardigheden groeperen tot grotere hoeveelheden (overgang tot zelfstandigheid)?
- Zijn er tijdens het leerproces voldoende feedback-momenten voorzien (na nieuwe leerstof / technieken)?
- Wordt er in de evaluatie / controlemomenten rekening gehouden met het materiaalverbruik (verlies bij foutief handelen) van de afdeling bijvoorbeeld door evaluaties / controlemomenten zo te organiseren dat fouten hersteld kunnen worden zonder materiaal verlies?
- Is er ruimte voor zelfevaluatie van de leerlingen en wordt deze met de leerling besproken?
- Is er in de evaluatie aandacht voor vakgebonden attitudes zoals veiligheid, werkhouding ...?

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
HOUT](#)

Latijn-Grieks

Inleiding tot het vak

Uitstraling

Lesverloop

Lesvoorbereiding en leerlingencursus

Evaluatie

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN](#)

Visie en structuur van het vakgebied Latijn-Grieks.

Het vakgebied heeft twee belangrijke componenten: de studie van een taal, Latijn en/of Grieks, enerzijds, en via deze taal het bestuderen van een samenleving en cultuur, de Romeinse en/of Griekse, anderzijds. Deze twee componenten zijn echter geen doel op zich, maar dienen een hoger doel:

- zo is het bij de studie van de taal niet de bedoeling dat de leerlingen opgeleid worden tot specialisten in de Latijnse of Griekse taalkunde, laat staan dat zij zouden leren om deze oude taal op actieve wijze te hanteren. Via de taalstudie verwerven zij echter wel inzicht in abstracte taalstructuren, leren zij op een probleemoplossende manier met taal omgaan en verscherpen zij daardoor hun algemene taalvaardigheid. De eigenheid van de taal (flecterend, eigen zinsbouw, eigen woordorde ...) ontwikkelt bovendien het analytisch en synthetiserend vermogen van de leerlingen. Een deel van de hier verworven vaardigheden en attitudes kunnen zij vervolgens niet alleen inzetten bij de studie van moderne vreemde talen, maar dit zal ook hun taalbeheersing van het Nederlands verhogen;
- zo zal ook de studie van de Romeinse of Griekse cultuur en het voortleven daarvan in latere periodes niet bestaan uit de steriele reconstructie van een samenleving of ingegeven zijn door een misplaatste nostalgie naar een ver verleden. De antieke cultuur wordt steeds gezien vanuit de confrontatie met de eigen tijd, als het ware als een casestudy om problemen en spanningsvelden uit de hedendaagse samenleving vanuit een ruimer perspectief te bekijken. De leerlingen zullen door hun analyse van de antieke cultuur en identiteit, en de daaraan gekoppelde reflectie over de eigen cultuur en identiteit, een ruime opvoeding krijgen tot bewuste en kritische burgers die de uitdagingen van onze snel evoluerende samenleving aankunnen.

Tot slot nog dit: Latijn moet absoluut bevrijd worden van zijn oubollig en saai imago, waarbij het soms leek dat het enige doel erin bestond om lange lijsten woordenschat en grammaticale fenomenen te memoriseren met het oog op de vorming van toekomstige filologen. Enkel door afwisseling van werkvormen, door het stimuleren van zelfstandig werken en leren, door ruime aandacht voor culturele items gekoppeld aan de huidige tijd en aan de leefwereld van de leerlingen en vooral ook door te werken aan het plezier van de lectuur van authentieke teksten, kortom, door een dode taal 'levendig' te maken, zal het vak blijvend een stevige positie innemen in het curriculum.

Extra info: zie virtuele ruimte op smartschool.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
LATIJN-GRIEKS](#)

Uitstraling

Hiermee willen we twee items onder de aandacht brengen:

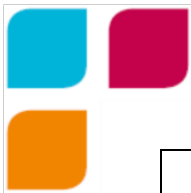
- of het voor iemand die niet vertrouwd is met het vak, onmiddellijk duidelijk is welk vak in dit lokaal gegeven wordt;
- of de leerkracht in zijn uitstraling en handelen een voorbeeld neerzet voor de leerlingen.

Uitstraling

Als basisuitrusting dient voorzien te worden:

- een vaklokaal met gemakkelijk verplaatsbaar meubilair om interactieve werkvormen mogelijk te maken;
- een aantal referentiewerken: woordenboeken Latijn-Nederlands, grammatica, verklarend woordenboek van de klassieke oudheid, enkele naslagwerken in verband met de Griekse en Romeinse cultuur en geschiedenis in het algemeen en aspecten ervan;
- historisch-geografische kaarten van de antieke wereld (bijv. in het leerboek, in de cursus, op elektronische dragers, wandkaart aan de muur);
- mogelijkheid voor aankleding van het lokaal (bijv. prikbord voor posters, wandkaart, foto's, knipsels ...);
- een degelijke geluidsinstallatie: cassetterecorder en/of cd-speler (in het vaklokaal of ter beschikking in een uitleensysteem);
- bord;
- overheadprojector + scherm (in het vaklokaal of ter beschikking in een uitleensysteem);
- laptop en beamer (in het vaklokaal of ter beschikking in een uitleensysteem);
- televisietoestel met aangesloten video- of dvd-speler:
 - ofwel geïntegreerd in het vaklokaal;
 - ofwel opgesteld in een toegankelijk multimedialokaal;
- computerconfiguratie met internetaansluiting:
 - ofwel geïntegreerd in het vaklokaal;
 - ofwel opgesteld in een toegankelijk multimedialokaal.

Daarnaast kan de vakgroep, eventueel in overleg met collega's van andere vakken en volgens de mogelijkheden van de school, het didactisch materiaal geleidelijk verder uitbouwen. We denken hier onder andere aan:

- cd's, dvd's, video's, cd-roms, softwareprogramma's enz. over de klassieke oudheid;
- een etymologisch woordenboek;
- een mythologisch woordenboek;
- documentatiemappen rond bepaalde thema's die in de lessen aan bod komen;
- (jeugd)boeken of strips waarin de oudheid op een of andere wijze aan bod komt;
- boeken met Griekse en Romeinse mythen en sagen;
- werken van de antieke auteurs in vertaling;
- maquettes van een Romeinse villa, thermen, een tempel ...

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
LATIJN-GRIEKS](#)

Lesvoorbereiding en leerlingencursus

Een goede les, begint bij een goede lesvoorbereiding en degelijk cursusmateriaal. De belangrijkste items concretiseren we voor u: hoe gaat de leraar om met de verschillende onderdelen van de vakken, met de inhoudelijke raakvlakken met andere vakken, uitdagende opdrachten op het niveau van de leerlingen ...

Lesvoorbereiding en leerlingencursus

- Een les Latijn of Grieks bestaat uit drie basiselementen: lectuur, spraakkunst en cultuur. Idealiter komen de drie componenten voor in elk lesuur waarbij ze in elkaar overvloeien. Het is evenwel perfect mogelijk dat een lesuur slechts aan één van de componenten besteed wordt. In de tweede en derde graad komt daar een vierde basiselement bij: onderzoekscompetentie.

Lectuur van teksten en tekstbegrip (al dan niet dmv vertaling)

- Indien er een nieuwe tekst gelezen wordt, wordt de context¹ gegeven?
- Wordt er lineair² gelezen?
- Wordt er afgewisseld in de wijze waarop gecontroleerd wordt of de leerlingen de tekst begrepen hebben (inhoudsvragen, parafrase, synthese, vertaling ...)?
- Wordt de gelezen tekst gekoppeld aan het cultureel en historisch kader?
- Worden er, wanneer de leerlingen een stuk tekst niet begrijpen, grammaticale aandachtsvragen³ gesteld?
- Verloopt de lectuur vrij vlot? Wordt er bijvoorbeeld niet zoveel grammatica gevraagd dat dit de vlotte lectuur hindert?
- Wordt er gepeild naar de kennis van reeds gezien vocabularium?

¹ Dit betekent dat men de tekst kader binnen het grotere geheel van het werk waar hij uitgehaald werd. Vooral belangrijk is dat de leraar vertelt wat vooraf gaat aan de passage die gelezen wordt vermits deze voorkennis het tekstbegrip vergemakkelijkt.

² Men leest in de volgorde waarin de woorden staan. Dit in tegenstelling tot zgn. 'grammaticaal' lezen (niet toegestaan door het leerplan), waarbij men eerst naar het hoofdwerkwoord gaat, vervolgens naar het onderwerp etc. en men Latijn dus niet ziet als een taal (in de volgorde zoals ze geschreven werd) maar eerder als een abstracte constructie die men moet ontleden.

³ Het is niet de bedoeling bij de lectuur om elk woord grammaticaal te ontleden maar dit enkel te doen indien het nodig is voor het tekstbegrip. Als de leerlingen bijvoorbeeld de woordgroep 'divi filius' correct vertalen als 'de zoon van de goddelijke' dient men niet meer de naamval van divi te vragen; als ze evenwel zouden vertalen als 'de goddelijke zoon' is het belangrijk dat het om een genitief gaat.

Spraakkunstige inductie en oefeningen + woordenschat

- Wordt spraakkunst inductief¹ aangebracht?
- Er worden geen oefeningen gegeven waarbij de leerlingen aan actieve taalbeheersing moeten doen.
- Spraakkunst staat in functie van tekstbegrip, nooit in functie van actieve taalbeheersing².
- Het aandeel van spraakkunstoefeningen is niet overheersend.
- Is er voldoende taalkundige actualisering (overeenkomst/verschillen met moderne talen)?
- Wordt de woordenschat opgebouwd in samenhang met de lectuur? Wordt een frequent woord dus pas gestudeerd nadat het in een tekst is voorgekomen?

Culturele verdieping

- Is er voldoende aandacht voor de culturele component van het leerplan?
- De cultuur staat in functie van en is gelinkt aan de gelezen teksten.

Onderzoekskompetentie

- Worden de verschillende onderzoeksvaardigheden voldoende klassikaal geoefend?

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
LATIJN-GRIEKS](#)

¹ Men zal een spraakkundig fenomeen eerst een voldoende aantal keren tegenkomen tijdens de lectuur en vanuit die ervaring zullen de leerlingen tot de spraakkundige regel komen. Dus zeker niet omgekeerd: eerst de regel geven en dan de leerlingen toepassingen laten zoeken.

² Actieve taalbeheersing betekent dat men de leerlingen Latijnse zinnen, zinsdelen of woorden laat vormen (vertaaloefeningen Nederlands-Latijn, Latijnse vormen in het meervoud of in een andere tijd of naamval laten zetten,...). Het leerplan laat dit niet toe.

Het lesverloop

Op welke concrete elementen moet een leraar letten in zijn didactisch handelen opdat zijn lessen optimaal zouden zijn afgestemd op de vereisten van het leerplan: de doelstellingen binnen een vak, de opbouw van de leerinhouden over de graden heen, de opbouw van de les, de integratie van principes van veiligheid, milieubewustzijn, hygiënisch en ergonomisch handelen, de integratie van (zelf)reflectie ...?

Lesverloop

Lectuur van teksten en tekstbegrip (al dan niet dmv vertaling)

- Wordt er voldoende tekst gelezen? (minimum te lezen staat in het leerplan)
- Komen alle verplichte auteurs/genres uit het leerplan aan bod?
- Wordt het niet frequent vocabularium bij de teksten gegeven?
- Komen de verschillende vormen van verwerving van tekstbegrip ook in de cursus aan bod?

Spraak Kunstige inductie en oefeningen + woordenschat

- Wordt er een bevattelijk overzicht gegeven van de geziene spraak kunst? (dit kan ook in samenhang met een gedrukte leerlingenspraak kunst; bv. 'Instrumenta')
- De cursus bevat geen oefeningen waarbij de leerlingen aan actieve taalbeheersing moeten doen.
- Wordt er een woordenlijst aangelegd van het frequent vocabularium? (men mag hier ook een voorgedrukte woordenlijst gebruiken; bv. het boekje 'Vocabula')

Culturele verdieping

- Komen alle culturele onderdelen uit het leerplan voor in de cursus?

Onderzoekskompetentie

- Wordt er zowel in de tweede als in de derde graad voldoende aandacht besteed aan onderzoekskompetentie?
- Bevat de cursus richtlijnen over de verschillende onderzoeksvaardigheden?
- Wordt OC gerealiseerd in samenhang met de andere onderdelen van het leerplan?

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
LATIJN-GRIEKS](#)

Evaluatie

Deze topic omvat elementen en vormen van evaluatie die specifiek voor deze vakken van toepassing kunnen zijn.

Evaluatie

- Is er een duidelijke verhouding tussen reproductievragen (reproductie van kennis) en vaardigheidsvragen (waarbij kennis dient ingezet te worden), zoals afgesproken in de vakgroep?
- Komen alle bestudeerde auteurs/genres aan bod in de evaluatie?
- Komen de verschillende vormen van verwerving van tekstbegrip aan bod in de evaluatie?
- Wordt spraakkunst geëvalueerd in de context van de bestudeerde teksten?
- Er wordt geen actieve taalbeheersing geëvalueerd.
- Komen er voldoende doelstellingen cultuur aan bod in de evaluatie?
- Niet-bestudeerde tekst wordt voldoende geëvalueerd.
- De evaluatie van niet-bestudeerde tekst staat volledig los van de evaluatie van spraakkunst en woordenschat.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
LATIJN-GRIEKS](#)

Lichamelijke opvoeding

Inleiding tot het vak

Uitstraling

Lesvoorbereiding

Infrastructuur en uitrusting

Lesverloop

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Evaluatie

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN](#)

Structuur van het vakgebied LO, Sport en Sportwetenschappen toegelicht.

Het vak LO heeft als vak van de basisvorming tot doel een gezonde en veilige levensstijl, motorische competentie, een positief zelfbeeld en sociale relaties te ontwikkelen via bewegingsactiviteiten.

Het vak Sport richt zich in het bijzonder naar een harmonische persoonlijkheidsvorming waarbij de sportcomponent een extra vormingsmiddel is.

Extra info: zie virtuele ruimte op smartschool. SO-LO > Documenten > “Vademecum LO”

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
LICH.OPV.](#)

Uitstraling

Hiermee willen we twee items onder de aandacht brengen:

- of het voor iemand die niet vertrouwd is met het vak, onmiddellijk duidelijk is welk vak in dit lokaal gegeven wordt;
- of de leerkracht in zijn uitstraling en handelen een voorbeeld neerzet voor de leerlingen.

Uitstraling

Het vaklokaal:

- binnensportinfrastructuur:
 - nette, voldoende ruime kleedruimte(s) bij voorkeur met de mogelijkheid om zich na de les te verfrissen
 - ordelijke bergruimte(s)
 - gekeurd sportmateriaal
- buitensportinfrastructuur:
 - onderhouden sportterreinen (gras= kort en effen, belijning, verankerde doelen op de speelplaats ...)

De leraar is zich bewust van zijn voorbeeldfunctie:

- heeft een positieve lichaamstaal
- is overeenkomstig gekleed
- hanteert een correcte en respectvolle taal
- straalt enthousiasme en gedrevenheid uit
- is er voor alle leerlingen
- gedraagt zich consequent
- is een teamspeler en houdt zich aan gemaakte afspraken (ook op niveau van de vakgroep en de school)

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
LICH.OPV.](#)

Infrastructuur en uitrusting

In de leerplannen staat duidelijk omschreven welke minimale materiele vereisten noodzakelijk zijn om het leerplan te realiseren. In de pedagogisch didactische wenken worden ook concrete tips en adviezen meegegeven, die een invloed hebben op de infrastructuur of lesorganisatie. Onder deze topic zetten we de belangrijkste aandachtspunten op een rijtje.

Infrastructuur en uitrusting

- de school voorziet in voldoende buiten- en binnensportinfrastructuur en desgevallend een zwembad opdat de leerplandoelen kunnen worden gerealiseerd.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
LICH.OPV.](#)

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Bewegingsactiviteiten verlopen niet zonder risico. Tijdens dergelijke lessen komen de leerlingen in aanraking met gevaarlijke situaties en toestellen. Het is dan ook niet meer dan logisch dat er tijdens ieder lesmoment voldoende aandacht wordt besteed aan veiligheid en preventie om de risico's tot het minimum te herleiden.

Leerlingen bewust maken van gevaren en hen hiermee leren omgaan, zit vervat in de leerplandoelen en is een heel belangrijke, niet te onderschatten opdracht voor de lesgever.

Veiligheid is een cruciaal aandachtspunt binnen deze lessen, het vergt een grote alertheid, concentratie, organisatie en individuele begeleiding van de leerkrachten naar de leerlingen toe.

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

- De leerkracht stimuleert de leerlingen om afspraken rond veiligheid en hygiëne na te leven?
- De leerkracht heeft oog voor een veilige leeromgeving (bv.: landingsmat(ten achter plint of bok; springstaanders verankeren opdat deze niet zouden kunnen omvallen bij het hoogspringen; versleten, doorgesprongen valmatten niet gebruiken als landingsplaats; de kogels pas laten terughalen wanneer de leerkracht hiervoor de toestemming verleent; ...)
- De leerkracht heeft oog voor een hygiëne (bv.: leerlingen stimuleren om andere kledij te dragen in de lessen LO, om zich te wassen/verfrissen na de les, om water te drinken na een sportieve inspanning ...)

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
LICH.OPV.](#)

Lesvoorbereiding:

Een goede les, begint bij een goede lesvoorbereiding en voldoende goed onderhouden, veilig lesmateriaal (terreinen, toestellen, ballen ...) aangepast aan de groep leerlingen voor wie de les is bedoeld.

Lesvoorbereiding

- een les LO omvat een opwarmingsfase, een kern en een slotfase en vormt op zich een afgerond geheel;
- de leraar weet precies waar hij zal lesgeven (locatie) en over welk materiaal hij zal kunnen beschikken;
- de leraar heeft nagedacht over hoe en op welke manier hij de opdrachten zal formuleren en dit op het niveau van zijn leerlingen.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
LICH.OPV.](#)

Het lesverloop:

Op welke concrete elementen moet een leraar letten in zijn didactisch handelen, opdat zijn lessen optimaal zouden zijn afgestemd op de vereisten van het leerplan: de doelstellingen binnen een vak, de opbouw van de leerinhouden over de graden heen, de opbouw van de les ...?

Lesverloop

Iedere les vormt een onderdeel van een lessenpakket. De leraar weet duidelijk welke de einddoelen zijn die hij met elk lessenpakket wil realiseren evenals het/de kerndoel(en) waaraan op een bewuste manier zal worden gewerkt in elke les. De leraar zal:

- bij de aanvang van iedere les het kerndoel van de les duidelijk maken aan de leerlingen en even terug koppelen naar wat vooraf ging;
- een les afronden “wat hebben we vandaag geleerd?”, koppelen naar de vervolgles(sen);
- lesdoelen realiseren aan de hand van de juiste werk en instructievormen ;
- de keuze van de organisatievormen laten afhangen van het/de lesdoel(en), het aanbod is gevarieerd én uitdagend voor iedere individuele leerling (bijv.: plinten of bokken op verschillende hoogte; leerlingen kunnen kiezen of ze de opdracht wel of niet met hulp van anderen willen uitvoeren ...);
- op een evenwichtige wijze gebruik maken zowel leraargestuurde (instructie van de leraar) als leerlinggestuurde (teamopdrachten, zelfstandig werken, leerlingen nemen de rol op van coach, scheidsrechter ...) werkvormen.

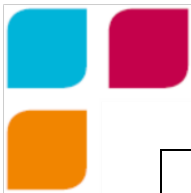
Klasmanagement.

Het kerndoel vormt de rode draad doorheen elk lesgebeuren en hieraan wordt op een gevarieerde wijze gewerkt.

De leraar zal:

- zorgen voor een aangenaam en veilig lesklimaat;
- de leerinhouden aanpassen aan de noden van de individuele leerling. M.a.w. er is aandacht voor de fysiek sterke én voor de fysiek zwakke leerling;
- gebruik maken van een gevarieerd aanbod aan activerende, dynamische werkvormen en daarin zoveel als mogelijk spelelementen verwerken;
- oog hebben voor differentiatie (bijv.: alle leerlingen worden in de mate van het mogelijke uitgedaagd tot deelname aan de les, zowel de fysiek zwakke als de fysiek sterke leerling, de grote én de kleine, de zwaarlijvige ...);
- optimaal gebruik maken van de beschikbare lesruimte;
- optimaal gebruik maken van het beschikbare lesmateriaal;

- risico's inschatten en beheersen;
- een optimale actieve leertijd realiseren (cf. de pedagogische wenken in de leerplannen LO: minimum 70' effectieve lestijd bij blokken);
- op een doordachte wijze en voor een vlot en veilig verloop, het opstellen en opruimen van toestellen en andere materialen organiseren;
- organisatievormen benutten om op een bewuste manier aan het verantwoordelijkheidsbesef bij de leerlingen te werken (bv.: helpersfuncties; rol van coach, scheidsrechter ...; zorg voor het materiaal; lesruimte netjes opgeruimd verlaten, bergruimte ordentelijk; kleedruimtes netjes achterlaten ...) ;
- werkvormen bewust aanwenden om de sociale vaardigheden en burgerzin aan te scherpen (ook VOET!) (bv.: helpersfuncties; respect voor iedereen; aanvaarden van de mogelijkheden en beperkingen van anderen; met iedereen willen samenwerken ...);
- de leerlingen stimuleren tot zelfstandig werken, alleen, per 2 of in groep;
- inbreng van de leerlingen toelaten en aanmoedigen;
- zijn leerlingen coachen;
- gebeurlijk en indien dit een meerwaarde biedt tot het lesgeven (bijv...: het visualiseren van een opdracht), gebruik maken van digitale leermiddelen (bijv...: gebruik maken van een tablet).

Houding van de leraar t.a.v. de leerlingen. Hij

- stimuleert en moedigt elke leerling aan, stelt realistische verwachtingen t.a.v. de vordering van elke leerling en op maat van elke individuele leerling;
- behandelt elke leerling op een gelijkwaardige, positieve wijze;
- heeft aandacht voor omgangsvormen tussen de leerlingen onderling (respect, taalgebruik, respect afspraken ...);
- stimuleert de leerling om persoonlijke tekorten bij te werken;
- stimuleert bij de leerlingen respect voor materiaal;
- stimuleert de leerlingen tot sociaal aanvaardbaar gedrag.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
LICH.OPV.](#)

Evaluatie

Deze topic omvat elementen en vormen van evaluatie die specifiek voor deze vakken van toepassing kunnen zijn.

Evaluatie

- strookt met de afspraken die gemaakt zijn binnen de vakgroep en conform het schoolreglement;
- wordt aangewend om het leren van de leerling te versterken. De leerling weet hoe, wanneer, waarop en waarom hij wordt geëvalueerd;
- is in relatie tot het te bereiken van leerplandoelen;
- gebeurt gedifferentieerd. Bij het evalueren van prestaties wordt rekening gehouden met de individuele mogelijkheden van elke leerling. Normen worden aangepast op maat van elke leerling en zijn voor ieder individu een haalbare kaart;
- gebeurt gevarieerd. De leraar hanteert een brede waaier aan evaluatievormen (leraar-, groeps-, peer-, zelfevaluatie; SAM-schalen; +/- ...);
- van bewegingsgebonden doelen beperkt zich niet louter tot het meten van prestaties (bv.: hoe ver, hoog, tijd spurt, tijd duurloop, afstand, handenstand, lay-up, bovenhandse pas ...);
- van persoonsgebonden doelen zijn duidelijk omschreven concreet en transparant ;
- van bewegingsgebonden doelen (motorische competentie) en persoonsgebonden doelen (gezonde & fitte levensstijl, zelfconcept & sociaal functioneren) gebeurt op een evenwichtige manier;
- van de leerlingen wordt door de leraar aangewend om het eigen didactisch handelen te analyseren en bij te sturen;
- hanteert zowel proces- als productevaluatie.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
LICH.OPV.](#)

Mechanica

Inleiding tot het vak

Uitstraling

Lesvoorbereiding

Infrastructuur en uitrusting

Lesverloop

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Evaluatie

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN](#)

Korte beschrijving van de visie op vakken en structuur van het vakgebied mechanica.

Visie op het vak met nadruk op, projectmatig - en geïntegreerd werken		
1 ^e graad zoals: beroeps voorbereidende leerjaar en basisopties 2A	2 ^e graad zoals: Basismechanica, Elektromechanica, Industriële wetenschappen, Mechanische technieken ...	3 ^e graad zoals: Werktuigmachines, Electromechanica, Industriële wetenschappen, Mechanische vormgevingstechnieken, 7 ^e specialisatiejaren mechanische richtingen.
Kennismaking met de beroepscompetenties uit de metaalsector.	Vaardigheden tot goed vakmanschap verwerven en inoefenen.	Reële invulling voor het vak eigen aan de beroepsprofielen en de doelstellingen uit de leerplannen.
Leerlingen motiveren door het aanreiken van leerling gerichte opdrachten en projecten.	Projectmatig werken ¹ is een noodzaak de leerstofonderdelen worden geïntegreerd aangeboden (theorie- praktijk of theorie-labo)	Voorbereiden op de industriële toepassingen door gebruik te maken van zoals: CNC ² technieken, montagetechnieken, constructietechnieken, berekenen en bepalen van onderdelen door gebruik te maken van elementen uit de sterkteleer...
Elementaire basistechnieken aanleren zoals: manuele bewerkingstechnieken en bewerkingen met kleine handmatig te bedienen machines.	Basis realisatietechnieken en verbindingstechnieken uit de mechanica verder ontdekken en inoefenen.	Aandacht aan het nauwkeurig realiseren en economisch-, ecologisch werken aan de hand van opgelegde criteria.

¹ Projectmatig werken: Onder projectmatig werken wordt verstaan een manier van het doen van het werk. Projectmatig werken kan je omschrijven als: een geheel van activiteiten, die binnen een afgebakende periode en met de beschikbare mogelijkheden aangeboden en verwerkt worden, om een bepaald doel te realiseren. Door te vertrekken vanuit actuele problemen en/of de leefwereld en belangstelling van de lln. wordt de interesse maximaal opgewekt, hetgeen een positieve inslag heeft m.b.t. de uit- en verwerking van het gekozen project

² CNC: Computer Numerically Controlled

De leerlingen bewust maken van vakspecifieke- en veiligheidsattitudes door voortdurend te wijzen op het goed vakmanschap en de gevaren die zich kunnen voordoen.	Onderliggende theorie aanbrengen om de technieken veilig uit te voeren.	Het zelfstandig, veilig en kwaliteitsvol uitvoeren van opdrachten. Toepassing van goed vakmanschap met bijzondere aandacht aan de veiligheidsaspecten.
Aanleren van de basistechnologie met onderdelen uit: machineleer, snijtechnologie, spantechniek, gereedschapsleer, basis theorie over toegepaste en theoretische mechanica.	Verder verdiepen van de basistechnologie met onderdelen uit: machineleer, snijtechnologie, spantechniek, gereedschapsleer, basis theorie over toegepaste en theoretische mechanica.	Verdere vakspecialisatie van de aangeleerde technieken en inoefenen van vakspecifieke vaardigheden in de 7e specialisatiejaren terug te vinden in de leerplannen.

Extra info: zie virtuele ruimte “mechanica, lassen,...” te vinden op smartschool.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
MECHANICA](#)

Uitstraling

Hiermee willen we twee items onder de aandacht brengen:

- of het voor iemand die niet vertrouwd is met het vak, onmiddellijk duidelijk is welk vak in dit lokaal gegeven wordt;
- of de leerkracht in zijn uitstraling en handelen een voorbeeld neerzet voor de leerlingen.

Uitstraling

Het vaklokaal

- De inrichting van de vaklokalen zet de leerlingen aan tot netheid, zorg en veiligheid.
- De wetgeving schrijft voor dat:
 - duidelijke Nederlandstalige handleidingen en een technisch dossier aanwezig moeten zijn;
 - alle gebruikers de werkinstructies en onderhoudsvoorschriften dienen te kennen en correct kunnen toepassen;
 - de collectieve veiligheidsvoorschriften nooit mogen gemanipuleerd worden;
 - de persoonlijke beschermingsmiddelen aanwezig moeten zijn en gedragen worden, daar waar de wetgeving het vereist.

De leraar is zich bewust van zijn voorbeeldfunctie

- Hij is behulpzaam en heeft respect voor de leerlingen.
- Hij draagt beroepsfierheid in zich mee

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
MECHANICA](#)

Infrastructuur en uitrusting

In de leerplannen staat duidelijk omschreven welke minimale materiele vereisten noodzakelijk zijn om het leerplan te realiseren. In de pedagogisch didactische wenken worden ook concrete tips en adviezen meegegeven, die een invloed hebben op de infrastructuur of lesorganisatie. Onder deze topic zetten we de belangrijkste aandachtspunten op een rijtje

Infrastructuur en uitrusting

- De minimale uitrusting beschreven in het leerplan is aanwezig op school of op de werkplek.
- Om de doelstellingen geïntegreerd te realiseren, is het noodzakelijk dat de lessen steeds gegeven worden in een daartoe aangepast vaklokaal en/of werkruimte aangepast aan de doelgroep leerlingen.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
MECHANICA](#)

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Tijdens de opleiding komen de leerlingen in aanraking met gevaarlijke situaties, machines, toestellen, producten ... Het is dan ook niet meer dan logisch dat er tijdens ieder lesmoment voldoende aandacht moet worden besteed aan veiligheid en preventie. Leerlingen bewust maken van gevaren en hen leren omgaan met deze gevaren is een hele belangrijke taak voor leerkrachten die niet te onderschatten is.

Veiligheid is een cruciaal aandachtspunt binnen de lessen, het vergt een grote alertheid, concentratie, organisatie en individuele begeleiding van de leerkrachten naar de leerlingen toe.

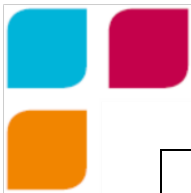
Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Algemeen welzijn

De leraar ziet toe op het welzijn van zijn leerlingen door:

- Bij het gebruik van werktuigmachines: zoals CNC freesmachine de noodzakelijk theoretische kennis vooraf aan te bieden.
- Aandachtspunten en veiligheidsinstructies op te geven bij elke nieuwe handeling.
- Risicovolle handelingen vakkundig te demonstreren en hierover te reflecteren.
- Orde en tucht te garanderen in de les.
- voldoende toezicht uit te oefenen tijdens machinale bewerkingen
- School- en werkplaatsreglement te laten respecteren.
- Instructies te geven rond de productfiches en de machinerichtlijnen.
- Voor de realisatiefase de werkopstelling te controleren.
- adequaat te reageren op onveiligheden.
- het goede voorbeeld te geven en veilig te werken
- de nodige instructies te geven om de infrastructuur met goed vakmanschap te gebruiken en om de veiligheid te garanderen.
- de procedures te volgen om het werk veilig te laten verlopen.
- De veiligheidspunten op te nemen in de werkmethode.

- ruime aandacht te besteden aan de veiligheidsattitudes.

Gebruik van de persoonlijke beschermingsmiddelen

- De leraar ziet toe op het gebruik van de persoonlijke beschermingsmiddelen zoals: veiligheidsbril, veiligheidsschoeisel, werkpak, handschoenen, laskap...
- De leraar spoort de leerlingen aan om steeds veilig te werken.
- Leerlingen dragen beschermende kledij en/of hulpmiddelen zoals maskers bij het verwerken van schadelijke stoffen.
- De aanwezige persoonlijke- en collectieve beschermingsmiddelen zijn functioneel en aangepast aan het uit te voeren werk en aan de leerling.

Gebruik van de collectieve beschermingsmiddelen

- De leraar ziet toe op het gebruik van de collectieve beschermingsmiddelen.
- De leraar reageert adequaat op onveiligheden.
- De aanwezige collectieve beschermingsmiddelen zijn functioneel en aangepast aan het werk en de leerling.

Veilig handelen

- De leraar ziet toe op het gebruik van de veiligheidsvoorzieningen aan de machines door de leerlingen.
- De leraar wijst de leerlingen op de gevaren tijdens de machinale bewerkingen.
- De leraar laat enkel goed vakmanschap toe.
- De leraar laat het handgereedschappen vakkundig gebruiken.
- De leraar heeft oog voor situaties, die de veiligheid in gedrang kunnen brengen voor anderen en voor zichzelf.
- De leraar laat de gebruiksinstructies van de producent respecteren.

Veiligheidsprocedures

- De leraar wijst de leerlingen op de richtlijnen bij het gebruik van machines.
- Er zijn afspraken gemaakt over het toepassen van het werkplaatsreglement.
- De leerlingen doen hun werkpak en noodzakelijke veiligheidskledij op een rustige manier aan. (de werkpakken zijn proper en in fatsoenlijke staat).

- Loshangende kleding is absoluut verboden
- Leerlingen met lange haren binden deze correct samen in functie van veiligheid.
- In de praktijk dragen leerlingen uit veiligheidsoverweging geen sieraden zoals ringen, of kettingen ... om de pols of hals.
- afval wordt geselecteerd.
- Milieuvriendelijke producten worden vakkundig gebruikt en na gebruik opgeborgen zoals het moet.

Persoonlijke hygiëne

- De leerlingen wassen hun handen na de praktijklessen. Hiervoor is een aangepaste sanitaire voorziening ter beschikking en hebben de leerlingen voldoende de tijd om dit te realiseren. De leraar doet toezicht tijdens deze activiteit.
- Eten en drinken in de werkomgeving is niet toegestaan.
- De werkruimte is net en wordt na de les proper achtergelaten.

Ergonomie hef-, til- en werkhouding

- Er is aandacht aan het toepassen van de juiste hef-, til-, en werkhouding.
- Er worden hulpmiddelen gebruikt bij het verplaatsten van zware lasten zoals bij het monteren van zware onderdelen.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
MECHANICA](#)

Lesvoorbereiding:

Een goede les, begint bij een goede lesvoorbereiding en degelijk cursusmateriaal. De belangrijkste items concretiseren we voor u: hoe gaat de leraar om met de verschillende onderdelen van de vakken, met de inhoudelijke raakvlakken met andere vakken, uitdagende opdrachten op het niveau van de leerlingen ...

Lesvoorbereiding

- Alvorens de realisatie te starten controleert de leraar de opstelling en de instellingen van de infrastructuur of machine
- Eerst moeten de werktekening en de werkmethode uitgewerkt en besproken zijn vooraleer te starten met de werkzaamheden.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
MECHANICA](#)

Het lesverloop:

Op welke concrete elementen moet een leraar letten in zijn didactisch handelen opdat zijn lessen optimaal zouden zijn afgestemd op de vereisten van het leerplan: de doelstellingen binnen een vak, de opbouw van de leerinhouden over de graden heen, de opbouw van de les, de integratie van principes van veiligheid, milieubewustzijn, hygiënisch en ergonomisch handelen, de integratie van (zelf)reflectie ...?

Lesverloop

Praktijkgedeelte

De start van de les:

- Elke leerling beschikt over de project- of werkbundels.
- De leerlingen zijn rustig en het nodige materiaal is aanwezig.
- De praktijkopdracht is gefaseerd en gestructureerd weergegeven.
- Bij het groepswork en bij de projecten zijn er duidelijke afspraken gemaakt over wie wat doet, wanneer en hoe.
- De leraar geeft instructies bij de groeps- en taakverdelingen.

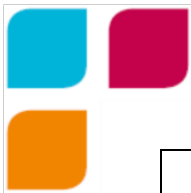
De opbouw van de les:

- De leerlingen werken aan projecten waarvan de procedure vooraf duidelijk besproken is.
- De leraar organiseert de activiteit zonder tijdsverlies.
- De leraar ziet er strikt op toe dat geen enkele leerling zonder toestemming machinale bewerkingen uitvoert?
- De leraar bewaakt de tijd tijdens de werkzaamheden.
- De leraar demonstreert de technieken voor de leerlingen bijvoorbeeld bij het programmeren van de CNC machine, het in- en afstellen van een machine, het nauwkeurig aftekenen...
- De leraar heeft rekening gehouden met de mogelijkheden en aard van het aanwezige materiaal.
- De leraar integreert ICT toepassingen tijdens de lessen.
- De theorie/labo en de theorie/praktijk zijn intens met elkaar verweven.

Slotfase van de les

- Machines worden gereinigd en stroomloos gezet.
- De leraar spoort de leerlingen aan om hun werkplek op te ruimen en het gebruikte materiaal weg te bergen na afloop van de praktijkles.

Theoretisch gedeelte

De start van de les:

- Elke leerling beschikt over de nota's
- De les start doordacht met een probleemstelling of concrete aanknopingspunten (leerlingen kunnen zich inleven in het probleem)
- De leraar schenkt aandacht aan de voorkennis, leerlingenmotivatie en de te bereiken doelstellingen.
- De leraar zorgt ervoor dat de theoretische leerstof in functie staat met de praktische opdracht (geïntegreerd werken)
- Er worden afspraken gemaakt met de leerling over het verwerken van de leerstof.
- De cursus en de lesonderwerpen zijn te raadplegen via smartschool.
- De structuur van de les is helder en bouwt verder op de voorgaande lessen.

De opbouw van de les:

- Het doel van de les is duidelijk omschreven en de leraar verduidelijkt de kernbegrippen door deze uit te leggen en door de leerlingen te laten verwoorden.
- De leerstof wordt op een aangepast niveau gegeven conform de leerplandoelen en het vereiste beheersingsniveau van de leerling.
- De leraar gebruikt voorbeelden uit de leefwereld van de leerlingen.
- Er wordt aandacht besteed aan de actieve inbreng van alle leerlingen.
- De leraar heeft rekening gehouden met de leerstijl van de leerlingen.
- Maakt de leraar gebruik van verschillende activerende werkvormen en integreert ICT in functie van de realisatie van de leerplandoelstellingen en de leerlingen: opzoekopdrachten, vergelijkingsopdrachten, groepsgesprek, onderwijsleergesprek ...?
- Heeft de leraar expliciet aandacht voor Leren Leren cfr. VOET?

Slotfase van de les:

- Op het einde van les worden de geleerde begrippen samengevat en er worden aandachtspunten opgegeven.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
MECHANICA](#)

Evaluatie

Deze topic omvat elementen en vormen van evaluatie die specifiek voor deze vakken van toepassing kunnen zijn.

Evaluatie

- Zijn de evaluatiecriteria duidelijk en worden deze gecommuniceerd zodat de leerling kunnen inschatten wat het gewicht is van de verschillende activiteiten of prestaties die (permanent) zullen worden geëvalueerd?
- Geeft de evaluatie de leerlingen voldoende feedback om hun leerproces en strategisch bij te sturen?
- Zijn de evaluatievormen een geïntegreerd onderdeel van het onderwijsleerproces of een geïsoleerd moment dat het proces afrondt?
- Is er ruimte voor zelfevaluatie van de leerlingen en wordt deze met de leerling besproken?
- Is er in de evaluatie aandacht voor vakgebonden attitudes zoals veiligheid, werkhouding ...?

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
MECHANICA](#)

Muzikale opvoeding

Inleiding tot het vak

Uitstraling

Lesvoorbereiding

Infrastructuur en uitrusting

Lesverloop

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Evaluatie

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN](#)

Structuur van het vakgebied MO toegelicht.

Als algemeen vormend vak omvat *Muzikale Opvoeding* drie elkaar doorkruisende en gelijkwaardige vormingsniveaus:

- ontwikkelen van luistervaardigheid en esthetische evaluatie;
- leren omgaan met muziek als vertolker van menselijke en culturele identiteit;
- leren omgaan met muziek als drager van een veelheid aan buitenmuzikale betekenissen en functies.

Als expressief vak omvat *Muzikale Opvoeding* twee gelijkwaardige en elkaar doorkruisende vormingsniveaus:

- persoonlijke muzische alfabetisering: het ontwikkelen van muzikale expressiemogelijkheden: muziek geeft op een bepaalde manier vorm aan ervarings- en gevoelspatronen die op een individuele manier beleefd worden. Deze patronen worden geuit door zingen, spelen, vormgeven, verwoorden... en kunnen eventueel omgezet worden in begripsgebonden handelingen;
- het communicatief (verbaal maar ook via andere technieken) en handelend omgaan met muzikale en verwante expressievormen.

Dit gebeurt in drie elkaar doorkruisende en gelijkwaardige dimensies:

- cognitief:
 - leerlingen kunnen ervaringen uit de *Muzikale Opvoeding* aanwenden en uitbreiden
 - leerlingen beheersen de begrippen i.v.m. het vak en kunnen ze aanwenden in verschillende contexten
 - leren kunnen hun vaststellingen te verwoorden
- affectief:
 - leerlingen ontwikkelen oog voor gevoelswaarde, emotie, aanvaarding en betrokkenheid
 - kunnen een beter resultaat bereiken via kritische evaluatie van eigen werk en creaties van anderen
 - leerlingen zien in dat zich documenteren, doelgericht denken en experimenteren de eigen creativiteit en de kwaliteit van het beleven positief kan beïnvloeden
- psychomotorisch
 - leerlingen wenden psychomotorische ervaringen aan, ontwikkelen, trainen en verfijnen de fijne motoriek.

Op Smartschool (virtuele ruimte SO-MO) is een omstandige visietekst op *Muzikale opvoeding* in het GO! terug te vinden. Alle duiding rond de structuur en basiscomponenten van *Muzikale opvoeding*, evenals de wijze waarop het vak functioneert binnen en verwijst naar de socio-culturele omgeving van onze leerlingen, kan daar geraadpleegd worden.

Extra info: zie virtuele ruimte op smartschool .

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
MUZ. OPV.](#)

Uitstraling

Hiermee willen we twee items onder de aandacht brengen:

- of het voor iemand die niet vertrouwd is met het vak, onmiddellijk duidelijk is welk vak in dit lokaal gegeven wordt;
- of de leerkracht in zijn uitstraling en handelen een voorbeeld neerzet voor de leerlingen.

Uitstraling

Het vaklokaal:

- Voor zover de leraar kan beschikken over een vast klaslokaal is het wenselijk dat de aankleding van het lokaal de geest van *Muzikale opvoeding* uitstraalt door het ophangen van afbeeldingen, affiches, werkstukken van leerlingen (tijdslijnen, grafische partituurtjes, knutselinstrumenten ...). Bij voorkeur blijkt ook uit de opstellingen van tafels en stoelen dat *Muzikale opvoeding* een creatief doe-vak is.
- *Muzikale opvoeding* is slechts mogelijk in een lokaal dat akoestisch geschikt is . Behalve “structurele” elementen (gordijnen, eventueel akoestische panelen) kan de akoestische geschiktheid ook verhoogd worden door kleine ingrepen die tevens de creatieve en vakoverschrijdende mogelijkheden van het vak in de verf zetten (bijv.. eierkarton-panelen in samenwerking met *Plastische opvoeding*).

De leraar is zich bewust van zijn voorbeeldfunctie:

- Straalt enthousiasme en gedrevenheid uit
- Creëert een taakgericht en veilig leerklimaat
- Heeft respect voor materiaal en stimuleert de leerlingen hierin
- heeft een positieve lichaamstaal
- is er voor àlle leerlingen
- houdt zich aan gemaakte afspraken en gedraagt zich consequent

Infrastructuur en uitrusting

In de leerplannen staat duidelijk omschreven welke minimale materiele vereisten noodzakelijk zijn om het leerplan te realiseren. In de pedagogisch didactische wenken worden ook concrete tips en adviezen meegegeven, die een invloed hebben op de infrastructuur of lesorganisatie. Onder deze topic zetten we de belangrijkste aandachtspunten op een rijtje.

Infrastructuur en uitrusting

- In elk leerplan zijn een aantal minimale materiële vereisten opgenomen. Het is onmogelijk de leerplandoelstellingen te bereiken zo deze niet aanwezig zijn. Vanzelfsprekend kan dit aangevuld worden, ook met leermiddelen die het resultaat zijn van het leerproces zelf (tijdens de les gemaakte instrumenten, composities ...).
- De akoestische omgeving wordt grotendeels bepaald door de aankleding van het vaklokaal (zie boven).

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
MUZ. OPV.](#)

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Tijdens de opleiding komen de leerlingen in aanraking met gevaarlijke situaties, machines, toestellen, producten ... Het is dan ook niet meer dan logisch dat er tijdens ieder lesmoment voldoende aandacht moet worden besteed aan veiligheid en preventie. Leerlingen bewust maken van gevaren en hen leren omgaan met deze gevaren is een hele belangrijke taak voor leerkrachten die niet te onderschatten is.

Veiligheid is een cruciaal aandachtspunt binnen de lessen, het vergt een grote alertheid, concentratie, organisatie en individuele begeleiding van de leerkrachten naar de leerlingen toe.

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

- Heeft oog voor veiligheid, risico, welzijn en hygiëne en stimuleert de leerlingen hierin:
 - Bijv. veiligheid en risico: op een veilige manier omgaan met instrumenten (trommelstokken, snaren, pianodeksels ...);
 - Bijv. hygiëne: het **niet** doorgeven van blaasinstrumenten, het netjes houden van instrumenten die door verschillende leerlingen gebruikt worden ...
 - Bijv. welzijn: het respecteren en verstandig omgaan met sociale en culturele inhibities tijdens het musiceren ...

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
MUZ. OPV.](#)

Lesvoorbereiding:

Een goede les, begint bij een goede lesvoorbereiding en degelijk cursusmateriaal. De belangrijkste items concretiseren we voor u: hoe gaat de leraar om met de verschillende onderdelen van de vakken, met de inhoudelijke raakvlakken met andere vakken, uitdagende opdrachten op het niveau van de leerlingen ...

Lesvoorbereiding

- De planningsdocumenten (agenda, vorderingsplan) sluiten aan op de leerplannen en:
 - garanderen een evenwichtige verdeling over het schooljaar van de drie basiscomponenten van *Muzikale opvoeding*: musiceren – luisteren – verwoorden, omvatten;
 - houden op evenwichtige wijze rekening met creatieve, persoonsgebonden en vakoverschrijdende doelen;
 - houden rekening met de culturele omgeving (ook die van de leerling) en bieden ruimte voor het integreren ervan in de lessenreeks;
 - respecteren dat *Muzikale opvoeding* een creatief vak is en kennis-theoretische en muziektheoretische elementen slechts hulpmiddelen zijn (omzichtig gebruik).
- De lesorganisatie, didactische en activerende werkvormen, evaluatievormen, gebruik van kijkwijzers ... van de les zijn doordacht en tonen ook op microniveau aandacht aan voor:
 - de drie basiscomponenten van Muzikale opvoeding: musiceren – luisteren – verwoorden;
 - Muzikale opvoeding als creatief vak;
 - aandacht voor het ruimere culturele kader.
- Bij de lesvoorbereiding wordt
 - de tijdsimpact van organisatorische elementen (klaarzetten/opbergen instrumentarium, organisatie- en groepeeringsvormen bij het musiceren ...) nauwlettend ingeschat en bewaakt;
 - nagedacht over het formuleren van opdrachten in een voor de leerling toegankelijke stijl.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
MUZ. OPV.](#)

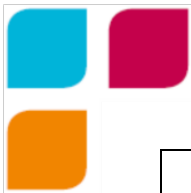
Het lesverloop:

Op welke concrete elementen moet een leraar letten in zijn didactisch handelen opdat zijn lessen optimaal zouden zijn afgestemd op de vereisten van het leerplan: de doelstellingen binnen een vak, de opbouw van de leerinhouden over de graden heen, de opbouw van de les, de integratie van principes van veiligheid, milieubewustzijn, hygiënisch en ergonomisch handelen, de integratie van (zelf)reflectie ...?

Lesverloop

- De lesorganisatie, didactische en activerende werkvormen, evaluatievormen, gebruik van kijkwijzers ... van de les zijn doordacht en tonen ook op microniveau aandacht voor:
 - de drie basiscomponenten van Muzikale opvoeding: musiceren – luisteren – verwoorden;
 - Muzikale opvoeding als creatief vak;
 - aandacht voor het ruimere culturele kader.
- Tijdens de lessen wordt op activerende wijze de geest van het leerplan Muzikale *opvoeding* gerespecteerd:
 - gebruik van activerende werkvormen;
 - op evenwichtige wijze inlassen van creatieve lesfasen (elke les dient minstens één musicieermoment te bevatten, waarbij minimaal ook gezongen wordt);
 - het blijvend bewaken van de drie basiscomponenten van het vak (musiceren – luisteren – verwoorden).
- Algemene maar ook vakgebonden differentiatie wordt bewaakt, het laatste zeker tijdens het musiceren
 - bijv.. rekening houden met fysieke en emotionele mogelijkheden van de individuele leerling tijdens creatieve/artistieke productie (jongen vs. meisje, stemverandering, podiumangst ...);
 - bijv.. rekening houden met de culturele achtergrond en gevoeligheden.
- De leerkracht gebruikt aangepaste methodiek en actuele, recente didactische hulpmiddelen en durft de rijkdom van ICT- en technologische mogelijkheden aan te wenden (internet, muzieksoftware ...).
- De leerkracht differentieert naar doelen, inhouden, werkvormen, leerstijl ... en besteedt bijzondere aandacht aan het individuele creatieve handelen (ondersteuning, bijsturing ...).

Klasmanagement.

- Optimaal gebruik maken van de ruimte, zeker tijdens creatieve momenten:
 - musiceren los van tafels en banken, bewegingsruimte creëren;
 - opstelling zodat visueel contact tussen alle betrokkenen mogelijk wordt;
 - doordacht gebruik van klasmeubilair.
- Maakt optimaal, respectvol en op veilige manier gebruik van het materiaal (o.a. zorg voor het muziekinstrumentarium).
- Maakt gebruik van verschillende organisatievormen (ook tijdens het musiceren) (zie ook: “Optimaal gebruik maken van de ruimte, zeker tijdens creatieve momenten”).

Houding van de leraar t.a.v. de leerlingen. Hij

- Stimuleert en moedigt elke leerling aan en stelt hoge verwachtingen t.a.v. de vordering van elke leerling.
- Behandelt elke leerling op een gelijkwaardige positieve wijze.
- Stimuleert desgevallend de leerlingen tot zelfstandig werken en het nemen van creatieve initiatieven tijdens het musiceren.
- Houdt rekening met de beginsituatie en de persoonlijke noden van elke leerling en besteedt bijzondere aandacht aan het individuele creatieve handelen (ondersteuning, bijsturing ...).
- Heeft aandacht voor omgangsvormen tussen leraar en leerling evenals tussen de leerlingen onderling en stimuleert de leerlingen tot sociaal aanvaardbaar gedrag en communicatie:
 - respectvol taalgebruik;
 - respecteren afspraken;
 - respecteren van het musiceren en/of creatief handelen van medeleerlingen.
- Stimuleert en moedigt elke leerling aan, stelt realistische verwachtingen t.a.v. de vordering van elke leerling, op maat van elke individuele leerling:
- Stimuleert de leerling om persoonlijke tekorten bij te werken.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
MUZ. OPV.](#)

Evaluatie

Deze topic omvat elementen en vormen van evaluatie die specifiek voor deze vakken van toepassing kunnen zijn.

Evaluatie

- Leerlingen zijn goed ingelicht over de wijze waarop en de criteria volgens dewelke de creatieve component van het vak (zingen en musiceren) geëvalueerd wordt.
- Evalueert leerlingen op een aangepaste en gevarieerde wijze conform de afspraken.
- Maakt gebruik van diverse evaluatievormen zoals groeps-, peer-, zelfevaluatie ...
- Gebruikt gevarieerde methodieken bij evaluatie (punten; SAM; +/-; schriftelijke als verbale commentaar ...).
- Gebruikt de evaluatie van leerlingen ook om het eigen didactisch handelen te analyseren en bij te sturen.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
MUZ. OPV.](#)

PAV

Inleiding tot het vak

Uitstraling

Lesverloop

Infrastructuur en uitrusting

Evaluatie

Lesvoorbereiding

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN](#)

Structuur van het vak PAV toegelicht.

In Project Algemene Vakken (PAV) ontwikkelen de leerlingen kennis, vaardigheden en attitudes om op een zinvolle en efficiënte wijze te kunnen functioneren en participeren in hun eigen leven en in de samenleving. Deze klemtoon vertaalt zich in de krachtlijnen van de visie op het vak.

GEÏNTEGREERD

PAV doorbreekt het vakgebonden schoolse leren en kiest voor een geïntegreerde aanpak, de basisleerinhouden en basisvaardigheden worden samen in contexten aangeboden, in de vorm van projecten, thema's, dossiers ...

FUNCTIONEEL

PAV selecteert functionele leerdoelen en streeft dus vooral naar het verwerven van kennis, vaardigheden en attitudes die toepasbaar zijn in het huidige én toekomstige leven van de leerlingen.

LEVENSECHT

PAV biedt de leerplandoelstellingen aan in concrete, levensechte situaties. Leerlingen ervaren hierdoor het nut, de voordelen of de noodzaak van de leerdoelen.

WEERBAARHEID

PAV legt vooral de nadruk op vaardigheden en attitudes om de individuele persoonlijkheidsontwikkeling en de sociale vorming van de leerlingen te versterken.

LEERLINGGERICHTHEID

De specifieke aanpak van PAV, het 'levensecht' leren, maakt het mogelijk om een vertrouwensrelatie met deze kwetsbare leerlingengroep op te bouwen. De leraar-begeleider kan dieper ingaan op persoonlijke en affectieve aspecten die voor leerlingen maar al te vaak een rem voor hun leer- en vormingsproces vormen.

MAATWERK

Maatwerk is essentieel gezien de heterogeniteit van de doelgroep. PAV vertrekt vanuit de talenten en de leerbehoeften van elke leerling, om een zo groot mogelijk leerrendement te bekomen. Hiervoor is differentiatie noodzakelijk.

Extra info: zie virtuele ruimte op smartschool SO-PAV.

Uitstraling

Hiermee willen we twee items onder de aandacht brengen:

- of het voor iemand die niet vertrouwd is met het vak, onmiddellijk duidelijk is welk vak in dit lokaal gegeven wordt;
- of de leerkracht in zijn uitstraling en handelen een voorbeeld neerzet voor de leerlingen.

Uitstraling

Het vaklokaal:

- **Straalt het vaklokaal de specificiteit van PAV uit:** hangen er posters, wandkaarten, foto's, actuele knipsels waaruit blijkt dat in dit lokaal PAV gegeven wordt?

De leraar is zich bewust van zijn voorbeeldfunctie:

- **Straalt de leraar zijn interesse, expertise, gedrevenheid en passie voor PAV uit** zodat leerlingen geïntrigeerd raken door de boeiende thema's die in PAV behandeld worden?

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
PAV.](#)

Infrastructuur en uitrusting

In de leerplannen staat duidelijk omschreven welke minimale materiele vereisten noodzakelijk zijn om het leerplan te realiseren. In de pedagogisch didactische wenken worden ook concrete tips en adviezen meegegeven, die een invloed hebben op de infrastructuur of lesorganisatie. Onder deze topic zetten we de belangrijkste aandachtspunten op een rijtje.

Infrastructuur en uitrusting

- Een krachtige leeromgeving is vereist om de PAV-leerplandoelstellingen te kunnen realiseren. Hierdoor staat PAV-onderwijs garant voor effectief en efficiënt onderwijs. Het is onontbeerlijk dat de principes die ten grondslag liggen aan PAV-onderwijs gedragen worden door het voltallige schoolteam. Dit houdt o.m. in dat de school numeriek beheersbare groepen vormt en voldoende materiaal en middelen ter beschikking stelt om een aangepast leslokaal in te richten.
- Naast cursorische momenten met heel wat visuele ondersteuning en het aanleren en inoefenen van basisvaardigheden met instructiekaarten moet er voldoende ruimte zijn voor geleide zelfactiviteit. Lessen PAV zijn vooral doelessen, waarbij het frontale gedeelte beperkt blijft.
- ICT is een belangrijk hulpmiddel om onder andere leerstof in te oefenen, te visualiseren, te differentiëren, leerlingen te motiveren en meer inzichtelijk te leren werken.
- De klasopstelling nodigt uit tot differentiatie, en maakt afwisseling tussen individuele en groepsopdrachten vlot mogelijk.
- Geografische wandkaarten (België, Europa, wereld), historische tijdsbalk, posters met vaak voorkomende spellingsregels, meetkundige formules ... aan de wanden ondersteunen de lessen.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
PAV.](#)

Lesvoorbereiding:

Een goede les, begint bij een goede lesvoorbereiding en degelijk cursusmateriaal. De belangrijkste items concretiseren we voor u: hoe gaat de leraar om met de verschillende onderdelen van de vakken, met de inhoudelijke raakvlakken met andere vakken, uitdagende opdrachten op het niveau van de leerlingen ...

Lesvoorbereiding

- De leraar PAV kiest in overleg met de vakgroep thema's/ projecten, in functie van de gekozen leerinhouden.
- De functionele vaardigheden en de vakattitudes uit de verschillende domeinen worden geïntegreerd verwerkt in de thema's / projecten.
- De onderwerpen van de thema's / projecten zijn voldoende afwisselend gekozen.
- De thema's / projecten bevorderen het zelfstandig leren (o.a. contractwerk, BZL).
- Er is een overzicht van de leerdoelen voor de leerling.
- Er zijn instructiekaarten, stappenplannen en hulplijnen opgenomen in de thema's / projecten.
- De leraar integreert in één opdracht leerplandoelstellingen uit verschillende domeinen van leerplandoelstellingen (taal- en rekenvaardigheden, ICT en organisatiebekwaamheid ...).
- De leerkracht geeft de leerlingen een kader (bijv. OVUR) om problemen te leren op te lossen.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
PAV.](#)

Het lesverloop:

Op welke concrete elementen moet een leraar letten in zijn didactisch handelen opdat zijn lessen optimaal zouden zijn afgestemd op de vereisten van het leerplan: de doelstellingen binnen een vak, de opbouw van de leerinhouden over de graden heen, de opbouw van de les, de integratie van principes van veiligheid, milieubewustzijn, hygiënisch en ergonomisch handelen, de integratie van (zelf)reflectie ...?

Het lesverloop

- De leerlingen krijgen vaak de gelegenheid om binnen gevarieerde opdrachten hun ICT-vaardigheden (zelfstandig) in te oefenen en te vervolmaken.
- De leerlingen krijgen de kans om informatie (zelfstandig) te verwerven via klassieke informatiebronnen (atlas, woordenboek, wegenkaart ...).
- De opdrachten zijn functioneel en levensecht.
- De leerinhouden sluiten aan bij de leefwereld van de leerlingen.
- De opdrachten hebben een transferwaarde naar beroeps- en persoonlijk leven van de leerlingen.
- Typisch vrouwelijke en mannelijke onderwerpen komen evenwichtig aan bod.
- Er is voldoende variatie in werkvormen.
- Er zijn interactieve werkvormen aanwezig.
- Er zijn groepsopdrachten aanwezig.
- De leraar integreert ICT in de lessen PAV, als hulpmiddel om de leerstof in te oefenen en te visualiseren, om te differentiëren, om de leerlingen te motiveren en hen inzichtelijk te leren werken?
- De leraar vertrekt van gevarieerd en authentiek bronnenmateriaal (digitaal, klassiek ...) voor opdrachten binnen het domein 'informatie verwerven en verwerken.
- Er zijn duidelijke afspraken met de leerlingen over de manier waarop de neerslag van uitgevoerde taken, evaluatieopdrachten remediërings- en uitdiepingstaken in een (al dan niet digitale) map bewaard worden?
- De leerlingenmappen getuigen van de gedifferentieerde/remediërende aanpak binnen PAV.

Houding van de leraar t.a.v. de leerlingen.

- De leraar gaat flexibel in op de noden van de individuele leerling.
- De leraar treedt op als coach wanneer leerlingen zelfstandig individuele of groepsopdrachten uitvoeren.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
PAV.](#)

Evaluatie

Deze topic omvat elementen en vormen van evaluatie die specifiek voor deze vakken van toepassing kunnen zijn.

Evaluatie

- Bij de evaluatie van kennis wordt er gepeild naar basiskennis, kennis die de leerlingen nodig hebben om te integreren in de maatschappij.
- Bij de evaluatie van vaardigheden situeren de opdrachten zich binnen andere contexten dan diegene waarin de leerlingen de vaardigheid aangeleerd en ingeoefend heeft.
- De leerplandoelstellingen uit de verschillende domeinen komen voldoende en evenwichtig aan bod komen tijdens de evaluatie.
- De leraar integreert leerplandoelstellingen van verschillende domeinen in één evaluatieopdracht?
- De leraar PAV gaat uit van de informatie verkregen tijdens evaluatiemomenten om specifieke remediërings- en/of uitdiepingstrajecten voor de leerlingen op te starten, en/of bij te sturen.
- Er is aandacht voor reflectie op het leerproces door de leerling.
- Er zijn evaluatielijsten met criteria bij vaardigheden en eindproducten opgenomen.
- De leraar PAV gaat uit van de informatie verkregen tijdens evaluatiemomenten om remediëringstrajecten en/of uitdiepingstrajecten voor de leerlingen op te starten, en/of bij te sturen.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
PAV.](#)

PO

Inleiding tot het vak

Uitstraling

Lesvoorbereiding

Infrastructuur en uitrusting

Lesverloop

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Evaluatie

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN](#)

Structuur van het vakgebied PO toegelicht.

In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat aan het eind van het secundair onderwijs leerlingen als gevolg van goed beeld-onderwijs een basisinzicht zouden moeten hebben gekregen in de eigen en in andermans visuele cultuur, en in staat zouden moeten zijn op verschillende manieren, en in verschillende media, productief en receptief, op een visuele cultuur te reflecteren.

De basiscomponenten **vorm & dimensies, licht & kleur, mat. & techniek, impact** (> persoonlijkheid, kunst & cultuur) vormen voor het visuele/plastische inzicht de structuur van de doorlopende leerlijn in Plastische Opvoeding. De basisvaardigheden waarnemen, verbeelden, conceptualiseren of analyseren ondersteunen het visuele inzicht.

Het gaat niet meer alleen over de kennismaking met kunst en cultuur. Een leerling heeft handvatten nodig om de wereld waarin hij leeft te begrijpen, er greep op te krijgen en er een eigen weg in te vinden. Daarbij speelt het visuele cultureel bewustzijn, en kunst als onderdeel van dat bewustzijn, een doorslaggevende rol. Het biedt namelijk de handvatten om zelf betekenis te geven aan het leven en te ervaren hoe anderen tegen datzelfde leven aankijken.

Extra info: zie virtuele ruimte op smartschool SO-PO-BK-Visuele media.

(O.a. documenten, visie, nuttige weblinks, FAQ)

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
PO.](#)

Uitstraling

Hiermee willen we twee items onder de aandacht brengen:

- of het voor iemand die niet vertrouwd is met het vak, onmiddellijk duidelijk is welk vak in dit lokaal gegeven wordt;
- of de leerkracht in zijn uitstraling en handelen een voorbeeld neerzet voor de leerlingen.

Uitstraling

Het vaklokaal:

- alle minimumvereisten en materialen zoals aangegeven in het leerplan zijn aanwezig om de les te realiseren (bijv. stromend water, digitale omgeving).

De leraar is zich bewust van zijn voorbeeldfunctie:

- straalt enthousiasme en gedrevenheid uit;
- creëert een taakgericht en veilig leerklimaat;
- heeft respect voor materiaal en stimuleert de leerlingen hierin;
- heeft een positieve lichaamstaal;
- is er voor alle leerlingen;
- houdt zich aan gemaakte afspraken en gedraagt zich consequent.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
PO.](#)

Infrastructuur en uitrusting

In de leerplannen staat duidelijk omschreven welke minimale materiele vereisten noodzakelijk zijn om het leerplan te realiseren. In de pedagogisch didactische wenken worden ook concrete tips en adviezen meegegeven, die een invloed hebben op de infrastructuur of lesorganisatie. Onder deze topic zetten we de belangrijkste aandachtspunten op een rijtje.

Infrastructuur en uitrusting

- Gebruikt aangepaste methodiek en actuele, recente didactische hulpmiddelen en durft de rijkdom van ICT- en technologische mogelijkheden aan te wenden (o.a. internet ...).
- Het benutten van de digitale schoolomgeving (veelal smartschool) geeft mogelijkheden om het leerproces vast te leggen en te archiveren, bijvoorbeeld via foto's van tussenstappen van de realisatie van de plastische uitdrukkingsvorm. Hiervoor dient men echter te beschikken over de nodige vooropgestelde uitrusting.
- Heeft oog voor de basiscomponent 'licht' en weet de infrastructuur hierbij functioneel te benutten (bijv. opstellingen in functie van licht en schaduw).

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
PO.](#)

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Tijdens de opleiding komen de leerlingen in aanraking met gevaarlijke situaties, machines, toestellen, producten ... Het is dan ook niet meer dan logisch dat er tijdens ieder lesmoment voldoende aandacht moet worden besteed aan veiligheid en preventie. Leerlingen bewust maken van gevaren en hen leren omgaan met deze gevaren is een hele belangrijke taak voor leerkrachten. Veiligheid vormt dan ook een cruciaal aandachtspunt binnen de lessen, het vergt een grote alertheid, concentratie, organisatie en individuele begeleiding van de leerkrachten naar de leerlingen toe.

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

- Heeft oog voor veiligheid, risico, welzijn en hygiëne en stimuleert de leerlingen hierin.
(Bijv. let er op dat bij een schuifmes of breekmes steeds het mesje naar binnen is ingeschoven wanneer het niet gebruikt wordt!)

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
PO.](#)

Lesvoorbereiding:

Een goede les, begint bij een goede lesvoorbereiding en degelijk cursusmateriaal. De belangrijkste items concretiseren we voor u: hoe gaat de leraar om met de verschillende onderdelen van de vakken, met de inhoudelijke raakvlakken met andere vakken, uitdagende opdrachten op het niveau van de leerlingen ...

Lesvoorbereiding

- De planningsdocumenten (agenda, vorderingsplan) sluiten aan op de leerplannen en:
 - garanderen een evenwichtige verdeling over het schooljaar van de basiscomponenten van *Plastische Opvoeding*: vorm & dimensies, licht & kleur, materiaal? & techniek, impact (> persoonlijkheid, kunst & cultuur);
 - houden op evenwichtige wijze rekening met creatieve, persoonsgebonden en vakoverschrijdende doelen;
 - houden rekening met de culturele omgeving (ook die van de leerling) en bieden ruimte voor het integreren ervan in de lessenreeks;
 - respecteren dat *Plastische Opvoeding* een creatief vak is en kennistheoretische en visueel-theoretische elementen slechts hulpmiddelen zijn (omzichtig gebruik).
- De lesorganisatie, didactische en activerende werkvormen, evaluatievormen, gebruik van kijkwijzers ... van de les zijn doordacht en tonen ook op microniveau aandacht aan voor:
 - de basiscomponenten van *Plastische Opvoeding*: vorm & dimensies, licht & kleur, Materiaal & techniek, impact (> persoonlijkheid, kunst & cultuur);
 - Plastische Opvoeding als creatief vak (belang van inbreng van de leerling > geen banale reproducties;
 - aandacht voor het ruimere culturele kader.
- Bij de lesvoorbereiding wordt
 - de tijdsimpact van organisatorische elementen (klaarzetten/opbergen werkingsmateriaal, organisatie bij het uitvoeren ...) nauwlettend ingeschat en bewaakt;
 - nagedacht over het formuleren van opdrachten in een voor de leerling toegankelijke stijl;
 - de opdracht bij voorkeur procesmatig uitgeschreven (o.a. in functie van de evaluatie, OVUR ...).

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
PO.](#)

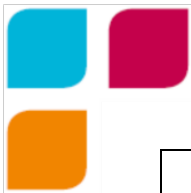
Het lesverloop:

Op welke concrete elementen moet een leraar letten in zijn didactisch handelen opdat zijn lessen optimaal zouden zijn afgestemd op de vereisten van het leerplan: de doelstellingen binnen een vak, de opbouw van de leerinhouden over de graden heen, de opbouw van de les, de integratie van principes van veiligheid, milieubewustzijn, hygiënisch en ergonomisch handelen, de integratie van (zelf)reflectie ...?

Het lesverloop

- De lesorganisatie, didactische en activerende werkvormen, evaluatievormen, gebruik van kijkwijzers ... van de les zijn doordacht en tonen ook op microniveau aandacht voor:
 - de basiscomponenten van *Plastische Opvoeding*: vorm & dimensies, licht & kleur, Materiaal & techniek, impact (> persoonlijkheid, kunst & cultuur);
 - Plastische Opvoeding als creatief vak;
 - aandacht voor het ruimere culturele kader.
- Tijdens de lessen wordt op activerende wijze de geest van het leerplan *Plastische Opvoeding* gerespecteerd:
 - gebruik van verschillende beeldende uitdrukkingsvormen (PO is meer dan alleen met stiften en kleurpotloden werken);
 - het blijvend bewaken van de basiscomponenten van het vak.
- Algemene maar ook vakgebonden differentiatie wordt bewaakt, het laatste zeker tijdens het verbeelden en conceptualiseren
 - bijv.. rekening houden met fysische en emotionele mogelijkheden van de individuele leerling tijdens creatieve/beeldende productie (o.a. links of rechts handig, kleurgestoordheid ...);
 - bijv.. rekening houden met de culturele achtergrond en gevoeligheden.
- De leerkracht differentieert naar doelen, inhouden, werkvormen, leerstijl ... en besteedt bijzondere aandacht aan het individuele creatieve handelen (ondersteuning, bijsturing ...).

Klasmanagement.

- Optimaal gebruik maken van de ruimte, zeker tijdens creatieve momenten:
 - opstelling zodat visueel contact tussen leerling en te observeren object/model functioneel mogelijk wordt;
 - doordacht gebruik van lichtinval en schaduwwerking;
 - men voldoende afstand kan nemen van een werkstuk, object/model ...
- Maakt optimaal, respectvol en op veilige manier gebruik van het materiaal en materieel.
- Maakt gebruik van verschillende organisatievormen (ook tijdens het beeldend proces) (zie ook: "Optimaal gebruik maken van de ruimte, zeker tijdens creatieve momenten").

Houding van de leerkracht t.a.v. de leerlingen.**De leerkracht ...**

- stimuleert en moedigt elke leerling aan en stelt hoge verwachtingen t.a.v. de vordering van elke leerling;
- behandelt elke leerling op een gelijkwaardige positieve wijze;
- stimuleert desgevallend de leerlingen tot zelfstandig werken en het nemen van creatieve initiatieven tijdens het visueel uitdrukken;
- houdt rekening met de beginsituatie en de persoonlijke noden van elke leerling en besteedt bijzondere aandacht aan het individuele creatieve handelen (ondersteuning, bijsturing ...);
- heeft aandacht voor omgangsvormen tussen leraar en leerling evenals tussen de leerlingen onderling en stimuleert de leerlingen tot sociaal aanvaardbaar gedrag en communicatie:
 - respectvol taalgebruik;
 - respecteren afspraken;
 - respecteren van het creatief handelen van medeleerlingen;
- stimuleert en moedigt elke leerling aan, stelt realistische verwachtingen t.a.v. de vordering van elke leerling, op maat van elke individuele leerling;
- stimuleert de leerling om persoonlijke tekorten bij te werken.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
PO.](#)

Evaluatie

Deze topic omvat elementen en vormen van evaluatie die specifiek voor deze vakken van toepassing kunnen zijn.

Evaluatie

- De leerlingen zijn goed ingelicht over de wijze waarop en de criteria volgens dewelke o.a. de creatieve component van het vak geëvalueerd wordt.
- De leerkracht evalueert leerlingen op een aangepaste en gevarieerde wijze conform de afspraken.
- De leerkracht maakt gebruik van diverse evaluatievormen zoals groeps-, peer-, zelfevaluatie ...
- De leerkracht gebruikt gevarieerde methodieken bij evaluatie (punten; SAM; +/-; schriftelijke als verbale commentaar ...).
- De leerkracht gebruikt de evaluatie van leerlingen ook om het eigen didactisch handelen te analyseren en bij te sturen.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
PO.](#)

Techniek

Inleiding tot het vak

Uitstraling

Lesvoorbereiding

Infrastructuur en uitrusting

Lesverloop

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Evaluatie

Projectmatig werken

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN](#)

Structuur van het vak techniek toegelicht.

Visie op het vak TV Techniek

Techniek is het geheel van ingrepen waarmee de mens om aan zijn noden en behoeften te voldoen, zijn omgeving probeert te beheersen en te veranderen. Volgens het TOS21¹ kader kan techniek gezien worden vanuit twee invalshoeken: *kerncomponenten* (technische systemen, technisch proces, keuzes en hulpmiddelen) en *dimensies* (hanteren, begrijpen en duiden).

In kwaliteitsvol techniekonderwijs gaat de leraar op een gefundeerde wijze met techniek aan de slag door technische systemen te ontwerpen, te maken volgens het technisch proces, te gebruiken, te evalueren, te onderzoeken en te optimaliseren (dimensies begrijpen en hanteren). Technische onderwerpen pakt de leraar op een probleemoplossende wijze aan.

Daarnaast schenkt de leraar aandacht aan het begrijpen van de samenhang tussen techniek, mens en de samenleving (dimensie duiden) door de wederzijdse beïnvloeding van techniek en de samenleving te bestuderen en keuzes leren te maken, door de relevantie van techniek voor het persoonlijke leven en de eigen rol ervan in te zien en door het verwerven van inzicht in de reikwijdte van duurzaamheid en maakbaarheid.

Tot slot zal de techniekleraar in kwaliteitsvol techniekonderwijs leerlingen techniek doen waarderen als een grondslag van de mensheid door hen te laten begrijpen dat de mens in staat is techniek te ontwikkelen en zichzelf ontplooit door techniek. Een techniekleraar doet leerlingen inzien dat technische beroepen mee aan de basis liggen van het functioneren van onze maatschappij en dat deze beroepen zowel door mannen en vrouwen kunnen worden uitgeoefend.

Extra info: zie virtuele ruimte op smartschool SO-techniek.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
TECHNIEK.](#)

¹ Het project Techniek op School voor de 21ste eeuw (TOS21), één van de projecten uit het actieplan wetenschapscommunicatie, had als doel het ontwikkelen van een leerlijn techniek van 2.5 tot 18 jaar waarbij aan de betrokken leeftijd aangepaste didactische materialen en methodes worden aangeboden, die de brede vorming rond wetenschap en techniek ondersteunen.

Uitstraling

Hiermee willen we twee items onder de aandacht brengen:

- of het voor iemand die niet vertrouwd is met het vak, onmiddellijk duidelijk is welk vak in dit lokaal gegeven wordt;
- of de leerkracht in zijn uitstraling en handelen een voorbeeld neerzet voor de leerlingen.

Uitstraling

Vaklokaal

- Is het technieklokaal zodanig ingericht, onderhouden en gebruikt dat het voor leerlingen een uitdagende, inspirerende en veilige leeromgeving is?
- Zijn er in het technieklokaal bijvoorbeeld posters aanwezig met een grafische voorstelling van bijvoorbeeld technische principes, krantenknipsels over actuele ontwikkelingen binnen techniek... ?

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
TECHNIEK.](#)

Infrastructuur en uitrusting

In de leerplannen staat duidelijk omschreven welke minimale materiele vereisten noodzakelijk zijn om het leerplan te realiseren. In de pedagogisch didactische wenken worden ook concrete tips en adviezen meegegeven, die een invloed hebben op de infrastructuur of lesorganisatie. Onder deze topic zetten we de belangrijkste aandachtspunten op een rijtje.

Infrastructuur en uitrusting

Opdat alle leerplandoelen van het leerplan techniek kunnen bereikt worden, is het volgende op het vlak van infrastructuur noodzakelijk.

- Een technieklokaal dat voldoende ruim is om de voorziene activiteiten op een pedagogisch-didactisch verantwoorde manier uit te voeren en om groepswerk en differentiatie binnen klas mogelijk te maken.
- Het technieklokaal moet over nieuwe media beschikken om ICT-integratie mogelijk te maken.
- De basisuitrusting van het technieklokaal vindt in de leerplannen.
- De minimale materiële vereisten per toepassingsgebied/verkenninggebied vindt u eveneens in de het leerplannen.

Tot slot moet het technieklokaal steeds voldoen aan de van kracht zijnde wetgeving en normen rond veiligheid, gezondheid en hygiëne.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
TECHNIEK.](#)

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Tijdens de opleiding komen de leerlingen in aanraking met gevaarlijke situaties, machines, toestellen, producten ... Het is dan ook niet meer dan logisch dat er tijdens ieder lesmoment voldoende aandacht moet worden besteed aan veiligheid en preventie. Leerlingen bewust maken van gevaren en hen leren omgaan met deze gevaren is een hele belangrijke taak voor leerkrachten die niet te onderschatten is.

Veiligheid is een cruciaal aandachtspunt binnen de lessen, het vergt een grote alertheid, concentratie, organisatie en individuele begeleiding van de leerkrachten naar de leerlingen toe.

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

- Besteedt de leraar voldoende aandacht aan veiligheid bij het gebruik van technische hulpmiddelen (gereedschappen, machines)?
- Neemt de leraar het aspect ergonomie mee op in de lessen bij het gebruik van hulpmiddelen?
- Wijst de leraar de leerlingen op de richtlijnen en afspraken m.b.t. werkhouding?

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
TECHNIEK.](#)

Lesvoorbereiding:

Een goede les, begint bij een goede lesvoorbereiding en degelijk cursusmateriaal. De belangrijkste items concretiseren we voor u: hoe gaat de leraar om met de verschillende onderdelen van de vakken, met de inhoudelijke raakvlakken met andere vakken, uitdagende opdrachten op het niveau van de leerlingen ...

Lesvoorbereiding

- Kan de leraar de leerstof zodanig structureren dat hij ze in een project kan gieten met betekenisvolle opdrachten (zie punt 3 betekenisvolle taken) zodat er zinvolle leerroutes voor de leerlingen ontstaan.
- Is het project doelmatig en leerplangericht?
- Volgt het project een vaste structuur? (zie [grafische voorstelling projectmatig werken in techniek](#) en [kijkwijzer projectmatig werken](#)).
- Is er een evenwicht in de projecten tussen
 - ontwerpen/optimaliseren
 - en maken/herstellen
 - en onderzoeken?
- Stimuleren de projecten het verwerven van technische kennis en inzichten?
- Bij het vergelijken van projecten die in voorgaande lessen aan bod kwamen, kan je de volgende vragen beantwoorden:
 - Is er een evenwicht in de projecten opdat leerlingen een breed beeld van techniek verkrijgen?
 - A-stroom: verdeling tussen toepassingsgebieden constructie, energie, ICT, voeding verzorging en biochemie en transport.
 - B-stroom: keuze uit verkenninggebieden (zie leerplan bladzijde 45)

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
TECHNIEK.](#)

Het lesverloop:

Op welke concrete elementen moet een leraar letten in zijn didactisch handelen opdat zijn lessen optimaal zouden zijn afgestemd op de vereisten van het leerplan: de doelstellingen binnen een vak, de opbouw van de leerinhouden over de graden heen, de opbouw van de les, de integratie van principes van veiligheid, milieubewustzijn, hygiënisch en ergonomisch handelen, de integratie van (zelf)reflectie ...?

Het lesverloop

Nut en noodzaak van het vak techniek

- Gaat de leraar in op actuele ontwikkelingen in het vak techniek?.
- Laat de leraar leerlingen verwoorden waarom technische kennis en vaardigheden belangrijk zijn en wat de impact hiervan is op het eigen functioneren in de maatschappij?

Didactische werkvormen – samenwerking

- Gebruikt de leraar de voor techniek meest geschikte werkvormen? Bijv.
 - Samenwerken aan een ontwerpopdracht.
 - Samen een onderzoek uitvoeren.
 - Stelt de leraar bij de samenwerking duidelijke regels voor in de klas?
 - Laat de leraar de leerlingen de taken en rollen verdelen.

Didactische werkvormen – ICT-integratie

- Integreert de leraar ICT in de projecten?
- Het gaat hier zowel over vakspecifieke software (bijvoorbeeld simulatiesoftware) als over vakoverstijgende tools (bijvoorbeeld het gebruik van ICT om ideeën concreet vorm te geven en te presenteren).

Didactische werkvormen – taal en techniek

- Stelt de leraar uitdagende vragen en stimuleert hij het denken van leerlingen? bv.
 - bij het ontwerpen: 'hoe pak ik dit probleem aan?',
 - bij het onderzoeken en gebruiken: 'waarom werkt dit zo?'

- Zorgt de leraar voor variatie in operationele vragen? bijv.
 - waarnemingsvragen: 'heb je gezien dat deze overbrenging onregelmatig draait?'
 - vergelijkings- en meetvragen: 'welk materiaal is elastisch en welk niet?'
 - oorzaak en gevolg vragen: 'als je 2 batterijen parallel schakelt, wat gebeurt er dan met het lampje?'
 - toepassings- of doe vragen: 'kan je achterhalen welke materialen magnetisch zijn en welke niet?'
- Zorgt de leraar voor variatie in redeneervragen? Bijv.
 - open versus gesloten vragen: 'wat zou jij kunnen bedenken om aan de overkant van de ravijn te raken?', 'we hebben 2 bruggen gebouwd. Welke van de 2 bruggen zou jij gebruiken om naar de overkant van de ravijn te gaan en waarom?'
 - waardering vragen: 'je hebt nu een brug gebouwd. Ben je tevreden met het resultaat? Waarom wel/niet?'
 - kennis- en begrip vragen: 'welke type dynamische bruggen kun je noemen?'
 - analyse- en synthese vragen: 'als ik dit draadje aansluit, zal de zoemer dan werken of niet?'
 - evaluatie vraag: 'welke oplossing voor het bouwen in overstromingsgebied vind jij het beste?'
- Spreekt de leraar in vaktermen? bijv.
 - de leraar kadert de opdracht in het technisch proces
 - de leraar benoemt de gereedschappen met de juiste naam (kruis- en platte schroevendraaier, platte bektang...)

Didactische werkvormen – verschillende werkvormen

- Gebruikt de leraar verschillende werkvormen op een adequate wijze? Bijv.
 - instructie geven over technische principes
 - demonstreren van technische principes
 - verhalend ontwerpen waarin een probleem of behoefte specifiek wordt vermeld
 - gespreksvormen (onderwijsleergesprek, evaluatiegesprek, kringgesprek...)
 - onderzoekend practicum
 - simuleren van technische principes
 - brainstormen over mogelijke oplossingen voor een ontwerpprobleem

Betekenisvolle taken

- Laat de leraar leerlingen technische oplossingen ontwerpen, optimaliseren¹ bij een bepaalde probleemstelling?
- Laat de leraar leerlingen systematisch onderzoek² doen van technische systemen?
- Leert de leraar de leerlingen vaardig en veilig omgaan met materialen?
- Leert de leraar de leerlingen gereedschappen correct en veilig gebruiken?
- Leert de leraar leerlingen technische systemen maken, herstellen³?

Aandacht voor begripsontwikkeling bij de leerlingen

- Leert de leraar de leerlingen werken met technische concepten, begrippen en principes?
- Geeft de leraar concrete voorbeelden van technische concepten uit de context van de leerling?...

¹ Ontwerpen/optimaliseren:

- a) een ontwerp maken, eventueel m.b.v ICT;
- b) bij een ontwerp aangeven welke hulpmiddelen nodig zijn;
- c) bij een ontwerp aangeven welke materialen het meest geschikt zijn;
- d) technische principes in een ontwerp kunnen opnemen;
- e) bij het ontwerpen rekening houden met de genoemde criteria.
technische principes kunnen toepassen (bijvoorbeeld energieomzettingen)

² Onderzoeken van technische systemen

- a) vaststellen welke hulpmiddelen bij het maken van het technisch systeem gebruikt zijn;
- b) beoordelen of de gekozen hulpmiddelen adequaat zijn in het licht van de gestelde criteria van het technisch systeem;
- c) vaststellen van welke materialen het technisch systeem gemaakt is;
- d) beoordelen of de gekozen materialen adequaat zijn in het licht van de gestelde criteria.
- e) herkennen van toegepaste technische principes;
- f) beoordelen of de gekozen principes adequaat zijn in het licht van de gestelde criteria;
- g) het product beoordelen op de maatschappelijke implicatie waarbij

³ Maken/herstellen

- a) uit een aantal materialen de meest geschikte kiezen en kunnen bewerken
- b) technische principes kunnen toepassen (bijvoorbeeld energieomzettingen)

Houding van de leraar t.a.v. de leerlingen.

- Zorgt de leraar voor voldoende uitdaging van de leerlingen?
- Begeleidt de leraar op een systematische en stimulerende wijze het onderwijsleerproces? bijv.
 - de leraar gaat na of de opdrachten goed werden uitgevoerd en dit op regelmatig tijdstippen in het proces (bijvoorbeeld na elke fase van het projectmatig werken) zie bijlage 1 en 2;
 - de leraar geeft extra hulp en ondersteuning aan de groepjes die het nodig hebben.
- Prijst de leraar originele ontwerpideeën en goede redeneringen bij het ontwerpen (zie punt 3 betekenisvolle taken)?
- De leraar kan rekening houden met de verschillen tussen leerlingen die specifiek voor het vak techniek van belang zijn. Bijv.
 - geslacht (rekening houdend met interesses bij jongens / meisjes)
 - culturele achtergronden (rekening houden met de leefwereld bij ontwerp- en maakopdrachten)
 - tempo (andere of minder moeilijke criteria voor een te ontwerpen/maken technisch systeem opleggen)
 - individuele interesse in specifieke toepassingsgebieden/verkenninggebieden
 - leerstijl (een evenwicht zoeken tussen ontwerpen – denkers versus maken - doeners)
 - niveau (differentiëren in moeilijkheidsgraad van en aantal criteria)

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
TECHNIEK.](#)

Evaluatie

Deze topic omvat elementen en vormen van evaluatie die specifiek voor deze vakken van toepassing kunnen zijn.

Evaluatie

- Stelt de leraar geschikte beoordelingscriteria op, die opgesteld en vooraf meegedeeld zijn aan de leerlingen in fase 1 van projectmatig werken om de opdrachten te evalueren (bijvoorbeeld m.b.v. 'rubrics')?
- Evalueert de leraar het proces door vragen te stellen. bijv.:
 - "wat hebben we ervan geleerd, en hoe kunnen we het in het vervolg het beste aanpakken?"

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
TECHNIEK.](#)

Projectmatig werken in Techniek

[Kijkwijzer projectmatig werken in Techniek](#)

[Grafische voorstelling projectmatig werken in Techniek](#)

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
TECHNIEK.](#)

Projectmatig werken

Algemeen
Is alle algemene informatie ingevuld?
Leerplandoelstellingen
Worden de leerplandoelstellingen vermeld?
Worden er vakoverschrijdende eindtermen vermeld?
Worden er nog andere doelstellingen (schooleigen doelen) vermeld?
Zijn de doelstellingen relevant voor de opdracht?
Zijn alle doelen waaraan expliciet gewerkt wordt, vermeld?
Situatieschets
Wordt in de situatieschets een herkenbare situatie beschreven waarin de leerling zich bevindt en waarin hij in werkelijkheid terecht zou kunnen komen of al is gekomen?
OF
Wordt in de situatieschets een probleemsituatie beschreven of getoond waarin de leerling zich kan inleven en waarvoor de leerling zich zou kunnen interesseren?
OF
Wordt in de situatieschets een waargebeurd praktijkgeval uit een specifieke context beschreven of getoond?
Wordt er aangegeven hoe de leraar de les inleidt?

Focust men in de situatieschets vooral op het schetsen van de situatie / de context en nog niet op de taak?

Taakomschrijving

Wordt er duidelijk vermeld wat de leerlingen gaan maken of doen (werkstuk, rollenspel, blog, presentatie...)?

Is dit een authentiek en realistisch product dat peilt naar het geïntegreerd toepassen van kennis, vaardigheden en attitudes?

Wordt er vermeld waaraan het eindproduct inhoudelijk moet voldoen?

Wordt er vermeld hoe het eindproduct er qua vorm moet uitzien?

Wordt er vermeld hoeveel leerlingen hieraan werken?

Is de duur van het project duidelijk vermeld?

Wordt er vermeld welke bronnen en hulpmiddelen ze hierbij mogen gebruiken?

Is er een duidelijke overeenkomst met de vooropgestelde leerdoelen?

Is er een duidelijke overeenkomst met het evaluatierooster?

Wordt er ruimte gelaten voor eigen kennisconstructie (open opdracht) en creativiteit?

Kan de leerling in de opdrachten zelf keuzes maken?

Zorgt de taakomschrijving ervoor dat ik als leerling geen vragen meer heb over de taak?

Evaluatie

Wordt er aangegeven wie er evalueert, wat er geëvalueerd wordt en hoe?

Wordt er gebruik gemaakt van een brede waaier aan evaluatievormen?

Wordt er gebruik gemaakt van duidelijke evaluatiecriteria / indicatoren die de leerlingen vooraf krijgen?

Sluit het evaluatierooster van de producten aan bij het juiste niveau van het leerplan, bij de taakomschrijving en de vooropgestelde doelen?

Lesverloop**Oriëntatie op de opdracht**

Komt deze fase voor?

Op welke wijze wordt het probleem verkend?

Is een brainstorming voorzien?

Hoe wordt de voorkennis geactiveerd?

Op welke wijze worden de begrippen verduidelijkt?

Plan van aanpak opstellen

Komt deze fase voor?

Welke methode moeten de leerlingen gebruiken om een plan van aanpak op te stellen?

Uitvoeren volgens plan van aanpak

Komt deze fase voor?

Op welke wijze moeten de leerlingen informatie opzoeken, verwerven en verwerken?

Krijgen de leerlingen instructie?

Moeten de leerlingen een onderzoek uitvoeren?

Moeten de leerlingen experimenten uitvoeren?

Welke praktische opdrachten moeten de leerlingen uitvoeren?

Welke eventuele andere activiteiten worden er vermeld?

Voorstellen

Komt deze fase voor?

Wordt beschreven op welke manier het eindresultaat moet worden getoond?

Speciale aandachtspunten

Wordt er aangegeven over welke bronnen de leerlingen kunnen beschikken?

Wordt er aangegeven over welke hulpmiddelen de leerlingen kunnen beschikken?

Testen van het project en reflectie

Is de projectopdracht voor de leerling motiverend?

Sluit het project aan bij de visie van de opleiding?

Is de opdracht haalbaar?

Is er een duidelijke structuur herkenbaar?

Zie je problemen voor de realisatie van dit project?

Op welke manier wordt ICT in dit project geïntegreerd?

Andere bemerkingen?

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZER](#)
[PROJECTMATIG WERKEN](#)

Grafische voorstelling projectmatig werken in Techniek

Fase 1: toelichten van de opdracht

Opdracht 1.1 De projectopdracht

Opdracht 1.2 Probleemverkenning en voorkennis activeren

Opdracht 1.3 Verduidelijken van enkele begrippen

Opdracht 1.4 Brainstormen

Opdracht 1.5 Feedback

Fase 2: plan van aanpak

Opdracht 2.1 De afspraken met de leraar / leraren en de groep

Opdracht 2.2 Een gedetailleerde planning opstellen

Opdracht 2.3 Reflectie

Fase 3: uitvoeren volgens plan van aanpak

Opdracht 3.1 Uitvoering

Opdracht 3.2 Reflectie

Projectmatig werken

Fase 1: toelichten
van de
projectopdracht

Fase 2: plan van
aanpak opstellen

Fase 3: uitvoeren
volgens plan van
aanpak

Fase 4: tonen van het resultaat

Opdracht 4.1 Voorbereiding van de voorstelling

Opdracht 4.2 Uitwerken van de voorstelling

Opdracht 4.3 Tijdens en na de voorstelling

Fase 5: evaluatie

Opdracht 5.1 Peerevaluatie

Opdracht 5.2 Zelfevaluatie i.v.m. je eigen project

Opdracht 5.3 Zelfevaluatie

Opdracht 5.4 Zelfevaluatie

**Fase 4: 'tonen' van
het resultaat****Fase 5: evaluatie en
reflectie**[TERUG NAAR OVERZICHT KIKKWIJZER
LASSEN - Lesvoorbereiding](#)[TERUG NAAR OVERZICHT
KIKKWIJZER
PROJECTMATIG WERKEN](#)

Toerisme

Inleiding tot het vak

Infrastructuur en uitrusting

Evaluatie

Lesplanning en lesverloop

TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN

Algemeen kader: toerismeonderwijs in het SO

Ons toerismeonderwijs is gebaseerd op de volgende pijlers:

- **Actieve meertaligheid:** vier talen worden intensief getraind. Nederlands, Frans, Engels en Duits/Spaans worden aangeboden, waarbij – naast de taaleigen competenties – in het specifieke gedeelte van de opleiding de klemtoon ligt op de toeristische taalvaardigheden in onthaalcontexten.
- **Actieve ICT-vaardigheden:** naast de klassiekers (Office & Website) ligt de klemtoon op het beheersen van typische toeristische software, zoals reservatie- en boekingssystemen in reisbureaus of hotels, 'dynamic packaging'-software voor het samenstellen van reispakketten, 'dynamic pricing'-software voor hotel- en luchtvaarttoepassingen ...
- **"De wereld is mijn dorp":** vanuit een toeristisch perspectief wordt de gehele wereld onder de loep genomen en bestudeerd. De leerlingen worden zo actief getraind in wereldwijde toeristische bestemmingenkennis. Dit in samenhang met kennis van het toeristisch patrimonium en de specifieke toeristisch-organisatorische kenmerken van de bestemmingen (zoals medische vereisten en inentingen, transportmogelijkheden ...).
- **Klemtoon op 'cultuurgeschiedenis':** Vlaanderen is een cultuurgebied met een sterk cultuur-toeristisch aanbod in de steden. Vandaar de klemtoon op 'cultuurgeschiedenis', ditmaal doorgetrokken naar alle toeristische bestemmingen wereldwijd. Het leren kennen van het cultuurhistorisch patrimonium van wereldwijde toeristische bestemmingen typeert ons toerismeonderwijs heel sterk. Hierbij beperken we ons niet tot 'de stenen', maar beschouwen ook niet-fysisch erfgoed en hedendaagse en 'kleine' cultuuruitingen (jongerencultuur, folklore, muziekfestivals, pittoreske plaatsen zoals marktjes, culinaire specialiteiten, enz.) als onlosmakelijke delen van het cultuurhistorisch patrimonium van een bestemming.
- **Sector-, product- en marktkennis:** de leerlingen worden vertrouwd gemaakt met de technische specificiteiten van de diverse toeristische deelsectoren: reisbureauwezen, tour operating, accommodatieverschaffing, transport, toeristische diensten, betrokken overheidsinstanties in België, EU en wereldwijd, toeristische marketing, toeristische wet- en regelgeving, beroepsorganisaties, beroepen en tewerkstellingsmogelijkheden ...
- **Communicatieve vaardigheden:** toeristische medewerkers moeten over belangrijke communicatieve vaardigheden beschikken. Onthaalfuncties in hotels, luchthavens of toeristische diensten, toeristisch gidsen, klantencontact in reisbureaus of autoverhuurkantoren, gastvrouw- of gastheerfuncties op buitenlandse bestemmingen, animatie van kinderen en volwassenen in hotels, enz. zijn maar enkele voorbeelden van de contexten waarin deze vaardigheden moeten worden getraind.
- **Ruimtelijk referentiekader:** toerisme is per definitie een wereldwijd gebeuren. De ontwikkeling van een coherent ruimtelijk referentiekader is hier dan ook noodzakelijk, met een sterke klemtoon op visieontwikkeling inzake de rol van toerisme in vraagstukken van duurzaamheid, globalisering, verstedelijking, ontwikkelingsvraagstukken ...

- **Competentiegericht leren:** we mikken hierbij niet alleen op de component 'kennis', maar duidelijk op integratie van 'kennen, kunnen en willen' (kennis, vaardigheden en attitudes) binnen originele en levensechte contexten.

Aangezien elk van deze pijlers de gelijktijdige realisatie van de andere pijlers veronderstelt, hebben we ervoor gekozen voor het specifieke gedeelte van de opleiding een geïntegreerd leerplan op te stellen. Dit heeft tot gevolg dat:

- alle onderdelen van het leerplan gebaseerd zijn op **een toeristisch perspectief**. Het gaat hier dus over 'toeristische informatica', over 'toeristische bestemmingenkennis', over 'toeristische cultuurgeschiedenis' ...
- gezien het competentiegerichte karakter van de opleiding, gestreefd moet worden naar **maximale integratie** van de verschillende leerplanonderdelen binnen zo realistisch en inspirerend mogelijke leeromgevingen en contexten. Vandaar de sterke klemtonen op **werkplekieren**, op extra muros-activiteiten, op geïntegreerde werkvormen waarbij aan 'team teaching' wordt gedaan ...
- een sterke **vakoverschrijdende vakgroepwerking** ter organisatie en ondersteuning van de opleiding een minimumvereiste is voor de opbouw van een succesvolle opleiding;
- leerkrachten bereid moeten zijn om zichzelf **permanent bij te scholen** teneinde het 'toeristisch perspectief' van de opleiding te kunnen blijven waarborgen. Leerkrachtenstages kunnen hier een nuttig instrument zijn.

Hierbij blijft de dubbele gezichtshoek van Toerisme als TSO-opleiding bewaard: enerzijds de **arbeidsmarktgerichte oriëntering**, anderzijds het voorbereiden op **verdere studiekeuzes** na het secundair onderwijs (Se-n-se; gidsopleidingen in HBO5, bacheloropleidingen hotelmanagement, toerisme en recreatie, eventmanagement; master in toerisme; andere).

Belang van de vakoverschrijdende vakgroepwerking 'Toerisme'

De implementatie van het geïntegreerde leerplan vereist een intensieve vakgroepwerking. De individuele leerkracht die verantwoordelijk is voor een deel van de leerplanrealisatie vermag niets wanneer er geen systematisch overleg is met de andere betrokken leerkrachten. Dit overleg moet prioritair gaan over o.m.:

- Roostering van de lestijden: welke lestijden worden in contacturen vastgelegd, welke lestijden worden geïntegreerd aangeboden zodat werkplekieren, extra-muros, co-teaching in OLC-verband (Open leercentrum), en andere geïntegreerde werkvormen mogelijk worden?
- Bepalen van de keuze inzake de te behandelen toeristische bestemmingen, in samenspraak tussen de leerkrachten die verantwoordelijk zijn voor de bestemmingenkennis, voor cultuurgeschiedenis en voor toeristische organisatie.
- Vastleggen van de jaarplanningen inzake werkplekieren, studie-uitstappen, studiereizen, kijkstages, 'expert –in-de-klas'-momenten, onthaal- en gidsopdrachten ...

- Bepalen van de instrumenten die zullen worden gebruikt voor de realisatie en rapportage van geïntegreerde opdrachten: bestemmingenfiches, GIP-opdrachten, gidsopdrachten, groeps- of individuele opdrachten, portfolio ...
- Bepaling van de bijdrage van de onderdelen 'toeristische kantoortechnieken' en 'toeristische dienstverlening' bij de realisatie van deze opdrachten.
- Omschrijving van de GIP-opdracht in het 2e jaar van de 3e graad.
- Bepaling van het evaluatie-, rapportage- en deliberatiebeleid voor de onderdelen en de totaliteit van het geïntegreerd gedeelte:
 - Evalueren van competenties: kennis, vaardigheden, attitudes. Hoe? Productmatig? Procesmatig? Permanent?
 - Hoe rapporteren? Als één 'vak', als een veelheid van onafhankelijke subvakken, als een combinatie van beide?
 - Hoe delibereren? Hoe verhouden de verschillende subvakken zich tot elkaar? Tot het geheel van de opleiding, basisgedeelte inbegrepen?

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
TOERISME.](#)

Infrastructuur en uitrusting

In de leerplannen staat duidelijk omschreven welke minimale materiele vereisten noodzakelijk zijn om het leerplan te realiseren. In de pedagogisch didactische wenken worden ook concrete tips en adviezen meegegeven, die een invloed hebben op de infrastructuur of lesorganisatie. Onder deze topic zetten we de belangrijkste aandachtspunten op een rijtje.

Infrastructuur en uitrusting

Een **goed uitgerust toerismelokaal** is onmisbaar. Het ademt de 'boeiende en felgekleurde wereld van het reizen' uit. De uitrusting ervan modern en efficiënt. Tot die uitrusting behoren: voldoende documentatiemateriaal (reisgidsen, reisbrochures), voldoende moderne PC's met goede toegang tot de gangbare toeristische software, onthaalinfrastructuur, meubilair dat in eilandjes kan gezet worden in functie van groepswerk, toeristisch promo-materiaal, cultuurhistorisch docu-materiaal, enz.

Hierbij is het wenselijk dat de meeste lesmomenten kunnen doorgaan in het toerismelokaal. Dit verhoogt zowel de betrokkenheid van de leerlingen bij hun opleiding als de externe herkenbaarheid ervan.

De leerkrachten van de verschillende subvakken leggen elk hun accent bij de inrichting van het toerismelokaal.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
TOERISME.](#)

Lesplanning en lesverloop (generiek en per subvak)

Een goede les, begint bij een goede lesvoorbereiding en degelijk cursusmateriaal. De belangrijkste items concretiseren we voor u: hoe gaat de leraar om met de zeven onderdelen van de vakken, met de inhoudelijke raakvlakken met andere vakken, uitdagende opdrachten op het niveau van de leerlingen ...

Op welke concrete elementen moet een leraar letten in zijn didactisch handelen opdat zijn lessen optimaal zouden zijn afgestemd op de vereisten van het leerplan: de doelstellingen binnen een vak, de opbouw van de leerinhouden over de graden heen, de opbouw van de les, de integratie van principes van veiligheid, milieubewustzijn, hygiënisch en ergonomisch handelen, de integratie van (zelf)reflectie ...?

Lesplanning en lesverloop
Generiek voor alle subvakken
<p>Ontwikkelt de leerkrachten les- en leermateriaal dat integratie met andere opleidingsonderdelen mogelijk maakt? Integratie is mogelijk met en tussen:</p> <ul style="list-style-type: none">• Subvak 1: toeristische kantoortechnieken en toegepaste informatica• Subvak 2: toeristische organisatie• Subvak 3: toeristische bestemmingenkennis• Subvak 4: toeristische dienstverlening• Subvak 5: toeristische aardrijkskunde
<p>Maakt de leerkracht gebruik van geïntegreerde les- en leermomenten om de eigen leerplandoelen te realiseren, zoals:</p> <ul style="list-style-type: none">• extra-muros-activiteiten• studiereizen• begeleiding van leerlingen tijdens onthaal- of gidsoefeningen• andere

Subvak 1: toeristische kantoortechnieken en toegepaste informatica

Integreert de leerkracht de verschillende Office-onderdelen met leeropdrachten uit de andere subvakken? Bijvoorbeeld:

- Word-applicaties bij het opmaken van bestemmingenfiches
- Excel-applicaties bij kostprijsberekeningen van reispakketten
- E-mail bij contact-name met buitenlandse aanbieders van toeristische diensten en producten
- Powerpoint-applicaties bij productvoorstellingen
- Website-applicaties bij GIP-voorstellingen

Worden de toeristische softwarepakketten getraind in realistische contexten? Bijvoorbeeld:

- Virtueel onthaal- of reisbureau (klassikale digitale simulaties van realistische beroepssituaties)
- BTN
- Travelport – Worldspan
- Galileo
- Amadeus
- Dynamic packaging-programma's
- Dynamic pricing-programma's
- Hotelreservatie-programma's
- Back Office-programma's
- Andere

Gebruikt de leerkracht in de lessen digitaal didactisch materiaal dat door de toeristische sector zelf wordt aangeboden bij het inoefenen van de Office-leerplandoelen?

Subvak 2: 'toeristische organisatie'

Vertrekt de leerkracht bij de realisatie van specifieke leerplandoelen van de praktijk van het toeristisch werkveld?

Verbindt de leerkracht hierbij de realisatie van de leerplandoelen aan een goed kwalitatief aanbod aan werkplekken en realistische leercontexten?

Gebruikt de leerkracht actuele expertise vanuit het werkveld bij de uitwerking van concrete toeristisch-organisatorische thema's waarin hijzelf minder thuis is? Bijvoorbeeld:

- een juridisch expert in de klas inzake relevante toeristische wetgeving en decreten
- een hotelmanager over back-office-ontwikkelingen

Legt de leerkracht voldoende klemtoon op het verwerven van toeristisch-organisatorische competenties door de leerlingen, zoals:

- het maken van pakketreizen
- het maken van prijsbestekken
- het autonoom verwerken van klantendossiers
- het reserveren en inboeken van toeristische producten, zoals autoverhuur, transporttitels, enz.
- het omgaan met klachten
- het geïntegreerd gebruik van professionele softwarepakketten
-

Subvak 3: 'toeristische bestemmingenkennis – topografie'

Legt de leerkracht verbanden met leerplandoelen uit subvak 5?

Bijvoorbeeld:

- verbinden van het fysisch patrimonium van een bestemming aan de geomorfologie (reliëf, tektoniek,..) ervan?
- aspecten zoals weer en klimaat van een bestemming linken aan de corresponderende, meer theoretische leerplandoelen uit subvak 5

Legt de leerkracht verbanden tussen het fysisch patrimonium van een bestemming en het culturele erfgoed ervan?

Bijvoorbeeld:

- verstedelijkt landschap en stedelijke jongerencultuur
- woestijnlandschap en nomadische cultuur

Legt de leerkracht verbanden tussen het de fysische infrastructuur van een bestemming en het aanbod van toeristische diensten, zoals luchthavens, treinverbindingen, wegennetwerken, enz.

Maakt de leerkracht in voldoende mate gebruik van het aanbod inzake 'training bestemmingenkennis' op basis van eLearning (eTravel Training of andere)?

Maakt de leerkracht gebruik van diverse bronnen inzake bestemmingenkennis, zoals:

- reisgidsen
- toeristische websites
- landensites
- overheidsbronnen
- cartografische bronnen, zoals kaarten en atlassen
- GoogleEarth, GIS-applicaties en andere aardrijkskundige bronnen
- Andere

Subvak 3 bis: 'toeristische bestemmingenkennis – cultuurgeschiedenis'

Kiest de leerkracht culturele thema's uit vanuit een toeristisch perspectief?

Bijvoorbeeld:

- Berlijn – jongerencultuur – jongerenreizen
- Turkije/Istanbul – Ottomaanse cultuur – culturele citytrips
- Spaanse Costa's – folklore, pittoreske marktjes - massatoerisme

Behandelt de leerkracht het begrip 'cultuurhistorisch erfgoed' in de brede zin (zoals aangegeven in het leerplan) en laat hij dus ook andere cultuuruitingen dan architectuur en musea aan bod komen, zoals:

- folklore en volkscultuur
- jongerencultuur
- culinair patrimonium
- industrieel erfgoed
- werelderfgoed in de brede zin
- 'klein erfgoed' zoals gedefinieerd door 'Open Monumentendag Vlaanderen'
- enz.

Gebruikt de leerkracht werkvormen die de integratie bevorderen, zoals het organiseren van extra murosactiviteiten (bijvoorbeeld: culturele gidsbeurten) bij de realisatie van de leerplandoelen?

Subvak 4: 'toeristische dienstverlening'

De leerkracht realiseert de leerplandoelen van dit subvak:

- tijdens contacturen
- tijdens geïntegreerde lestijden (stage, werkplekleren, extra muros ...)
- op basis van een combinatie van beide

Creëert de leerkracht originele contexten waarin de verschillende PR-vaardigheden levensecht kunnen worden ingeoeft?

Bijvoorbeeld:

- simulatie verkoopgesprekken
- onthaal oefeningen in 'real life'-omstandigheden
- maken van een website voor een virtueel reisbureau

Ondersteunt de leerkracht actief de ontwikkeling van de PR-competenties bij de leerlingen tijdens de geïntegreerde lestijden en –periodes, zoals stages, werkplekleren, extra muros, studiereizen, enz.?

Subvak 5: 'toeristische aardrijkskunde'

Bouwt de leerkracht een toeristisch perspectief in bij de behandeling van geografische thema's die voor het toerisme relevant zijn?

Bijvoorbeeld:

- Geomorfologie (fysisch toeristisch patrimonium)
- Weer en klimaat
- Demografie en migratie
- Globalisering
- Milieuvraagstukken
- Duurzaamheidsvraagstukken (duurzaam toerisme)

Zie ook subvak.3

Zie ook DOKK-TOOL aardrijkskunde

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
TOERISME.](#)

Evaluatie

Deze topic omvat elementen en vormen van evaluatie die specifiek voor deze vakken van toepassing kunnen zijn.

Evaluatie

- Voor de beoordeling van leeractiviteiten (-processen en -producten) die binnen een geïntegreerd leerplan aangeboden worden, is een gezamenlijke visie van de betrokken leraren op evaluatie noodzakelijk.
- Hierbij is de weging van procesmatige en/of productmatige verworvenheden via schools- en werkplekleren op voorhand afgesproken.
- Ook de evaluatie van vormen van coöperatief leren, via extra-muros-activiteiten, naar aanleiding van presentaties door leerlingen en via diverse (andere) vormen van interactieve, activerende werkvormen wordt doelgericht in rekening gebracht. Hierbij worden diverse evaluatietypes en -vormen aangewend.
- Eenzelfde leertaak of -proces kan door meerdere leerkrachten worden geëvalueerd, elk vanuit het perspectief van de leerplandoelen van het eigen subvak. Vandaar het belang van goede afspraken tussen de leerkrachten.
- Het remediëringsbeleid houdt hier rekening mee.
- Deze verscheidenheid aan evaluatievormen, en de daaraan gekoppelde remediëringsstrategieën, worden terug-gevonden in de les- en begeleidingsactiviteiten van de leraar.
- Wat betreft rapportage zijn er drie mogelijkheden:
 - Ofwel vermeldt men alleen de verschillende subvakken als rapportitems.
 - Ofwel operationaliseert men het geïntegreerde leerplan naar een takenkalender en hanteert men geclusterde taken als rapportitems. Bijvoorbeeld: bestemmingenfiches, onthaal en PR, reisorganisatie, enz.
 - Een combinatie van beide, waarbij de contacturen subvakgewijs worden gerapporteerd en de 'werkplekuren' op basis van een takencluster.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
TOERISME.](#)

Wetenschappen

Inleiding tot het vak

Uitstraling

Lesvoorbereiding

Infrastructuur en uitrusting

Lesverloop

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Evaluatie

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN](#)

Visie van het vakgebied Wetenschappen

De lessen wetenschappen beogen de natuurlijke nieuwsgierigheid van jongeren tegenover de hen omringende wereld te stimuleren en te ondersteunen door er een wetenschappelijke fundering aan te geven. Dit gebeurt door hen te introduceren in verschillende benaderingen van de natuurwetenschappen, namelijk:

- wetenschappen als middel om toestanden en **verschijnselen uit de dagelijkse ervaringswereld** te verklaren. Hier gaat het om het leggen van de verbinding tussen praktische toepassingen uit het dagelijkse leven en natuurwetenschappelijke kennis;
- wetenschappen als middel om op **proefondervindelijke wijze** gefundeerde kennis over de werkelijkheid te vinden. Het gaat dan om het ontwikkelen van een rationeel en objectief raamwerk voor het oplossen van problemen en het begrijpen van concepten die de verschillende natuurwetenschappelijke disciplines met elkaar verbinden;
- wetenschappen als middel om via haar **technische toepassingen** de materiële leefomstandigheden te verbeteren. Leerlingen herkennen hoe natuurwetenschappelijke ontwikkelingen invloed hebben op hun persoonlijke, sociale en fysieke omgeving;
- wetenschappen als **cultuurverschijnsel** en natuurwetenschap als **mensenwerk**. Leerlingen hebben notie van historische, filosofische, sociale en ethische aspecten van de natuurwetenschappen.

Extra info kan u vinden in de virtuele ruimte: **biologie, chemie, fysica en natuurwetenschappen op smartschool GO!**

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER
WETENSCHAPPEN.](#)

Uitstraling

Hiermee willen we twee items onder de aandacht brengen:

- of het voor iemand die niet vertrouwd is met het vak, onmiddellijk duidelijk is welk vak in dit lokaal gegeven wordt;
- of de leerkracht in zijn uitstraling en handelen een voorbeeld neerzet voor de leerlingen.

Uitstraling

Het vaklokaal:

- De les gaat door in een labo biologie, chemie, fysica of natuurwetenschappen.
- Het lokaal straalt een natuurwetenschappelijke sfeer uit en de nodige didactische toestellen en materialen zijn voor handen.

De leerkracht

- De leraar biologie straalt respect voor de levende natuur uit . Dit zowel tijdens excursies als bij meer theoretische onderwerpen.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER
WETENSCHAPPEN.](#)

Infrastructuur en uitrusting

In de leerplannen staat duidelijk omschreven welke minimale materiele vereisten noodzakelijk zijn om het leerplan te realiseren. In de pedagogisch didactische wenken worden ook concrete tips en adviezen meegegeven, die een invloed hebben op de infrastructuur of lesorganisatie. Onder deze topic zetten we de belangrijkste aandachtspunten op een rijtje.

Infrastructuur en uitrusting

- De leraar en de leerlingen gebruiken ICT bij de uitvoering en verwerking van metingen bij experimenten.
- De leraar en de leerlingen gebruiken natuurwetenschappelijke apps, applets, simulaties en beeldmateriaal bij het inoefenen en het verwerken van de kennis en vaardigheden.
- De leerkracht gebruikt naast het leerboek wetenschappelijke illustraties, modellen en tabellen.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER
WETENSCHAPPEN.](#)

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Tijdens de opleiding komen de leerlingen in aanraking met gevaarlijke situaties, toestellen, producten ... Het is dan ook niet meer dan logisch dat er tijdens ieder lesmoment voldoende aandacht moet worden besteed aan veiligheid en preventie. Leerlingen bewust maken van gevaren en hen leren omgaan met deze gevaren is een hele belangrijke taak voor leerkrachten die niet te onderschatten is.

Veiligheid is een cruciaal aandachtspunt binnen de lessen, het vergt een grote alertheid, concentratie, organisatie en individuele begeleiding van de leerkrachten naar de leerlingen toe.

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

- Specifieke aandachtspunten voor het labo wetenschappen:
 - de les gaat door in een [veilig en goed uitgerust labo](#) biologie, chemie, fysica of natuurwetenschappen;
 - in het lokaal is een inventaris van materialen, toestellen en producten aanwezig;
 - het opslagbeheer van stoffen en producten gebeurt volgens de wettelijke normen;
 - er is een laboreglement.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER
WETENSCHAPPEN.](#)

Lesvoorbereiding:

Een goede les, begint bij een goede lesvoorbereiding en degelijk cursusmateriaal. De belangrijkste items concretiseren we voor u: hoe gaat de leraar om met de verschillende onderdelen van de vakken, met de inhoudelijke raakvlakken met andere vakken, uitdagende opdrachten op het niveau van de leerlingen ...

Lesvoorbereiding

- De lesdoelen zijn leerplangericht uitgewerkt en ondersteund door actuele contexten en/of natuurwetenschappelijke toepassingen.
- Bij de lesopbouw houdt de leraar rekening met de specifieke pedagogische wenken bij de leerplandoelstellingen en ondersteunt hij de concepten/begrippen met demo-experimenten.
- De ontwikkeling onderzoeksvaardigheden gebeurt volgens een leerlijn in overleg met de vakgroep wetenschappen en komen aan bod tijdens een demo-proef of tijdens een leerlingenproef.
- De les is opgebouwd volgens de specifieke didactische aandachtspunten van het vak ([biologie](#), [chemie](#), [fysica](#), [natuurwetenschappen](#)) en het leerlingenprofiel van de graad, onderwijsvorm en richting.
- De leraar let er op dat het [minimum aantal leerlingenproeven](#) en [informatieopdrachten](#) wordt uitgevoerd en de proeven zijn goed gepland in het schooljaar.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER
WETENSCHAPPEN.](#)

Lesverloop:

Op welke concrete elementen moet een leraar letten in zijn didactisch handelen opdat zijn lessen optimaal zouden zijn afgestemd op de vereisten van het leerplan: de doelstellingen binnen een vak, de opbouw van de leerinhouden over de graden heen, de opbouw van de les, de integratie van principes van veiligheid, milieubewustzijn en hygiënisch handelen, de integratie van (zelf)reflectie ...?

Lesverloop

- Bij de uitvoering van **demo-proeven** heeft de leraar aandacht voor volgende punten:
 - er is een [voorbereidingsfiche](#) van de demo-proef.
 - het materiaal van de proef is vooraf klaar gezet.
 - de leraar heeft aandacht voor de zichtbaarheid van de demo-proef.
 - de leraar expliciteert tijdens de uitvoering van de demo-proef [de fasen van de wetenschappelijke methode](#) (leren onderzoeken).
 - tijdens de uitvoering van de proef is er aandacht voor [veiligheid](#), sorteren van afval en nauwkeurigheid.
- Bij de uitvoering van **leerlingenproeven** heeft de leraar aandacht voor volgende punten:
 - er is een [voorbereidingsfiche](#) van de leerlingenproef.
 - De leraar duidt de leerlingen op de verantwoordelijkheid voor het materiaal van de proef.
 - de leraar houdt rekening met [de algemene doelstellingen voor de ontwikkeling van wetenschappelijke vaardigheden](#) en het gebruik van de wetenschappelijke methode.
 - de leraar houdt rekening met de [pedagogische wenken bij de uitvoering van de leerlingenproef](#).
 - Bij de uitvoering van de leerlingenproef is er aandacht voor [veiligheid](#), [sorteren van afval](#) en nauwkeurigheid.
 - Bij de uitvoering en de evaluatie van de leerlingenproef heeft de leraar aandacht voor de vakspecifieke [attitudes](#).
- Bij de uitvoering van **informatieopdrachten** heeft de leraar aandacht voor volgende punten:
 - Er is een [voorbereidingsfiche](#) van de informatieopdracht.
 - De doelen en de evaluatiecriteria zijn duidelijk voor de leerlingen.
 - De leraar houdt rekening met [algemene doelstellingen voor de ontwikkeling van informatievaardigheden](#)
 - De leraar houdt rekening met de pedagogische [wenken bij de uitvoering van de informatieopdracht](#).

- Bij de **verwerkingsfase** van de leerinhouden heeft de leraar aandacht voor:
 - de cognitieve niveaus: kennis, inzicht en toepassingen van de vragen
 - het stimuleren van het [probleemoplossend](#) en creatief denken
 - het aanbieden van uitdagende en betekenisvolle opdrachten
 - het stimuleren van de zelfstandigheid van de leerlingen

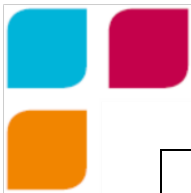
Biologie

- Leerlingen worden gestimuleerd om vanuit waarnemingen objectieve informatie te verzamelen. Deze waarnemingen gebeuren waar mogelijk, door levend materiaal, microscopische beelden, 3D modellen of beeldmateriaal.
- De leraar stimuleert de leerlingen de juiste begrippen te gebruiken bij het beschrijven van biologische processen.
- Bij discussies zal de leraar steeds wijzen op wetenschappelijk correcte informatie (evolutietheorie, seksuele voortplanting, genetica..)

Chemie

- Van leraar en leerlingen wordt verwacht dat zij de chemische stoffen zoveel mogelijk benoemen met de juiste benaming (niet H₂O maar water)
- Bij oefeningen worden reacties, reagentia en reactieproducten zoveel mogelijk binnen contexten of toepassingen geplaatst.
- Bij de verwerking van de meetwaarden is er aandacht voor:
 - [SI-eenheden en afgeleide eenheden](#)
 - Het weergeven van de nauwkeurigheid van een meetwaarde.
- Het gebruik van tabellen en grafieken wordt ingeoefend bij verwerking van de meetwaarden.

Fysica

- De leraar geeft duidelijke instructies zodat de leerlingen begrippen/formules op kwalitatief en kwantitatief niveau kunnen hanteren.
- Bij het oplossen van vraagstukken wordt een systematische probleemaanpak aangeleerd.
- Bij de verwerking van de meetwaarden is er aandacht voor:
 - [SI-eenheden en afgeleide eenheden](#)
 - Het weergeven van de nauwkeurigheid van een meetwaarde
- Het gebruik van tabellen en grafieken wordt ingeoeft bij verwerking van de meetwaarden.

Natuurwetenschappen: (A-stroom-eerste graad, natuurwetenschappen – TSO- tweede graad of natuurwetenschappen – ASO- derde graad)

- De leraar stelt het belang van natuurwetenschappen voor de burger centraal en heeft uitvoerig aandacht voor de maatschappelijke betekenis van de leerinhouden.
- De lesdoelen zijn uitgewerkt en geconcretiseerd volgens de contexten van het leerplan natuurwetenschappen - A-stroom - 1ste graad.
- De lesdoelen zijn uitgewerkt en geconcretiseerd volgens de contexten van het leerplan natuurwetenschappen – TSO - 2de graad..
- De lesdoelen zijn uitgewerkt en geconcretiseerd volgens de contextgebieden van het leerplan natuurwetenschappen - ASO- 3de graad.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER
WETENSCHAPPEN.](#)

Evaluatie

Deze topic omvat elementen en vormen van evaluatie die specifiek voor deze vakken van toepassing kunnen zijn.

Evaluatie

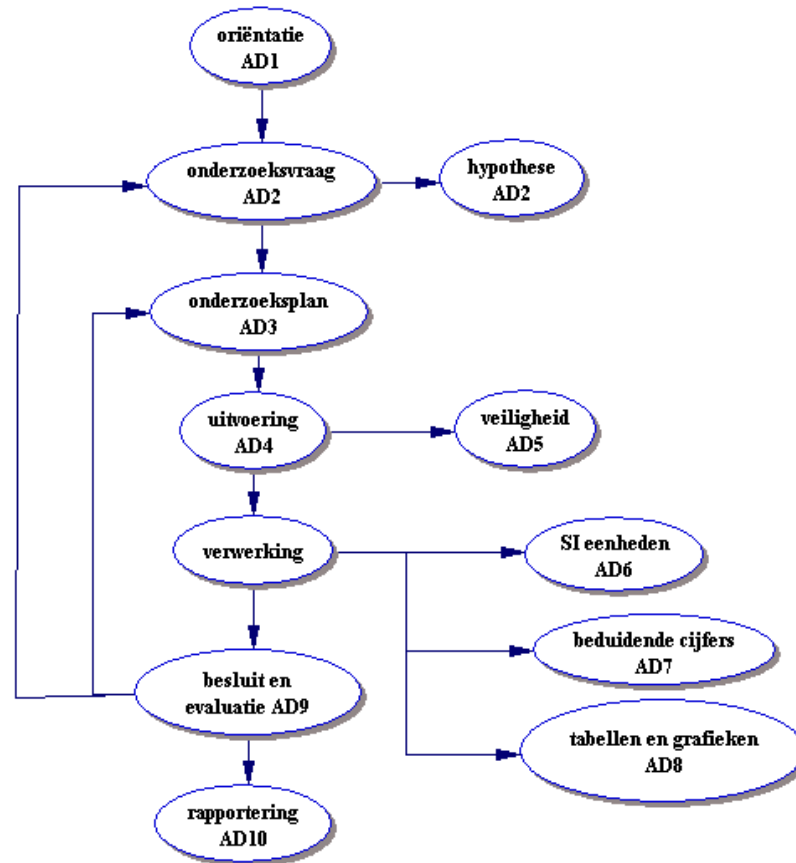
- De evaluatiecriteria van de leerlingenproef zijn afgesproken in de vakgroep wetenschappen en houden rekening met de ontwikkeling van de wetenschappelijke vaardigheden en de vakgebonden attitudes.
 - Wetenschappelijke vaardigheden: onderzoeksvaardigheden, verwerking van meetwaarden, instrumentele vaardigheden en rapporteringsvaardigheden
 - Vakgebonden attitudes kunnen (door de leerling zelf) geëvalueerd worden aan de hand van SAM schalen.
 - De evaluatiecriteria van de informatieopdracht zijn vooraf opgesteld en worden duidelijk gecommuniceerd aan de leerlingen.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER
WETENSCHAPPEN.](#)

Algemene doelstellingen bij de ontwikkeling wetenschappelijke vaardigheden en het gebruik van de natuurwetenschappelijke methode

De algemene doelstellingen zijn per graad en per vak uitgeschreven in de respectievelijke leerplannen. Het onderstaande schema geeft een overzicht van de wetenschappelijke methode. De symbolen AD1 tot AD10 verwijzen naar de algemene doelstellingen.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER WETENSCHAPPEN -
LESVERLOOP](#)

Algemene doelstellingen bij informatievaardigheden

In het domein “wetenschap en samenleving” maken de leerlingen kennis met de maatschappelijke relevantie en verschillende toepassingen van wetenschappelijke kennis. Vanuit de contextgebieden duurzaamheid, cultuur en maatschappij worden een aantal communicatievaardigheden ingeoefend.

Zij leren hierbij op een efficiënte manier informatie verwerven, verwerken, presenteren en maken hierbij zoveel mogelijk gebruik van ICT.

De algemene doelstellingen zijn per graad en per vak uitgeschreven in de respectievelijke leerplannen.

Overzicht minimum aantal leerlingenproeven

Natuurwetenschappen	Eerste graad - A stroom één biotoopstudie en 7 leerlingenproeven per graad	
Natuurwetenschappen	Eerste graad - B stroom één biotoopstudie en 4 leerlingenproeven per graad	
	Tweede graad(*)	Derde graad(*)
Biologie	2 Inproeven – 1/1 - ASO	min. 2 lestijden proeven – 1/1 - ASO
	4 Inproeven – 2/2 - ASO	min. 7 lestijden proeven – 2/2 - ASO
	De leerlingenproeven zijn opgenomen in de leerplandoelstellingen. Het aantal is afhankelijk van de richting binnen TSO/KSO	
Chemie	2 Inproeven – 1/1 - ASO	2 Inproeven – 1/1 - ASO
	4 Inproeven – 2/2 - ASO	4 Inproeven – 2/2 - ASO

	De leerlingenproeven zijn opgenomen in de leerplandoelstellingen. Het aantal is afhankelijk van de richting binnen TSO/KSO	
Fysica	2 Inproeven – 1/1 - ASO	2 Inproeven – 1/1 - ASO
	4 Inproeven – 2/2 - ASO	3 Inproeven – 2/2 - ASO
	De leerlingenproeven zijn opgenomen in de leerplandoelstellingen. Het aantal is afhankelijk van de richting binnen TSO/KSO	
Natuurwetenschappen	2 Inproeven – 1/1 - TSO	3 Inproeven – 2/2 - ASO

(*)Onder leerlingenproef verstaan we een proef die individueel of in kleine groepjes wordt uitgevoerd en waarvan een verslag wordt gemaakt. Het cijfer in de kolom geeft het minimum aantal leerlingenproeven aan per leerjaar bij elk vak.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER WETENSCHAPPEN -
LESVOORBEREIDING](#)

Overzicht minimum aantal informatieopdrachten

De tabel geeft een overzicht van het aantal informatieopdrachten die minimaal moeten worden uitgevoerd in een leerjaar.
De inhoudelijke en pedagogische didactische aanpak van de informatieopdrachten is omschreven in het leerplan.

Natuurwetenschappen	Eerste graad - A stroom twee informatiedrachten per graad	
Natuurwetenschappen	Eerste graad - B stroom twee informatieopdrachten per graad	
	Tweede graad	Derde graad
Biologie	1 informatieopdracht per graad – 1/1 – ASO	
	1 informatieopdracht per graad – 2/2 – ASO	
	Het aantal informatieopdrachten is opgenomen in de leerplandoelstellingen - TSO	
Chemie	1 informatieopdracht per graad – 1/1 – ASO	
	1 informatieopdracht per graad – 2/2 – ASO	
	Het aantal informatieopdrachten is opgenomen in de leerplandoelstellingen - TSO	

Fysica	1 informatieopdracht per graad – 1/1 – ASO	1 informatieopdracht per leerjaar – 1/1 – ASO
	1 informatieopdracht per graad – 2/2 – ASO	1 informatieopdracht per leerjaar – 2/2 – ASO
	Het aantal informatieopdrachten is opgenomen in de leerplandoelstellingen - TSO	
Natuurwetenschappen		4 informatieopdrachten per graad – 2/2 – ASO

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER WETENSCHAPPEN -
LESVOORBEREIDING](#)

Wenken bij de uitvoering van de leerlingenproef

Met een leerlingenproef wordt bedoeld een proef die de leerlingen zelfstandig in kleine groepjes (max. drie leerlingen) uitvoeren, verwerken en ook rapporteren in de vorm van een persoonlijk verslag. Indien er in de klas maar één proefopstelling in voorraad is kan het experiment worden uitgevoerd als klasproef. Deze klasproef kan niet als een leerlingenproef worden beschouwd.

Het is de bedoeling de proeven een uitdagend en motiverend karakter te geven en het verband met een dagelijkse context te illustreren. Om de eigen inbreng van leerlingen te stimuleren en leerlingen in toenemende mate van zelfstandigheid te laten werken bij de uitvoering van de leerlingenproeven zijn volgende factoren van belang:

- een motiverend en uitdagende stimulus bieden waardoor het experiment een duidelijk doel en betekenis bekommt;
- de mogelijkheid bieden aan de leerlingen om actief en zelfstandig een aantal beslissingen te nemen;
- de mogelijkheid bieden om hun eigen ideeën te verwoorden en te overleggen tijdens de uitvoering van de proef.

De leerlingenproef kan ondersteund worden met een instructieblad dat kan variëren van een gesloten opdracht tot een open opdracht naargelang het niveau van zelfstandigheid van de leerling dat men wil bereiken. De uitvoering van de leerlingenproef gebeurt in kleine groepjes en hierbij leren de leerlingen zelfstandig een verslag opmaken en hierbij zoveel mogelijk gebruik maken van ICT.

Het verslag bevat minimaal volgende punten:

- doel van de proef in de verwoording van een onderzoeksvraag;
- een beschrijving of tekening van de opstelling;
- een beschrijving van onderzoeksmethode, relevante formules, oplossingsformule;
- uitvoering van de proef: weergave van meetwaarden met aandacht voor beduidende cijfers in een tabel en/of een grafiek;
- evaluatie: formuleren van het besluit en opmerkingen.

Het is belangrijk dat de verslaggeving persoonlijk gebeurt zodat leerlingen het verslag nauwkeurig en met de nodige discipline leren afmaken. Leerlingen leren zo onder begeleiding rapporteren in de vorm van een verslag en maken hierbij geen gebruik van een voorgedrukt invulblad. Bij het aanleren van de opmaak van een verslag kan eventueel een voorgedrukt werkblad ter ondersteuning worden gebruikt. Doordat het verslag een apart werkstuk is van een leerling is het aan te bevelen om deze taak in de evaluatie op te nemen en bij de bespreking van de resultaten van de leerlingenproef hierover klassikaal te rapporteren. Bij de evaluatie aandacht hebben voor verschillende vaardigheden en attitudes die bij uitvoering van de proef en het maken van het verslag aan bod komen: goede meetresultaten, nauwkeurigheid, orde en netheid, gedrag, opvolgen van instructies, aandacht voor de veiligheid, opmaak van het verslag ...

Bij de aanvang van de leerlingenproef voldoende aandacht besteden aan de veiligheidsaspecten. Leerlingen moeten voldoende op hoogte zijn van de gevaren van bepaalde opstellingen, stoffen of instrumenten. Een klasgroep van twintig leerlingen is voor de uitvoering van leerlingenproeven didactisch verantwoord en wat veiligheid betreft aanvaardbaar. De leerlingen leren ook veilig en milieubewust omgaan met allerlei stoffen. Laat de leerlingen niet met giftige stoffen (bijv. kwik) werken.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER WETENSCHAPPEN -
LESVERLOOP](#)

Veiligheid

Bij uitvoering van de demo-proef/leerlingenproef heeft de leraar aandacht voor:

- de richtlijnen voor het gebruik van elektrische toestellen
- de algemene veiligheidsaspecten bij de uitvoering van een proef.
- bij elke leerlingenproef(chemie) draagt de leerling een schort, een veiligheidsbril en veiligheidshandschoenen indien dit nodig is voor de proef.
- voor de aanvang van de proef worden de P en H-zinnen van chemicaliën door alle leerlingen opgezocht, genoteerd en in rekening gebracht.
- tijdens de uitvoering van de proeven houden leerlingen rekening met het laboreglement.

Richtlijnen voor de opslag van chemicaliën

Alle chemicaliën zijn veilig opgeslagen in de daartoe voorziene kasten (liefst in een apart lokaal).

- Alle chemicaliën zijn voorzien van een etiket.
 - Giftige stoffen staan steeds in een afgesloten kast.
 - Sterke zuren en hydroxiden bevinden zich in een speciale (meestal afzuigbare) zuur-base kast.
 - Brandbare en ontvlambare producten zet men in een brandveilige kast.
- (Voor meer gedetailleerde info zie: virtuele klas Chemie/documenten/veiligheid)

Richtlijnen voor de opslag van radioactieve bronnen

Het is ten eerste aangeraden om de proeven met radioactieve bronnen te vervangen door simulaties of met natuurlijke radioactieve bronnen te werken. Indien de school nog in het bezit is van radioactieve bronnen moeten deze bronnen veilig worden opgeslagen in daarvoor geschikte kasten, die je kan afsluiten. De nodige attesten van de controle van de radioactieve bronnen moeten aanwezig zijn.

Indien de school beslist om de bronnen op een wettelijke toegelaten wijze af te voeren dan gebeurt dit in overleg met de veiligheidsadviseur van de scholengroep.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER WETENSCHAPPEN -
LESVERLOOP](#)

Sorteren van afval

Hoe moet ik chemicaliën sorteren en afvoeren?

Chemisch afval wordt gesorteerd door de leerlingen en de leraar via een zelf gekozen sorteersysteem. Het gesorteerde chemisch afval wordt opgehaald door gespecialiseerde instanties.

Een sorteermogelijkheid en afvalbeheersysteem kan je vinden op virtuele klas chemie/documenten/veiligheid. Dit systeem berust op de WGK-codes die dienen aangebracht te worden op het etiket van de producten. Via een doorstroomschema kan je de vloeibare fracties sorteren.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER WETENSCHAPPEN -
LESVERLOOP](#)

Vakattitudes voor wetenschappen

De algemene leerplandoelstellingen bevatten naast wetenschappelijke vaardigheden ook een aantal vakattitudes. De ontwikkeling van deze vakattitudes gebeurt vooral tijdens de uitvoering van leerlingenproeven of andere projectmatige opdrachten. (evaluatie: zie FAQ evaluatiepraktijk in de virtuele ruimten)
vakattitudes:

- zijn ingesteld op veilig, verantwoord en milieubewust omgaan met stoffen, voorwerpen en toestellen
- tonen respect en interesse voor de natuur, dier en plant.
- houden zich aan de instructies en voorschriften bij het uitvoeren van opdrachten
- hebben aandacht voor correct en nauwkeurig gebruik van wetenschappelijke terminologie, symbolen, eenheden en data.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER WETENSCHAPPEN -
LESVERLOOP](#)

Wenken bij de informatieopdracht

Om de eindtermen rond wetenschappen en samenleving te bereiken voeren de leerlingen één informatieopdracht uit per graad. Bij de uitvoering van deze opdracht ontwikkelen de leerlingen communicatievaardigheden waarbij zij de relaties tussen wetenschappen en de contextgebieden: duurzaamheid, cultuur en maatschappij leren duiden. Het is aangewezen om taalactiverende werkvormen te gebruiken zodat de leerlingen leerinhouden gebruiken door interactie met elkaar in een motiverende context met aandacht voor taal.

Het is belangrijk de doelstellingen van deze opdracht duidelijk te stellen en beperkt te houden.

Om de informatievaardigheid van leerlingen te ontwikkelen is het noodzakelijk dat leerlingen informatie efficiënt leren opzoeken (gebruik van zoekmachines) maar ook dat zij informatie kunnen verwerken tot een leesbare en goed gestructureerde tekst of korte presentatie. Doordat de opdracht een apart werkstuk is van één of enkele leerling(en) is het aan te bevelen om deze taak in de evaluatie op te nemen

Mogelijke werkvormen zijn:

- een discussiegesprek waarbij gefundeerde argumenten worden gebruikt;
- een stellingenspel of andere werkvorm waarbij de communicatie wordt geactiveerd;
- een presentatie van een onderzoek met gebruik van een poster, ppt,...
- taalactiverende opdrachten of taalondersteunende opdracht zoals een slangenspel, placemat,bingo,...
- verslag van bedrijfsbezoek of natuureducatief centrum, musea of wetenschapscentra
- expert als gastleraar in de school
- projectwerk/informatieopdracht over technische toepassingen, historische figuren...
- gebruik van artikels uit de media of internet
- gebruik van begrippenkaart

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER WETENSCHAPPEN -
LESVERLOOP](#)

Vorbereidingsfiche bij de demo-proef of leerlingenproef

Bij de uitvoering van een demo-proef of leerlingenproef steunt de leraar op een info-fiche over de proef. De info kan bestaan uit volgende punten:

- onderwerp van de proef
- onderzoeksvraag(vragen) die bij de proef aan bod komen
- lijst van het materiaal van de proef
- tips bij de opstelling van de proef (schema, tekening)
- tips bij de uitvoering van de proef
- reeks van waarnemingen en/of metingen en de eventuele verwerking ervan
- besluit en de mogelijke reflecties bij de proef

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER WETENSCHAPPEN -
LESVERLOOP](#)

Vorbereidingsfiche bij de informatieopdracht

Bij de uitvoering van een informatieopdracht steunt de leraar op een info-fiche over de opdracht. De info kan bestaan uit volgende punten:

- onderwerp of onderzoeksvraag voor de opdracht
- werkvorm die wordt gebruikt
- tips bij de uitvoering van de opdracht
- evaluatiecriteria

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER WETENSCHAPPEN -
LESVERLOOP](#)

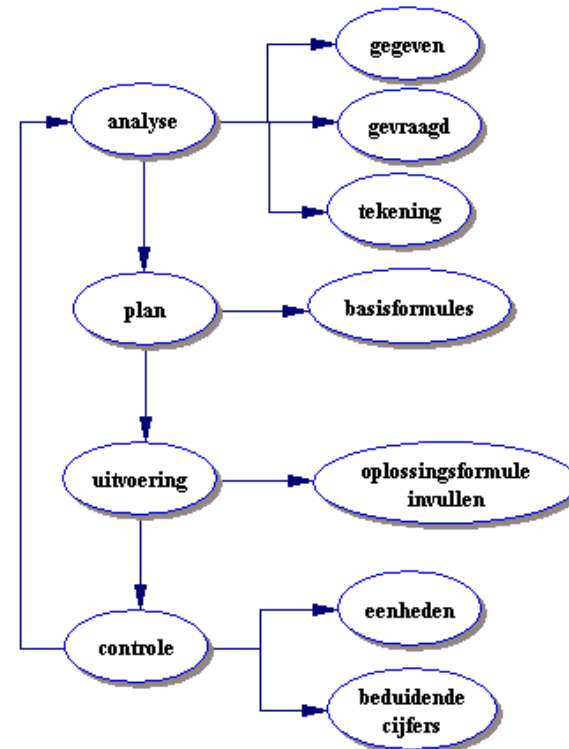

Wenken bij de ontwikkeling van probleemoplossende vaardigheden

Een veel gebruikt instrument om de kennis en inzichten van de leerlingen te toetsen zijn de klassieke vragen en vraagstukken. Om een degelijk inzicht te verwerven in het kennisniveau van de leerlingen is het belangrijk dat de leraar streeft naar een kwaliteitsvolle vraagstelling die verband heeft met de leerplandoelstelling. De leraar kiest een bepaalde type van vraag horende bij het gestelde leerdoel.

Het is de bedoeling dat leerlingen een gedrag ontwikkelen waarbij zij voortdurend reflecteren over hun manier van leren. De leerlingen krijgen de mogelijkheid om de verworven kennis te toetsen zodat zij ze onder begeleiding aan de nodige zelfsturing kunnen werken. De ontwikkeling van een probleemoplossend gedrag gebeurt stapsgewijze met voldoende aandacht voor succesbeleving van leerlingen.

Deelvaardigheden die aan bod kunnen komen bij het oplossen van fysicavraagstukken:

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER WETENSCHAPPEN -
LESVERLOOP](#)

SI-eenheden en afgeleide eenheden

GROOTHEID		EENHEID	
naam	symbool	naam	symbool
lengte	<i>l</i>		
breedte	<i>b</i>		
hoogte, diepte	<i>h</i>		
dikte	<i>d, δ</i>		
straal	<i>r</i>	1 meter	<i>1 m</i>
middellijn	<i>d</i>		
positie, plaats	<i>x, s</i>		
verplaatsing	$\Delta x, \Delta s, \Delta l$		
massa	<i>m</i>	1 kilogram	<i>1 kg</i>
tijd	<i>t</i>	1 seconde	<i>1 s</i>
temperatuur	<i>T</i>	1 kelvin	<i>1 K</i>
stroomsterkte	<i>I</i>	1 ampère	<i>1 A</i>
lichtsterkte	<i>I_v</i>	1 candela	<i>1 cd</i>
hoeveelheid stof	<i>n</i>	1 mol	<i>1 mol</i>

GROOTHEID		EENHEID	
naam	symbool	naam	symbool
snellheid	v	1 meter per seconde	1 m/s
versnelling	a	1 meter per seconde kwadraat	1 m/s^2
oppervlakte	A	1 vierkante meter	1 m^2
volume	V	1 kubieke meter	1 m^3
dichtheid	ρ	1 kilogram per kubieke meter	1 kg/m^3
kracht	F	1 newton	1 N
druk	p	1 pascal	1 Pa
warmtehoeveelheid (*)	Q	1 joule	1 J

(*) Q is het symbool voor warmtehoeveelheid maar ook voor energie en arbeid

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER WETENSCHAPPEN -
LESVERLOOP](#)

Veilig en goed uitgerust labo wetenschappen

In een lokaal biologie/chemie/fysica/natuurwetenschappen is minimaal aanwezig:

- een blustoestel (CO2 en/of poederblustoestel); een branddeken; een brandveilige en temperatuurbestendige vuilnisemmer
- EHBO-kit (met brandzalf); een oogwasfles of oogwasfontijn;
- een uittrekbare sproeikop (of een douche);
- 2 efficiënte vluchtingangen voorzien van de nodige signalisatie;
- een noodstop voor het afsluiten van water, gas en elektriciteit aan de labotafels en een centraal afsluitsysteem voor water, gas en elektriciteit
- een correct aangesloten trekkast (enkel voor het chemielokaal)
- labojassen; veiligheidsbrillen; veiligheidshandschoenen (enkel voor het chemielokaal)
- goede vloeren en leerlingentafels: een tafelblad voor chemie is zuurbestendig en heeft een opstijgende rand en is verschillend van een tafelblad voor fysica/biologie
- veilige bunzenbranders

Voor een gedetailleerdere info kan je steeds terecht bij virtuele klas chemie/documenten/veiligheid

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER WETENSCHAPPEN –
VEILIGHEID, HYGIËNE, ERGONOMIE.](#)

Wiskunde

Inleiding tot het vak

Uitstraling

Lesverloop

Infrastructuur en uitrusting

Evaluatie

Lesvoorbereiding

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN](#)

Structuur van het vakgebied wiskunde toegelicht.

De rol van het wiskundeonderwijs wordt vastgelegd in 3 functies:

- 1 'Gebruikerswiskunde' – Wiskunde voor het dagelijks leven
- 2 Wiskunde als ondersteuning van andere domeinen of wiskundige inhoud die mogelijk later aan bod komen
- 3 'Talentontdekking' - Wiskunde als voorbereiding op een vervolgopleiding

Extra info: zie GO! virtuele ruimte SO-Wiskunde op Smartschool

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KJKWIJZER WISKUNDE -](#)
[LESVERLOOP](#)

Uitstraling

Hiermee willen we twee items onder de aandacht brengen:

- of het voor iemand die niet vertrouwd is met het vak, onmiddellijk duidelijk is welk vak in dit lokaal gegeven wordt;
- of de leerkracht in zijn uitstraling en handelen een voorbeeld neerzet voor de leerlingen.

Uitstraling

Het vaklokaal:

- Het lokaal straalt de sfeer van een wiskundelokaal uit (posters, cartoons, formules, bibliotheek met wiskundeboeken ...)

De leraar is zich bewust van zijn voorbeeldfunctie:

- De leraar gebruikt de correcte wiskundige terminologie en notaties.
- De leraar maakt de constructies aan bord met lat en passer (zoals ook van de leerlingen verwacht wordt).
- De leraar controleert of reflecteert kritisch op klassikaal gemaakte berekeningen.
- De leraar straalt enthousiasme voor wiskunde uit.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
WISKUNDE.](#)

Infrastructuur en uitrusting

In de leerplannen staat duidelijk omschreven welke minimale materiele vereisten noodzakelijk zijn om het leerplan te realiseren. In de pedagogisch didactische wenken worden ook concrete tips en adviezen meegegeven, die een invloed hebben op de infrastructuur of lesorganisatie. Onder deze topic zetten we de belangrijkste aandachtspunten op een rijtje

Infrastructuur en uitrusting

- Door het aanbod van hulpmiddelen (rekentoestel, wiskundige software, stappenplannen, formularium, uitgewerkte typeoefeningen, heuristieken, schrijfkaders ...) en het beheersingsniveau (basisniveau en complexer niveau) van een leerplandoel af te stemmen op de mogelijkheden van de individuele leerling of van een groep leerlingen slaagt de leerkracht er in om te differentiëren. ([Voorbeeld](#))

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
WISKUNDE.](#)

Lesvoorbereiding:

Een goede les, begint bij een goede lesvoorbereiding en degelijk cursusmateriaal. De belangrijkste items concretiseren we voor u: hoe gaat de leraar om met de verschillende onderdelen van de vakken, met de inhoudelijke raakvlakken met andere vakken, uitdagende opdrachten op het niveau van de leerlingen,...

Lesvoorbereiding

- De lesdoelen zijn leerplangericht uitgewerkt en worden ondersteund door gepaste contexten en/of wiskundige voorbeelden en/of toepassingen.
- Bij de lesopbouw houdt de leraar rekening met de specifieke pedagogische wenken bij de leerplandoelstellingen en ondersteunt hij de concepten/begrippen met gepaste voorbeelden.
- De ontwikkeling van de onderzoeksvaardigheden gebeurt volgens een leerlijn in overleg met de vakgroep wiskunde.
- De les is opgebouwd volgens de specifieke didactische aandachtspunten van wiskunde en het leerlingenprofiel van de graad, onderwijsvorm en richting.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
WISKUNDE.](#)

Het lesverloop:

Op welke concrete elementen moet een leraar letten in zijn didactisch handelen opdat zijn lessen optimaal zouden zijn afgestemd op de vereisten van het leerplan: de doelstellingen binnen een vak, de opbouw van de leerinhouden over de graden heen, de opbouw van de les, de integratie van principes van veiligheid, milieubewustzijn, hygiënisch en ergonomisch handelen, de integratie van (zelf)reflectie ...?

Het lesverloop

- Het [belang](#) van het huidig wiskundig onderwerp wordt aan de leerlingen voldoende verduidelijkt om onder andere de motivatie op te wekken en de samenhang van verschillende wiskundige inhouden te duiden.
- De les of de lessenreeks kadert binnen het [ZIFT-concept](#), een didactisch model voor een wiskundige inhoud. De in deze les aan bod gekomen fasen zijn voldoende uitgewerkt, aangepast aan de graad, onderwijsvorm en richting.
- Het [abstractieniveau](#) dat van de leerlingen wordt verwacht is aangepast aan het leerlingenprofiel van deze graad, onderwijsvorm en richting
- De leerkracht hanteert een systematiek die aangepast is aan het leerlingenprofiel van deze graad, onderwijsvorm en richting om de leerlingen te helpen bij het bereiken van een bepaald niveau van abstractie. Dit kan onder andere volgens het [principe van het authentiek of levensecht leren](#).
- Het [probleemoplossend denken](#) van de leerlingen wordt maximaal gestimuleerd. De leerkracht zorgt voor een evenwicht tussen systematiek (stappenplannen) en het stimuleren van het probleemoplossend denken en de creativiteit. De focus ligt op redeneervaardigheden; teken- en rekenvaardigheden zijn belangrijk maar zijn ondergeschikt.
- De leerkracht besteedt de nodige aandacht aan de [vakattitudes](#). De leerkracht verduidelijkt de link tussen de attitude en de te verwerven kennis en vaardigheden. Het is duidelijk hoe de attitude zich vertaalt in gewenst gedrag. De leerkracht neemt de voorbeeldfunctie op wat betreft de attitude.
- De leerkracht zet ICT in om leerwinst te realiseren op het niveau van het leerproces van de leerling, conform de [visie in de leerplannen wiskunde](#).

Evaluatie

Deze topic omvat elementen en vormen van evaluatie die specifiek voor deze vakken van toepassing kunnen zijn.

Evaluatie

- De toets- en examenvragen voldoen aan de algemene kwaliteitscriteria en geven het cognitief niveau (kennis, inzicht en toepassing) aan.
- De evaluatie is gericht op de beoogde leerplandoelen (dit wil bv zeggen dat een leerling niet wordt 'afgestraft' voor gebrekkige rekenvaardigheid bij de evaluatie van 'het kunnen oplossen van vergelijkingen').
- De leerkracht gebruikt gepaste instrumenten om de generieke vaardigheden en vakattitudes uit de leerplannen wiskunde te evalueren.
- De evaluatiecriteria zijn transparant opgesteld en vooraf aan de leerlingen gecommuniceerd.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
WISKUNDE.](#)

ZIFT- CONCEPT

Een bruikbaar didactisch concept om een wiskundige inhoud aan te bieden aan leerlingen kan in volgende fasen worden opgedeeld:

1. ZIEN

De leerkracht biedt concrete voorbeelden aan die

- de wetmatigheid illustreren of doen vermoeden of
- de nood aan het invoeren van een begrip doen ontstaan.

2. INZIEN

De leerkracht helpt de leerlingen bij

- het ontdekken van de wetmatigheid of
- het inzien dat er nood is aan een nieuw begrip.

3. FORMULEREN

De leerkracht ondersteunt de leerlingen bij het wiskundig correct formuleren van

- de (vermoedelijke) wetmatigheid (stelling, axioma, eigenschap, kenmerk, formule,...) of
- het nieuwe begrip (definitie).

4. BEWIJZEN, BEARGUMENTEREN, VERKLAREN (enkel voor wetmatigheden)

De leerkracht wakkert de kritische ingesteldheid van de leerlingen aan om zodoende binnen de wiskundelessen zoveel mogelijk de waaromvraag te stellen. In de mate van het mogelijke worden de geformuleerde wetmatigheden bewezen, beargumenteerd en/of verklaard.

5. TOEPASSEN

De leerkracht biedt een gamma van toepassingen aan in verscheidene moeilijkheidsgraden die de leerlingen in staat stellen om het geleerde om te zetten in praktijk.

Idealiter komen al deze fasen binnen het geheel van een les of lessenreeks over een bepaalde wiskundige inhoud aan bod.

Naargelang het onderwerp, de graad, de onderwijsvorm en de richting kunnen bepaalde fasen meer of minder uitgesproken aan bod komen.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER WISKUNDE -
LESVERLOOP](#)

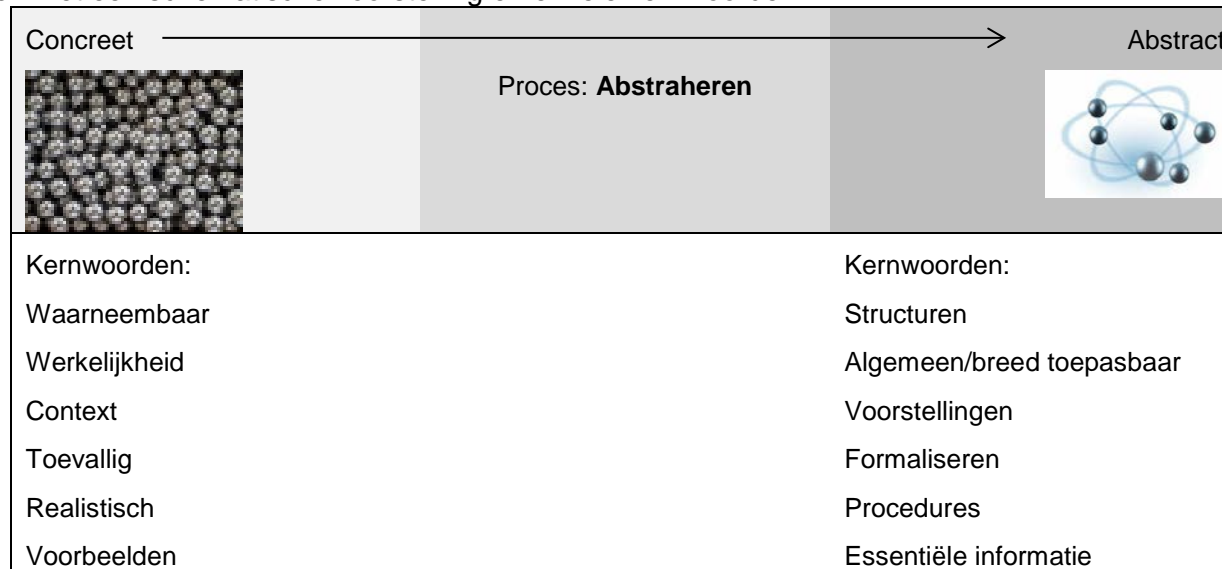

Abstraheren

Abstraheren omschrijven we als een denkproces waarbij het denken tussen concrete elementen overgaat in het denken over de abstracties ervan.

We verduidelijken met een schematische voorstelling en enkele kernwoorden:

Het komen tot een zekere mate van abstractie is voor de drie functies van het wiskundeonderwijs belangrijk. Het kunnen abstraheren is een essentieel onderdeel van het kunnen probleemoplossend denken, een belangrijk accent van ons wiskundeonderwijs.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER WISKUNDE -
LESVERLOOP](#)

Authentiek of levensecht leren

In ons hedendaags onderwijs heeft de visie van het levensecht leren sinds geruime tijd zijn intrede gedaan.

Voor het wiskundeonderwijs betekent dit dat in de lessen zoveel mogelijk geprobeerd wordt te starten vanuit concrete, betekenisvolle en realistische probleemsituaties. Vanuit deze concrete voorbeelden wordt vervolgens de behoefte gecreëerd tot contextoverstijgende reflecties om uiteindelijk de wereld van de abstractere wiskunde te betreden.

Hierbij wordt vastgesteld dat het voor leerlingen vaak moeilijk is om een vertrouwd referentiekader, in de vorm van concrete contexten, los te laten om een nieuw onbekend denkkader, gedomineerd door zuiver wiskundige objecten en relaties, te exploreren. Het wordt gemakkelijker naarmate de oorspronkelijk abstracte wereld van de wiskunde meer vertrouwd en betekenisvol wordt voor de leerlingen. Als de leerlingen bovendien inzien dat de kennis, vaardigheden en denkhoudingen opgebouwd door contextloze redeneringen functioneel inzetbaar zijn bij het oplossen van een brede waaier van concrete problemen, zullen ze beter in staat zijn om een betekenisvol relatienetwerk van wiskundige objecten verder uit te bouwen. Op dat moment hebben we als leerkrachten ons doel bereikt.

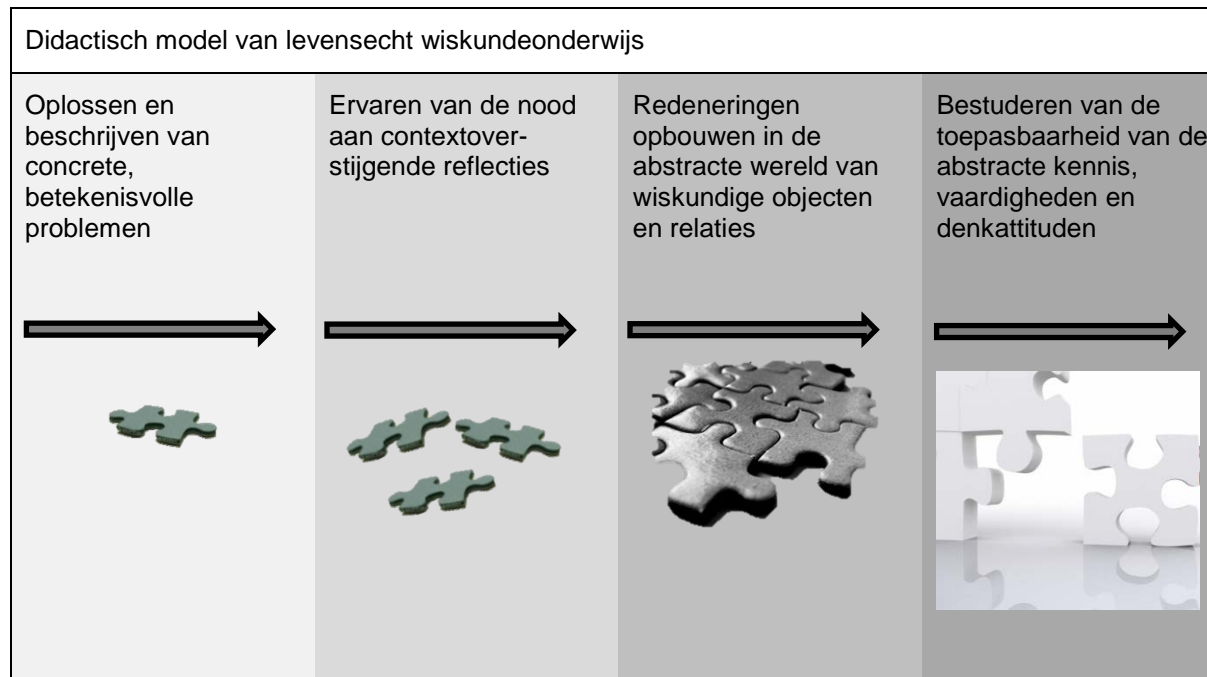
Het didactisch model van het levensecht leren lijkt ook vanuit historisch perspectief verantwoord. Een aanzienlijk deel van de wiskunde is ontwikkeld naar aanleiding van concrete noden. Zo was meetkunde aanvankelijk een geheel van praktische kennis over lengtes, oppervlakten en volumes.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER WISKUNDE -
LESVERLOOP](#)

Dit model sluit ook perfect aan bij de huidige onderwijsvernieuwing waarbij een verschuiving kan waargenomen worden van kennisgericht naar competentiegericht onderwijs.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER WISKUNDE -
LESVERLOOP](#)

Probleemoplossend denken

Het probleemoplossend denkvermogen van leerlingen ontwikkelen betekent dat leerlingen handvaten krijgen aangereikt om **de complexiteit** te begrijpen die eigen is aan het werken met realistische contexten.

Vervolgens moet een **strategie om tot een oplossing te komen** bepaald worden. Het tonen aan leerlingen welke opties/keuzen en 'gereedschappen' ze hebben om een probleem/toepassing op te lossen is belangrijk bij het uittekenen van de strategie.

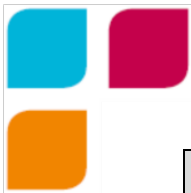
Het uitvoeren van de strategie omvat **het uitvoeren van wiskundige vaardigheden**. Hiervoor kunnen hulpmiddelen ingezet worden.

Tot slot is het belangrijk om leerlingen te leren **reflecteren over de gevonden oplossing(en) en de gevolgde strategie**.

Bij het probleemoplossend denken kunnen we ons inspireren op onderstaande structuur.

1	Exploreren
	<p>Probeer het probleem goed te begrijpen. De volgende vragen en opmerkingen kunnen hierbij nuttig zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat wordt er gevraagd? Kun je dat in eigen woorden zeggen? • Formuleer een vermoeden en toets dit aan de opgave. • Maak onbekenden/variabelen concreet met getalwaarden. Wat kun je hieruit afleiden? • Gooi de overbodige informatie weg en hou de nuttige informatie over. Het probleem kan hierdoor eenvoudiger worden. • Splits, indien mogelijk, het probleem op in deelproblemen. • Is het een bekend probleem? Ken je een gelijkaardig probleem?
2	Mathematiseren
	<ul style="list-style-type: none"> • Welke onbekenden/variabelen komen voor in het probleem? • Kies de onafhankelijke variabele (x-as) en de afhankelijke variabele (y-as). • Beschrijf het verband tussen de variabelen. • Zijn er wiskundige voorwaarden op te leggen aan je onbekende(n)/variabelen? (bv. positief, verschillend van nul, gelegen tussen ...) Pas indien nodig het tekenvenster aan.

3	Berekenen
	<ul style="list-style-type: none">• Welke wiskundige bewerking(en) moet(en) uitgevoerd worden? Voer de berekeningen geconcentreerd uit. Let op voor typ- en 'klik'fouten.• Formuleer tenslotte een ondubbelzinnige conclusie.
4	Controleren
	<ul style="list-style-type: none">• Bekijk je antwoord kritisch. Kan het antwoord kloppen? Is de gevonden waarde zinvol? Komt je resultaat overeen met een eerder gemaakte schatting? Heb je de juiste eenheden gebruikt?• Denk tenslotte na over de gevolgde oplossingsweg en trek hieruit conclusies naar de aanpak van een eventueel volgend probleem. Zo kun je je wiskundekennis vergroten of beter structureren.

Het is wenselijk dat er over de studie jaren heen een traditie groeit van probleemoplossend denken. Dit veronderstelt een groeiproces en een gezamenlijke strategie van alle betrokken leerkrachten. Uiteraard is een keuze van problemen die aangepast zijn aan het niveau van de leerlingen erg belangrijk. Vanuit de vakwerkgroep kan men hiervoor best een leerlijn opstellen. De geleidelijke kennisopbouw, het ervaren van het gebruik en het zelf toepassen van heuristieken (zouden moeten) leiden tot:

- het zoeken naar meerdere oplossingswegen;
- vlotter hanteren van heuristische methoden;
- uitbreiden van heuristische methoden;
- meer gestructureerde aanpak;
- reflectie en controle worden 'routine';
- meer zelfstandigheid bij 'probleemaanpak'.

Bij het oplossen van problemen worden heuristieken toegepast, die als doel hebben de leerlingen houvast te bieden om op een gestructureerde manier tot een oplossing te komen. Mogelijkheden zijn bijvoorbeeld:

- het gegeven en het gevraagde expliciteren;
- het systematisch olijsten van informatie en het zoeken van bijkomende informatie;
- het maken van een figuur, een schema, een lijst, een grafiek, een tabel, een diagram ...;
- op een figuur aanduiden wat men kent en wat men niet kent;
- het zoeken van een patroon in een situatie;
- een rekenregel of een formule gebruiken;
- het probleem oplossen door een vergelijking of een formule op te stellen;
- concrete gevallen onderzoeken, bijzondere gevallen onderzoeken;
- vergelijken met gelijkaardige problemen;
- het probleem vervangen door een eenvoudiger probleem, bv. met kleinere getallen;
- het probleem hertalen of herformuleren tot een ander probleem;
- het probleem opsplitsen in deelproblemen;
- het probleem oplossen door simulatie;
- alle mogelijkheden opschrijven en dan elimineren;
- gebruik maken van symmetrie in het probleem;
- een of meer veranderlijken constant houden;
- een of meer gestelde voorwaarden laten vallen;
- het probleem oplossen door ontkenning;
- werken van achter naar voor, m.a.w. het probleem voorstellen als opgelost;
- het formuleren van een hypothese en die dan toepassen.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KJKWIJZER WISKUNDE -
LESVERLOOP](#)

BASIS LEERLIJN**Vakattituden en algemene wiskundevaardigheden over de graden heen
Van A-stroom naar ASO**

1e graad A-stroom	2e graad ASO	3e graad ASO (basisvorming)
PROBLEEMOPLOSSEND DENKEN		
<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen verwerven een aantal wiskundige denkmethoden: ze verwerven mogelijkheden om te ordenen en te structureren 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen ervaren dat gegevens uit een probleemstelling toegankelijker worden door ze doelmatig weer te geven in een geschikte wiskundige representatie of model 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen analyseren, schematiseren en structureren wiskundige informatie
<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen ontwikkelen vaardigheden in het oplossen van problemen: het herformuleren van een opgave, het maken van een goede schets of een aangepast schema, het invoeren van notaties, het kiezen van onbekenden, het analyseren van eenvoudige voorbeelden 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen passen probleemoplossende vaardigheden toe 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen ontleden eenvoudig mathematiseerbare problemen (maken onderscheid tussen gegevens en gevraagde, gaan de relevantie van de gegevens na en leggen verbanden ertussen) en vertalen deze naar een passende wiskundige context De leerlingen pakken wiskundige problemen planmatig aan (door eventueel hiërarchisch op te splitsen in deelproblemen)
<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen ontwikkelen zelfvertrouwen en kritische zin 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen ontwikkelen zelfvertrouwen door succeservaring bij het oplossen van wiskundige problemen 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen leggen een zin voor nauwkeurigheid aan de dag bij het hanteren en het toepassen van de wiskunde
<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen ontwikkelen bij het aanpakken van problemen zelfstandigheid en doorzettingsvermogen 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen ontwikkelen bij het aanpakken van problemen zelfstandigheid en doorzettingsvermogen 	
<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen leren beseffen dat in de wiskunde niet enkel het eindresultaat belangrijk is maar ook de manier waarmee het antwoord bekomen wordt De leerlingen ontwikkelen zelfregulatie: oriëntatie, planning, bewaking, 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen verantwoorden de gemaakte keuzes voor representatie- en oplossings technieken De leerlingen controleren de resultaten op hun betrouwbaarheid De leerlingen ontwikkelen zelfregulatie: 	<ul style="list-style-type: none"> Bij het oplossen van wiskundige problemen reflecteren de leerlingen kritisch over het oplossingsproces en het eindresultaat De leerlingen ontwikkelen zelfregulatie met betrekking tot het verwerven en

zelftoetsing en reflectie	<p>het oriënteren op de probleemstelling, het plannen, het uitvoeren en bewaken van het oplossingsproces</p> <ul style="list-style-type: none"> De leerlingen ervaren het belang en de noodzaak van bewijsvoering, eigen aan de wiskunde 	verwerken van wiskundige informatie en het oplossen van problemen
<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen leggen verbanden tussen wiskundige leerinhouden en andere vakdisciplines 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen kunnen voorbeelden geven van reële problemen die met behulp van wiskunde kunnen worden opgelost De leerlingen gebruiken kennis, inzicht en vaardigheden die ze verwerven in wiskunde bij het verkennen, vertolken en verklaren van problemen uit de realiteit 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen geven voorbeelden van reële problemen die met behulp van wiskunde worden opgelost De leerlingen gebruiken kennis, inzicht en vaardigheden die ze verwerven in de wiskunde bij het verkennen, vertolken en verklaren van problemen uit de realiteit

1e graad A-stroom	2e graad ASO	3e graad ASO (basisvorming)
WISKUNDETAAL		
<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen verwerven een wiskundig basisinstrumentarium: leren omgaan met symbolen, formules, begrippen en verbanden waarmee men getallenleer, algebra, meetkunde, analyse en combinatoriek, kansrekening en statistiek kan ontwikkelen De leerlingen gaan om met de wiskunde als taal; ze passen communicatieve vaardigheden toe in eenvoudige wiskundige situaties 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen begrijpen en gebruiken wiskundetaal 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen begrijpen en gebruiken wiskundetaal

1e graad A-stroom	2e graad ASO	3e graad ASO (basisvorming)
STATISTIEK		
<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen hanteren cijfer- en beeldinformatie op een betekenisvolle manier 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen staan kritisch tegenover het gebruik van statistiek in de media 	

<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen ontwikkelen een kritische houding tegenover het gebruik van allerlei cijfermateriaal, tabellen, berekeningen en grafische voorstellingen 		
--	--	--

1e graad A-stroom	2e graad ASO	3e graad ASO (basisvorming)
ICT		
<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen gebruiken technische hulpmiddelen om wiskundige informatie te verwerken, om berekeningen uit te voeren of om wiskundige problemen te onderzoeken De leerlingen moeten een rekentoestel zinvol en functioneel leren gebruiken 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen gebruiken informatie- en communicatietechnologie (ICT) om wiskundige informatie te verwerken, berekeningen uit te voeren of wiskundige problemen te onderzoeken 	<ul style="list-style-type: none"> Bij het oplossen van wiskundige problemen maken de leerlingen functioneel gebruik van ICT

1e graad A-stroom	2e graad ASO	3e graad ASO (basisvorming)
WISKUNDE in de SAMENLEVING		
<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen zien in dat wiskunde een belangrijke cultuurcomponent is 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen kunnen voorbeelden geven van de rol van de wiskunde in de kunst 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen geven voorbeelden van de rol van de wiskunde in de kunst
<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen ervaren dat wiskunde een dynamische wetenschap is 		
		<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen winnen informatie in over het aandeel van wiskunde in een vervolgopleiding van hun voorkeur en in hun voorbereiding erop

1e graad A-stroom	2e graad ASO	3e graad ASO (basisvorming)
SAMENWERKEN		
	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen werken samen met anderen om de eigen mogelijkheden te vergroten 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen zijn gericht op samenwerking om de eigen mogelijkheden te vergroten

BASIS LEERLIJN**Vakattituden en algemene wiskundevaardigheden over de graden heen
Van A-stroom naar TSO/KSO**

1e graad A-stroom	2e graad TSO/KSO	3e graad TSO/KSO (basisvorming)
PROBLEEMOPLOSSEND DENKEN		
<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen verwerven een aantal wiskundige denkmethoden: ze verwerven mogelijkheden om te ordenen en te structureren 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen ervaren dat gegevens uit een probleemstelling toegankelijker worden door ze doelmatig weer te geven in een geschikte wiskundige representatie of model 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen analyseren, schematiseren en structureren wiskundige informatie
<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen ontwikkelen vaardigheden in het oplossen van problemen: het herformuleren van een opgave, het maken van een goede schets of een aangepast schema, het invoeren van notaties, het kiezen van onbekenden, het analyseren van eenvoudige voorbeelden 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen passen probleemoplossende vaardigheden toe De leerlingen reflecteren op de gemaakte keuzes voor representatie- en oplossingstechnieken De leerlingen controleren de resultaten op hun betrouwbaarheid 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen ontleden eenvoudig mathematiseerbare problemen (maken onderscheid tussen gegevens en gevraagde, gaan de relevantie van de gegevens na en leggen verbanden ertussen) en vertalen deze naar een passende wiskundige context De leerlingen pakken wiskundige problemen planmatig aan (door eventueel hiërarchisch op te splitsen in deelproblemen) Bij het oplossen van wiskundige problemen reflecteren de leerlingen kritisch over het oplossingsproces en het eindresultaat
<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen ontwikkelen zelfvertrouwen en kritische zin 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen ontwikkelen zelfvertrouwen door succeservaring bij het oplossen van wiskundige problemen 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen leggen een zin voor nauwkeurigheid aan de dag bij het hanteren en het toepassen van de wiskunde
<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen ontwikkelen bij het aanpakken van problemen zelfstandigheid en 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen ontwikkelen bij het aanpakken van problemen zelfstandigheid en doorzettingsvermogen 	

doorzettingsvermogen		
<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen leren beseffen dat in de wiskunde niet enkel het eindresultaat belangrijk is maar ook de manier waarmee het antwoord bekomen wordt De leerlingen ontwikkelen zelfregulatie: oriëntatie, planning, bewaking, zelftoetsing en reflectie 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen ontwikkelen zelfregulatie: het oriënteren op de probleemstelling, het plannen, het uitvoeren en het bewaken van het oplossingsproces 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen ontwikkelen zelfregulatie met betrekking tot het verwerven en verwerken van wiskundige informatie en het oplossen van problemen
<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen leggen verbanden tussen wiskundige leerinhouden en andere vakdisciplines 		<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen geven voorbeelden van reële problemen die met behulp van wiskunde worden opgelost

1e graad A-stroom	2e graad TSO/KSO	3e graad TSO/KSO (basisvorming)
WISKUNDETAAL		
<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen verwerven een wiskundig basisinstrumentarium: leren omgaan met symbolen, formules, begrippen en verbanden waarmee men getallenleer, algebra, meetkunde, analyse en combinatoriek, kansrekening en statistiek kan ontwikkelen De leerlingen gaan om met de wiskunde als taal; ze passen communicatieve vaardigheden toe in eenvoudige wiskundige situaties 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen begrijpen en gebruiken wiskundetaal 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen begrijpen en gebruiken wiskundetaal

1e graad A-stroom	2e graad TSO/KSO	3e graad TSO/KSO (basisvorming)
STATISTIEK		
<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen hanteren cijfer- en beeldinformatie op een betekenisvolle manier De leerlingen ontwikkelen een kritische houding tegenover het gebruik van allerlei cijfermateriaal, tabellen, berekeningen en grafische voorstellingen 		<ul style="list-style-type: none"> (bij de specifieke leerplandoelen) De leerlingen kunnen kritisch omgaan met het gebruik van statistiek in de media

1e graad A-stroom	2e graad TSO/KSO	3e graad TSO/KSO (basisvorming)
ICT		
<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen gebruiken technische hulpmiddelen om wiskundige informatie te verwerken, om berekeningen uit te voeren of om wiskundige problemen te onderzoeken De leerlingen moeten een rekentoestel zinvol en functioneel leren gebruiken 	<ul style="list-style-type: none"> De leerlingen gebruiken informatie- en communicatietechnologie om wiskundige informatie te verwerken, te berekenen, uit te voeren of om wiskundige problemen te onderzoeken 	<ul style="list-style-type: none"> Bij het oplossen van wiskundige problemen maken de leerlingen functioneel gebruik van ICT

1e graad A-stroom	2e graad TSO/KSO	3e graad TSO/KSO (basisvorming)
WISKUNDE in de SAMENLEVING		
<ul style="list-style-type: none">De leerlingen zien in dat wiskunde een belangrijke cultuurcomponent is	<ul style="list-style-type: none">De leerlingen brengen waardering op voor wiskunde (mogelijkheden en beperkingen) door confrontatie met culturele, historische en wetenschappelijke aspecten van het vak	<ul style="list-style-type: none">De leerlingen geven voorbeelden van de rol van de wiskunde in de kunstDe leerlingen gebruiken kennis, inzicht en vaardigheden die ze verwerven in de wiskunde bij het verkennen, vertolken en verklaren van problemen uit de realiteitDe leerlingen winnen informatie in over het aandeel van wiskunde in een vervolgopleiding van hun voorkeur en in hun voorbereiding erop
<ul style="list-style-type: none">De leerlingen ervaren dat wiskunde een dynamische wetenschap is		

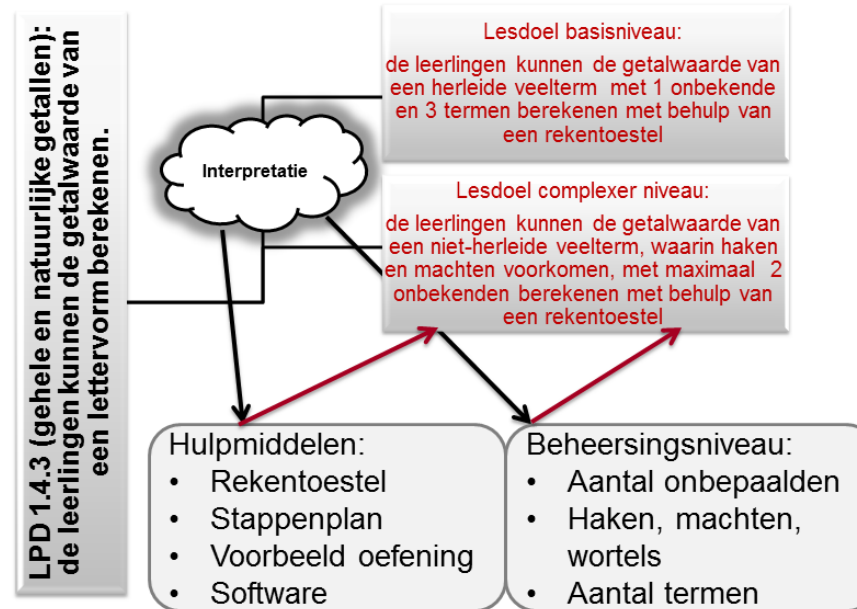
1e graad A-stroom	2e graad TSO/KSO	3e graad TSO/KSO (basisvorming)
SAMENWERKEN		
	<ul style="list-style-type: none">De leerlingen zijn gericht op samen werken om de eigen mogelijkheden te vergroten	

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER WISKUNDE -
LESVERLOOP](#)

Voorbeeld vertaling leerplandoel wiskunde tot lesdoel op basisniveau en op complexer niveau

Voorbeeld wiskunde A-stroom, 1^e leerjaar

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
WISKUNDE.](#)

Visie ICT in wiskunde

Binnen wiskunde kan ICT een belangrijk hulpmiddel zijn om onder andere

- leerstof te visualiseren (o.a. meetkunde),
- leereenheden vanuit een andere invalshoek aan te bieden (o.a. via wiskundige applets),
- te differentiëren,
- leerlingen te motiveren voor het vak en
- meer inzichtelijk te werken (accentverschuiving van reken- en tekenvaardigheden naar probleemoplossende vaardigheden).

Een goede en doordachte integratie van ICT zal ook tijdswinst opleveren. Bovendien kan het vak wiskunde een belangrijke rol spelen bij het nastreven van de vakoverschrijdende eindtermen ICT in de eerste graad.

De leraar kan ICT gebruiken als demonstratiemiddel of het kan worden ingezet op leerlingenniveau. Bepaalde leerplandoelen moeten verplicht worden gerealiseerd met behulp van ICT op leerlingenniveau.

ICT is slechts een hulpmiddel om wiskundedoelen te realiseren (en dus geen doel op zich) en de leerlingen leren bij voorkeur met meerdere ICT-middelen werken. Het kan beschouwd worden als leren autorijden, het maakt niet uit met welke auto ze rijden.

De onderstaande rollen kunnen door ICT vervuld worden:

- **tijdsbesparend**, wanneer de complexiteit van reken- of tekenwerk dit opdringt
- **efficiënt**, wanneer bij opdrachten het reken- en/of tekenwerk ondergeschikt is aan de te volgen strategie of redenering;
- **anticiperend**, wanneer geformuleerde prognoses aan hun comptabiliteit moeten worden getoetst;
- **retrospectief**, wanneer verworven resultaten op hun betrouwbaarheid moeten worden gecontroleerd;
- **ondersteunend**, wanneer het bijbrengen van sommige theoretische concepten gebaat is met een visuele presentatie;
- **motiverend**, wanneer bij de start van een nieuw hoofdstuk een adequaat modelprobleem (bij voorkeur vakoverschrijdend) als instap wordt besproken en opgelost.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER WISKUNDE -
LESVERLOOP](#)

Moderne talen

[Inleiding tot het vak](#)

[Infrastructuur en uitrusting](#)

[Evaluatie](#)

[Uitgangspunt van elke taalles](#)

[Stappenplan schrijven](#)

[Stappenplan spreken](#)

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN](#)

Inleiding

Deze DOKK-kijkwijzer geeft weer wat wij verstaan onder goed moderne talenonderwijs. In de tekst zelf is aangegeven wat specifiek is voor vreemde talen. Niet-vakspecifieke elementen zoals klasmanagement, die ook belangrijk zijn, zijn opgenomen in de kijkwijzers van het generieke gedeelte. De bijhorende DOKK-mind map 'taallessen' biedt in één oogopslag een beeld van waar je moet op letten in taallessen. Meer verduidelijking is terug te vinden in de pedagogisch-didactische wenken van de leerplannen talen.

We hebben ervoor gekozen om in één kijkwijzer een zo volledig mogelijk beeld te geven van goed talenonderwijs. Het is niet de bedoeling dat bij een lesobservatie elk van de onderdelen meegenomen wordt. De directeur bepaalt het onderdeel waarop hij/zij zal focussen. Dit kan generiek of vakgebonden zijn en al dan niet gelinkt aan een onderwijskundig thema waarrond de school wil werken. De directeur beslist zelf of hij/zij hierover voordien afspraken maakt met de leraar.

Een lesobservatie is slechts een momentopname en de vaststellingen moeten daarom steeds in een ruimere context van een lessenreeks geplaatst worden. Het is ook belangrijk dat de leraar verticaal en horizontaal overleg pleegt met zijn collega's. Om de vakgroepwerking te stimuleren, verwijzen we naar de kijkwijzer 'vakgroepwerking' binnen het generieke gedeelte.

Deze kijkwijzer bevat geen items die haaks staan op goed talenonderwijs. Wanneer binnen één item verschillende keuzemogelijkheden zijn ingebouwd, houdt dit geen gradatie in.

Als verdieping voor de leraren verwijzen we graag naar de kijkwijzers moderne vreemde talen 'leermiddelen en evaluatie onder de loep' en onze FAQ's moderne talen op de virtuele klassen.

De principes van communicatief talenonderwijs in een notendop

Deze principes gelden voor alle graden, onderwijsvormen en studierichtingen. Het onderscheid tussen de onderwijsvormen en studierichtingen wordt bepaald door de eindtermen, de verschillende parameters van de taken die de leerlingen communicatief uitvoeren aan de hand van gelezen, beluisterde, bekeken, gesproken en geschreven teksten. In de pool moderne talen beogen de specifieke eindtermen een verbreding en een verdieping van de eindtermen van de basisvorming. In het specifieke gedeelte van BSO/TSO zijn de teksten gefocust op het domein van de sector waarvoor de leerlingen zich specialiseren.

Zoals in het “Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen” (ERK) worden de eindtermen ingedeeld in vijf vaardigheden i.p.v. vier: luisteren en kijken, lezen, spreken, mondelinge interactie en schrijven. De vroegere ‘spreek- en gespreksvaardigheid’ is dus opgesplitst in ‘spreken’ en ‘mondelinge interactie’, waarmee de klemtoon meer komt te liggen op de communicatieve vaardigheid. De leerplandoelstellingen worden beschreven per vaardigheid, hoewel in de lespraktijk luisteren, lezen, mondelinge interactie, spreken en schrijven zoveel mogelijk geïntegreerd (moeten) aangeboden worden: een beluisterde of gelezen tekst leidt bijvoorbeeld vanzelfsprekend tot spreken, mondelinge interactie of schrijven.

- Het basisprincipe is dat het in de taalles gaat om taalvaardigheid en niet om taalkennis: wat leerlingen met taal doen, is belangrijk, niet wat ze erover weten (tenzij het gaat om de specifieke eindtermen).
- Binnen dit kader is het belangrijk dat leerlingen functionele en zo authentiek mogelijk opdrachten uitvoeren.
- De leerlingen worden begeleid in hun groei naar zelfstandigheid door het expliciet inoefenen van strategieën.
- Er wordt ook expliciet aandacht besteed aan de vakgebonden attitudes zoals bereidheid tonen om te luisteren, te lezen, te spreken, gesprekken te voeren en te schrijven, streven naar taalverzorging, belangstelling tonen voor de aanwezigheid van moderne vreemde talen, ook buiten de school, en voor de socioculturele wereld van de taalgebruikers, open staan voor verschillen en gelijkenissen in leefwijze tussen de eigen cultuur en de cultuur van een streek waar de doeltaal gesproken wordt en zich openstellen voor de esthetische component van teksten.
- De verschillende vaardigheden komen doorheen het schooljaar evenwichtig aan bod: luisteren, lezen, spreken, gesprekken voeren/mondelinge interactie en schrijven.
- De verschillende tekstsoorten komen doorheen het schooljaar evenwichtig aan bod: er worden zowel informatieve, narratieve, prescriptieve, artistiek-literaire als argumentatieve teksten gebruikt.
- De verschillende verwerkingsniveaus komen aan bod.
- Bij luisteren/kijken wordt een variatie aan stemmen uitspraak, intonatie, woordgebruik en tempo aangeboden (tekstkenmerken).
- De teksten worden ook in digitale vorm aangeboden.
- Door de leraar en de leerlingen wordt in de vreemde taalles de doeltaal zoveel mogelijk of uitsluitend gesproken.
- Door de leraar en de leerlingen wordt in de les Nederlands Standaardnederlands uitsluitend gesproken.

Verduidelijking terminologie

De leerplandoelstellingen beschrijven **taaltaken** die leerlingen in relevante communicatieve situaties moeten kunnen uitvoeren. Taaltaken worden geformuleerd met behulp van handelingswerkwoorden, zoals achterhalen, herkennen, selecteren, nazeggen, invullen ...

De indeling in vijf **soorten teksten** gebeurt op basis van het meest dominante kenmerk:

- bij informatieve teksten is dat het overbrengen van informatie bijvoorbeeld via een tabel, nieuwsitem, artikel of documentaire;
- bij prescriptieve teksten is dat het rechtstreeks sturen van het handelen van de ontvanger bijvoorbeeld via een reclameboodschap, instructie, waarschuwing of handleiding;
- bij narratieve teksten is dat de verhalende, verstrooiende component in bijvoorbeeld een dagboekfragment, liefdesbrief, scenario of film;
- bij argumentatieve teksten is dat het opbouwen van een redenering bijvoorbeeld via een lezersbrief, recensie, discussie of debat;
- bij artistiek-literaire teksten is dat de esthetische component in bijvoorbeeld een toneelstuk, stripverhaal, rijmpje of lied.

Argumentatieve of artistiek-literaire teksten zijn doorgaans moeilijker dan narratieve, informatieve of prescriptieve teksten, maar binnen eenzelfde tekstsoort kan de moeilijkheidsgraad natuurlijk ook sterk variëren op basis van de tekstkenmerken. Zo is een opschrift doorgaans eenvoudiger dan een gebruiksaanwijzing, terwijl het allebei prescriptieve teksten zijn.

Ook het **verwerkingsniveau** beïnvloedt de moeilijkheidsgraad van een taaltaak. Er bestaan vier verwerkingsniveaus waarbij het volgende niveau telkens het voorafgaande niveau insluit:

- kopiërend niveau: teksten of woorden letterlijk weergeven (nazeggen, voorlezen, overschrijven); er gebeurt hier geen verwerking van de aangeboden informatie;
- beschrijvend niveau: de beluisterde of gelezen informatie inhoudelijk opnemen zoals ze wordt aangeboden of de informatie mondeling of schriftelijk weergeven zoals ze zich heeft voorgedaan: in de informatie als zodanig wordt geen “transformatie” aangebracht; men neemt van de structuur meer over dan dat men ze wijzigt;
- structurerend niveau: afhankelijk van het gestelde doel de informatie selecteren en op persoonlijke en overzichtelijke wijze ordenen; de eigen inbreng in formulering en structurering is groter dan hetgeen wordt overgenomen;
- beoordelend niveau: de informatie achterhalen, op een persoonlijke wijze ordenen én beoordelen op basis van informatie uit andere bronnen.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KJKWIJZER
MODERNE TALEN](#)

Infrastructuur en uitrusting

In de leerplannen moderne (vreemde) talen staat duidelijk omschreven welke minimale materiele vereisten noodzakelijk zijn om de leerplandoelstellingen te bereiken. In de pedagogisch-didactische wenken worden ook concrete tips en adviezen meegegeven, die een invloed hebben op de infrastructuur of lesorganisatie. Onder deze topic zetten we de belangrijkste aandachtspunten op een rijtje.

Infrastructuur en uitrusting

Bevat het vaklokaal de volgende voorzieningen?

- ruimte voor aankleding (posters, wandkaarten, foto's, knipsels, eigen werken...)
- gemakkelijk verplaatsbaar meubilair om interactieve werkvormen mogelijk te maken
- een degelijke geluidsinstallatie
- een tv- en dvd-speler (vast of mobiel)
- de cd's en dvd's die horen bij de gebruikte leermiddelen
- (digitale) woordenboeken
- naslagwerken

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
MODERNE TALEN](#)

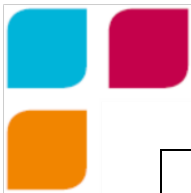
Uitgangspunt van elke taalles

De leerlingen leren hun taal door die taal functioneel in te zetten voor het verrichten van taaltaken en te reflecteren op hun taalgebruik. Het is belangrijk dat ze daarbij ondersteund worden door de leraar.

Voor **Nederlands** is de reflectie door de leerlingen op diverse aspecten van taalbeschouwing gebaseerd (toegelicht onder de rubriek 'taalbeschouwing' van het leerplan). Voor **moderne vreemde talen** worden de doelstellingen onderverdeeld in 6 grote rubrieken: de 5 vaardigheden en de functionele kennis, bestaande uit woordenschat en grammatica. We gaan hier dieper op in verderop in dit document. Omdat het (doel)taalgebruik van de leraar en de leerlingen zo belangrijk is, formuleren we hierover ook extra vragen.

Uitgangspunt van elke taalles
Lezen en luisteren
<p>Welke vorm heeft de luister- of leestekst of het kijkfragment?</p> <p>Het is belangrijk om zoveel mogelijk authentiek materiaal te gebruiken in taallessen, maar dit is niet steeds mogelijk als het niveau van de leerlingen nog te elementair is. Daarom is het essentieel om overheen de graden, onderwijsvormen en studierichtingen leerlijnen uit te schrijven.</p> <ul style="list-style-type: none">• authentiek materiaal• voor didactische doeleinden geconstrueerd materiaal (semi-authentiek)• de leraar leest voor als steun voor de leerlingen om de aangeboden tekst te begrijpen of de tekstbeleving te vergroten (bv. gedicht, dramatisch verhaal). Een voorgelezen leestekst kan geen dienst doen als luistertekst.• luisterteksten zijn anders opgebouwd dan leesteksten.
<p>Hoe wordt er georiënteerd en voorbereid op de lees- en luister-/kijkoefening?</p> <ul style="list-style-type: none">• prikkelen van de nieuwsgierigheid van de leerlingen door het oproepen van hun voorkennis• bepalen van het lees- en luisterdoel• formuleren van heldere opdrachten voor het lezen, luisteren/kijken• geven van functionele en uitdagende opdrachten
<p>Hoe wordt er gereflecteerd op de lees- of luistertaak?</p> <ul style="list-style-type: none">• samen met de leerlingen wordt er nagegaan of het lees- of luister-/kijkdoel bereikt is• de lees- of luister-/kijkoefening vormt de aanleiding tot een andere taak

Wordt er bij lezen, luisteren/kijken gewerkt aan de ondersteunende functionele kennis (= woordenschat/grammatica/taalbeschouwing)?

- neen
- ja aan woordenschat
- ja aan grammatica/taalbeschouwing

Voor welke strategieën is er tijdens de les aandacht?

Deze strategieën worden hieronder in willekeurige volgorde weergegeven.

- zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen
- het doel bepalen en hun taalgedrag er op afstemmen = Is de tekst bv. bedoeld voor een directeur? Dan moet de leerling formeel taalgebruik
- hanteren. Of is de tekst bv. bedoeld om leerlingen te werven voor een talenshow? Dan moet de tekst voldoende argumentatief zijn.
- hypothesen vormen over de inhoud en de bedoeling van de tekst
- de vermoedelijke betekenis van transparante woorden en onbekende woorden afleiden uit de context
- relevante informatie in kernwoorden noteren
- onduidelijke passages herlezen
- digitale en niet-digitale hulpbronnen en gegevensbestanden raadplegen
- gebruik maken van ondersteunend visueel materiaal (bv. mimiek, oogcontact, gebaren, afbeeldingen, tussentitels)

Schrijven, spreken en gesprekken voeren/mondelinge interactie

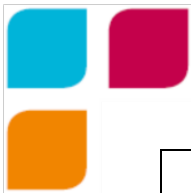
Zie [stappenplan spreken](#) en [stappenplan schrijven](#)

Hoe wordt er georiënteerd en voorbereid op schrijf- of spreekoefening?

- bepalen van het schrijf- of spreekdoel
- formuleren van heldere, functionele en uitdagende opdrachten voor schrijven, spreken en mondelinge interactie
- vertrekken van heldere criteria
- (indien nodig) aanreiken of laten ontwikkelen van een schrijf- of spreekplan op basis van OVUR met bijzondere aandacht voor het taalregister zoals informele taal, formele taal, literaire taal...

Een schrijf- of spreekplan is een stappenplan dat de leerlingen doorlopen om tot een goed resultaat te komen en waarin staat

opgesomd wat de belangrijkste aandachtspunten zijn.

- wegnemen van de spreekangst van leerlingen
- vervullen van de voorbeeldrol door de doeltaal zelf zoveel mogelijk en zo correct mogelijk te spreken
- erop staan dat de leerlingen de doeltaal zoveel mogelijk en zo correct mogelijk spreken

Hoe wordt de schrijf- of spreekoefening uitgevoerd?

- de leraar ondersteunt de leerlingen op basis van het aangereikte of door de leerlingen ontwikkelde schrijf- of spreekplan (= een stappenplan dat de leerlingen doorlopen om tot een goed resultaat te komen en waarin staat opgesomd wat de belangrijkste aandachtspunten zijn)
- de leraar remt de spreekdurf en –bereidheid niet af door elke fout meteen te verbeteren
- de leraar zorgt voor veel kansen om te schrijven en te spreken
- de leraar maakt positief gebruik van de aanwezigheid van leerlingen die zelf Engels-, Duits-, Frans- of Spaanstalig zijn of verder staan in hun taalbeheersing dan andere kinderen

Hoe wordt er gereflecteerd op de uitvoering van de schrijf- of spreektaak?

- samen met de leerlingen wordt er nagegaan of het schrijf- of spreekdoel bereikt is op basis van heldere criteria
- de schrijf- of spreekoefening vormt de aanleiding tot een andere taak

Wordt er bij schrijven, spreken en gesprekken voeren/mondelinge interactie gewerkt aan de ondersteunende functionele kennis (= woordenschat/grammatica/taalbeschouwing)?

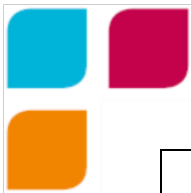
- neen
- ja aan woordenschat
- ja aan grammatica/taalbeschouwing

Voor welke strategieën is er tijdens de les aandacht?

Deze strategieën worden hieronder in willekeurige volgorde weergegeven.

- zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen
- het doel bepalen en hun taalgedrag er op afstemmen
- relevante informatie in kernwoorden noteren
- digitale en niet-digitale hulpbronnen en gegevensbestanden raadplegen

- een spreek- of schrijfplan opstellen
- gebruik maken van non-verbaal gedrag
- gebruik maken van ondersteunend visueel en auditief materiaal
- de passende lay-out gebruiken
- de eigen tekst nakijken
- (specifiek voor vreemde talen) zeggen dat ze iets niet begrijpen en vragen wat iets betekent, vragen om langzamer te spreken, vragen om iets te herhalen

Woordenschat en grammatica

Hoe wordt de woordenschat aangebracht? Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- vanuit een zinvolle context (een lees-, luister-, kijk-, schrijf- of spreektaak die levensecht en functioneel is en motiverend voor de leerlingen; dit kan bijvoorbeeld een context zijn die aansluit bij de belevingswereld van de leerlingen)
- met visuele ondersteuning
- binnen thematische velden (= domeinen zoals dagelijks leven, schoolleven, professioneel leven, media, tijd en ruimte en kunst en cultuur)
- met voldoende tijd en ondersteuning door de leraar om zoveel mogelijk zelf betekenis te geven aan nieuwe woorden
- op basis van een brainstorm met de leerlingen
- op basis van spelletjes en games

Hoe wordt de grammatica aangebracht/wordt er aan taalbeschouwing gewerkt? Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- vanuit een zinvolle context (een lees-, luister-, kijk-, schrijf- of spreektaak)
- via de inductieve methode voor nieuwe grammaticale elementen (= de leerlingen komen zelf tot de regel op basis van het aanbod) De leraar zet bijvoorbeeld links op het bord voorbeeldzinnen met de woordgroep 'meer/minder/kleiner... dan' en aan de rechterkant voorbeeldzinnen met de woordgroep 'net zo veel/weinig/raar...als'. De leerlingen vergelijken de voorbeeldzinnen van de linker met de rechterkolom, op zoek naar de verklaring voor het gebruik van 'als' in de linker en 'dan' in de rechterkolom.)
- via de deductieve methode voor nieuwe grammaticale elementen (= de leerlingen krijgen de regel aangeboden door de leraar) De leerlingen verwerken achtergrondinformatie over het gebruik en de vorm van de 'present perfect'. Vervolgens lezen ze de inleiding van verschillende nieuwsartikels in verschillende kranten. Wat hebben de eerste zin van elke inleiding gemeen? Wat is daar de reden van?

Hoe wordt de woordenschat/grammatica ingeoefend? (enkel voor moderne vreemde talen)

- via luister- lees-, luister-, kijk- en spreektaken
- via overhoorprogramma's
- variatie in oefenvormen (= verschillende soorten oefeningen zoals reproductievragen, transfervragen en communicatieve vragen = de oefeningentypologie van Neuner)

Klik hier: http://www.youtube.com/watch?v=kAlgQ_qB-ZQ voor een voorbeeld van ondersteuning woordenschat in een leesoefening.

Voor welke vakgebonden attitudes is er tijdens de les aandacht?

- bereidheid om te luisteren, te lezen, te spreken, gesprekken te voeren en te schrijven
- streven naar verzorgd taalgebruik
- belangstelling tonen voor de aanwezigheid van moderne vreemde talen, ook buiten de school, en voor de socioculturele wereld van de taalgebruikers
- interesse en respect tonen voor de persoon van de ander, voor de eigen taal en cultuur en voor de taal en cultuur van de ander
- zich openstellen voor de esthetische component van teksten
- (specifiek voor Nederlands) bereidheid om literaire teksten te lezen en over hun leeservaring te spreken en te schrijven
- (specifiek voor Nederlands) bereidheid om te reflecteren op taalgebruik en taalsysteem (de twee pijlers van taalbeschouwing, cf. het leerplan) en om van de verworven inzichten gebruik te maken bij communicatie

Taalgebruik leraar-leerlingen

Hoe is het taalgebruik in de klas?

- de leraar Nederlands spreekt verzorgd Standaardnederlands
- de leraar moderne vreemde talen spreekt uitsluitend de doeltaal, tenzij in de eerste graad en de tweede graad BSO of om bepaalde grammaticale onderdelen te verduidelijken of snel een woord te vertalen waarvoor niet meteen een gemakkelijk synoniem of verklaring voorhanden is
- de leraar stimuleert de leerlingen om het Standaardnederlands / de doeltaal maximaal te spreken

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
MODERNE TALEN](#)

Evaluatie

Deze topic omvat elementen en vormen van evaluatie die specifiek voor moderne (vreemde) talen van toepassing kunnen zijn.

Evaluatie

Het is bijzonder moeilijk om in een notendop weer te geven welke aandachtspunten specifiek zijn voor talen, omdat dit onderdeel bijzonder complex en uitgebreid is. We verwijzen dan ook graag de pedagogisch-didactische wenken over evaluatie in de leerplannen Nederlands en moderne vreemde talen en naar de nascholingen 'leermiddelen onder de loep' en 'leerplangericht evalueren', die we samen met het GO! Centrum voor Nascholing hebben uitgewerkt.

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
MODERNE TALEN](#)

OVUR-stappenplan SCHRIJVEN

We schrijven verslagen, samenvattingen, brieven, e-mails ...

We lezen kranten, reclame, toetsen, boeken, tijdschriften ...

We spreken bij een presentatie, in een discussie, we geven onze mening ...

We beluisteren popsongs, een lezing, een leerkracht, een medeleerling ...

Dit gebeurt in **alle vakken**. We communiceren voortdurend: schrijven, spreken, lezen, luisteren. Dit zijn de communicatieve vaardigheden. Onthoud: **s**chrijven en **s**preken, tweemaal "**s**", **l**ezen en **l**uisteren: tweemaal "**l**".

In onze eerste graad werken we voor deze vaardigheden met **OVUR-stappenplannen**. **OVUR** staat voor **o**riënteren, **v**oorbereiden, **u**itvoeren en **r**eflecteren. We zijn ervan overtuigd dat deze stappenplannen ook jou, leerkracht, leerling of ouder, van pas kunnen komen. Gebruik ze als een leidraad, als een stevig houvast. Zo zet je een ferme stap vooruit in nog betere communicatie!

Stappenplan schrijven

Wie schrijft, doorloopt verschillende stappen. Soms ben je er zelfs niet van bewust. Een overwogen aanpak verhoogt in elk geval je schrijfprestatie. Afhankelijk van je temperament, de opdracht, de situatie ... kun je stappen omwisselen, weglaten of toevoegen.

Oriënteren

Je verkent de opdracht en het onderwerp.

- Waarom ga je schrijven? (**schrijfdoel**)
 - Wil je informatie doorspelen (informereren)?
 - Wil je de lezer van mening laten veranderen (overtuigen)?
 - Wil je de lezer aansporen om iets te doen (activeren)?
 - Wil je de lezer ontroeren (emoties oproepen)?
 - Wil je de lezer leuke of spannende momenten bezorgen (ontspannen)?
- Voor wie schrijf je? (doelpubliek)
 - Ken je de lezer(s) persoonlijk?
 - Schrijf je voor kinderen, leeftijdgenoten of volwassenen?
- Wat weten ze al van het onderwerp (voorkennis ontvanger)?

Aan welke voorwaarden moet je tekst voldoen?

- Welk teksttype kies je hiervoor (genre)?
- Welke taal hanteer je het best (register)?
- ...

Aan je doelpubliek en schrijfdoel moet je gedurende het hele schrijfproces denken!

Je kijkt even terug op je eerdere schrijfervaringen.

Heb je al eerder zo'n teksttype geschreven?

- Wat waren toen je ervaringen?
- Wat kan er zoal fout lopen?
- Waarop moet je speciaal letten?
- Hoe ziet zo'n tekst eruit?
- Hoe pak je de schrijfpdracht het best aan?

Vorbereiden

Je denkt na over het onderwerp.

- Waarover zal je schrijven?
- Wat is de kern van je boodschap?

Je kiest een teksttype dat bij je schrijfdoel past en denkt na over de eisen van dat teksttype.

Een sprookje schrijf je immers anders dan een krantenartikel.

Je verzamelt zo veel mogelijk informatie.

- Wat weet je al over het onderwerp? (voorkennis)
Je kunt onder andere volgende technieken gebruiken:
 - brainstorm (spindigram, mindmap, associaties, trefwoorden ...);
 - woordalfabet (voor elke letter trefwoorden noteren);
 - vaste vraagwoorden (topische vragen: wie, wat, waar, wanneer ...); ...
- Waar en hoe kun je extra informatie verzamelen?
Je kunt bronnen raadplegen (naslagwerken, bibliotheek, internet ...)
Of je kunt mensen vragen stellen (interview, mini-enquête ...).

Uit die informatie selecteer je de bruikbare gegevens.

- Wat kun je gebruiken om je doel te bereiken?
- Wat past er bij je lezers?

Noteer de hoofdgedachte.

Noteer de deelonderwerpen.

Je ordent de geselecteerde elementen tot één geheel. Je zoekt een structuur. Je structuur wordt zichtbaar gemaakt door de alinea's. Je springt niet van de hak op de tak, maar je brengt samen wat samenhoort.

De meest gebruikte structuur is IMS:

- het onderwerp komt in de I (inleiding);
- de deelonderwerpen komen in logische volgorde in het M (midden);
- de hoofdgedachte komt in het S (slot).

Bepaal de alinea volgorde van het middenstuk. Elke alinea drukt één gedachte uit. Enkele mogelijke structuren voor het middenstuk (en de alinea's): argumentatiestructuur, chronologische structuur, oorzaak-gevolgstructuur, opsommende structuur, probleemstructuur, vergelijkende structuur, verklaringsstructuur, vraag-antwoordstructuur, IPLOTS (Inleiding, Probleem, Leven, Ontknoping, Terugval, Slot).

Je plaatst trefwoorden in je structuur en zo bekom je het bouwplan van je tekst.

Uitvoeren

Je schrijft die structuur in zinnen uit.

Bij het uitschrijven hou je het publiek voor ogen: pas je woordkeuze en zinsbouw aan!

- Schrijf het middenstuk van je tekst uit.
Gebruik signaalwoorden om alinea's met elkaar te verbinden.
Hou rekening met de eisen van het teksttype.
- Schrijf je inleiding uit.
Enkele mogelijkheden: stel je onderwerp voor, doe een uitspraak, stel een vraag, gebruik een citaat, situeer de personages en de plaats ...
Let op de eerste zin!

- Schrijf je slot uit.
Enkele mogelijkheden: rond het onderwerp af, benadruk de hoofdgedachte in de vorm van een conclusie, bedenk een pointe ...
Let op de laatste zin!
- Kies een titel (en eventueel kopjes, tussentitels) voor je tekst.
Soorten titels: objectieve titels, standpunttitels, blikvangers ...

Je verzorgt de afwerking.

Herwerk je klad verschillende keren.

Let op handschrift, spelling, zinsbouw, woordkeuze ...

Laat de tekst ook door een ander nalezen en overweeg of je de commentaar opvolgt.

Met een fijne presentatie maak je het geheel af: een illustratie, een tekening, een foto, een cartoon ...

Reflecteren

- Hoe heb je het hele schrijfproces ervaren?
- Wat heb je geleerd?
- Wat zou je een volgende keer anders aanpakken?

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
MODERNE TALEN](#)

OVUR-stappenplannen SPREKEN

We schrijven verslagen, samenvattingen, brieven, e-mails ...

We lezen kranten, reclame, toetsen, boeken, tijdschriften ...

We spreken bij een presentatie, in een discussie, we geven onze mening ...

We beluisteren popsongs, een lezing, een leerkracht, een medeleerling ...

Dit gebeurt in alle vakken. We communiceren voortdurend: schrijven, spreken, lezen, luisteren. Dit zijn de communicatieve vaardigheden. Onthoud: schrijven en spreken, tweemaal "s", lezen en luisteren: tweemaal "l".

In onze eerste graad werken we voor deze vaardigheden met OVUR-stappenplannen. OVUR staat voor oriënteren, voorbereiden, uitvoeren en reflecteren. We zijn ervan overtuigd dat deze stappenplannen ook jou, leerkracht, leerling of ouder, van pas kunnen komen. Gebruik ze als een leidraad, als een stevig houvast. Zo zet je een ferme stap vooruit in nog betere communicatie!

Spreken: voor een publiek, gesprekken voeren en expressief spreken.

Stappenplan SPREKEN VOOR EEN PUBLIEK

Wie voor een publiek spreekt, doorloopt verschillende stappen. Soms ben je er zelfs niet van bewust. Een overwogen aanpak verbetert in elk geval je spreekprestatie. Afhankelijk van je temperament, de opdracht, de situatie ... kun je stappen omwisselen, weglaten of toevoegen.

Oriënteren

Je verkent de opdracht en het onderwerp.

- Waarom ga je spreken? (**spreekdoel**)
 - Wil je informatie doorspelen (informereren)?
 - Wil je de luisteraar van mening laten veranderen (overtuigen)?
 - Wil je de luisteraar aansporen om iets te doen (activeren)?
 - Wil je de luisteraar ontroeren (emoties oproepen)?
 - Wil je de luisteraar leuke of spannende momenten bezorgen (ontspannen)?
- Voor wie spreek je? (**doelpubliek**)
 - Ken je de luisteraars persoonlijk?
 - Spreek je voor kinderen, leeftijdgenoten of volwassenen?
 - Wat weten ze al van het onderwerp (voorkennis ontvanger)?
- -Welke stijl hanteer je het best?
 - Welke taal past bij je publiek? (register)
 - Hoe moet je houding zijn?
 - ...

Aan je doelpubliek en spreekdoel moet je gedurende het hele proces denken!

Je kijkt even terug op je eerdere spreekervaringen

- Had je al eerder zo'n spreekgelegenheid?
- Wat waren toen je ervaringen?
- Wat deed je toen goed? En wat liep er fout?

- Waarop moet je speciaal letten?
- Hoe pak je deze spreekprestatie het best aan?

Voorbereiden

Je denkt na over het onderwerp

- Waarover zal je spreken?
- Wat is de kern van je boodschap?

Je kiest een teksttype dat bij je spreekdoel past en denkt na over de eisen van dat teksttype.

- Een toespraak pak je immers anders aan dan een mop vertellen.

Je verzamelt zo veel mogelijk informatie.

- Wat weet je al over het onderwerp? (voorkennis)
- Je kunt onder andere volgende technieken gebruiken:
 - brainstorm (spindigram, mindmap, associaties, trefwoorden ...);
 - woordalfabet (voor elke letter trefwoorden noteren);
 - vaste vraagwoorden (topische vragen: wie, wat, waar, wanneer ...);
 - ...
- Waar en hoe kun je extra informatie verzamelen?

Je kunt **bronnen raadplegen** (naslagwerken, bibliotheek, internet...) of je kunt mensen vragen stellen (interview...).

Uit die informatie selecteer je de bruikbare gegevens.

- Wat kun je gebruiken om je doel te bereiken?
- Wat past er bij je luisteraars?

Noteer de hoofdgedachte.

Noteer de deelonderwerpen.

Je ordent de geselecteerde elementen tot één geheel. Je zoekt een structuur.

Je springt niet van de hak op de tak, maar je brengt samen wat samen hoort.

De meest gebruikte structuur is IMS:

- het onderwerp komt in de I (inleiding);
- de deelonderwerpen komen in logische volgorde in het M (midden);
- de hoofdgedachte komt in het S (slot).

Enkele mogelijke structuren voor het middenstuk (en de alinea's):

- vraag-antwoordstructuur,
- verleden-heden-toekomststructuur (chronologisch),
- voor- en nadelenstructuur,
- probleemstructuur,
- verklaringsstructuur,
- argumentatiestructuur,
- opsommingsstructuur,
- van hoofdzaak naar bijzaak,
- IPLOTS voor een verhaal (Inleiding, Probleem, Leven, Ontknoping, Terugval, Slot). Je plaatst trefwoorden in je structuur en zo bekom je het bouwplan van je betoog.

Je brengt die structuur over in een hulpschema met kernwoorden.

Zorg voor een inleiding.

Enkele mogelijkheden: stel je onderwerp voor, doe een uitspraak, stel een vraag, gebruik een citaat, situeer de personages en de plaats ...

Bereid ook je slot voor.

Enkele mogelijkheden: rond het onderwerp af, benadruk de hoofdgedachte in de vorm van een conclusie, bedenk een pointe ...

Je oefent je uiteenzetting verschillende keren.

Let op je houding, taal, uitspraak, woordkeuze ...

Laat je oefenpubliek reageren en overweeg of je de commentaren opvolgt.

Uitvoeren

Na de voorbereiding komt het eigenlijke spreekmoment

Enkele aandachtspunten.

- Leef je in in je doelgroep.
- Hou je spreekdoel voortdurend voor ogen.
- Kies voor een gemakkelijke houding en sta stil als je spreekt. Ook je lichaamshouding is belangrijk om de boodschap over te brengen.
- Kijk je publiek aan en zorg voor oogcontact met je luisteraars.
- Verzorg je articulatie, zodat je luisteraars elk woord verstaan. Met de juiste intonatie maak je je boodschap duidelijker. Praat niet te vlug. Las geregeld een spreekpauze in.
- Gebruik korte en heldere zinnen. Met lange zinnen maak je het moeilijk voor jezelf en je luisteraars.
- Probeer het leuk te vinden en straal iets uit van dat plezier.
- Gebruik je hulpschema enkel als het echt nodig is.
- Gebruik passende en begrijpelijke woorden.
 - Passen ze bij je stijl?
 - Sluiten ze aan bij je doelgroep?

Reflecteren

Hoe heb je het hele proces ervaren?

- Heb je de belangrijkste informatie overgebracht?
- Heb je je doel bereikt (informerend, overtuigen, vertellen ...)?
- Heb je rekening gehouden met je publiek?
- Heb je passende en begrijpelijke woorden gebruikt?
- Heb je een duidelijke opbouw gebruikt?
- Heb je voldoende luid en duidelijk gesproken?
- Heb je niet te vlug gesproken?
- Heb je voldoende contact gelegd met je publiek?
- Wat is de feedback van de luisteraars?
- Wat heb je geleerd?
- Wat zou je een volgende keer anders aanpakken?

Stappenplan SPREKEN : GESPREEKEN VOEREN

Wie met anderen een gesprek aangaat, komt niet alleen aan het woord, maar moet vaak luisteren. Maar ook het sturen en opvangen van signalen via de lichaamshouding, de intonatie en het stemvolume van de gesprekspartners spelen een belangrijke rol. Deze combinatie van luisteren, spreken, kijken en gesticuleren is vaak moeilijker dan je denkt. Je wordt een betere gesprekspartner als je de verschillende stappen bewust doorloopt. Afhankelijk van je temperament, de opdracht, de situatie ... kun je stappen omwisselen, weglaten of toevoegen.

Oriënteren (oriënterend luisteren)

Je stelt je vragen over de gesprekspartners.

- Wie is je gesprekspartner? Wie zijn je gesprekspartners?
- Ken je die persoonlijk?
- Spreek je met kinderen, leeftijdgenoten of volwassenen?
- Kun je zijn/hun bedoeling raden?

Je verkent de opdracht die je zal uitvoeren.

- Waarom gaan jullie het gesprek aan? Wat is de bedoeling van het gesprek? (gespreksdoel)
 - Wil iemand informatie doorspelen (informereren)? Bv. in een les.
 - Wil iemand de ander(en) van mening laten veranderen (overtuigen)? Bv. in een klasdiscussie.
 - Wil iemand de ander(en) aansporen om iets te doen (activeren)? Bv. in een verkoopsgesprek.
 - Wil iemand de ander(en) ontroeren (emoties oproepen)? Bv. in een liefdesverklaring.
 - Wil iemand de anderen leuke of spannende momenten bezorgen (ontspannen)? Bv. op de speelplaats met vrienden.
- Wat moet je met de informatie doen?

Je kijkt even terug op eerdere gesprekservaringen

- Heb je al eerder zo'n gesprek meegemaakt?
- Wat waren toen je ervaringen?
- Welke fouten vermijd je beter?
- Hoe pak je dit gesprek het best aan?

Je denkt na over je spreek- en luisterhouding

- Welke stijl hanteer je het best?
- Welke taal past bij je gesprekspartners (lichaamstaal + register)?
- Wat is de beste luisterhouding?

Voorbereiden

Je gaat na wat je al van het gespreksonderwerp afweet.

- Waarover zal het gesprek gaan?
- Wat weet je al over het onderwerp? (voorkennis)

Je kunt onder andere volgende technieken gebruiken:

- brainstorm (spindigram, mindmap, associaties, trefwoorden ...),
- woordalfabet (voor elke letter trefwoorden noteren),
- vaste vraagwoorden (topische vragen: wie, wat, waar, wanneer ...),
- ...

Je denkt na over je persoonlijk standpunt.

- Waarover wil jij het vooral hebben?
- Wat is de kern van je boodschap?
- Welk standpunt wil je verdedigen?
- Wat kun je gebruiken om je doel te bereiken?
- Welke argumenten kun je hiervoor gebruiken?
- Wat past er bij je gesprekspartners?

Je denkt na welke extra informatie je tijdens het luisteren wellicht zal krijgen. (luisterverwachting)

- Waarover zal je gesprekspartner het wellicht hebben?
 - Wat is wellicht de kern van zijn boodschap?
 - Welke standpunten zal hij wellicht verdedigen?
 - Welke argumenten kan hij hiervoor gebruiken?
 - Op welke vragen hoop je tijdens het gesprek een antwoord te krijgen?
-

Uitvoeren

Na de voorbereiding komt het eigenlijke gesprek.

Enkele aandachtspunten.

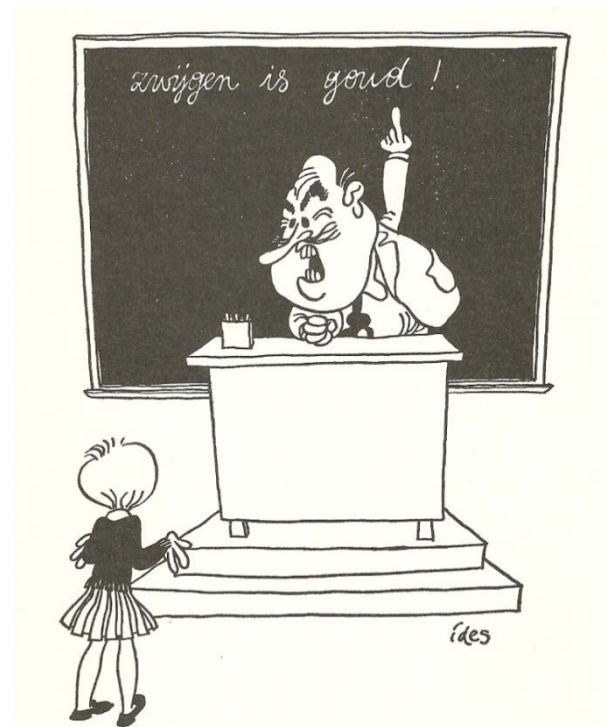
- Sta open voor de andere deelnemers.
- Zorg voor voldoende oogcontact met de andere deelnemers.
- Spoort je houding tijdens het spreken de anderen aan tot luisteren? En stimuleert je houding tijdens het luisteren (lichaamshouding en gezichtsuitdrukking) de sprekers?
- Verzorg je articulatie, zodat je luisteraars elk woord verstaan. Praat ook niet te vlug. Met de juiste intonatie maak je je boodschap duidelijker.
- Gebruik korte en heldere zinnen. Met lange zinnen maak je het moeilijk voor jezelf en je luisteraars.
- Laat de anderen uitspreken en wil niet voortdurend zelf aan het woord komen. Respecteer de mening van de anderen, maar kom op voor je eigen mening.
- Doe geen twee zaken tegelijkertijd. Leg alles neer: niet futselen of praten als je luistert. Laat je ook niet afleiden; schakel alle stoorzenders uit.
- Blijf bij het onderwerp. Dwaal niet af.

Reflecteren

Hoe heb je het hele proces ervaren?

- Wat heb je geleerd?
- Heb je je doel bereikt?
- Heb je rekening gehouden met je gesprekspartners? Ben je niet te veel aan het woord geweest?
- Werd er rekening gehouden met jou? Zijn je gesprekspartners niet te vaak aan het woord geweest?
- Blevén jullie bij het gespreksonderwerp?
- Kreeg je een antwoord op de vragen die je je vooraf gesteld hebt?
- Wat zou je een volgende keer anders aanpakken?

Stappenplan SPREKEN : EXPRESSIE

Ook als je een rol speelt, doorloop je verschillende stappen. Soms ben je er zelfs niet van bewust. Maar met een overwogen aanpak verhoog je je speelprestatie. Afhankelijk van je temperament, de opdracht, de situatie ... kun je stappen omwisselen, weglaten of toevoegen.

Oriënteren

Je verkent de opdracht.

- Wie speel je?
- Wat weet je van die persoon?
- Hoe wil je overkomen?
- Met wie speel je?
- Voor wie speel je? Voor kinderen, leeftijdgenoten of volwassenen?
- Is er een vaste tekst of is er ruimte voor persoonlijke inbreng?

Je kijkt even terug op je eerdere speelervaringen.

- Heb je al eerder dergelijke rollen gespeeld?
- Wat waren toen je ervaringen?
- Wat deed je toen goed? En wat liep er fout?
- Waarop moet je speciaal letten?

Voorbereiden

Je denkt na over je speelopdracht.

- Hoe breng je je rol zo goed mogelijk?
- Welke taal past bij je publiek?
- En welke stijl?
- Welke attributen heb je nodig?

Je oefent verschillende keren, eventueel voor een testpubliek.

Uitvoeren

Na de voorbereiding komt de eigenlijke speelopdracht.

Enkele aandachtspunten.

- Geloof in jezelf; durven is de boodschap!
- Leef je in je rol in.
- Breng met je intonatie de gevoelens van je personage tot leven. Klinken de zinnen die je uitspreekt, wel 'echt' of lijken ze eerder 'gemaakt'?
- Je lichaamshouding is erg belangrijk om het gevoel van je personage over te brengen. Passen je lichaamstaal en intonatie wel bij je personage?
- Spreek je wel helder en luid genoeg? Kan iedereen je horen? Articuleer je wel duidelijk? Ben je verstaanbaar?
- Wacht je je beurt af? Spreek niet door elkaar en gun iedereen zijn tekst. Is er oogcontact? Spelen jullie wel samen en niet naast elkaar?
- Speel zo weinig mogelijk met je rug naar het publiek.
- Maak gebruik van de ruimte en benut de attributen.

Reflecteren

Hoe heb je het hele proces ervaren?

- Wat heb je geleerd?
- Heb je je doel bereikt?
- Wat zou je een andere keer anders aanpakken?

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
MODERNE TALEN](#)

Voeding

Inleiding tot het vak

Uitstraling

Lesvoorbereiding en leerlingencursus

Infrastructuur en uitrusting

Lesverloop

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Evaluatie

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN](#)

Inleiding

De structuur van het vakgebied Voeding

BSO			
Eerste graad	Tweede graad	Derde graad	Derde graad, derde leerjaar
B-stroom Beroepenveld Bakkerij-hotel- slagerij	Brood- en banketbakkerij	Brood- en banketbakkerij en confiserie	Banketbakkerij-chocoladebewerking
	Restaurant en keuken	Restaurant en keuken	Gemeenschapsrestaurant Hotelonthaal Specialiteitenrestaurant Banketaannemer-traiteur
	Slagerij en vleeswarenbereiding	Slagerij en verkoopsklare gerechten	Slagerij-fijnkosttraiteur
TSO			
Eerste graad	Tweede graad	Derde graad	Se-n-Se
A-stroom Basis optie Hotel-voeding	Brood en Banket	Brood en Banket	
	Hotel	Hotel	
		Hospitality	
	Slagerij en vleeswaren	Slagerij en vleeswaren	

Opbouw van de leerlijnen van de 1ste t/m 3de graad

1° graad A-stroom en B-stroom:

- **Initiatie** in het vakgebied;
- Kennis maken met de grondbeginselen, principes en werkwijze van de bakkerij-, hotel- en slagerijsector door **eenvoudige** opdrachten en praktische oefeningen;
- Doel: een goede **keuze** te maken naar de 2° graad.

2° graad BSO/TSO:

- Aanleren van de goede werkmethodes en werkwijze door het inoefenen van **basistechnieken** en **basiskennis** specifiek aan de opleiding;
- **Vertrouwd** geraken met vakterminologie, basisgrondstoffen en basisuitrusting specifiek aan de opleiding;
- **Ontwikkelen van basisattitudes** op gebied van veiligheid, hygiëne, milieubewustheid en omgang met anderen;
- Doel: een degelijke **basis** ontwikkelen met het doel om deze verder uit te diepen in de derde graad.

3° graad BSO:

- **Grondige beheersing** van basisvaardigheden;
- **Grondige kennis** van grondstoffen, vakterminologie, technische uitrusting en het onderhoud ervan, zelfstandig toepassen van de basistechnieken specifiek voor de opleiding;
- **Uitdiepen** van alle beroepsgerichte vaardigheden, technieken en attitudes;
- **Ontwikkelen** van verantwoordelijkheidszin, zelfstandigheid, werken in teamverband;
- Doel: opleiden tot een **bekwaam vakman** voor de arbeidsmarkt, aanreiken van voldoende kennis, attitudes en vaardigheden om **door te stromen** naar een derde jaar van de derde graad (**specialisatie**).

3° graad TSO:

- **Grondige beheersing** van basisvaardigheden gericht op een toenemende zelfstandigheid en efficiëntie met aandacht voor snelheid, hygiëne, veiligheid, ergonomie en klantvriendelijkheid;
- **Uitdiepen** van alle leerinhouden: vaardigheden, technieken en attitudes van de tweede graad met toenemende complexiteit;
- **Grondige kennis** van grondstoffen, vakterminologie, technische uitrusting en het onderhoud ervan, **zelfstandig** toepassen van de basistechnieken specifiek voor de opleiding;
- **Ontwikkelen** van commercieel denken, verantwoordelijkheidszin, zelfstandigheid, werken in teamverband, ... ;
- **Zelfstandig plannen** van opdrachten (oriënteren, voorbereiden, uitvoeren en reflecteren);
- Doel: opleiden tot een **bekwaam vakman** voor de arbeidsmarkt met oog op, na voldoende beroepservaring en/of bijkomende opleiding, leidinggevende functies. Aanleren van voldoende kennis, attitudes en vaardigheden om **door te stromen** naar het **hoger onderwijs** (Hotelmanagement, Voeding- en dieetleer,...) of naar een derde jaar van de derde graad (**specialisatie**).

3° graad, 3° leerjaar Specialiteitenrestaurant:

- De nadruk van de opleiding ligt op het nastreven van hoogstaande kwaliteit, creativiteit, werken met dagverse seizoenproducten, nieuwe kooktechnieken, inspelen op nieuwe tendensen, ...
- Doel: **zich verder bekwamen** in het vak van **kok** met het zicht op hoogstaande, creatief samengestelde gerechten op basis van de gastronomische keuken;

3° graad, 3° leerjaar Gemeenschapsrestauratie:

- **Uitdiepen** van de eerder verworven kennis en vaardigheden met het oog op bereiden van maaltijden voor **grotere gemeenschappen**;
- **Planmatig organiseren** van **maaltijdbereiding** en **maaltijdverdeling**, met extra aandacht voor aankopen van voedingsstoffen, **kwaliteitsbewaking** van het proces en het product;
- Doel: Voorbereiding op de **praktische** functie van **leidinggevend kok**, alsook voorbereiding op een **administratieve** functie in de diverse vormen van de gemeenschapsrestauratie en catering in zowel de profit- als non-profitsector.

3° graad, 3° leerjaar Hotelonthaal:

- **Polyvalente** opleiding met accenten op **sociale- en communicatieve** vaardigheden, **commerciële** aanpak, **gastvrijheid**, **klant- en personeelsvriendelijkheid**, ...
- **kennismaken met en ervaring opdoen in** gespecialiseerde diensten zoals: roomservice, housekeeping, frontdesk, reisinformatie, toeristische informatie, ...
- Doel: het opleiden tot **hulpkracht** van de aangestelde diensthoofden van al de **verschillende departementen** in **hotels, vakantieparken, congrescentra**, ...

3° graad, 3° leerjaar Banketaannemer-traiteur:

- **Uitdiepen** van de eerder verworven kennis en vaardigheden met het oog op bereiden van **banketten, recepties, evenementen, winkelbereidingen**, ...
- Productkennis, creativiteit, efficiëntie, kwaliteit, verfijning en specialisatie staan op de eerste plaats;
- **Inspelen** op de maatschappelijke tendensen met aandacht voor hoge eisen op vlak van bereiding en dienstverlening;
- **inzicht en kennis verwerven** in de financiële en administratieve kant van een traiteursbedrijf;
- Doel: het opleiden tot een goede **banketaannemer-traiteur** die verantwoordelijk is voor de totale organisatie volgens de wensen van de klant en hierbij ook verantwoordelijk is voor de financiële, administratieve en personeelszaken.

3° graad, 3° leerjaar Banketbakkerij-chocoladebewerking:

- **Uitdiepen** van de eerder verworven kennis en vaardigheden;
- **Vaardigheden verwerven** in de verschillende specialiteiten zoals: broodbakker, banketbakker, suikerbewerker, chocoladebewerker en ijsbereider;
- Doel: het opleiden tot een goede **vakman** met uitgebreide kennis en vaardigheden. Dit met het oog op **tewerkstelling** in een bedrijf of **in eigen beheer**.

3° graad, 3° leerjaar Slagerij-fijnkosttraiteur:

- **Grondig uitdiepen** van de eerder verworven kennis en vaardigheden met oog op het ontwikkelen van een eigen specialisatie en creatieve visie;

- **Toonbankverkoop benaderen in al zijn dimensies:** traditionele koude en warme, seizoensgebonden bereidingen, toonbankverkoop voor speciale gelegenheden, nieuwe tendensen;
- **Inzicht verwerven** in de economische en maatschappelijke noden van de consument;
- Doel: het opleiden tot een **culinaire traiteurslager** met uitgebreide kennis, vaardigheden en een eigen visie. Dit met het oog op **tewerkstelling** in een slagerij of **in eigen beheer**.

Extra info: zie virtuele ruimte 'Voeding' op smartschool.

Nog niet geabonneerd op de Virtuele Ruimte voor het studiegebied Voeding? Wellicht kan [deze link](#) u helpen.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER VOEDING](#)

Uitstraling

Hiermee willen we twee items onder de aandacht brengen:

- of het voor iemand die niet vertrouwd is met het vak, onmiddellijk duidelijk is welk vak in dit lokaal gegeven wordt;
- of de leerkracht in zijn uitstraling en handelen een voorbeeld neerzet voor de leerlingen.

Uitstraling

Het lokaal voor theorie:

- **Straalt het vaklokaal de specificiteit van het vak uit?** Hangen er didactische wandplaten, posters, afbeeldingen en foto's van de verschillende beroepen in de voedingssector, ... Zijn er naslagwerken i.v.m. de specifieke vakken aanwezig, ... Is er een duidelijke uitstraling waaruit blijkt dat in dit lokaal vakken gegeven worden met betrekking tot het studiegebied Voeding?

Het lokaal voor praktijk:

- **Straalt het vaklokaal hygiëne en netheid uit?** Zijn alle oppervlakken en netjes gereinigd, staan alle toestellen ordelijk en netjes gereinigd op een veilige plaats? Zijn er voldoende voorzieningen om een hygiënisch lesverloop te garanderen? Zijn de wanden en vloeren vrij van barsten en oneffenheden? Voldoet het lokaal aan de vigerende hygiëne-eisen? Werd er bij de opstelling van de toestellen en werktafels rekening gehouden met de vuile-propere voedingsstroom? Heeft het vaklokaal met de aanwezige toestellen een professionele uitstraling die overeenstemt met de realiteit?

De leraar is zich bewust van zijn voorbeeldfunctie:

- **Straalt de leraar zijn interesse, expertise, gedrevenheid, verantwoordelijkheid en passie voor de vakken Voeding uit?** Neemt hij zijn voorbeeldfunctie als werknemer binnen de voedingssector op? Is de vakkledij van de leraar hygiënisch, verzorgd, veilig en representatief voor een werknemer in de voedingssector? Past de leraar de richtlijnen van beroeps-, persoonlijke en voedingshygiëne nauwgezet toe?

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER VOEDING](#)

Infrastructuur en uitrusting

In de leerplannen staat duidelijk omschreven welke minimale materiële vereisten noodzakelijk zijn om het leerplan te realiseren. In de pedagogisch didactische wenken worden ook concrete tips en adviezen meegegeven, die een invloed hebben op de infrastructuur of lesorganisatie. Onder deze topic zetten we de belangrijkste aandachtspunten op een rijtje.

Infrastructuur en uitrusting

- **Beschikt de leraar over de nodige materiële vereisten m.b.t. inrichting en uitrusting conform de leerplannen:**
Theorielokaal: een voldoende ruim vaklokaal waarin activerend kan gewerkt worden, een beamer, een computer met internetaansluiting, een klas- of schoolbibliotheek / mediatheek met een aantal referentiewerken en recente vaktijdschriften (zie bibliografie leerplan)
Praktijklokaal: een ordelijk en hygiënisch vaklokaal (didactische keuken/bakkerij/slagerij) met infrastructuur voor les en infrastructuur om praktische vaardigheden te demonstreren en in te oefenen, voldoende ruime opbergruimtes, keukeninrichting en uitrusting conform het wetgevend kader (zie vb. cahier voedselveiligheid)...(minimale materiële vereisten in de didactische keuken zie leerplan).
Specifiek restaurant: een lokaal dat uitnodigt uit om rustig te eten, afwezigheid van storende elementen (lawaai, geurhinder, te felle verlichting, te koud –te warm), de gasten hebben voldoende zitruimte, er is voldoende plaats om tussen de verschillende tafels een vlotte bediening te voorzien. Wordt er bij het opstellen van een zaalplan voldoende rekening gehouden met evacuatiemogelijkheden.
- **Gebruikt de leraar het ter beschikking gestelde vaklokaal en de ICT infrastructuur functioneel conform de visie en vereisten van de leerplannen?** Vb. bij de uitwerking van een groepsopdracht maken enkele leerlingen gebruik van de pc voor het opzoeken van ingrediënten, grondstoffen en recepten, vb. in de ene hoek van de klas oefenen leerlingen zelfstandig een techniek aan de hand van een instructiefiche terwijl in de andere hoek leerlingen in duo werken, vb in een hoek van het lokaal raadplegen leerlingen enkele kookboeken alvorens ze hun gekozen receptuur uitschrijven in een OVUR-schema, ...

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER VOEDING](#)

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Tijdens de lessen is het belangrijk dat leraren principes van veiligheid, milieubewustzijn, hygiënisch en ergonomisch handelen integreren. Omdat dit zo'n belangrijke aspecten zijn binnen het handelen, plaatsen we ze apart.

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

- **Handelt de leraar conform de principes m.b.t. veiligheid, milieubewustzijn, hygiënisch en ergonomisch handelen (zoals vermeld in het leerplan/ huishoudelijk reglement) en neemt hij hierin zijn voorbeeldfunctie op?**

Veiligheid: vb. brandveiligheid, valpreventie, voorkomen van ongevallen, risicobeheersing m.b.t. voedselveiligheid, toepassen van HACCP-principes, afspraken m.b.t specifieke veiligheid (vb. afhalen, actief toezicht, aanwezigheidslijst, toegang...) ...

Milieubewust handelen: vb. milieuvoorschriften naleven, afval correct sorteren, afval besparend werken, ...

Hygiënisch handelen: past de hygiëncode om voedselveiligheid te bevorderen toe, let op een goede persoonlijke hygiëne (kledij, haar, sieraden, lichaamszorg, handen wassen...)...

Ergonomisch handelen: voorbereidend werk, bereidingen en onderhoud op een ergonomische manier verrichten, hef- en tiltechnieken hanteren om lichamelijke overbelasting te vermijden, gebruik van hulpmiddelen, aandacht voor een correct sta- en werkhouding, ...

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER VOEDING](#)

Lesvoorbereiding en leerlingencursus

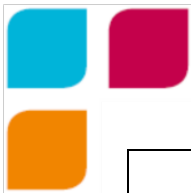
Een goede les, begint bij een goede lesvoorbereiding en degelijk cursusmateriaal. De belangrijkste items concretiseren we voor u: de visie van het leerplan, integratie TV en PV, uitdagende opdrachten op het niveau van het leerplan en de leerlingen,...

Lesvoorbereiding

Binnen het studiegebied Voeding stimuleren we geïntegreerd werken. Dit wil zeggen dat de leraren TV en PV samen moeten bepalen wie welke leerplandoelstellingen op welke manier in welk jaar van welke graad zal uitwerken zodat het volledige leerplan op het einde van de graad volledig gerealiseerd is. Welke afspraken zijn hierover? (zie ook visietekst Geïntegreerd werken in BSO)

- **Voorziet de leraar motiverende en uitdagende oefeningen/opdrachten** rekening houdend met de leerplandoelstellingen, het niveau en de leefwereld (leeftijd) van de leerlingen.
- **Voorziet de leraar vervangingsopdrachten**, uitbreidingsoefeningen, remediëringsopdrachten, differentiatiemogelijkheden voor leerlingen?
- **Vermeldt de leraar in het lesmateriaal duidelijk de evaluatiecriteria en de lesdoelen** zodat de leerlingen weten waarop ze beoordeeld worden en op welke manier?
- **Gebruikt de leraar handboeken, werkboeken, cursusmateriaal, referentiewerken, tijdschriften, websites in functie van de volledige realisatie van de (geïntegreerde) leerplannen conform de afspraken binnen de vakgroep?**
 - Op welke manier wordt actualiteit geïntegreerd in het didactisch materiaal?
 - Is de opbouw / structuur en lay-out van de leerlingencursus gestructureerd en verzorgd?
 - Zijn TV en PV geïntegreerd (via verwijzingen) terug te vinden in de leerlingencursus?

- **Zijn in de leerlingencursus verwijzingen naar de inhoudelijke raakvlakken met andere vakken zichtbaar?**

Zijn er in de leerlingencursus duidelijke wenken naar de praktijkvakken en visa versa, zijn er linken tussen (toegepaste) chemie en grondstoffen of bereidingstechnieken ... De inhoud van de verschillende vakken raken elkaar soms, doch de leerplandoelstellingen verschillen. Zijn de raakvlakken merkbaar in de leerlingencursus?

- **Zijn in de leerlingencursus verwijzingen naar de vakoverschrijdende eindtermen zoals afgesproken in de vakgroep / school zichtbaar?**

De specifieke vakken lenen zich er bijzonder goed toe om bepaalde VOET na te streven vb. rond hygiëne, ergonomie en veiligheid, (in de contexten lichamelijke gezondheid en hygiëne) vb. opstellen van- en reflecteren over - planning ... Zijn deze invalshoeken mee opgenomen in de leerlingencursus?

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER VOEDING](#)

Het lesverloop

Op welke concrete elementen moet een leraar letten in zijn didactisch handelen opdat zijn lessen optimaal zouden zijn afgestemd op de vereisten van het leerplan: de doelstellingen binnen een vak, de opbouw van de leerinhouden over de graden heen, de opbouw van de les...

Lesverloop

- **Werkt de leraar planmatig?**
 - Is er een duidelijk lesverloop waarin er voldoende aandacht besteed wordt aan de voorbereidingen van de uit te voeren praktijkes
- **Past de leraar zijn didactische aanpak aan in functie van de graad?**
 - 1e graad: sterk sturend, gericht op kennismaken met de afdeling, met fierheid/enthousiasme voor het vakgebied, zeer motiverend (succeservaring) voor de leerling ...
 - 2e graad: individueel sturend en begeleidend werken, gericht op het aanleren van basiscompetenties, succeservaringen bij de leerlingen nastreven, positieve werksfeer en leerhouding ontwikkelen ...
 - 3e graad: werken naar meer zelfstandigheid, gericht op het verdiepen en verbreden van de basiscompetenties, koppeling naar de arbeidsvloer (realiteit), naar fierheid voor het vak (succeservaring) toe werken ...

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER VOEDING](#)

Evaluatie

Deze topic omvat elementen en vormen van evaluatie die specifiek voor deze vakken van toepassing kunnen zijn.

Evaluatie

- **Is er een visie op evalueren?**

Is er een visie op het gewicht van de punten (kennis, vaardigheden en attitude) i.f.v. het specificiteit van de onderwijsvorm vb. in BSO wegen vaardigheden meer door dan in TSO omdat de opleiding meer arbeidsmarkt gericht is.

Is er een onderscheid gemaakt in het aantal evaluaties tussen de tweede graad en de derde graad. Bijvoorbeeld: tweede graad: stapsgewijs basisvaardigheden aanleren en evalueren na kleine hoeveelheden leerstof / technieken, derde graad: basisvaardigheden uitdiepen en/of groeperen tot grotere hoeveelheden en/of complexere toepassingen (overgang tot zelfstandigheid)?

- **Is de evaluatie leerplangericht?**

Wordt er bij het opstellen van de evaluatiecriteria rekening gehouden met het werkwoord in de leerplandoelstelling om een duidelijk onderscheid te maken tussen kennis, vaardigheden en attitudes?

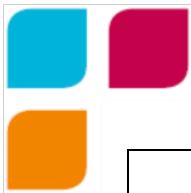
Wordt ondersteunende kennis formeel geëvalueerd of enkel functioneel aangewend?

Zijn taken en toetsen niet te veel kennisgericht: opsomming van materialen en toestellen, vertalingen van vakterminologie, reproductie van bereidingstechnieken, ...?

Is er in de evaluatie voldoende aandacht voor vakgebonden attitudes zoals hygiëne, veiligheid, ergonomie,...?

Wordt er bij de evaluatie van de praktijklessen voldoende rekening gehouden met de ondersteunende kennis vb.: HACCP?

- **Expliciteert de leraar de te bereiken leerplandoelstellingen en evaluatiecriteria aan de leerlingen in de leerlingencursus?**
Hoewel bepaalde leerinhouden over de verschillende vakken en studierichtingen kunnen terugkeren (vb. vakterminologie, bereidingstechnieken, HACCP...), verschillen de leerplandoelstellingen en daaraan gekoppelde evaluatiecriteria. Daarom is het aangewezen deze bij elk hoofdstuk en elke opdracht in een voor de leerlingen begrijpbare taal op te nemen zodat ze weten wat van hen verwacht wordt. Vb. bij uitstek worden de elementen rond hygiëne en veiligheid geïntegreerd in alle praktijkoefeningen, doch moeten niet telkens mee opgenomen worden in de formele evaluatie. Vb. in TSO zullen bereidingstechnieken aangeleerd worden met meer achtergrondinformatie qua producteigenschappen dan in BSO,...
Zijn de evaluatiecriteria afgestemd op een bepaalde context? Vb.: koken voor zichzelf, koken voor externe klanten, koken op stage, ...
- **Is de evaluatie transparant?** Weten de leerling wanneer en waarop ze geëvalueerd worden?
Staan de taken en toetsen in relatie met de opdracht die de leerlingen praktisch uitvoeren?
- **Wordt er voldoende feedback gegeven?**
Besteedt de leraar voldoende tijd om de evaluatie met de leerlingen te bespreken en zijn er tijdens het leerproces voldoende feedback-momenten voorzien (na nieuwe leerstof / technieken)?

Is er ruimte voor zelf- en eventueel peerevaluatie en wordt deze met de leerling besproken?

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER VOEDING](#)

Elektriciteit/elektronica

Inleiding tot het vak

Uitstraling

Lesvoorbereiding

Infrastructuur en uitrusting

Lesverloop

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Evaluatie

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN](#)

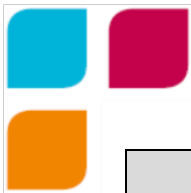

Inleiding

De structuur van het vakgebied Elektriciteit/elektronica

Eerste graad		
A-stroom <ul style="list-style-type: none">• 1e Irj.: Toepassingsgebied energie binnen het leerplan techniek• Basisoptie:<ul style="list-style-type: none">- Mechanica-elektriciteit- Industriële wetenschappen	B-Stroom <ul style="list-style-type: none">• 1e Irj./ Verkenningsgebied elektriciteit binnen leerplan Techniek• Beroepenveld Elektriciteit (BVL)	
BSO		
Tweede graad	Derde graad	Derde graad derde leerjaar (specialisatiejaar)
<ul style="list-style-type: none">• In het specifiek gedeelte van basismechanica• Elektrische installaties	<ul style="list-style-type: none">• In het specifiek gedeelte van<ul style="list-style-type: none">- mechanisch onderhoud- Werktuigmachines• Elektrische installaties	<ul style="list-style-type: none">• In het specifieke gedeelte van industrieel onderhoud• Industriële elektriciteit

TSO		
Tweede graad	Derde graad	Derde graad derde leerjaar (Se-n-Se)
<ul style="list-style-type: none"> • Elektriciteit-elektronica • Elektromechanica • Elektrotechnieken • In het specifiek gedeelte van: <ul style="list-style-type: none"> - Industriële wetenschappen - Maritieme technieken Motoren - Mechanische technieken 	<ul style="list-style-type: none"> • Elektriciteit-elektronica • Elektromechanica • Elektrische installatietechnieken • Elektronische installatietechnieken • In het specifiek gedeelte van <ul style="list-style-type: none"> - Industriële wetenschappen - Maritieme technieken Motoren - Mechanische vormgevingstechnieken - Podiumtechnieken - Industriële ICT 	<ul style="list-style-type: none"> • In het specifiek gedeelte van <ul style="list-style-type: none"> - Automotive - Industriële computertechnieken - Industriële onderhoudstechnieken - Productie- en procesttechnologie

Visie op het vak

BSO elektrische technieken:

De leerlingen voeren een project uit.

De leerlingen kunnen een werkopdracht interpreteren en uitvoeren.

De leerlingen verwezenlijken hun projecten onder begeleiding.

25% van de beschikbare tijd gaat naar conceptstudie, 75% naar uitvoering.

In de 3e graad verhoogt de mate van zelfstandigheid bij

- het uitvoeren van voorbereidende werkzaamheden
- het kiezen van de gepaste machines en gereedschappen
- het opstellen van de dagplanning
- aansluiten van elektrische installaties (niet complex)
- het in werking stellen van een elektrische installaties
- het uitvoeren van controles op elektrische installaties

TSO afstudeerrichting zoals de elektrische installatietechnieken

In deze studierichting worden de leerlingen vooral voorbereid op de arbeidsmarkt.

De leerlingen bestuderen het concept van een project.

De leerlingen stellen een werkopdracht op aan de hand van elektrische schema's.

De leerlingen kunnen alle werkzaamheden zelfstandig uitvoeren en zo nodig ontwerpfouten structureel bijsturen en documenteren.

50% van de beschikbare tijd gaat naar conceptstudie, 50% naar uitvoering.

TSO doorstroomrichting zoals elektriciteit/elektronica of elektromechanica

Deze studierichtingen streven er vooral naar om de leerlingen in staat te stellen om succesvol studies hoger onderwijs aan te vatten.

De graad van zelfstandig werken en probleemoplossend werken verhoogt:

- het verdelen van taken
- het maken van de dagplanning
- het realiseren van een residentiële, tertiair en industrieel elektrisch schema
- het inwerking stellen van een residentiële, tertiaire en industriële installaties
- het stellen van een diagnose van een storing
- het herstellen van residentiële, tertiaire en industriële installaties

75% van de beschikbare tijd gaat naar conceptstudie, 25% naar uitvoering.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER ELEKTRICITEIT/
ELEKTRONICA](#)

Uitstraling

Uitstraling
Vaklokaal
<p>Om de doelstellingen geïntegreerd te realiseren is het noodzakelijk dat de lessen gegeven worden in een daartoe aangepast vaklokaal en/of praktijkruimte aangepast aan de opdracht en de doelgroep leerlingen.</p> <ul style="list-style-type: none">• Straalt het lokaal de specificiteit van de opleiding uit: voldoende didactische voorbeelden, posters die vakgerelateerd zijn ...?• De inrichting van de vaklokalen zet de leerlingen aan tot netheid, zorg en veiligheid.
De leraar
<ul style="list-style-type: none">• Geeft de leraar steeds het goede voorbeeld op tegenover de leerlingen inzake beroepsfierheid, veiligheid, voorkomen en taalgebruik, klantgerichtheid ... ?
<ul style="list-style-type: none">• Werkt de leraar actief mee aan de positieve uitstraling van de opleiding: is enthousiast over het vakgebied, maakt gebruik van realistische praktische voorbeelden ...?
<ul style="list-style-type: none">• Is de leraar behulpzaam en heeft hij respect voor de leerlingen?

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZER ELEKTRICITEIT/](#)
[ELEKTRONICA](#)

Infrastructuur en uitrusting

Infrastructuur en uitrusting

In de leerplannen staat duidelijk omschreven welke minimale materiele vereisten noodzakelijk zijn om het leerplan te realiseren. In de pedagogisch-didactische wenken worden ook concrete tips en adviezen meegegeven, die een invloed hebben op de infrastructuur of lesorganisatie.

Opdat alle leerplandoelen van het leerplan kunnen bereikt worden, is het volgende op het vlak van infrastructuur noodzakelijk:

- Een lokaal dat voldoende ruim is om de voorziene activiteiten op een pedagogisch-didactisch verantwoorde manier uit te voeren en om groepswerk en differentiatie binnen klas mogelijk te maken.
- In de tweede graad zijn werkboxen (met sleutelcontact, noodstop en indicatielampen) aanwezig om de leerlingen een realiteitsbeeld te geven. Een didactisch huisje biedt een meerwaarde.
- In de derde graad zijn onderdelen zoals motoren, PLC's of LOGO's, domotica, industriële verlichting ... aanwezig.
- Het lokaal moet over nieuwe media beschikken om ICT-integratie mogelijk te maken.
- Het vaklokaal beschikt over een vakbibliotheek (vakbladen, behandelde projecten, hedendaagse catalogi,...)
- Het lokaal voldoet steeds aan de wettelijke normen rond veiligheid, gezondheid en hygiëne.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER ELEKTRICITEIT/
ELEKTRONICA](#)

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Veiligheid, hygiëne, ergonomie
De leraar
<ul style="list-style-type: none">• garandeert orde en tucht in de les.
<ul style="list-style-type: none">• oefent voldoende toezicht uit.
<ul style="list-style-type: none">• laat het school- en werkplaatsreglement respecteren.
<ul style="list-style-type: none">• reageert adequaat op onveiligheden.
<ul style="list-style-type: none">• geeft het goede voorbeeld op veilig werken.
<ul style="list-style-type: none">• geeft de nodige instructies om de infrastructuur met goed vakmanschap te gebruiken en om de veiligheid te garanderen.
<ul style="list-style-type: none">• ziet toe op het gebruik van de persoonlijke beschermingsmiddelen zoals: veiligheidsbril, veiligheidsschoeisel, werkpak, handschoenen ...
<ul style="list-style-type: none">• zorgt ervoor dat de aanwezige persoonlijke- en collectieve beschermingsmiddelen functioneel zijn en aangepast zijn aan het uit te voeren werken en aan de leerling.
<ul style="list-style-type: none">• wijst de leerlingen op een doordachte manier op de gevaren tijdens de machinale bewerkingen?
<ul style="list-style-type: none">• zorgt er voor dat de leerlingen spanningsloos werken

Milieu
<ul style="list-style-type: none">• Heeft de leraar in de lessen voldoende aandacht voor milieuaspecten: keuze van materialen, verwerken van materiaal en reiniging van producten, ...?
<ul style="list-style-type: none">• Kunnen er materialen opnieuw gebruikt worden?
<ul style="list-style-type: none">• Wordt het afval gesorteerd? (batterijen, koper ...)
<ul style="list-style-type: none">• Wordt er zuinig omgegaan met het materiaal?
Hygiëne
<ul style="list-style-type: none">• De leerlingen wassen hun handen na de praktijklessen. Hiervoor is een aangepaste sanitaire voorziening ter beschikking en hebben de leerlingen voldoende de tijd om dit te realiseren.
<ul style="list-style-type: none">• De leraar doet toezicht tijdens deze activiteit.
<ul style="list-style-type: none">• Eten en drinken in de werkomgeving is niet toegestaan.
<ul style="list-style-type: none">• De werkruimte is net en wordt na de les proper achtergelaten.
Ergonomie
<ul style="list-style-type: none">• Verwijst de leraar naar de meest voorkomende beroepsziektes en wat de hoofdoorzaak daarvan is: rugklachten, gewrichtsklachten ...
<ul style="list-style-type: none">• Heeft de leraar in de lessen voldoende aandacht voor ergonomiaspecten en houdt hij er toezicht op dat richtlijnen en afspraken gerespecteerd worden: tillen van zware lasten, tiltechnieken, gebruik van hulpmiddelen, werkhouding afhankelijk per leerling en werkzaamheid ...

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER ELEKTRICITEIT/
ELEKTRONICA](#)

Lesvoorbereiding

Binnen het studiegebied elektriciteit zijn de meeste leerplannen geïntegreerd. Dit wil zeggen dat de leraren TV en PV samen moeten bepalen wie welke leerplandoelstellingen op welke manier in welk jaar van welke graad zal uitwerken zodat het volledige leerplan op het einde van de graad volledig gerealiseerd is. Welke afspraken zijn hierover?

In het begin van een schooljaar is het duidelijk dat geïntegreerd werken moeilijk toe te passen is. Er moeten immers een aantal basisvaardigheden en kennis aangeworven worden.

In het BSO wordt er vooral met projecten gewerkt. In het TSO wordt er minimum één project per schooljaar gerealiseerd. De rest van de leerstof wordt geïntegreerd aangeboden aan de hand van laboproeven.

Lesvoorbereiding
Projecten
<ul style="list-style-type: none">• Wordt er gewerkt met projecten? Is het project doelmatig en leerplangericht?
<ul style="list-style-type: none">• Volgt het project een vaste structuur? (zie voorbeelden virtuele klas)
Maakt de leraar onderscheid tussen de voorbereidingen van praktische activiteiten over de verschillende graden heen? Bijvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none">• 1e graad: alle onderdelen en gereedschappen op voorhand klaarleggen;• 2e graad: onder begeleiding stapsgewijs de nodige onderdelen en gereedschappen selecteren;• 3e graad: leerlingen zelfstandig hun werkzaamheden laten organiseren.

De cursus bevat duidelijke figuren en schema's. De opdrachten zijn gefaseerd en gestructureerd weergegeven.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER ELEKTRICITEIT/
ELEKTRONICA](#)

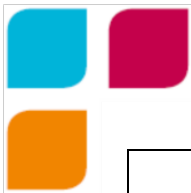

Lesverloop

Lesverloop
De start van de les
De leerlingen
<ul style="list-style-type: none">• beschikken over de project- of werkbundels, het nodige materiaal.
De leraar
<ul style="list-style-type: none">• geeft instructies bij de groeps- en taakverdelingen.• schenkt aandacht aan de voorkennis, leerlingenmotivatie en de te bereiken doelstellingen.• zorgt ervoor dat de theoretische leerstof in functie staat met de praktische opdracht (geïntegreerd werken)
De opbouw van de les
De leraar
<ul style="list-style-type: none">• gebruikt voorbeelden uit de leefwereld van de leerlingen en de bedrijfswereld.• houdt rekening met de leerstijl van de leerlingen.• verduidelijkt de kernbegrippen door deze uit te leggen en door de leerlingen te laten verwoorden.• heeft rekening gehouden met de mogelijkheden en aard van het aanwezige materiaal.• observeert de leerlingen en ziet er op toe dat de juiste machines en gereedschappen vakkundig gebruikt worden.• bewaakt de tijd tijdens de werkzaamheden.

- controleert of de schema's en het stappenplan uitgewerkt zijn vooraleer er gestart wordt met de werkzaamheden.
- ziet er strikt op toe dat de leerlingen spanningsloos werken.
- is bij het testen van de opdracht onder spanning aanwezig op de werkplek van de leerling. (enkel de leraar bedient het sleutelcontact!)

De leerstof wordt op een aangepast niveau gegeven conform de leerplandoelen en het vereiste beheersingsniveau van de leerling.

Beschikt de leraar over voldoende pedagogische en didactische vaardigheden en kiest hij in functie van de leerstof de meest aangewezen werkvorm: demonstratie van nieuwe vaardigheden, begeleid zelfstandig leren, onderzoeken/opzoeken, groepsgesprek, onderwijsleergesprek ...?

Maakt de leraar gebruik van verschillende activerende werkvormen en integreert hij ICT in functie van de realisatie van de leerplandoelstellingen en de leerlingen: opzoekopdrachten, vergelijkingsopdrachten, groepsgesprek, onderwijsleergesprek ...?

Slotfase van de les

- de spanning wordt afgelegd.
- de leraar spoort de leerlingen aan om hun werkplek op te ruimen.
- het gebruikte materiaal wordt op zijn plaats gelegd na afloop van de praktijkles.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER ELEKTRICITEIT/
ELEKTRONICA](#)

Evaluatie

Lesverloop

- is de evaluatie leerplangericht?
- Worden er uniforme evaluatiedocumenten gebruikt binnen alle leerjaren van de afdeling?
- Staan de taken en toetsen in relatie met de opdracht die de leerlingen praktisch uitvoeren: TV in functie van PV?
- Zijn taken en toetsen niet te veel kennisgericht: opsomming vna materialen, onderdelen van machines, gereedschappen, eigenschappen, ...?
- Besteedt de leraar voldoende tijd om de evaluatie met de leerlingen te bespreken?
- Is de evaluatie transparant (begrijpt de leerling wat hij moet doen)?
- Is er een onderscheid gemaakt in het aantal evaluaties tussen de tweede en derde graad?
Bijvoorbeeld:
tweede graad: stapsgewijs evalueren na kleine hoeveelheden leerstof/technieken
derde graad: basisvaardigheden groeperen tot grotere hoeveelheden (overgang tot zelfstandigheid)
- Zijn er tijdens het leerproces voldoende feedbackmomenten voorzien (na nieuwe leerstof/technieken)?
- Wordt er in de evaluatie/controlemomenten rekening gehouden met het materiaalverbruik (verlies bij foutief handelen) van de afdeling bijvoorbeeld door evaluaties/controlemomenten zo te organiseren dat fouten hersteld kunnen worden zonder materiaalverlies?
- Is er ruimte voor zelfevaluatie van de leerlingen en wordt deze met de leerlingen besproken?

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIKWIJZER ELEKTRICITEIT/
ELEKTRONICA](#)

Auto

Inleiding tot het vak

Uitstraling

Lesvoorbereiding

Infrastructuur en uitrusting

Lesverloop

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Evaluatie

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN](#)

Inleiding

Het **BSO** curriculum van de studiegebieden Auto wordt als volgt opgebouwd:

1e graad	2e graad	3e graad	Specialisatiejaar
Metaal Nijverheid	Basismechanica	Auto Tweewielers en lichte verbrandingsmotoren Carrosserie Vrachtwagenchauffeur	Auto-elektriciteit Diesel en LPG-motoren Mecaniciën voor onderhoud en herstel van motorfietsen Carrosserie en spuitwerk Bijzonder transport

TSO

1e graad	2e graad	3e graad	Specialisatiejaar
Techniek Mechanica-elektriciteit	TSO Mechanische technieken en Elektromechanica	TSO Autotechnieken	TSO Toegepaste autotechnieken

Belangrijke aspecten in de eerste graad:

- Het opvolgen van het technologisch proces of een basis werkmethode (B-stroom).
- Het lezen van eenvoudige technische tekeningen.
- Kennis maken met basis vaardigheden voor goed vakmanschap.
- Basis realisatie-technieken en verbindings-technieken uit de mechanica verder ontdekken.
- Onderliggende theorie aanbrengen om de technieken veilig uit te voeren (A-stroom).
- Veiligheidsinstructies naleven.

Belangrijke aspecten in de tweede graad BSO:

- Het opvolgen van een werkmethode of procedure.
- Het lezen van technische tekeningen.
- Vaardigheden tot goed vakmanschap verwerven en inoefenen.
- Basis realisatie-technieken en verbindingstechnieken uit de mechanica verder ontdekken en inoefenen.
- Onderliggende theorie aanbrengen om de technieken veilig uit te voeren
- Verder verdiepen van de basistechnologie die aan bod kwam in de eerste graad zoals onderdelen uit: machineleer, snijtechnologie, spantechniek, gereedschapsleer, basistheorie over toegepaste mechanica
- Veiligheidsinstructies naleven

Belangrijke aspecten in de tweede graad TSO:

- Theoretische mechanica
- Mechanische en elektrische basisbegrippen verwerken en toepassen
- Realisatietechnieken uit de mechanica realiseren.
- Het opvolgen van een werkmethode.
- Het lezen van technische tekeningen.
- Kennis maken met basis vaardigheden voor goed vakmanschap en verder inoefenen.

De studierichting 3e graad BSO studiegebied Auto richt zich vooral op het verwerven van competenties, die vooral gericht zijn op de praktische probleemstellingen. De leerlingen kunnen gepaste diagnose stellen in het domein van het herstellen, onderhouden en beperkt reviseren van voertuigen, onder begeleiding. Het studiegebied Auto BSO dient tevens als voorbereiding op het 7e specialisatiejaren.

In het kader van duurzaam ondernemen wordt het belang van regelmatig en preventief onderhoud steeds groter. Het planmatig en efficiënt onderhouden van voertuigen garandeert de bedrijfszekerheid en is kostenbesparend voor de klanten.

De leerling zal in de eerste fase vooral ingezet worden bij het algemeen onderhouden van voertuigen. tevens kan hij/zij instaan voor kleine herstellingen onder begeleiding van de mecaniciens.

In deze BSO studierichting zijn de theoretische benaderingen gekoppeld aan de specifieke problematiek die zich voordoen in de praktijk. De theorie zal dan ook voor een groot deel geïntegreerd aangeboden binnen de praktijk. In de theoretische vakken kan men onderzoeken en experimenteren. Van de leerling wordt verwacht dat zij/hij eenvoudige basisformules (waar zij/hij steeds moet over kunnen beschikken) in oefeningen kan gebruiken.

Gezien de milieuproblematiek en de hierbij horende regelgeving is er gedurende de opleiding voldoende aandacht aan de recente motorvoertuigsystemen.

Bij alle onderdelen - waar toepasselijk - zal steeds de nodige aandacht besteed worden aan:

- het gebruik van de correcte notaties en aan het gebruik van de correcte eenheden;
- het gebruik van de correcte Nederlandse terminologie;
- welzijn (veiligheid, gezondheid, hygiëne);
- zorg voor het milieu.

Toelichting aangaande BSO 3e graad Carrosserie

De studierichting 3e graad BSO carrosserie richt zich vooral op het verwerven van competenties in het domein van het onderhouden, spuiten van carrosserieonderdelen en het herstellen van carrosserie schades en carrosserie constructies op BSO niveau.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER AUTO](#)

Uitstraling

Uitstraling
Vaklokaal
<ul style="list-style-type: none">Is het onmiddellijk duidelijk welk vak in het lokaal gegeven wordt (zijn er didactische onderdelen van voertuigen of specifiek meetgereedschap aanwezig, hangen er specifieke ondersteunende posters op?
<ul style="list-style-type: none">De afzuiging is in gebruik bij draaiende motoren.
<ul style="list-style-type: none">Zijn de gereedschappen zorgvuldig opgeborgen?
<ul style="list-style-type: none">De inrichting van de vaklokalen zet de leerlingen aan tot netheid, zorg en veiligheid.
De wetgeving schrijft voor dat
<ul style="list-style-type: none">Duidelijke Nederlandstalige handleidingen en een technisch dossier aanwezig moeten zijn;
<ul style="list-style-type: none">Alle gebruikers de werkinstructies en onderhoudsvoorschriften dienen te kennen en correct kunnen toepassen;
<ul style="list-style-type: none">De collectieve veiligheidsvoorschriften nooit mogen gemanipuleerd worden;
<ul style="list-style-type: none">De persoonlijke beschermingsmiddelen aanwezig moeten zijn en gedragen worden, daar waar de wetgeving het vereist.

De leerkracht

- De leerkracht is zich bewust van zijn voorbeeldfunctie; bijv. de kledij is aangepast aan de werkomgeving en hij respecteert het werkhuisreglement.
- Hij is behulpzaam en heeft respect voor de leerlingen.
- Hij draagt beroepsfierheid in zich mee.
- De leerkracht heeft een positieve invloed op de leerlingen
- Begeleidt de leerlingen tijdens het leerproces met nodige aandacht aan veiligheids- en milieuaspecten.

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZER AUTO](#)

Infrastructuur en uitrusting

In de leerplannen staat omschreven welke minimale materiele vereisten noodzakelijk zijn om het leerplan te realiseren.

In de pedagogisch didactische wenken worden ook concrete tips en adviezen meegegeven, die een invloed hebben op de infrastructuur of lesorganisatie.

Uitstraling

Algemeen

- Bij het inrichten van het lokaal is het belangrijk dat men over de inplanting van de verschillende toestellen goed nagedacht heeft (realistisch en sector gebonden). Is er een balie aanwezig waar de opdrachten, werkfiches, probleemstellingen meegegeven worden, of is er een centraal magazijn aanwezig waar de onderdelen of producten bekomen worden ...
- De minimale uitrusting beschreven in het leerplan is aanwezig op school of op de werkplek.
- Om de doelstellingen geïntegreerd te realiseren is het noodzakelijk dat de lessen gegeven worden in een daartoe aangepast vaklokaal en/of praktijkruimte aangepast aan de opdracht en de doelgroep leerlingen.
- Speciale aandacht gaat naar de veiligheid en de milieuaspecten

De leerkracht ziet er op toe dat de leerlingen tijdens de les

- respectvol omgaan met de uitrusting en met de gebruikte materialen;
- met orde werken tijdens de uitvoeringen;
- de infrastructuur, meetgereedschappen, hulpmiddelen en gereedschappen vakkundig en veilig gebruiken;
- het materiaal en materieel na gebruik opbergen in de daarvoor voorziene ruimte;
- de werkpost opkuisen na de werkzaamheden rekening houdende met de milieu en veiligheidsvoorschriften;
- mogelijke onveiligheden melden.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER AUTO](#)

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Tijdens de opleiding komen de leerlingen in aanraking met gevaarlijke situaties, machines, toestellen, producten ... Het is dan ook niet meer dan logisch dat er tijdens ieder lesmoment voldoende aandacht moet worden besteed aan veiligheid en preventie.

Veiligheid is een voortdurend aandachtspunt tijdens het onderhouden en herstellen van voertuigen, het vergt van de leerkracht een grote alertheid, concentratie, kordaat optreden om de leerlingen te begeleiden.

Veiligheid, hygiëne, ergonomie	
Algemene aandachtspunten rond veiligheid	
De leraar ziet toe op het welzijn van zijn leerlingen door	
	<ul style="list-style-type: none"> Aandachtspunten en veiligheids- en milieuinstructies op te geven bij elke nieuwe handeling en het gebruik van de aanwezige machines zoals hefbrug, bandenmachine ... Risicovolle handelingen vakkundig te demonstreren en hierover te reflecteren. Orde en tucht te garanderen in de les. Voldoende toezicht uit te oefenen tijdens het onderhouden en herstellen van voertuigen School- en werkplaatsreglement te laten respecteren. Instructies te geven rond de infrastructuur, de machinerichtlijnen en de productfiches met als doel goed vakmanschap te realiseren. Voor de realisatiefase de werkopstelling te controleren. Adequaat te reageren op onveiligheden. Het goede voorbeeld te geven. De procedures te volgen om het werk veilig te laten verlopen. De veiligheidspunten op te nemen in de werkmethode. Ruime aandacht te besteden aan de veiligheidsattitudes.

Persoonlijke veiligheid
<ul style="list-style-type: none">De leraar ziet toe op het gebruik van de persoonlijke beschermingsmiddelen zoals: handschoenen, veiligheidsmaskers, veiligheidsbril, veiligheidsschoeisel, werkpak ...
<ul style="list-style-type: none">De leraar spoort de leerlingen aan om steeds veilig te werken.
<ul style="list-style-type: none">Leerlingen dragen beschermende kledij en/of hulpmiddelen zoals maskers bij het verwerken van schadelijke stoffen bijvoorbeeld bij het aanmaken van producten, het behandelen van olieproducten.
<ul style="list-style-type: none">De aanwezige persoonlijke- en collectieve beschermingsmiddelen zijn functioneel en aangepast aan het uit te voeren werk en aan de leerling.
Collectieve veiligheid
<ul style="list-style-type: none">De leraar ziet toe op het gebruik van de collectieve beschermingsmiddelen.
<ul style="list-style-type: none">De leraar reageert adequaat op onveiligheden.
<ul style="list-style-type: none">De aanwezige collectieve beschermingsmiddelen zijn functioneel en aangepast aan het werk en de leerling.
Veilig handelen
<ul style="list-style-type: none">De leraar ziet toe op het gebruik van de veiligheidsvoorzieningen aan de installaties en de gebruikte machines door de leerlingen.
<ul style="list-style-type: none">De leraar wijst de leerlingen op de gevaren tijdens de specifieke herstel- onderhoudswerkzaamheden.
<ul style="list-style-type: none">De leraar laat enkel goed vakmanschap toe.
<ul style="list-style-type: none">De leraar laat de gereedschappen vakkundig gebruiken.
<ul style="list-style-type: none">De leraar heeft oog voor situaties, die de veiligheid in gedrang kunnen brengen voor anderen en voor zichzelf.
<ul style="list-style-type: none">De leraar laat de gebruiksinstructies van de producent respecteren.

Veiligheidsprocedures
<ul style="list-style-type: none">• De leraar wijst de leerlingen op de richtlijnen bij het gebruik van installatie en gereedschappen.• Er zijn afspraken gemaakt over het toepassen van het werkplaatsreglement.• De leerlingen doen hun werkpak en noodzakelijke veiligheidskledij aan. (de werkpakken zijn proper en in fatsoenlijke staat).• Loshangende kleding is absoluut verboden.• Leerlingen met lange haren binden deze correct samen bij specifieke mechanische bewerkingen.• Afval wordt geselecteerd.• Er worden enkel de juiste producten gebruikt en met de juiste hoeveelheden.• Milieuonvriendelijke producten worden vakkundig gebruikt en na gebruik opgeborgen zoals het moet.
Ergonomie hef, til- en werkhouding
<ul style="list-style-type: none">• Er is aandacht aan het toepassen van de juiste hef-, til-, en werkhouding.• Voertuigen worden met de juiste middelen op hun plaats gebracht en worden op een juiste ondersteuning geplaatst• Er worden hulpmiddelen gebruikt bij het ondersteunen en verplaatsten van zware lasten, bijvoorbeeld het demonteren van de motor bij een voertuig.
Milieu
Persoonlijke hygiëne
<ul style="list-style-type: none">• De leerlingen wassen hun handen na de praktijklessen. Hiervoor is een aangepaste sanitaire voorziening ter beschikking en de leerlingen krijgen daartoe voldoende de tijd. De leraar doet toezicht tijdens deze activiteit.• Eten en drinken in de werkomgeving is niet toegestaan.• De werkruimte is net en wordt na de les proper achtergelaten.

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER AUTO](#)

Lesvoorbereiding

Een goede les, begint bij een goede lesvoorbereiding en degelijke uitgewerkte instructies voor de leerlingen.

Lesvoorbereiding
<ul style="list-style-type: none">• De leraar weet precies waar hij zal lesgeven (locatie) en over welk materiaal hij zal beschikken om alle leerlingen doelgericht aan het werk te zetten.
<ul style="list-style-type: none">• De leraar heeft nagedacht over hoe en op welke manier hij de opdrachten zal formuleren op het niveau van zijn leerlingen.
<ul style="list-style-type: none">• De opdracht is talig en gestructureerd uitgewerkt en voldoet aan lay-out die binnen de school is afgesproken.
<ul style="list-style-type: none">• Bij het gebruik van een hand- of werkboek zijn extra instructies uitgewerkt om het gebruik ervan te duiden.
<ul style="list-style-type: none">• De voorziene opdrachten zijn op niveau en zinvol.
<ul style="list-style-type: none">• Er zijn correct uitgewerkte werkmethode's uitgewerkt waarmee het werk gerealiseerd kan worden.
<ul style="list-style-type: none">• De technische instructies verwijzen naar de gegevens van de constructeur die de technische- technologische gegevens uitgeschreven heeft voor het voertuig.
<ul style="list-style-type: none">• Er worden de juiste technieken voorzien conform de aanwijzingen in het leerplan.
<ul style="list-style-type: none">• Alvorens de opdracht te starten controleert de leraar de opstelling van het voertuig zodat het werk vakkundig en veilig kan gerealiseerd worden.
<ul style="list-style-type: none">• Er is aandacht aan de specifieke voertuigdocumenten om de administratieve zaken af te behandelen.

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KIJKWIJZER AUTO](#)

Lesverloop

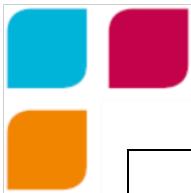
De hedendaagse autotechnieken zijn zeer divers en worden nagenoeg altijd gelinkt aan de gegevens van de constructeur. Het maken van een juiste diagnose is essentieel.

Je leert de technieken door de handelingen doordacht uit te voeren.

Bij elke handeling hoort een specifieke theoretische onderbouw aanwezig te zijn eigen aan het voertuig of van de gereedschap en van de gebruikte producten.

Lesverloop
De start van de les
<ul style="list-style-type: none"> Elke leerling beschikt over de noodzakelijke nota's, project- of werkbundels. Er is aandacht voor de veiligheidsaspecten. De leerlingen zijn rustig en het nodige materiaal is aanwezig. De leerlingen hebben een taakverdeling meegekregen waarbij rekening is gehouden met de aanwezige infrastructuur. (gedifferentieerde opdrachten) De praktijkopdracht is gefaseerd en gestructureerd weergegeven. Bij het groepswork en bij de projecten zijn er duidelijke afspraken gemaakt over wie wat doet, wanneer en hoe. De leraar geeft instructies bij de groeps- en taakverdelingen.
De opbouw van de les
<ul style="list-style-type: none"> De leraar zorgt ervoor dat de theoretische leerplangerichte leerstof in functie staat van de praktische opdracht (geïntegreerd werken) De leerstof wordt op een aangepast niveau gegeven conform de leerplandoelen en het vereiste beheersingsniveau van de leerling. Bij problemen geeft de leerkracht de gepaste ondersteuning. De leraar gebruikt realistische voorbeelden die aansluiten bij de leefwereld van de leerlingen. Bij de theoretische aspecten wordt aandacht besteed aan de actieve inbreng van alle leerlingen. De leerlingen werken aan hun opdrachten of projecten waarvan de procedure vooraf duidelijk besproken is.

- De leraar organiseert de activiteit zonder tijdsverlies en heeft rekening gehouden met de voorkennis van de leerlingen.
- De leraar observeert de leerlingen en ziet er strikt op toe dat de juiste machines, gereedschappen en producten vakkundig gebruikt worden?
- De leraar bewaakt de tijd tijdens de werkzaamheden.
- De leraar demonstreert de technieken voor de leerlingen bij:
 - het uitvoeren van specifieke technieken,
 - het in- en afstellen van een voertuig,
 - het nauwkeurig meten
 - het stellen van een diagnose
 - ...
- De leraar heeft rekening gehouden met de mogelijkheden en aard van het aanwezige materiaal.
- De leraar integreert doelgericht ICT toepassingen tijdens de lessen; bijv. het opzoeken van gegevens van de constructeur en producten

Slotfase van de les

- Op het einde van theoretische lesonderdelen worden de geleerde begrippen samengevat en er wordt gereflecteerd.
- De werkomgeving wordt gereinigd en de gebruikte machines stroomloos gezet.
- De leraar spoort de leerlingen aan om hun werkplek op te ruimen en het gebruikte materiaal weg te bergen na afloop van de praktijkles.
- Leerlingen krijgen de kans zich hygiënisch te verzorgen door bijvoorbeeld het wassen van de handen, het rustig en ordentelijk opbergen van de werkkledij...

[TERUG NAAR OVERZICHT
KIJKWIJZER AUTO](#)

Evaluatie

Evaluatie

- Is de evaluatie leerplangericht?
- Zijn de evaluatiecriteria, leerplangericht, duidelijk en worden deze gecommuniceerd zodat de leerling kunnen inschatten wat het gewicht is van de verschillende activiteiten of prestaties die (permanent) zullen worden geëvalueerd?
- Worden de resultaten van de handelingen vergeleken met gegevens uit de opdracht en de gegevens van de constructeur?
- Worden de stappen binnen de opgegeven procedure of werkmethode opgevolgd?
- Is de evaluatie gericht op het proces binnen de opgegeven opdracht?
- Worden de afspraken binnen de vakgroep aangaande de gebruikte evaluatiedocumenten, de gebruikte criteria gerespecteerd?
- Besteedt de leraar voldoende tijd om de evaluatie en de zelfevaluatie met de leerlingen te bespreken?
- Is er tijdens het lesverloop voldoende feedback om hun leerproces en bij te sturen?
- Zijn de evaluatievormen een geïntegreerd onderdeel binnen het onderwijsleerproces?
- Is er in de evaluatie aandacht voor vakgebonden attitudes zoals veiligheid, hygiëne, milieubewust handelen, handelingen nauwkeurig uitvoeren zoals opgegeven in de werkmethode ...?

[TERUG NAAR OVERZICHT](#)
[KJKWIJZER AUTO](#)

Lassen - constructie

Inleiding tot het vak

Uitstraling

Lesvoorbereiding

Infrastructuur en uitrusting

Lesverloop

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Evaluatie

[TERUG NAAR
OVERZICHT KIJKWIJZER
VOOR VAKKEN](#)

Inleiding

Beginsituatie

Leerlingen komen voornamelijk uit de tweede graad Basismechanica en hebben dan ook al elementaire kennis en vaardigheden van eenvoudige lastechnieken.

Visie op het vak bij lassen-constructie 3e graad

De opleiding lassen-constructie houdt volgende elementen in:

- het hoeknaadlassen met beklede elektrode,
- speciale lastechnieken zoals: het MIG/MAG lassen en het TIG lassen.

Daarboven heeft de school de mogelijkheid om het plaatlassen en het pijplassen aan te bieden met een specifieke lasmethodebeschrijving.

Bij alle onderdelen – indien van toepassing – zal steeds de nodige aandacht besteed worden aan:

- de juiste keuze van materialen;
- de technisch theoretische achtergrond en de werkmethode;
- welzijn (veiligheid, gezondheid, hygiëne);
- zorg voor het milieu.

Vervolg van de opleiding:

- De leerlingen kunnen tewerkgesteld worden als uitvoerder in constructiebedrijven, in het onderhoud, als pijpfitter, als traceerder, als plaatbewerker, en lasser - monteerder.
- De leerlingen die slagen in de derde graad lassen-constructie kunnen starten in het 7e specialisatiejaar pijpfitten-lassen-constructie.

[TERUG NAAR OVERZICHT KIJKWIJZER
LASSEN - CONSTRUCTIE](#)

Uitstraling

Uitstraling
Het vaklokaal
<ul style="list-style-type: none">• straalt het lokaal de specificiteit van de opleiding lassen-constructie uit: zijn er voorbeelden van lasprojecten of goed gerealiseerde lasnaden aanwezig, hangen er specifieke ondersteunende posters op?• de inrichting van de vaklokalen zet de leerlingen aan tot netheid, zorg en veiligheid.
De wetgeving inzake veiligheid schrijft voor dat
<ul style="list-style-type: none">• duidelijke Nederlandstalige handleidingen en een technisch dossier aanwezig moeten zijn;• alle gebruikers de werkinstructies en onderhoudsvoorschriften dienen te kennen en correct kunnen toepassen;• de collectieve veiligheidsvoorschriften nooit mogen gemanipuleerd worden;• de persoonlijke beschermingsmiddelen aanwezig moeten zijn en gedragen worden, daar waar de wetgeving het vereist.
De leerkracht
<ul style="list-style-type: none">• Geeft de leraar steeds het goede voorbeeld aan de leerlingen inzake beroepsfierheid, veiligheid, voorkomen en taalgebruik, klantgerichtheid ... ?• Werkt de leraar actief mee aan de positieve uitstraling van de opleiding: is enthousiast over het vakgebied, maakt gebruik van realistische praktische voorbeelden ...?

[TERUG NAAR OVERZICHT KIKWIJZER
LASSEN - CONSTRUCTIE](#)

Infrastructuur en uitrusting

In de leerplannen staat duidelijk omschreven welke minimale materiele vereisten noodzakelijk zijn om het leerplan te realiseren. In de pedagogisch didactische wenken worden ook concrete tips en adviezen meegegeven, die een invloed hebben op de infrastructuur of lesorganisatie. Onder deze topic zetten we de belangrijkste aandachtspunten op een rijtje.

Infrastructuur
Het vaklokaal
<ul style="list-style-type: none"> Beschikt het vaklokaal over de mogelijkheid om TV en PV geïntegreerd aan te bieden.(infrastructuur voor lesmomenten, groepswork ... en infrastructuur voor praktische vaardigheden)? Beschikt het vaklokaal over een vakbibliotheek.(vakbladen, behandelde projecten, hedendaagse catalogi ...)?
De leerkracht ziet erop toe dat de leerlingen
<ul style="list-style-type: none"> respectvol omgaan met de uitrusting; met orde werken tijdens de uitvoeringen; de lasinfrastructuur, hulpmiddelen en gereedschappen veilig gebruiken; het materiaal na gebruik opbergen; de werkpost opkuisen na de werkzaamheden; mogelijke onveiligheden melden.

[TERUG NAAR OVERZICHT KIJKWIJZER LASSEN - CONSTRUCTIE](#)

Veiligheid, hygiëne, ergonomie

Algemene aandachtspunten rond veiligheid:

- Tijdens de opleiding komen de leerlingen in aanraking met gevaarlijke situaties, machines, toestellen, producten ... Het is dan ook niet meer dan logisch dat er tijdens ieder lesmoment voldoende aandacht moet worden besteed aan veiligheid en preventie.
- Leerlingen bewust maken van de mogelijke gevaren aangaande warmte, straling en gassen is essentieel binnen deze opleiding.
- Veiligheid is een voortdurend aandachtspunt tijdens het lassen, het vergt van de leerkracht een grote alertheid, concentratie, kordaat optreden om de leerlingen te begeleiden.

Veiligheid, hygiëne, ergonomie
De leerkracht ziet toe op het welzijn van zijn leerlingen door
<ul style="list-style-type: none">• Aandachtspunten en veiligheidsinstructies op te geven bij elke nieuwe handeling en het gebruik van de lasinfrastructuur.• Risicovolle handelingen vakkundig te demonstreren en hierover te reflecteren.• Voldoende toezicht uit te oefenen tijdens laspraktijk.• Adequaar te reageren op onveiligheden.• School- en werkplaatsreglement te laten respecteren.• Instructies te geven rond de lasinfrastructuur, de machinerichtlijnen en de productfiches.• Voor de realisatiefase de werkopstelling te controleren.• Adequaar te reageren op de onveiligheden.• De procedures te volgen om het werk veilig te laten verlopen.• De veiligheidspunten op te nemen in de werkmethode.• Ruime aandacht te besteden aan veiligheidsattitudes.• Werkstukken worden veilig en vakkundig afgekoeld na het lassen.

Persoonlijke veiligheid
<ul style="list-style-type: none">De leraar geeft steeds het goede voorbeeld en draagt de vereiste veiligheidskledij: laskap, handschoenen, veiligheidsbril, veiligheidsschoeisel, werkpak, ...
<ul style="list-style-type: none">De leraar ziet er op toe dat alle leerlingen in orde zijn met de veiligheidskledij.
<ul style="list-style-type: none">Loshangende kleding is absoluut verboden.
<ul style="list-style-type: none">Leerlingen met lange haren binden deze correct samen bij specifieke mechanische.
<ul style="list-style-type: none">Leerlingen dragen beschermende kledij en/of hulpmiddelen zoals maskers bij het verwerken van schadelijke stoffen, bijvoorbeeld bij het aanslijpen van een TIG-elektrode.
<ul style="list-style-type: none">De aanwezige persoonlijke- en collectieve beschermingsmiddelen zijn functioneel en aangepast aan het uit te voeren werk en aan de leerling.
Collectieve veiligheid
<ul style="list-style-type: none">De leerkracht geeft steeds het goede voorbeeld en hij gebruikt in functie van de werkzaamheden de juiste voorgeschreven collectieve beschermmiddelen: signalisaties plaatsen/respecteren, hulpmiddelen voor werken op hoogte, veiligheidstoestellen op machines, pictogrammen naleven, afschermingen gebruiken, zoneringen respecteren, veiligheidsbril dragen in functie van de werkzaamheden, stofmaskers, ...
<ul style="list-style-type: none">De leraar ziet erop toe dat de leerlingen ten allen tijde de juiste collectieve en bijkomende persoonlijke beschermmiddelen in functie van de werkzaamheden correct gebruiken.
Persoonlijke hygiëne
<ul style="list-style-type: none">De leerlingen wassen hun handen na de praktijklessen. Hiervoor is een aangepaste sanitaire voorziening ter beschikking en hebben de leerlingen voldoende de tijd om dit te realiseren. De leraar doet toezicht tijdens deze activiteit.
<ul style="list-style-type: none">Eten en drinken in de werkomgeving is niet toegestaan.
<ul style="list-style-type: none">De werkruimte is net en wordt na de les proper achtergelaten.

Ergonomie hef-, til- en werkhouding

- Er is aandacht voor het toepassen van de juiste hef-, til- en werkhouding.
- Er worden hulpmiddelen gebruikt bij het verplaatsen van zware lasten zoals bij het monteren van zware lasonderdelen.

Milieu

- Afval wordt geselecteerd.
- Milieuvriendelijke producten worden vakkundig gebruikt en na gebruik opgeborgen zoals het moet.

[TERUG NAAR OVERZICHT KIJKWIJZER
LASSEN - CONSTRUCTIE](#)

Lesvoorbereiding

Een goede les, begint bij een goede lesvoorbereiding en degelijk cursusmateriaal. De belangrijkste items concretiseren we voor u: hoe gaat de leraar om met de verschillende onderdelen van de vakken, met de inhoudelijke raakvlakken met andere vakken, uitdagende opdrachten op het niveau van de leerlingen ...

De leerplandoelstelling worden geïntegreerd en projectmatig aangeboden. Een project is het geheel van activiteiten waarmee je vertrekkend vanuit een concrete probleemstelling binnen een afgebakende periode en met de beschikbare middelen onderdelen van het leerplan realiseert. Een project wordt opgebouwd volgens het OVUR-schema (oriënteren, voorbereiden, uitvoeren en reflecteren).

Zie [grafische voorstelling](#).

Het is de bedoeling dat de theorie gegeven wordt in functie van datgene wat de leerling nodig heeft bij het uitvoeren van de diverse beroepsgerichte taken. De verwerking van gegevens, het lezen en interpreteren van tekeningen gebeurt in functie van de uitgevoerde lastechnieken en de opdracht.

De vereiste algemene basiskennis komt aan bod in de vakken van de basisvorming. Aangezien het vak op verschillende technische principes steunt, is het aangewezen dat deze leerlingen kennis hebben van de diverse technieken, technologieën, werkmethode en specifieke natuurkundige/wetenschappelijke achtergronden.

Lesvoorbereiding

- De leraar weet precies waar hij zal lesgeven (locatie) en over welk materiaal hij zal beschikken om alle leerlingen doelgericht aan het werk te zetten.
- De leraar heeft nagedacht over hoe en op welke manier hij de opdrachten zal formuleren op het niveau van zijn leerlingen.
- De opdracht is gestructureerd en in een begrijpbare taal geschreven. De opdracht voldoet aan de lay-out die binnen de school is afgesproken.
- De voorziene opdrachten zijn op niveau en zinvol.
- De leraar houdt rekening met de voorkennis van de leerlingen.
- Om de lasopdracht voor te bereiden en te realiseren zijn er technische tekeningen en werkmethode beschikbaar.
- Technische tekeningen zijn voorzien van de noodzakelijke maataanduidingen en technische-technologische gegevens.
- De technieken die gebruikt worden zijn conform de aanwijzingen in het leerplan.
- Alvorens de realisatie te starten controleert de leraar de opstelling en de instellingen van de lasinfrastructuur of machine.
- Vooraleer te starten met de werkzaamheden worden de werktekening en werkmethode uitgewerkt en besproken.

[TERUG NAAR OVERZICHT KIKWIJZER
LASSEN - CONSTRUCTIE](#)

Lesverloop

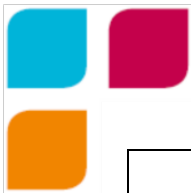
Op welke concrete elementen moet een leraar letten in zijn didactisch handelen opdat zijn lessen optimaal zouden zijn afgestemd op de vereisten van het leerplan: de doelstellingen binnen een vak, de opbouw van de leerinhouden over de graden heen, de opbouw van de les, de integratie van principes van veiligheid, milieubewustzijn, hygiënisch en ergonomisch handelen, de integratie van (zelf)reflectie ...?

Algemeen

Lassen leer je door handelingen veelvuldig te herhalen en rekening te houden met de gemaakte fouten tijdens de uitvoering. Alle lashandelingen zullen dan ook regelmatig moeten hernomen worden, om de technieken in de verschillende posities onder de knie te krijgen.

Lesverloop
De start van de les
<ul style="list-style-type: none"> • Elke leerling beschikt over de noodzakelijke nota's, project- of werkbundels en materiaal. • De praktijkopdracht is gefaseerd en gestructureerd weergegeven. • Bij het groepswork en bij de projecten zijn er duidelijke afspraken gemaakt over wie wat doet, wanneer en hoe. • De leraar geeft instructies bij de groeps- en taakverdelingen.
De opbouw van de les
<ul style="list-style-type: none"> • De leraar zorgt ervoor dat de theorie in functie staat van de praktische opdracht (geïntegreerd werken). • De leerstof wordt op een aangepast niveau gegeven conform de leerplandoelen en het vereiste beheersingsniveau van de leerling. • De leraar gebruikt voorbeelden uit het bedrijfsleven. • De leraar zorgt ervoor dat alle leerlingen een actieve inbreng hebben. • De leerlingen werken aan hun opdrachten of projecten waarvan de procedure vooraf duidelijk besproken is. • De leraar organiseert de activiteit zonder tijdsverlies. • De leraar observeert de leerlingen en ziet er strikt op toe dat de juiste machines en gereedschappen vakkundig gebruikt worden.

- De leraar bewaakt de tijd tijdens de werkzaamheden.
- De leraar demonstreert de technieken voor de leerlingen bij:
 - Het uitvoeren van specifieke lastechnieken;
 - Het in-en afstellen van een machine;
 - Het nauwkeurig aftekenen.
- De leraar integreert ICT-toepassingen tijdens de les.

Slotfase van de les

- Machines worden gereinigd en stroomloos gezet.
- De leraar spoort de leerlingen aan om hun werkplek op te ruimen en het gebruikte materiaal weg te bergen na afloop van de praktijkles.
- Op het einde van de theoretische lesonderdelen worden de geleerde begrippen samengevat en er worden aandachtspunten opgegeven.

[TERUG NAAR OVERZICHT KIKWIJZER
LASSEN - CONSTRUCTIE](#)

Evaluatie

Evaluatie
<ul style="list-style-type: none">• Is de evaluatie leerplangericht?
<ul style="list-style-type: none">• Zijn de evaluatiecriteria, leerplangericht, duidelijk en worden deze gecommuniceerd zodat de leerlingen kunnen inschatten wat het gewicht is van de verschillende activiteiten of prestaties die (permanent) zullen worden geëvalueerd?
<ul style="list-style-type: none">• Is de evaluatie gericht op de opgegeven lasmethodebeschrijving?
<ul style="list-style-type: none">• Worden de lasrealisaties vergeleken met prototype werkstukken?
<ul style="list-style-type: none">• Worden de afspraken binnen de vakgroep aangaande de gebruikte evaluatiedocumenten, de gebruikte criteria gerespecteerd?
<ul style="list-style-type: none">• Besteedt de leraar voldoende tijd om de evaluatie en de zelfevaluatie met de leerlingen te bespreken?
<ul style="list-style-type: none">• Is er tijdens het lesverloop voldoende feedback om hun leerproces bij te sturen?
<ul style="list-style-type: none">• Zijn de evaluatievormen een geïntegreerd onderdeel binnen het onderwijsleerproces?
<ul style="list-style-type: none">• Is er in de evaluatie aandacht voor vakgebonden attitudes zoals veiligheid, hygiëne, milieubewust handelen, werkhouding, ...

[TERUG NAAR OVERZICHT KIJKWIJZER
LASSEN - CONSTRUCTIE](#)

